

Ioan Marin MĂLINAȘ

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, vol. II / 2

**Regeste imperiale și patriarhale
privitoare la Sinoadele Ecumenice,
325-787**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

IOAN MARIN MĂLINAȘ

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, Vol. II/2

Regeste imperiale și patriarhale privitoare la Sinoadele Ecumenice, 325-787

Ilustrații:

Coperta I:

- 1. Stemele Bisericilor Pentarhiei din primul mileniu creștin: Roma Veche, Noua Romă Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim.*
- 2. Niceea, 325, Primul Sinod Ecumenic, Constantin I cel Mare (în mijloc) arată cu mâna spre sulul de pergament cu textul Simbolului de credință niceean, adică primele șapte articole din Crez.*
- 3. Sinodiconul Ortodoxiei sau Duminica Ortodoxiei, 843. Icoană privind triumful Ortodoxiei.*

Coperta IV:

- S. Sa Bartholomaios I Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului la întronizarea Sa din 2 noiembrie 1991.*
- Pentarhia, steme: Roma Veche, Constantinopol Noua Romă, Alexandria, Antiohia, Ierusalim.*
- Stemele primațiale ale întâistătorilor și Bisericilor Ortodoxe locale, evaluate din Bisericile Pentarhiei:*
- rândul 1: Moscova, Georgia, Serbia, România, Bulgaria;*
- rândul 2: Cipru, Grecia, Albania, Polonia, Cehia cu Slovacia, Finlanda.*

IOAN MARIN MĂLINAȘ

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ

vol. II/2

**Regeste imperiale și patriarhale
privitoare la Sinoadele Ecumenice, 325-787**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2014

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Constantin Mălinaș

Conf. univ. dr. Paul Brusanowski

ISBN general 978-973-595-701-8

ISBN 978-973-610-595-698-1

© 2014 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presă Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr.51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

*Mamei mele, Laura Maria Mălinaș,
în pragul vârstei de 90 de ani!*

Autorul

Prefață

Manualul de Istorie Bisericească Universală cunoaște pentru primul mileniu creștin trei mari părți, capitole sau epoci:

1. Biserica în primele trei secole, 1-325;
2. epoca sinoadelor ecumenice, 325-787;
3. Biserica în secolele VIII-XI, 787-1054.¹

Pentru Istoria Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului, lucrările de specialitate consacră cinci faze sau etape:

- I (1-843 mai bine zis 381-843);**
- II (843-1204);**
- III (1204-1453);**
- IV (1453-1872);**
- V (1872, până astăzi).**

Așadar, sinoadele ecumenice domină atât perioada a doua din Istoria bisericească universală (325-787), cât și faza întâia din Istoria Patriarhiei Ecumenice (381-843).²

Volumul de față, din contextul seriei **PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ**, vol. II/1, își propune să ofere cercetătorului o cronologie exactă a evenimentelor legate de desfășurarea lucrărilor sinoadelor ecumenice, cu evoluția ereziilor, atitudinile, reacțiile și efectele produse

¹ **Istoria Bisericească Universală** (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054–1982), București, 1993. Mai vezi și **Dictionarul enciclopedic al răsăritului creștin**, sub îngrijirea lui Edward G. FARRUGIA, S. J., Traducere din limba italiană Adrian Popescu, Vasile Rus, Ioan Muntean și Andrei Mărcuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2005, 840 p. + **Atlas Hierarchicus Ecclesiarum Catholicarum Orientalium**, de Părintele Michael LACKO, S. J., Roma, 1972. ΒΛΑΣΙΟΥ ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ [Vlasiou Io. FEIDA, **Instituția Pentarhiei Patriarhilor**], 2 vol. Athena, 1977; vol. I, 350 p., de la începuturi, până în anul 451; vol. II, 275 p., între anii 451-553;

Ioan Marin MĂLIȚĂȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.

² Vezi lucrarea de sinteză, privitoare la Sinoadele Ecumenice, a lui J. FORGET, **Conciles**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Paris, 1923, coloana nr. 636-676.

de deciziile sinodale, în conformitate cu documentele prezentate de **regelele patriarhale și imperiale de la Constantinopol**, necunoscute în literatura de specialitate de limbă română.

În aceste condiții, lucrarea aceasta se dorește a fi doar o sursă auxiliară, necesară în vederea redactării lucrărilor exhaustive, privitoare la cele șapte sinoade ecumenice.

Creștinul care dorește să cunoască – **ὀρθοδοξία** – Ortodoxia, adică **sinteza** mărturisirilor de credință „**expositio fidei**”, precum și a anatematismelor și a epistolelor dogmatice, ale celor șapte Sinoade Ecumenice, 325-787, cu toate deciziile privitoare la articolele de credință, condamnarea ereziilor și a ereziarhilor, nu trebuie decât să deschidă **Arhieraticonul, la rânduiala Cercării și desemnării candidatului – ipopsifului – la treapta arhieriei**, pe care nou-alesul episcop le copiază cu mâna proprie, le semnează, le pune în Evangheliar și le citește în mod solemn, în momentul respectiv, în fața celor trei arhierii hirotonisitori, a soborului de arhierie prezenți, a preoților și a diaconilor, a autorităților civile și a întregului popor dreptcredincios, care este de față. Aceste mărturisiri de credință, citite de ipopsifiu, în timpul Utreniei, din ziua hirotonirii întru arhierie, la **Toată suflarea...**, *confirmă* credința fermă în Dumnezeu cel Unul în ființă și întreit în persoane, așa cum este ea formulată și definită de învățătura Bisericii, *subliniază* caracterul de comuniune a acestuia cu ceilalți confrații întru Episcopat și *sigilează* legătura indestructibilă a noului arhierie, cu Eparhia, pe care urmează să o păstorească, pentru noul episcop, aceste mărturisiri de credință având totodată și un caracter programatic și de jurământ.³

După modelul Patriarhului Ecumenic și al celorlalți arhierii, împăratul romeu, de la Constantinopol, în calitate de „episcop în cele din afară al Bisericii” – „Imperator et Episcopus”,⁴ scria cu mâna proprie, semna și citea în mod solemn, în Sfânta Sophia, cu ocazia încoronării, un rezumat foarte scurt al acestor mărturisiri de credință ale celor șapte sinoade ecumenice.⁵

³ Vezi p. 85-95, din **ARHIERATICON** adică **rânduiala slujbelor săvârșite cu arhierie**, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1993, 243 p.

Aceste texte au fost reproduse în lucrarea noastră tipărită recent: **Ioan Marin MĂLINAȘ, PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ**, vol. II/1, **Biserica Catholică Ortodoxă și patriarhii acesteia până în secolul al VIII-lea. Între moștenirea Chalcedonului și încercarea de codificare a dreptului canonic prin Sinodul quinisext 691-692. Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι Πατριάρχες αυτής μέχρι και τον 8ο αιώνα Μεταξύ της κληρονομίας της εν Χαλκηδόνι Οικουμενικής Συνόδου (451) και της προσπάθειας συντάξεως του Κανονικού Δικαίου από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο 691-692**, PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ, 2009, Cluj-Napoca, 421 p. incl. il., pl. și hărți.

⁴ Text luat din: **Viața lui Constantin**, IV, 24, p. 168, la **EUSEBIU** de Cezareea, Scrieri partea a doua (vol. II), **Viața lui Constantin cel Mare**, studiu introductiv de Prof. Emilian **POPESCU**, trad. și note de Radu **ALEXANDRESCU**, vol. II, Buc. 1991, 295 p.

⁵ Arhim. **GENADIE Enacénu**, **Încoronarea Imperatorilor bizantini (Dupre Codin Curoparatu capit. XVII, De Officiis)**, în rev. **Biserica Ortodoxă Română**, BOR, București, an V (1880-1881), 1881, p. 472-480. În continuarea acestui studiu se află și **Ceremonia încoronării, 10 Maiu, 1881** (a regelui Carol I și a reginei Elisabeta, n.n.), cu **Rânduiala și Tedeumul urmate la încoronare**, p. 481-504. Privitor la ritul încoronării, vezi rubrica **KRÖNUNG**, în **Reallexikon zur byzantinischen Kunst**, Begründet von Klaus **Wessel** und Marcell **Restle**, Herausgegeben von Marcell **RESTLE**, Band V, Kreuz-Maltechnik, mit 249 Abbildungen, 1995, Anton Hiersemann Stuttgart, col. 439-454, cu literatura aferentă anexată.

Vezi și recenzia noastră, în rev. **Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Historia**, Cluj-Napoca, an XLIII, 1998, nr. 1-2, p. 157-158, privitoare la volumul: **Höfische Kultur in Südosteuropa. Bericht der Kolloquien der Südosteuropa-Kommission 1988 bis 1990**, editat de Reinhard Lauer și Hans Georg Majer..., Göttingen, 1994, 430 p.

Lucrarea include și o ilustrație bogată, legată nu numai de de iconografia sinoadelor și a personalităților și a sfinților vremii, implicați în aceste probleme: împărați, împărătese, patriarhi, arhierii etc.; cât și planșe, hărți și planuri, mai ales privitoare la Ierusalimul Ortodoxiei, care este Marea Cetate a lui Constantin, adică Constantinopolul. Animați de această intenție, am acordat și cinstea cuvenită actualului Patriarh Ecumenic, Sanctitatea Sa Bartholomaios I al Constantinopolului Noua Romă.

Ioan Marin MĂLINAȘ

Schöngrabern, la Biserica Romană, datând din 1210-1230, în ziua de 8 mai 2009, pomenirea Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, „adică adunarea sfintei pulberi ce iese din mormântul său, numită mană” (vezi ilustrația din dreapta »»»). Sinaxar. Mormântul său se află în absida altarului Basilicii Sfântului Ioan, din Efes (astăzi în stare de ruină).

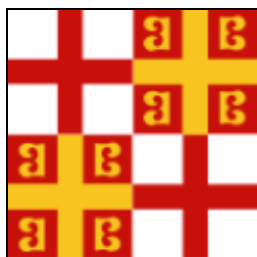
Efes, Mormintul Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, în absida altarului „Basilicii Sf. Ioan Evanghelistul”

Efes, ruinele Bisericii Sf. Ioan Apostolul și Evanghelistul. Mormântul său se află și astăzi sub lespedeza din absida prezbiteriului (=altarului), peste care stătea – pristolul – altarul basilicii. Cele patru coloane, care mai există încă în cele patru colțuri ale mormântului, aveau rolul de susținere a baldachinului peste Sf. Masă

Lothar HEISER, *Die Taufe in der orthodoxen Kirche*, Geschichte, Spendung und Symbolik nach der Lehre der Väter, Paulinus Verlag, Trier, 1987, 353 p., incl. XXXII il. [Sophia, Quellen östlicher Theologie, Hgg. Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 25]. Privitor la ceremoniile imperiale, inclusiv încoronarea, vezi **Constantin VII Porfirogenetul** (913-919 și 944-959), *Le livre des cérémonies*, Tom II, Livre I, chapitre 47 (38)-92 (83), Texte établi et traduit par Albert VOGT, Paris, 1939, p. 1-5 u.

Βασιλεία Ῥωμαίων
Imperiul Romeu sau Roman de Răsărit, 330-1453

*Steagul imperiului Romeu,
din secolele XIV și XV*

*Emblema
Imperială*

Deviză națională: βασιλεύς Βασιλέων, Βασιλεύων Βασιλευόντων
 (în limba română: Rege al Regilor, Domnind peste Domnitori)

11 mai 330 – 29 mai 1453

Suprafață: 1.737.460 mile pătrate Apogeu (sec. VI, epoca lui Justinian I: 4.500.000 km²)

Monedă: Solidus Hyperpyron

Populație, sec. IV, estimată la 34.000.000 locuitori

Precedat de Imperiul Roman

Succedat de Imperiul Otoman, Despotatul Epirului, Despotatul Moreii, Imperiul de Trapezunt,
 Principatul de Theodoro (Mangup, Gothia), Republica Veneția și Genua.

Η Αυτού Θειοτάτη Παναγιώτης ο Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος ο Α' είναι ο 270ός Προκαθήμενος του Θρόνου του Αποστόλου Ανδρέα, πρώτος μεταξύ ίσων (primus inter pares) μεταξύ των Προκαθημένων των Ορθοδόξων Εκκλησιών.

Bartholomaeus I.

Archiepiscopus Constantinopolitanus, Novae Romae et Patriarcha Oecumenicus Ecclesiae Orthodoxae –Tronul Ecumenic al Constantinopolului – Cathedra – datând din epoca imperială bizantină, adică înainte de anul 1453.

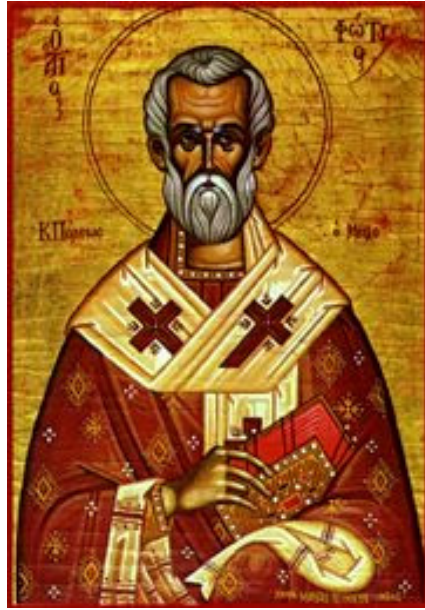
Sanctitatea Sa Bartolomeu I Arhiepiscopul Constantinopolului Noua Romă și Patriarh Ecumenic, al 270-lea urmaș al Sf. Apostol Andrei cel Întâi chemat: Catedrala Patriarhală Sf. Gheorghe din Constantinopol.

Semnătura canonică și sigiliul – imperial – de porfiră și aur al Patriarhului Ecumenic

1

2

Doi mari Patriarhi ai Constantinopolului, Sfinți și dușmani neîmpăcați:

1. *Sf. Ignatie I cel Mare al Constantinopolului (847-858 și 867-877), timpanul nordic al Catedralei Sf. Sophia din Constantinopol (Sfânta Sophia = Η Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία της του Θεού Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη απετέλεσε κέντρο της Ορθοδοξίας καθ' όλη τη διάρκεια της Χριστιανικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας).*
2. *Sf. Photie I cel Mare al Constantinopolului (858-867 și 877-886), icoană tempera.*

Sanctitățile Lor Patriarhii Benedict XVI. și Bartholomaios I

Literatură de specialitate

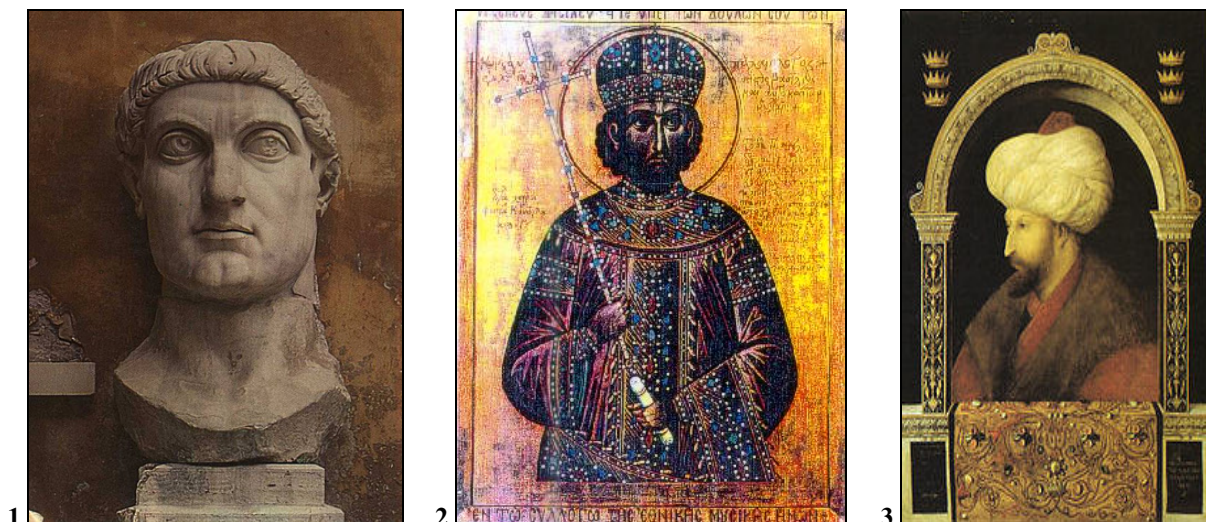
- ALEXANDRIE**, par A. de la **BARRE**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 1, première partie [Aaron-Angelus], Paris, 1923, coloana nr. 785-824.
- ANTIOCHE**, par S. **VAILHÉ** et V. **ERMONI**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 1, deuxième partie [Angles-Azzoni], Paris, 1923, coloana nr. 1399-1439.
- Prelat DDr. Octavian **BÂRLEA**, **La Proskomidie. L'Ofrande dans le rite byzantin son écho sur la communion**, în **Acta Philosophica et Theologica**, tomus II, Romae, 1964, p. 11-66. [**Societas Academica Dacoromana**]
- Dr. Badea **CIREȘEANU**, **Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici creștine ortodoxe de Răsărit**, vol. 1-3, București, 1910-1912.
- COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA**, vol. I-III, 3., durchgesehene Auflage, Hrsg. von Giuseppe **ALBERIGO** și colab. [**Dekrete der Ökumenischen Konzilien**, Hrsg. von Josef **WOHLMUTH** și colab.], Ferdinand Schöning, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2000-2002:
- Band 1 **Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70)**, 2002, 186 p.
- Band 2 **Konzilien des Mittelalters, vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512-1517)**, 2000, 655 p.
- Band 3 **Konzilien der Neuzeit, Konzil von Trient (1545-1563), erstes Vatikanisches Konzil (1869-1870), zweites Vatikanisches Konzil (1962-1965), Indices**, 2002, 1135 + 170* p.
- Constantinople**, par J. **BOIS**, M. **JUGIE**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Paris, 1923, coloana nr. 1227-1274 și tome 3, deuxième partie [Constantinople-Czepanski], Paris, 1923, coloana nr. 1273-1530.
- Jean **DARROUZÈS** A. A., **Épistoliers Byzantins du X-e siècle**, édités par..., Inst. Franc., d'Étud., Byz., Paris, 1960, 430. [A. O. Chr., 6].
- Jean **DARROUZÈS**, **Documents inédits d'Ecclesiologie byzantine**, Textes édités, traduits et annotés par..., Inst. Franc. d'Étud. Byz., Paris, 1966, 442 p.
- Jean **DARROUZÈS**, **Recherches sur les ΟΦΦΙΚΙΑ de l'Église Byzantine**, par..., Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1970, 618 p. [Archives de l'Orient Chrétien, 11].
- Jean **DARROUZÈS**, **Le registre Synodal du Patriarcat Byzantin au XIV-e siècle. Étude paléographique et diplomatique**, par..., Inst. Franc. d'Étud. Byz., Paris, 1971 [A. O. Chr., 12].
- Jean **DARROUZÈS** A. A., **Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae. Texte critique, introduction et notes**, par..., Inst. Franc. d'Études Byz., Paris, 1981, 521 p. [Géographie Ecclésiastique de l'Empire Byzantin, Tome I].
- Jean **DARROUZÈS** et Albert **FAILLER**, **Tables générales des Échos d'Orient (1887-1942)**, Inst. Franc. d'Étud. Byz., Paris, 1986, 392 p.
- Franz **DÖLGER**, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= *Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, **Regesten**).
- Vezi cele cinci volume din „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“.**
- DOSOFTEI**, **Psaltirea în versuri 1673**, Ediție critică de N. A. **URSU**, Cu un cuvânt înainte de Înalț Prea Sfințitul IUSTIN Moiescu, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1974, LIX + 1164 p.
- DOSOFTEI**, **Dumnezeiasca Liturghie 1679**, Ediție critică de N. A. **URSU**, Cu un studiu introductiv de Înalț Prea Sfințitul Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1980, LVIII + 349 p.

- ΕΥΛΟΓΗΜΑ**, *Studies in honor of Robert TAFT, S. J.*, a cura di E. CARR – S. Parenti – A. – A. Thiermeyer – E. Velkovska, Roma, 1993, 614 p.
- Βλασσιου Ιω. **ΦΕΙΔΑ** [Blasiou Io. **F e i d a**], **Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ**, [Instituția Pentarhiei Patriarhilor], vol. I și II, Athena, 1977, 350 + 275 p.
- Vezi J. **FORGET**, *Conciles*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Op. cit., col. 636.
- Ferdinand R. GAHBAUER**, *Die Pentarchietheorie – Ein Modell der Kirchenleitung von den Anfängen bis zur Gegenwart* (Habilitationsschrift) (Frankfurter Theologische Studien Bd. 42, 1993), XI + 467 Seiten.
- Jacobus **GOAR**, *Euchologion sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgicae, officiorum, sacramentorum, consecrationum, benedictionum, funderum, orationum etc. juxta usum orientalis etc., interpretatione nec non mixobarbarum vocum brevi glossario, aenis figuris et observatt. ex antiquis PP. et maxime Graecor. theologor. expositionibus illustratum*. Paris, 1647 = Venetia, 1730 = Graz, 1960;
- P. **GOUBERT**, *Évolution politique et religieuse de la Georgie à la fin du VI e siècle*, în *Mémorial Louis PETIT*, Mélanges d'histoire et d'archéologie byzantines, Inst. Franc. d'Études Byz., Bucarest, 1948, p. 113-127, [Archives de l'Orient Chrétien, 1].
- B. **GRANIĆ**, *Kirchenrechtlichen Glossen zu den vom Kaiser Basileios II. Dem autokephalen Erzbistum von Achrida verliehenen Privilegien*, în *Byzantion*, Tome XII, 1937, p. 395-415.
- Alois **GRILLMEIER**, *Jesus der Christus im Glauben der Kirche*, 2 volume în 5 tomuri (I, II/1, II/2, II/3, II/4) [secolele I-VII, pentru Patriarhiile de Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, cu Bisericile din jurisdicție], Herder, Freiburg, Basel, Wien.
- Christian **HANNICK**, *Studien zu den griechischen und slavischen liturgischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek*, Wien, 1972, 175 p. [Byzantina Vindobonensia, Bd. VI].
- Jean Michel **HANSSENS S. J.**, *La Liturgie d'Hippolyte, ses documents – son titulaire – ses origines et son caractere*, Ouvrage publié avec le concours de la Fondation Universitaire de Belgique [Deuxième édition photolithographique], Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1965, 594 p. [Orientalia Christiana Analecta, 155].
- P. **HENRY**, *De l'originalité des peintures bucoviniennes dans l'application des principes byzantins*, în *Byzantion*, Bruxelles, I, 1924, p. 290-303.
- E. **HERMAN**, *Das bischöfliche Abgabenwesen im Patriarchat von Konstantinopel vom XI. Bis zur Mitte des XIX. Jahrhundert*, în *Orientalia Christiana Periodica*, Roma, 5, 1939, p. 434-513.
- Dietmar **HINTNER**, *Die Ungarn und das byzantinische Christentum der Bulgaren im Spiegel der Register Papst Innozenz ' III.*, von... , 1976, St. Benno-Verlag, Leipzig, 238 p.
- Hannes **HOFBAUER**, Viorel **ROMAN**, *Bucovina, Basarabia, Moldova* (O țară uitată între Europa de vest, Rusia și Turcia), Traducere din germană de Toma Paul **DORDEA**, Editura Tehnica, București, 1995, 169 p. + hărți.
- Maria **HOLBAN** și Virginia **SACERDOȚEANU**, *Culegere de facsimile pentru Școala de Arhivistică*, Seria latină, Fasc. I, (Nr. 1-25), Tiparul „Cartea Românească” S. A., București, 1942, 25 de pl. sau doc. [Colecțiile Arhivelor Statului].
- P. Joseph **HAJJAR**, *Le Synode Permanente [ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝΔΗΜΟΥΣΑ] dans l'Église Byzantine des origines au XIe siècle*, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1962, 230 p. [Orientalia Christiana Analecta, Roma, 164].
- Raymond **JANIN**, *Constantinople Byzantine*, Développement urbain et répertoire topographique, Deuxième édition, Institut Français d'Études byzantines, Paris, 1964, 542 p. [Archives de L'Orient Chrétien, 4 A].
- Raymond **JANIN**, *La géographie ecclésiastique de l'Empire Byzantin*, Première partie, *Le Siège de Constantinople et le Patriarcat Oecumenique*, Tome III, *Les Églises et les Monastères*, par... , deuxième édition, Paris, 1969, 605 p. Publié avec le concours du Centre de la Recherche Scientifique [Publications de l'Institut Français d'Études Byzantines].
- Raymond **JANIN** + **A. A.**, *Les Églises et les Monastères des grands centres byzantins* (Bithynie, Hellespont, Latros, Galèsios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique), par... , Publié avec le concours du Centre National de la recherche Scientifique, Paris, 1975, 492 p. [Géographie Ecclesiastique de l'Empire Byzantin].
- JÉRUSALEM**, par E. **AMANN**, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 8, première partie [Isaac-Jeune], Paris, 1924, coloana nr. 997-1010.

- KANON, IV-V, [Die Kirche und die Kirchen, Autonomie und Autokephalie, 1. (Bd. IV) und 2. (Bd. V) Teil,** mai mulți colab.], „Jahrbuch der Gesellschaft für das Recht der Ostkirchen”, Wien, IV, 1980, V, 1981.
- P. **KARLIN-HAYTER, Clément d'Ochrid, la guerre Bulgare de Léon et la prise de Thessalonique en 904, în Byzantion,** Bruxelles, Tome XXXV, 1965, p. 606-611.
- Alexander **KARIOTOGLOU, Mother of Churches Jerusalem Dwelling-Place of God,** Editions Militos, 1996, 93 p. + il., icoane, reproduceri de artă minoră, manuscrise, obiecte de cult, veșminte, iconostase etc., text bilingv: grec și englez. Ediție de lux.
- John Norman Davidson **KELLY, Altchristliche Glaubensbekenntnisse,** Geschichte und Theologie, 2. Auflage, Vadenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1993, 449 p.
- Hans **KOCH, Byzanz, Ochrid und Kiev 987-1037, Zur 950. Wiederkehr des angeblichen Taufjahres (988-1938), în Kyrios,** Königsberg / Berlin, 3. Band, 1938, p. 253-292.
- Johannes **KODER, Das Eparchienbuch Leons des Weisen,** Einführung, Edition, Übersetzung und Indices von..., Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1991, 167 S. + pl. [C. F. H. B, Nr. XXXIII].
- Die letzten Tage von KONSTANTINOPEL.** Der Augenzeugenbericht des Georgios **SPHRANTZES.** Übersetzt und erklärt von Endre von **Ivánka.** Mit einem Nachwort von Janko von **MUSULIN,** illustriert von **HANS FRONIUS,** Verlag Styria Graz Wien Köln, 1973.
- Otto **KRESTEN, „Staatsempfänge” im Kaiserpalast von Konstantinopel um die Mitte des 10. Jahrhunderts,** Beobachtungen zu Kapitel II, 15 des sogenannten „Zeremonienbuches”, extras din Band 670, **Sitzungsberichte,** der Österr. Akademie der Wissensch., Philosoph. -Hist. Klasse, Wien, 2000, Verlag der Österr. Akad. d. Wissensch., 61 p.
- Leopold **KRETZENBACHER, Griechische Reiterheilige als Gefangenen-retter,** Verlag d. Österr. Akad. d. Wissensch., Wien, 1983, 78 p. + il., Extras din „**Sitzungsberichte,** Bd. 421, Österr. Akad. d. Wissensch., Philosoph. -Hist. Klasse”.
- Leopold **KRETZENBACHER, Sterbekerze und Palmzweig-Ritual beim „Marientod,”** Zum Apokryphen in Wort und Bild bei der **κ ο ί μ η σ ι ζ,** dormitio, assumptio der Gottesmutter zwischen Byzanz und dem mittelalterlichen Westen, Verlag der Österr. Akademie der Wissensch., Wien, 1999, 64 p. + 10 il. [Extras din <Österr. Akad. d. Wissensch., Philosoph. -Hist. Klasse, Sitzungsberichte, 667. Band >].
- Karl **KRUMBACHER, Geschichte der byzantinischen Litteratur,** München, 1897².
- Theodorich **KUINART, Echte und ausgewählte Acten der ersten Märtyrer.** Nach den ältesten Ausgaben und Handschriften kritisch gesammelt und beleuchtet durch..., Mit einer allgemeinen polemischen Einleitung. Aus dem Lateinischen übersetzt nach der Amsterdamer Ausgabe des Heinrich **Mettstein** vom Jahre 1713. Der Acten V., des ganzen Werkes VI. Band, Wien, 1834, Verlag der Mechitaristen, 583 p.
- M. **LASCARIS, Le Patriarcat de Peć a-t-il été reconnu par l'Église de Constantinople en 1375 ?, în Mélanges Charles Diehl,** vol. I, Paris, 1930, p. 171-176.
- Valérien **LAURENT, Aux origines de l'Église de Moldavie. Le Métropolitte Jérémie et l'Évêque Joseph,** în **Révue des Études byzantines,** Paris, Tome V, 1947, p. 158-170.
- V. **LAURENT, Le Patriarche d'Ochrida Athanase II et l'Église Romaine,** în **Balcania,** București, VIII, 1945, p. 5-65.
- Valérien **LAURENT, L' Excommunication du Patriarche Joseph Ier par son prédécesseur Arsène,** în **Byzantinische Zeitschrift,** 30. Band, 1929/30, p. 489-496.
- V. **LAURENT et J. DARROUZES, Dossier Grec de L'Union de Lyon (1273-1277), par...,** Inst. Franc. d'Études Byz., Paris, 1976, 611 p. [A. O. Chr., 16].
- V. **LAURENT, La Scythie Mineur fut-elle representee au Concile de Chalcedoine ?,** în **Études Byzantines,** tome III, 1945, p. 115-123.
- Valérien **LAURENT și P. Ș. NĂSTUREL, Facsimile de texte și documente bizantine din veacurile XIV-XV privitoare la Istoria Bisericii Române,** Tiparul „Cartea Românească” S. A., București, 1946, 31 pl. sau doc. [Colecțiile Arhivelor Statului, seria complimentară, Fasc. 1, (Nr. 1-31)].
- Valérien **LAURENT, Une lettre dogmatique de l'empereur Isaac l'Ange au primat de Hongrie,** în **Échos d'Orient,** Bucarest, Tome XXXIX, 1940, p. 59-77.
- Valérien **LAURENT, Les “Mémoires” du grand ecclésiarque de l'Église de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le Concile de Florence (1438-1439),** Roma, 1971.

- René LAURENTIN și Ermanno M. TONIOLO, **Născătoarea de Dumnezeu în Sfânta Scriptură și în Tradiția Bisericii Răsăritene**, Editura Logos, Oradea, 1998, 272 p.
- Le monde Copte**, Revue encyclopedique de culture egyptienne, Limoges, France, juin, 1997, nr. 27-28, vezi și „Alexandrie, perle de la Mediterranee” [Dossier], 340 p.
- Konstantin LEONTIEV, **Bizantinismul și lumea slavă**, Traducere de Elena PÂRVU, Cu un cuvânt introductiv de Claudio MUTTI, Anastasia, 1999, București, 175 p.
- J. D. MANSI, **Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio**, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.
- Le Métropolitte MAXIME de Sardes, **Le Patriarcat Oecumenique dans l'Église Orthodoxe**, Étude historique et canonique par..., Traduit du grec par Jaques TOURAILLE, Édition Beauchesne, Paris, 1975, 422 p.
- Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.
- Ioan Marin MĂLINAȘ, **PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, vol. II / 1, Ioan Marin MĂLINAȘ, Biserica Catholică Ortodoxă și patriarhii acesteia până în secolul al VIII-lea, Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι Πατριάρχες αυτής μέχρι και τον 8^ο αιώνα**, Cluj-Napoca, 405 p. dact., incl. Ilus. și hărți, sub tipar.
- I Patriarcati orientali nel primo millennio**, Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale nei giorni 27-30 Dicembre 1967, [I. Žužek, W. De Vries, V. T. Istavridis, I. Anastasiou, Ortiz de Urbina, J. Masson, Loufi Laham, + G. Amadouni, W. Macomber, I. Dujčev], Pont. Inst. Stud. Orientalium, Roma, 1968, 221 p. [Orientalia Christiana Analecta, nr. 181].
- PATRIARCATS**, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul (Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2253-2297.
- PENTARHIE**, vezi **Pentarchie**, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul (Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2269-2280.
- Vitorio PERI, **LA PENTARCHIA: Istituzione ecclesiale (IV-VII sec.) e teoria canonico-teologica**, în vol. **Bisanzio, Roma e l' Italia nell' alto medioevo**, 3-9 aprile 1986, Tomo Primo, In Spoleto, 1988, Presso la Sede del centro, p. 209-311 + *La Discussione sulla relazione Peri*, p. 313-318 [în seria *Settimane di Studi del Centro italiano di studi sull' alto medioevo*, vol. XXXIV, 3-9 aprile 1986].
- Willibald M. PLÖCHL, **Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend**. Von der Urkirche bis zum großen Schisma, Zweite, erweiterte Auflage, Verlag Herold, Wien, München, 1960, 490 p.
- I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. *Byzantion*, Tome XII, 1937, p. 673-675].
- II-III. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance GRUMEL, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean DARROUZÈS, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).
- IV. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. IV, Le Régestes de 1208 à 1309, par V. LAURENT, Paris 1971, reg. 1203-1782 + apend. cu 12 regeste, 634 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).
- V. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. V, Le Régestes de 1310 à 1376, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1977, reg. nr. 2000-2681, 601 p. (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I).
- VI. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1979, reg. nr. 2682-3286, 548 p. (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I).
- VII. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. VII, Le Régestes de 1410 à 1453, suivis des Table générale des Fascicules I-VII, par Jean DARROUZÈS, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1991, reg. nr. 3287-3427, 195 p. (= Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Regestele sunt prezentate și într-o recenzie de I. M. Mălinaș, în rev. *Familia Română*, an 1, 1999, nr. 1, p. 25-26].

1. **REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches** von 565-1453, Bearbeitet von Franz **DÖLGER**, 1. Teil: **Regesten von 565-1025**, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.
 2. **REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches** von 565-1453, Bearbeitet von Franz **DÖLGER**, 2. Teil: **Regesten von 1025-1204**, Druck u. Verlag von R. Oldenbourg, München u. Berlin, 1925, 108 p., Regeste nr. 822-1668 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...].
 3. **REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches** von 565-1453, Bearbeitet von Franz **DÖLGER**, 3. Teil: **Regesten von 1204-1282**, Druck u. Verlag von R. Oldenbourg, München, Berlin, 1932, 77 p., Regeste nr. 1669-2075 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...].
 4. **REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches** von 565-1453, Bearbeitet von Franz **DÖLGER**, 4. Teil: **Regesten von 1282-1341**, Verlag C. H. Beck München, Berlin, 1960, 165 p., Regeste nr. 2076-2862 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...].
 5. **REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches** von 565-1453, Bearbeitet von Franz **DÖLGER**, 5. Teil (Schluss) **Regesten von 1341-1453**, unter verantwortlicher Mitarbeit von Peter **Wirth**, Verlag C. H. Beck München u. Berlin, 1965, 138 p., Regeste nr. 2863-3555 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...].
- PRIMUM REGNUM DEI. Die Patriarhalstruktur der Kirche als Angelpunkt der Wiedervereinigung**, Die Konzilsrede von Abt Johannes **HOECK**, Neu übersetzt, eingeführt und kommentiert von P. Ferdinand R. **Gahbauer** OSB, Mit Beiträgen von Prof. Theodor **NIKOLAOU**, Prof. Heinrich **FRIES** und P. Theodor **WOLF** OSB, Benediktinerabtei Ettal [Germania], 1987, 211 p.
- DA ROMA ALLA TERZA ROMA, Documenti e studi, DOCUMENTI – I**, Roma-Mosca, 1989, **L'idea di Roma a Mosca secoli XV-XVI, Fonti per la storia del pensiero sociale russo**, Roma, Herder Editrice e Libreria, 1989, 449 p.
- Ernst **RÖSSER**, **Göttliches und menschliches, unveränderliches und veränderliches Kirchenrecht**, von der Entstehung der Kirche bis zur Mitte des neunten Jahrhundert, von..., Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, 1934, 192 p. [Görres-Gesellschaft, Heft 64].
- Steven **RUNCIMAN**, **Das Patriarchat von Konstantinopel** vom Vorabend der türkischen Eroberung bis zum griechischen Unabhängigkeitskrieg, Verlag C. H. Beck, München, 1970, 490 p.
- Steven **RUNCIMAN**, **Die Eroberung von Konstantinopel 1453**, Verlag C. H. Beck, München, 1990, 266 p.
- DAS HEILIGE RUSSLAND, 1000 Jahre Russisch-Orthodoxe Kirche**, [mai mulți colaboratori], Herder Freiburg, Basel, Wien, 1988, 279 p., incl. 161 il.
- Otto **SEECK**, **REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.
- Sf. **SIMEON** Arhiepiscopul Tesalonicului, **TRATAT asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi**, Volumul I, Ediție îngrijită de Protosinghel Grichentie **NATU**, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, Suceava, 262 p. [București, 1865¹], Colecția „Din frumusețile viețuirii creștine”, nr. 2, cu binec. Î. P. S. Pimen al Sucevei și Rădăuților.
- Hans Georg **TÜMMEL**, **Das 7. Ökumenische Konzil in Nikaia 787**, în vol.: Hans Georg **TÜMMEL**, **Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. Und 9. Jahrhundert. Das 7. Ökumenische Konzil in Nikaia 787**, Verlag Ferdinand Schöningh, 2005, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p.

1. *Sfântul Împărat Constantin I cel Mare (306-337), cel întocmai cu Apostolii, întemeietorul Constantinopolului Noua Romă (fostul Bysanțion): capul este fragment din statuia de marmură supradimensională, din Basilica lui Constantin, în Forul Roman, Roma, c. 313*
2. *Ultimul împărat romeu: Sf. Martir Constantin XII Paleologul Dragases (1449-1453), fratele lui Ioan VIII (1425-1448)*
3. *Mehmet II Fâtih (1451-1481) – adică sfârșitul Constantinopolului, 1453*

Literatură generală

- A. M. AMMANN S. J., **Ostslawische Kirchengeschichte**, Thomas Morus Presse im Verlag Herder, Wien, 1950, 748 p.
- Hr. ANDRUȚOS, **Simbolica**, Traducere din limba greacă de Justin MOISESCU profesor universitar, Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, 349 p. (traducerea a fost făcută după ediția greacă, Athena, 1930).
- ARHIERATICON** adică rânduiala slujbelor săvârșite cu arhieru, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1993, 243 p.
- Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Tipărită cu binecuvântarea P. F. Patriarh Teoctist I, al BOR, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2001 [=Biblia lui **Bartolomeu**, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului].
- Pr. Prof. Dr. Ene **BRANIȘTE** și Prof. Ecaterina **BRANIȘTE**, **Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase**, Tipărit cu binecuvântarea Prea Sfințitului Laurențiu, Episcopul Caransebeșului, Editura diecezană Caransebeș, 2001, 558 p.
- Ion **BRIA**, **Dicționar de Teologie Ortodoxă A-Z**, Editura Inst. Biblic și de Misiune al BOR, București, 1981, 398 p.
- Ioan M. **BUJOREANU**, **Pravila de la Govora 1640-1641**, reeditare, vezi **Colecțiune de legiurile...**
- Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole**, de diacon Ioan I. **ICĂ** jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.
- Carte Românească de învățătură** [Iași, 1646], Ediție critică, 1961, Editura Academiei Române, București, 431 p [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VI].
- Titlul ediției din 1646:**
- CARTE ROMÂNEASCĂ DE ÎNVĂȚĂTURĂ DE LA PRAVILELE ÎMPĂRĂTEȘTI ȘI DE LA ALTE GIUDEAȚE** cu dzisa și cu toată cheltuiala lui **VASILIE VOIVODUL ȘI DOMNUL ȚĂRÎI MOLDOVEI** di în multe scripturi tălmăcită di în limba ilenească pre limba românească în Tipariul Domnesc, s-au tipărit în Mănăstirea a trei Svetitile în Iași de la Hristos 1646.

- Colecțiune de legiurile României vechi și celei noi**, București, 1885, vol. II. **Pravila de la Govora 1640-1641** se află reeditată la p. 83-135. [„Pravila Bisericească numita cea mica tipărită la anul 1640 în Mănăstirea Govora (după ediția din 1884 publicată de Academia Română)”].
- Codex Justinianus.**
- Codex Theodosianus.**
- CODICIS juris Canonici Fontes**, cura Emi Petri Card. **Gasparri** editi, Volumen I, **Concilia Generalia–Romani Pontifices usque ad annum 1745**, N. 1-364, Romae, 1947.
- Colecțiune de legiurile României vechi și celei noi**, București, 1885, vol. II. **Pravila de la Govora 1640-1641** se află reeditată la p. 83-135. [„Pravila Bisericească numita cea mica tipărită la anul 1640 în Mănăstirea Govora (după ediția din 1884 publicată de Academia Română)”].
- Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum**, Griechisch-Deutsch, übersetzt und eingeleitet von Heinz **OHME**, Turnhout Brepols & Publishers, 2006, 363 p. [Band 82, din Colecția **Fontes Christiani**, Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, Im Auftrag von der Görres-Gesellschaft, Herausgegeben von Marc-Aeilko **Aris**, Siegmund **Döpp**, Franz **Dünzl**, Wilhelm **Geerlings**, Rainer **Ilgner**, Roland **Kany**, Rudolf **Schieffer**].
- CORPUS Fontium Historiae Byzantinae...., series Vindobonensis....**, vezi **Das Register des Patriarchats von Konstantinopol...**
- Constantin VII, Porfirogenetul, De caeremoniis.**
- Constantinopol = The OECUMENICAL PATRIARCHATE**, The Great Church of Christ, Studiu-Album, editat de Centrul Patriarhiei Ecumenice de la Geneva, editor Mitropolitul Damaschin al Elveției, coordonator Solon **TZAFERIS**, Athena, 1292 CHAMBÉSY / Genève, 1989, 374 p., incl. 463 il. Ediție de lux. Vezi și Athanasios **PALIOURAS**.
- CONSTANTINOPOLE 1054-1261, Tête de la chrétienté, proie des Latins, capitale grecque**, Dirigé par Alain **DUCELLIER** et Michel **BALARD**, Édition Autrement – Collection Memoires nr. 40, Paris, 1996, 263 p.
- CONSTANTINOPOLE**, par S. **VAILHÉ**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tom 3, deuxième partie, Paris, 1923, col. 1275-1519. Vezi și J. **BOIS**.
- Corpus Iuris Civilis**, editio sexta lucis ope expressa, volumen tertium, **NOVELLAE**, recognovit Rudolfus **Schoell**. Opus Schoellii morte interceptum absolvit Guilelmus **KROLL**, Berolini, MCMLIX, 1959. La p. 94 se află **Novella XI, din 535**, privitoare la Justiniana Prima.
- Nicolae [Nectarie] **COTLARCIUC**, **Stifterrecht und Kirchenpatronat im Fürstentum Moldau und in der Bukowina**, Eine historisch-dogmatische Studie zum Morgenländischen Kirchenrecht, von..., Stuttgart, Verlag von Ferdinand Enke, 1907, 183 p. [„**Kirchenrechtliche Abhandlungen**”, Hgg. von Dr. Ulrich Stutz, Heft 47].
- Irineu **CRĂCIUNAȘ**, **Patriarhia Bulgară**, în rev. **Mitropolia Moldovei și Sucevei**, Iași, an XXXVI, nr. 3-4, martie-aprilie, 1960, p. 274-286.
- Gheorghe **CRONȚ**, **Feudalismul bizantin**, în **Studii**, Revistă de istorie, București, tom 24, nr. 1, 1971, p. 139-152.
- Gheorghe **CRONȚ**, **Pravila de la Govora din 1640**, în **Studii**, Revista de istorie, București, 5, an XIV, 1961, p. 1-16.
- Eugen **DARKO**, **Byzantinisch-ungarische Beziehungen, in der zweiten Hälfte des XIII Jahrhundert**, von... mit 2 Tafeln, Weimer, 1933, Verlag Böhlau Nachf. 56 p.
- S. B. **DAŠKOV**, **Dicționar de împărați bizantini**, traducere de Viorica și Dorin ONOFREI, Editura Enciclopedică, București, 1999, 508 p.
- Aurel **DECEI**, **Relații româno-orientale**. Culegere de studii, Editura științifică și Enciclopedică, București, 1978, 245 p.
- DICTIONNAIRE de Théologie Catholique**, contenant l'expose des doctrines de la théologie catholique leurs preuves et leur histoire...., Paris, Librairie Letouzey et ané, 87, Boulevard Raspail, 87, 1923-1972.
- DICTIONNAIRE d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques**, sous la direction de R. **AUBERT**, Letouzey et ané, 87, Boulevard Raspail, Paris, VI, 1912-2003, colecția apare încă.
- Dosoftei, Dumnezăiasca Liturghie**, Ediție critică de N. A. **URSU**. Cu un studiu introductiv de Î. P. S. **Teoctist** Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1980, LVIII + 351 p., incl. facsimile.
- Franz **DÖLGER**, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= **Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit**, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, **Regesten**).

- Vezi cele cinci volume din „**REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**“.
- Franz **DÖLGER**, *Byzanz und die europäische Staatenwelt*, Ausgewählte Vorträge und Aufsätze, 1964, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 387 p. (Unveränderter Nachdruck der 1. Auflage, Ettal, 1953).
- Franz **DÖLGER**, *Bulgarisches Zartum und byzantinisches Kaisertum*, în *Byzanz und die europäische Staatenwelt*, Ausgewählte Vorträge und Aufsätze, 1964, Darmstadt, p. 140-158.
- Franz **DÖLGER** und Johannes **KARAYANNOPULOS**, *Byzantinische Urkundenlehre*, Erster Abschnitt **Die Kaiserurkunden**, von..., C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1968, 203 p. + 85 pl. [Byzantinisches Handbuch im Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft, dritter Teil, erster Band, erster Abschnitt].
- DOSOFTEI**, **OPERE**, **1 Versuri**, Ediție critică de N. A. **URSU**, Studiu introductiv de Al. **ANDRIESCU**, Editura Minerva, București, 1978, C + 544 p. și facsimile.
- DOSOFTEI**, **Psaltirea în versuri 1673**, Ediție critică de N. A. **URSU**, Cu un cuvânt înainte de Înalt Prea Sfințitul **IUSTIN** Moisescu, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1974, LIX + 1164 p.
- DOSOFTEI**, **Dumnezeiasca Liturghie 1679**, Ediție critică de N. A. **URSU**, Cu un studiu introductiv de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1980, LVIII + 349 p.
- François **DVORNIK**, *Byzance et la Primauté Romaine*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1964, 160 p.
- F. **DVORNIK**, Praga, *La lutte entre Byzance et Rome à propos de l'Illyricum au IXe siècle*, în *Mélanges Charles Diehl*, vol. I, Paris, 1930, p. 61-80.
- Francis **DVORNIK**, *Les Slaves, histoire et civilisation de l'Antiquité aux débuts de l'époque contemporaine*, traduit de l'anglais par Danielle **PAVLEVSKI** avec la collaboration de Maroussia Chpolyansky, Editions du Seuil, Paris, 1970, 1179 p. incl. hărți.
- Idris **EMLEK**, *Mysterienfeier der Ostsyrischen Kirche im 9. Jahrhundert*. Die Deutung der göttlichen Liturgie nach dem 4. Traktat einer anonymen Liturgieerklärung, LIT Verlag Münster, 2004, 254 p. [Ästhetik – Theologie – Liturgik, gegründet von Prof. Dr. Rainer **Volp** + (Mainz), herausgegeben von Prof. Dr. Dr. h. c. Horst Schwebel (Marburg) und Prof. Dr. Albert Gerhards (Bonn), Band 30].
- ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae**, quod in usum scholarum collegit Conradus **KIRCH** S. J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo **UEDING** S. J., 1947, Editorial Herder Barcelona.
- ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae**, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho **PAPP-SZILÁGYI** de Illyésfalva, S. S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rác-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno]. -Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.
- ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum** quod primum edidit Henricus **Denzinger** et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus **Schönmetzer** S. I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXXVI [1976], {Dep. legal Barcelona, 1976}, 954 p.
- ENCHIRIDIONU**, adeca *Carte manuale* de canóne ale unei, sântei, sobornicești, și apostolești Biserici cu Comentare, de Andreiu Baronu de Siagun'a, Sabiiu[Sibiu], în tipografi'a archidieceșana, 1871, 548 p.
- EUSEBIU** de Cezareea,
Scrieri partea întâia (vol. I), *Istoria Bisericească și Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note și comentarii de Prof. Teodor **BODOGAE**, vol. I, Buc. 1987, 451 p;
Scrieri partea a doua (vol. II), *Viața lui Constantin cel Mare*, studiu introductiv de Prof. Emilian **POPESCU**, trad. și note de Radu **ALEXANDRESCU**, vol. II, Buc. 1991, 295 p.;
- Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, vol. I și 1991, vol. II (în Colecția **PSB**, Părinți și Scriitori Bisericești, nr. **13** și **14**).
- Dumitru **FECIORU**, în volumul: *Scrierile Părinților apostolici*, traducere, note și indice de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, colecția *"Părinți și scriitori bisericești (PSB) 1"*.
- G. **FEDALTO**, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis I., Patriarchatus Constantinopolitanus*, Padova, 1988.

- Aldo **FERRARI**, **A treia Romă. Renașterea naționalismului rus**, Traducere de Elena **Pârvu**, Editura Anastasia, București, 1999, 115 p. (Colecția "Dreapta Europeană").
- Ioan N. **FLOCA**, **Legea românilor(jus valachorum) și legislația de stat din Transilvania în epoca voievodatului și principatului**, în **Mitropolia Ardealului**, an VII, nr. 7-8, iulie-august, 1962, p. 520-528.
- Ioan N. **FLOCA**, **Românii în legile de stat transilvane până la 1918**, în **B. O. R.**, an 108, nr. 1-2, 1990, p. 137-149.
- Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. **FLOCA**, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.
- Ioan N. **FLOCA**, **Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească**, vol. I-II, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B. O. R., București, 1990.
- Ioan N. **FLOCA**, **Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română, (Studiu istoric-canonice)**, Sibiu, 1969, 207 p. [Extras din rev. **Mitropolia Ardealului**, an XIV, nr. 1-3, 1969].
- Ioan N. **FLOCA**, **Din istoria Dreptului Românesc: II, Carte Românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe, Iași, 1646**, Sibiu, 1993, 172 p.
- Vezi J. **FORGET**, **Conciles**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Op. cit., col. 636.
- Roland **FRÖHLICH**, **Kleine Geschichte der Kirche in Daten**, 2004, Herder, Freiburg, Basel Wien, 224 p. (p. 9-35).
- Monica Maria **GÂȚEIU**, **Bătălia de la Malâzgirt, moment crucial în istoria comună a occidentului și a orientului**, în rev. **S t u d i i**, București, tom 24, nr. 6, 1971, p. 1133-1141.
- GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II**, Herausgegeben von Giuseppe **Alberigo**, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.
- DIE GESCHICHTE DES CHRISTENTUMS, Religion, Politik, Kultur**, Ungekürzte Sonderausgabe, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1-3, 2003-2005.
- vol. I., **Altertum, Die Zeit des Anfangs (bis 250)**, Hrg. von Luciano **PIETRI**, 972 p.
- vol. II, **Altertum, Das Entstehen der einen Christenheit (250-430)**, Hrg. von Jean-Marie **CHARLES(+)** și **Luce PIÉTRI**, 1996/2005, 1108 p. 2005.
- vol. III, **Altertum, Der lateinische Westen und der byzantinische Osten (431-642)**, Hrg. von **Luce PIÉTRI**, 2001-2005, 1334 p.
- V. **GRUMEL**, **Traité d' études byzantines. I., La Chronologie**, Paris, 1958.
- Istorie Bisericească Universală** (redactată de Ioan **Rămureanu**, Milan **Șesan** și Teodor **Bodogae**), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993.
- Peter **GUYOT** și Richard **KLEIN** (Hrsg.), **Das frühe Christentum bis zum Ende der Verfolgungen. Eine Dokumentation**, două volume într-o singură carte: Band I, **Die Christen im heidnischen Staat**, 516 p.; Band II, **Die Christen in der heidnischen Gesellschaft**, 412 p.; Übersetzung der Texte von Peter **GUYOT**, Auswahl und Kommentar von Richard **KLEIN**, 1977 ¹ by WBG (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), Darmstadt, 2006 ³.
- Lothar **HEISER**, **Mosaik und Hymnen**, Frühes Christentum in Syrien und Palestina, EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien, 1999, 756 p., incl. 72 pl. Illustrate. [Schriftenreihe des Patristisches Zentrum Koinonia – Oriens, Hgg. Von Wilhelm Nyssen u. Michael Schneider, Band XLVIII].
- Lothar **HEISER**, **Die Georgische Orthodoxe Kirche und ihr Glaubenszeugnis**, Paulinus Verlag, Trier, 1989, 247 p., incl. XXXII pl. II.
- Lothar **HEISER**, **Die Taufe in der orthodoxen Kirche**, Geschichte, Spendung und Symbolik nach der Lehre der Väter, Paulinus Verlag, Trier, 1987, 353 p., incl. XXXII il. [Sophia, Quellen östlicher Theologie, Hgg. Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 25]
- Lothar **HEISER**, **Ägypten sei gesegnet** (Isaia, 19, 25), Koptisches Christentum in Bilder und Gebeten, EOS Verlag, St. Ottilien, 2001, 439 p., incl. il.
- Lothar **HEISER**, **Jesus Christus, Das Licht aus der Höhe. Verkündigung**, Glaube, Feier des Herren-Mysteriums in der Orthodoxen Kirche, EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien, 1998, 756 p., incl. il.
- Lothar **HEISER**, **Maria in der Christus – Verkündigung des orthodoxen Kirchenjahres**, Paulinus-Verlag, Trier, 1981, 428 p., incl. il.

- Lothar **HEISER**, **Quellen der Freude. Die Hochfeste der orthodoxen Christen**, Verlag Fluhegg, 2002, Gersau, Elveția, 335 p., incl. il.
- Gerhard **HARTMANN**, **Daten der Kirchengeschichte, 2007, Marix Verlag**, Wiesbaden, 187 p.
- Lothar **HEISER**, **Die Taufe in der orthodoxen Kirche**, Geschichte, Spendung und Symbolik nach der Lehre der Väter, Paulinus Verlag, Trier, 1987, 353 p., incl. XXXII il. [Sophia, Quellen östlicher Theologie, Hgg. Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 25].
- HÖFISCHE Kultur in Südosteuropa**, Bericht der Kolloquien der Südosteuropa – Kommission 1988 bis 1990, Herausgegeben von Reinhard **LAUER** und Hans Georg **MAYER**, mit 60 Abbildungen, 1994, Vandenhoeck und Ruprecht in Göttingen, 430 p. (=Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Nr. 203).
- Constantin Ritter von **HÖFLER**, **Die Walachen als Begründer des Zweiten bulgarischen Reiches, der Asaniden, 1186-1257–I**. Abhandlungen aus dem Gebiete der slavischen Geschichte von..., in **Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften**, Philosophisch-Historische Classe, 95 Band, Wien, 1880, p. 229-245.
- Constantin Ritter von **HÖFLER**, **Abhandlungen aus dem Gebiete der slavischen Geschichte**, II, III, IV, in **Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften**, Philosophisch–Historische Classe, XCV. – und XCVII. Band, Jahrgang 1879, Viena, 1880 și 1881. (Heft II, p. 875-898, Band XCV, 1880; Heft III, p. 899-912, Band XCV, 1880; Heft IV, Band XCVII, 1881, p. 797-912).
- Walter **HOTZ**, **Byzanz, Konstantinopel, Istanbul**, Handbuch der Kunstdenkmäler, Deutscher Kunstverlag, 1978, München, 207 p. + hărți și 140 il.
- Nicolae **IORGA**, vezi „**Documente privitoare la Istoria Românilor**”, Colecția „Hurmuzaki”, vol. XIV, **Documente grecești**, 1320-1716, București, 1915
- Nicolae **IORGA**, **Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor**, ediția a II-a, vol. I-II, București, Editura Ministerului de Culte, 1928, reprint, 1995, Edit. Gramar, Buc.
- Nicolae **IORGA**, **L' Origine et la patrie première des Roumains, Réponse à une agression**, Bucarest, 1938, 38 p.
- Nicolae **IORGA**, **Études byzantines, I**, Bucarest, 1939, 344 p.
- Nicolae **IORGA**, **Bizanț după Bizanț**, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, 300 p.
- Nicolae **IORGA**, **Istoria vieții bizantine. Imperiul și civilizația după izvoare**, Traducere de Maria **HOLBAN**, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, 654 p.
- Nicolae **IORGA**, **Chestiunea Dunării (Istorie a Europei Răsăritene în legătură cu această chestie)**, Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Victor **SPINEI**, Institutul European, 1998, 332. [Col. „Istorie și Diplomație”, nr. 16].
- Nicolae **IORGA**, **Sârbi, bulgari și români în peninsula Balcanică în evul mediu**, în **Analele Academiei Române**, seria II, Tom XXXVIII, 1915-1916, Memoriile Secțiunii Istorice, cu 24 stampe, 4 portrete și 94 figuri în text, București, 1916, p. 107-126.
- ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652]**, București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].
- Titlul complet, vezi **Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652**.
- Hubert **JEDIN**, **Handbuch der Kirchengeschichte**, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].
- Alexander **KARIOTOGLOU**, **Mother of Churches Jerusalem Dwelling-Place of God**, Editions Militos, 1996, 93 p. + il., icoane, reproduceri de artă minoră, manuscrise, obiecte de cult, veșminte, iconostase etc., text bilingv: grec și englez. Ediție de lux.
- John Norman Davidson **KELLY**, **Altchristliche Glaubensbekenntnisse**, Geschichte und Theologie, 2. Auflage, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1993, 449 p.
- KIRCHENGESCHICHTE**, von D. Dr. Karl **BIHLMAYER**, neubesorgt von Dr. Hermann **TÜCHLE**, [18.] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].
- Walter **KIRSCHSCHLÄGER**, **Die Anfänge der Kirche**, Eine biblische Rückbesinnung, Verlag Styria, 1990, 207 p., passim.

- Lexikon des Mittelalters**, VI, Artemis und Winkler Verlag, 1993, München und Zürich.
- Lexikon für Theologie und Kirche**, I, Band, 1957, Verlag Herder Freiburg.
- Ralph-Johannes **LILIE**, **Byzanz. Kaiser und Reich**, 1994, Böhlau Verlag Köln, Weimar Wien, 277 p. [Böhlau Studienbücher].
- Listele cronologice ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române**, vezi Mircea **PĂCURARIU**, vol. 3, din lucrarea **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, București, 1994, p. 530-569.
- Liturghier**, tipărit cu binecuvântarea Patriarhului Justin I, București, 1980, Editura I. B. M. al BOR, 479 p.
- Décret de MAHOMET relatif aux chrétiens**, par **L. H. D.**, chanoine honoraire, în **Échos d'Orient**, Paris, I, (1897-1898), p. 170-171.
- Riccardo **MAISANO**, **L'Opera memorialistica di Sfranze dentro e fuori i confini della storia**, Estratto, **Italoellenika**, Napoli, I, 1988, p. 111-122.
- J. D. **MANSI**, **Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio**, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.
- Robert **MANTRAN** Coordonator, **Istoria Imperiului Otoman**, traducere de Cristina BÎRSAN, Editura Bicall, București, 2001, 682 p. + hărți [mai mulți colaboratori].
- Dr. Atanasie M. **MARIENESCU**, **Iliirii, macedo-românii și albanezii**, Disertațiune istorică, în **Analele Academiei Române**, seria II, Tomul XXVI, 1903-1904, Memoriile Secțiunii Istorice, București, 1904, 117-168.
- Stelian **MARINESCU**, **Competența și atribuțiile judiciare ale clericilor în secolele XIV-XVIII**, în **B. O. R.**, București, an LXXXVIII, nr. 7-8, p. 796-811.
- Josef **MATZKE**, **Mährens frühes Christentum**, Herausgegeben vom Sudetendeutschen Priesterwerk Königstein/Taunus, 1969 [Band XIII], 88 p.
- Leonidas **MAVROMATIS**, **La fondation de l'Empire Serbe le Kralj Milutin**, Thesaloniki, 1978, 176 p., incl. facsimile și il.
- Otto **MAZAL**, **Byzanz und das Abendland**, KATALOG einer Ausstellung der Handschriften und Inkunabelsammlung der Österreichischen Nationalbibliothek, Wien, 1981, 512 p. + 93 pl. II.
- Otto **MAZAL**, **Handbuch der Byzantinistik**, Akademische Druck-u. Verlagsanstalt Graz-Austria, 1989, 279 p.
- Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Regeste și registre de la Constantinopol și Roma, din prima jumătate a secolului al XIII-lea, privitoare la primatul Vasile I și la împăratul Ioniță Caloian din Târnovo**. Unirea Bisericească a lui Ioniță Caloian, din anul 1203 și încoronarea acestuia la 1204, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2000, 263 p.
- Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Florilegium studiorum, Studii de istorie bisericească a românilor**, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2002, 136 p.
- Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **La umbra Sarmizegetusei Romane – Basilica din Densuș**, Editura "Mihai Eminescu", Oradea, 1997, 195 p., + documente, 17 il. și 148 facsimile, planșe. [Lansarea cărții la Deva, în "Casa Cărții Deva", a fost semnalată în ziarul local, *Cuvântul liber*, an X, 1998, nr. 2123, vineri, 24 aprilie, p. 1].
- Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.
- Simion **MEHEDIŢI**, **Creștinismul românesc**, Adaos la **Characterizarea etnografică a poporului român**, Prefață de Dumitru Muster, Ediție îngrijită de Dora MEZDREA, Fundația Anastasia, 1995, 233 p.
- MÉLANGES Charles Diehl**, vol. I Histoire, vol. II Art, Paris, 1930, [Études sur l'histoire et sur l'art de Byzance].
- MÉLANGES et DOCUMENTS** publié a l'occasion du 2e Centenaire de la mort de **MABILLON**, Ligugé, Paris, 1908,
- MÉMORIAL LOUIS PETIT. Mélange d'histoire et d'archéologie byzantine**, Institut Français d'Études Byzantines, Bucarest, 1948, 426 p. [Archives de L'Orient Chrétien, I].
- Krsto **MIATEV**, **Die Rundkirche von Preslav**, în **Byzantinische Zeitschrift**, 30. Band, 1929/30, p. 561-567.
- Dr. Ioan **MIHALYI** de Apsa, **Diplome maramureșene din secolele XIV și XV**, Volumul I, ediția a II-a, Ediție și note biografice Vasile IUGA de Săliște, Cu prefață de Acad. Camil MUREȘANU, Editura Societății culturale pro Maramureș, « Dragoș Vodă », Cluj-Napoca, 2000, 697 p., [ediția I-a, Sighet, 1900].

- Gheorghe MIHĂILĂ, **Dicționar al limbii române vechi** (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI), Editura Enciclopedică Română, București, 1974, 348 p. incl. texte doc.
- Nicolae MOISESCU, **Curtea de Argeș**, Micromonografie, 1998, Imprimeria „Coresi”, București, 141 p. + il.
- Petre MORAR, **Dacia ariană, leagănul limbii evanghelice**, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2001, 211 p., incl. pl. și hărți.
- Gy. MORAVCSIK, **Pour une alliance byzantino-hongroise (seconde moitié du XIIe siècle)**, în **Byzantion**, VIII, Fasc. 1, 1933, Bruxelles, p. 555-568.
- Dom Germain MORIN, **Études Textes, Découvertes, Contributions a la Littérature et a l'histoire des douze premiers siècles**, par..., Tome premier, Abbaye de Maredsous (Belgique), Paris, A. Picard, Editeur, 1913.
- Dom Germain MORIN, O. S. B., München, **Manuscripts Liturgiques Hongrois des XIe et XIIe Siècles**, în **Jahrbuch für Liturgiewissenschaft**, Band 6, 1926, Münster i. W.: Aschendorff, p. 55-67.
- +Germain MORIN, **Indices de provenance illyrienne du livre d'Évangiles q**, în **Miscellanea Giovanni Mercati**, Volume I., **Bibbia-Letteratura cristiana antiqua**, Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, MCMXLVI (1946), p. 95-102.
- Petru MOVILĂ, **Împăcarea Bisericii Ortodoxe**, Traducere de Ștefan LUPAN, Ediție îngrijită, prefațată și adnotată de Vlad CHIRIAC, Editura Polirom, București, 2002, 181 p.
- Vasile V. MUNTEAN, **Bizantinologie I**, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 1999.
- George MURNU, **Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre**, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Nicolae-Șerban TANAȘOCA, Editura Academiei Române, București, 1984, 203 p. (Academia de Științe Sociale și Politice a României, Institutul de Studii sud-est europene).
- Petre Șt. NĂSTUREL, **Lista patriarhilor ortodocși: Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim**, București, 1947, (mie inaccesibilă).
- Petre Șt. NĂSTUREL, **Torna, torna, fratre. O problemă de istorie și de lingvistică**, în **Studii și cercetări de istorie veche**, tomul VII, nr. 1-2, ian.-iun., 1956, p. 179-188.
- Petre Șt. NĂSTUREL, **Le Mont Athos et les Roumains. Recherches sur leurs relations du milieu du XIVe siècle à 1654**, Pont. Institutum Stud. Orientalium, Roma, 1986, 375 p. [Orientalia Christiana Analecta, 227].
- Petre Șt. NĂSTUREL, **Așezarea orașului Vicina și țărmul de apus al Mării Negre în lumina unui portulan grec**, în **Studii și cercetări de Istorie Veche**, Edit. Acad. Române, București, 1-4, an VIII, 1957, p. 294-303.
- NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, **PIDALION** (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.
- [titlul ediției din 1844, al cărții lui Neofit. VII. (1789-1794 și 1798-1801, reprint 2004).
- Ion NESTOR, **La pénétration des slaves dans la péninsule Balkanique et la Grèce continentale**, în **Revue des Études sud-est européennes**, Académie Roumaine, Bucuresti, Tome I, 1963, nr. 1-2, p. 41-67.
- NESTOR VORNICESCU, Ieromonah, **Patriarhia Serbiei**, în **Mitropolia Moldovei și Sucevei**, Iași, an XXXVI, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1960, p. 133-142.
- NESTOR VORNICESCU, Mitropolitul Olteniei, **Primele scrieri patristice în literatura noastră sec. IV-XVI**, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1984, 638 p.
- NESTOR [Vornicescu] Mitropolitul Olteniei, **Omilii ale Sfântului Episcop Laurențiu din Novae „cel dulce ca mierea” din primele decenii ale sec. al V-lea**, Craiova, 2000, 96 p. + il. canonică.
- Corina NICOLESCU, **Moștenirea artei bizantine în România**, Editura Meridiane, București, 1971, 89 p. + 104 il.
- Corina NICOLESCU, **Aspecte ale relațiilor culturale cu Bizanțul la Dunărea de Jos în secolele X-XIV**, în **Studii și materiale de Istorie Medie**, București, Editura Acad. Române, vol. V, 1962, p. 9-45.
- Ion I. NISTOR, **Legăturile cu Ohrida și Exarhatul Plaiurilor**, de..., extras din **Analele Academiei Române**, Mem. Secț. Ist., Seria III, tom XXVII, MEM. 6, București, 1945, p. 123-151.
- Ion I. NISTOR, **Originea românilor din Balcani și Vlahiile din Tesalia și Epir**, de..., extras din **Analele Academiei Române**, Memoriile Secț. Ist., Seria III, Tom XXVI, Mem. 7, București, 1944, p. 151-212.
- Epifanie NOROCEL, **Patriarhia Bulgară de Târnovo între anii 1235-1393**, în **Studii Teologice**, seria II, an XVIII, 1966, București, nr. 3-4, p. 146-159.
- Epifanie NOROCEL, **Sfântul Eftimie ultimul Patriarh de Târnovo și legăturile lui cu Biserica Românească**, în rev. B. O. R., București, an LXXXIV, nr. 5-6, mai-iunie, 1966, p. 552-573.

- John Julius **NORWICH**, **Byzanz**, Aus dem Englischen von Esther **Mattilde**, Ulrike und Manfred **Halbe**, Verlagsbüro Neumeister-Taroni, Zürich, Econ Verlag, 1998, 3 volume.
- NOUL TESTAMENT tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către SIMION ȘTEFAN Mitropolitul Transilvaniei**, reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Emilian Episcop al Alba Iuliei, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988, 907 p.
- THE OECUMENICAL PATRIARCHATE, The Great Church of Christ**, [Editor] Publishers Orthodox Centre of the Oecumenical Patriarchate Geneva, Elveția, printed in Grece by E. Tzaferis S. A., Athen, 1989, 374 p., incl. 463 il. Album de lux.
- OHRIDA, vezi BULGARIE.**
- Nicolas **OIKONOMIDES**, **Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles**, Introduction, Texte, Traduction et commentaire, par..., Éditions du Centre national de la recherche scientifique, Paris, 1972.
- OMAGIU canonicului Aloisie Ludovic TĂUTU, cu ocazia împlinirii etății sale de 80 de ani**, vol. I **Opere, Istorie**, 434 p., vol. II, tom 1. Teologice bisericiești, 222 p., tom 2. **Varia**, 128 p.; vol I-II, Roma, 1975, Tip. Univ. Gregorienne (=extras din revista **Buna Vestire**, XIV (1975), ianuarie - martie, nr. 1). Cele două volume din **Omagiu...** conțin articole și studii cu anexe documentare, deja publicate în diferite periodice] în România și în străinătate, mai ales la Roma.
- Dimitrie **ONCIUL**, **Scrieri istorice 1**, ediție îngrijită de Aurelian **SACERDOȚEANU**, Editura Științifică, București, 1968, 715 p.
- Konrad **ONASCH**, **Kunst und Liturgie der Ostkirche in Stichworten unter Berücksichtigung der Alten Kirche**, Verlag Hermann Böhlau Nachf., Wien, Köln, Graz, 1981, 495 p., incl. 80 il. + 2 hărți.
- Georg **OSTROGORSKI**, **Geschichte des byzantinischen Staates**, Verlag C. H. Beck, München, 1963, 569 p.
- G. **OSTROGORSKY**, **Les débuts de la Querelle des images**, în **Mélanges Charles Diehl**, vol. I, Paris, 1930, p. 235-256.
- Andrei **OȚETEA**, **Istoria lumii în date**, elaborată de un colectiv de cercetători, sub cond...., Editura Enciclopedică Română, București, 1972, 616 p.
- Ioannes **ODOT**, **Patriarchatus Constantinopolitani. Acta Selecta**. Collegit et in linguam Gallicam vertit Sac. Ioannes Oudot Ecclesiae S. Ludovici Gallorum in Urbe capellanus e Pontificia Commissione ad redigendum C. I. C. O., Typis Polyglottis Vaticanis, MCMXLI – 1941 – 199 p. **Fonti Serie II – Fascicolo III** [Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale, Codificazione Canonica Orientale].
- Manuel **PALAIOLOGOS**, **Dialog über den Islam und Erziehungsratschläge**, [editat de] Wilhelm **BAUM** (Hg.), Übers. v. Raimund **SENONER**, Kitab Verlag, Klagenfurt – Wien, 2002, 112 p.
- Athanasios **PALIOURAS**, **The byzantine monuments and the Oecumenical Patriarchate**, Published by E. Tzaferis S. A., Athena, 1990, 157 p., incl. 112 il. Vezi și **Constantinopol**.
- Viorel **PANAITE**, **Pace, război și comerț în islam**. Țările Române și dreptul Otoman al popoarelor (secolele XV-XVII), Editura All. București, 1997, 523 p. + 16 facsimile și 16 pl. il.
- P. P. **PANAITESCU**, **Introducere la istoria culturii românești**, Editura Științifică, București, 1969, 398 p. + hartă.
- Șerban **PAPACOSTEA**, **Românii în secolul al XIII-lea, între cruciată și imperiul mongol**, Editura Enciclopedică, București, 1993, 188 p. (=Colecția „Biblioteca enciclopedică de istorie a României“).
- Șerban **PAPACOSTEA**, **Evul mediu Românesc, Realități politice și curente spirituale**, Corint, București, 2001, 396 p. [Istorie-opere fundamentale].
- Șerban **PAPACOSTEA**, **Drumurile comerciale internaționale și geneza Statelor Românești în viziunea lui Nicolae Iorga**, în **Studii și materiale de istorie medie**, București, vol. XVIII, 2000, p. 45-55.
- The Papacy and the Levant (1204-1571)**, Volume I, The Thirteenth and Fourteenth Centuries, Kenneth M. **SETTON**, The American Philosophical Society, Philadelphia, 1976.
- Pericle **PAPAHAGI**, **Numiri etnice la Aromâni**, în **Academia Română**, Memoriile Secțiunii Literare, Seria III, Tomul III, București, 1927, p. 131-167 și Extras, 37 p.
- Iosif **PATAKI**, **Ceva despre relațiile Țării Românești cu Ungaria la sfârșitul veacului al XIV-lea**, în **Studii și materiale de Istorie Medie**, București, vol. II, 1957, p. 421-429.
- PATRIARCATS**, par R. **VANCOURT**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2253-2297.

- I Patriarcati orientali nel primo millennio**, Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale nei giorni 27-30 Dicembre 1967, [I. Žužek, W. De Vries, V. T. Istavridis, I. Anastasiou, Ortiz de Urbina, J. Masson, Loutfi Laham, +G. Amadouni, W. Macomber, I. Dujčev], Pont. Inst. Stud. Orientalium, Roma, 1968, 221 p. [Orientalia Christiana Analecta, nr. 181].
- Sophie PATOURA, **Une nouvelle considération sur la politique de Justinien envers les peuples du Danube**, în *Byzantinoslavica*, Praga, LVIII, 1997, p. 78-85.
- Frans van de PAVERD, **Zur Geschichte der Messliturgie in Antiocheia und Konstantinopel gegen Ende des vierten Jahrhunderts, Analyse der Quellen bei Johannes Chrysostomos**, Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1970, 571 p. [Orientalia Christiana Analecta, 187].
- Mircea PĂCURARIU, **Listele cronologice ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române**, Edit. Inst. Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1975, 36 p. [Extras din rev. B. O. R., XCIII, 1975, p. 322-355].
- Mircea PĂCURARIU, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, ediția a doua, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al BOR, București, 1991, 677 p. incl. il., hărți și pl.
- Mircea PĂCURARIU, **BASARABIA, Aspecte din istoria Bisericii și a neamului românesc**, Tipărită cu binecuvântarea Î. P. S. Daniel Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Trinitas, Iași, 1993, 150 p. + două hărți.
- Mircea PĂCURARIU, **Începuturile Mitropoliei Transilvaniei**, Tipărită cu binecuvântarea P. F. P. Iustin Patriarhul BOR, Editura Inst. Biblic și de Misiune al BOR, București, 1980, 151 p. [Biblioteca Teologică 2].
- Mircea PĂCURARIU, **Sfinți Daco-Romani și Români**, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Trinitas, Iași, 1994, 196 p.
- PEČ – IPEK**, vezi **Bosnie-Herzégovine și Carlovitz**.
- A.-P. PÉCHAYRE, **L'Archevêché d'Ochrida de 1394 à 1767**, în trei părți, în *Échos d'Orient*, Paris, Tome 35, 1936, p. 183-204 și 280-323.
- A.-P. PÉCHAYRE, **La succession épiscopale d'Ochrida Gabriel et Théodule, 1582-1588**, în *Échos d'Orient*, Paris, Tome, XXXVIII, 1939, p. 35-56.
- A.-P. PÉCHAYRE, **Les archevêques d'Ochrida et leurs relations avec l'Occident à la fin du XVIe siècle et au début du XVIIe**, în *Échos d'Orient*, Paris, Tome 36, 1937, p. 398-439.
- A.-P. PÉCHAYRE, **La lettre du prince Eugène à Zosime d'Ochrida et Sisanion en 1715**, în *Échos d'Orient*, Paris, Tome, XXXVIII, 1939, p. 57-69.
- A.-P. PÉCHAYRE, **Zosime d'Ochrida et de Sisanion. Ses relations avec l'Autriche et ses différents séjours à Ochrida**, în *Échos d'Orient*, Paris, Tome, XXXVII, 1938, p. 141-162.
- Jaroslav PELIKAN, **Fecioara Maria de-a lungul secolelor**, Locul ei în istoria culturii, Traducere din engleză de Silvia PALADE, Humanitas, București, 1998, 267 p.
- Sreten PETKOVIĆ, **Le Patriarcat de Peć**, Beograd, 1982¹, 1982², 40 p. + il.
- Michele PICCIRILLO, **L'Arabie chrétienne**, Préface de Maurice SARTRE, Traduit de l'italien par Étienne Schelstraete et Marie-Paule Duverne, Éditions Mengès, Paris, 2002, 259 p., incl. il., planuri, pl.
- PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**, Sau Cârma Corabiei Sobornicești și Apostoleștii Bisericii a Ortodocșilor, adică toate Sfintele Canoane: ale Sfinților Apostoli, ale Sfintelor Sinoade Ecumenice, locale și ale Sfinților Părinți de pe alocuri. Traduse din greacă în română de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Veniamin Costachi** (1803-1808, 1812-1821, 1823-1842 †1846, subl. și n.n.). Iar acum întâiași dată, în zilele Prea Înaltului Domn Mihail Grigoriu Sturza Voievod (1834-1849, n.n.), cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Meletie (1844-1848, n.n.) al Moldovei. Tipărită prin sîrguința și cheltuiala prea cuviosului arhimandrit Neonil stareț al Sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu. Îndreptate și îndeplinite de protosinghelul **Neofit Scriban** (arhiereu titular de Edesa, 1862-1884, n.n.) în tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțu, în anul 1844 de ieromonahul Teofan și de monahul Cleopa tipograful, 778 p.]. Limbajul canonic ortodox de epocă al cărții este deosebit de frumos și profund, depășindu-l ca nivel și expresivitate pe cel din Colecția de Canoane, de la Sibiu, din anul 1992.
- Renate PILLINGER, **Das Martyrium des Heiligen Dasius** (Text, Übersetzung und Kommentar mit 4 Abbildungen), Verlag der Österr. Akad. d. Wissensch., Wien, 1988, 59 p., incl. facsimile, p. 5-11, [Österr. Akad. d. Wissensch., Philosoph.-Hist. Klasse, Sitzungsberichte, 517. Bd.].
- Andrei PIPPIDI, **Tradiția politică bizantină în Țările Române în secolele XVI-XVIII**, Ediție revăzută și adăugită, Corint, București, 2001, 393 p.
- D. M. PIPPIDI, **Contribuții la istoria veche a României**, București, 1958, Editura Științifică, 340 p. + pl.

- Chiril **PISTRUI**, **Imperiul Vlaho-Bulgar și Patriarhia de Târnovo**, în rev. **Mitropolia Ardealului**, Sibiu, an XVII, nr. 3-4, martie-aprilie, 1972, p. 201-209.
- Vasile **PÂRVAN**, **Contribuții epigrafice la Istoria Creștinismului Daco-Roman**, de..., București, la Socec, 1911, 222 p.
- Gerhard **PODSKALSKY**, **Theologische Literatur des Mittelalters in Bulgarien und Serbien 865-1459**, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 2000, 578 p.
- Ioan-Aurel **POP**, **Românii și maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania**, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1996, 244 p.
- Ioan-Aurel **POP**, **Geneza medievală a națiunilor moderne (secolele XIII-XVI)**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, 231 p. [Colecția Argumente].
- Anca **POPESCU**, **Mitropolia Goției într-o diplomă otomană de investire a Patriarhului de Constantinopol**, în **Studii și materiale de istorie medie**, București, vol. XVIII, 2000, p. 167-171.
- Emilian **POPESCU**, **Ierarhia ecleziastică pe teritoriul României. Creșterea și structura ei până în secolul al VII-lea**, în B. O. R., an 108, nr. 1-2, 1990, p. 149-164.
- Emilian **POPESCU**, **Christianitas Daco-Romana**, Florilegium studiorum, Editura Academiei Române, București, 1994, 496 p.
- Marin **POPESCU-Spineni**, **România în izvoare geografice și cartografice**, Din antichitate până în pragul veacului nostru, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, 254 p., incl. hărți și pl.
- Petru Demetru **POPESCU**, **Dicționar de personalități istorice**, voievozi, principii, domnitori, regi, Editura Niculescu, 2001, 288 p.
- Profesor Evsevie **POPOVICIŪ**, **Istoria Bisericească**, Traducere de **Athanasie** Episcopul Râmnicului Noului Severin și **Gherasim** Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p.
- Acest curs universitar a fost tradus din nou și reeditat de proin Mitropolitul **Atanasie MIRONESCU** singur, sub titlul **Istoria bisericească universală și statistica bisericească**, în patru volume, București, 1925-1928. Ediția întâia, din 1900-1901 a fost tradusă și în limba sîrbă, la Carloviț, 1912, precum și în limba bulgară.
- Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652**, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962, 1013 p. – Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII”.
- ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște]**, București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].
- Titlul complet:**
ÎNDEREPTAREA LEGII CU DUMNEZEU CARE ARE TOATĂ JUDECATA ARHIEREASCĂ ȘI ÎMPĂRĂTEASCĂ de toate vinile preoțești și mirenești Pravila Sfinților Apostoli, a celor 7 săboare și toate ceale nameastnice. Lângă aceastea, și ale Sfinților Dascali ai lumii: Vasilie Velichi, Timotei, Nichita, Nicolae; Theologia Dumnezeștilor Bogoslovi. Scrise mai nainte și tocmite cu porunca și învățătura Blagocestivului Împărat, Chir Ioan Comninul, de cuvân <tătorul> Diac al Marii Besearici lu Dumnezeu și păzitor de pravili, Chir Alexie Aristinul. Iar acum de întâi prepuse toate de pre **ellineaște pre limbă rumânească, cu nevoința și userdia și cu toată cheltuiala a presfințitului de Hristos Chir Ștefan, cu mila lu Dumnezeu Mitropolit Târgoviștei, Exarh Plaiului și a toată Ungrovlahia. În Târgoviște, în tipografia Prealuminatului meu Domn, Io Mathei Voievod Basarab în Sfânta Mitropolie, în casa Nălțării Domnului nostru Iisus Hristos. Martie 20, văleat 7160, a lui Hristos 1652, V post velichi.**
- Pravila cea Mică sau Pravila de la Govora, 1640-1641**, reeditată de Ioan M. **BUJOREANU**. „Et portae inferi non praevalerunt adversus eam” (Mt. 16, 18), **Festschrift 25 Jahre Una Voce Austria**, im Eigenverlag, A-2323 Mannswörth, 1992, 84 p. [Colab. Kurt Krenn, Wolfgang Waldstein, Heinrich Reinhard, Alfred Kolaska].
- Marius **PORUMB**, **Dicționar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII-XVIII**, Editura Academiei Române, București, 1998, 468 p.
- George **POTRA**, **Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România**, Prefață de Alexandru OFRIM, București, Ediția princeps 1939¹, la Fundația Regele Carol I, Ediția a doua revăzută, București, 2001², Ediția Curtea Veche, 333 p.

- Georgios PREVELAKIS, **Balcanii, Cultură și geopolitică**, Cu un cuvânt înainte al autorului la ediția în limba română, Traducere, note și postfață: Nicolae-Șerban TANAȘOCA, Editura Corint, București, 2001, 205 p., incl. pl. și hărți.
- Borislav PRIMOV, **Crearea celui de-al doilea Țarat Bulgar și participarea vlahilor**, în vol. *Relații Româno-Bulgare de-a lungul veacurilor (Sec. XII–XIX)*, din: **Studii**, vol. I, Editura Academiei Române, București, 1971, p. 9-56 (Academia de Științe Sociale și Politice, Institutul de studii sud-est europene).
- Hélène PROTOPAPADAKIS–PAPAKONSTANTINOU, *Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ κείμενα–εικόνες*, ΑΘΗΝΑΙ [Athena], 1998, 489, incl. 124 il. [ediție cu text trilingv: grec, francez, englez: „L’Apôtre Pierre, Textes et icônes”, „The Apostle Peter, Texts and icons”]. Ediție de lux.
- PSALTIREA de la Alba Iulia 1651**, tipărită acum 350 de ani sub păstorirea lui SIMION ȘTEFAN, Mitropolitul Ardealului și văzând acum din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Andrei Arhiepiscop al Alba Iuliei, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2001, 711 p.
- R. P. Henri QUENTIN Bénédictin de Solesmes, **Jean-Dominique MANSI et les grandes Collections Conciliaires**, Étude d’Histoire Littéraire suivie d’une correspondance inédite de Baluze avec le cardinal Casanate et de lettres de Pierre Morin, Hardouin, Lupus, Mabillon et Montfaucon, Paris, 1900, Ernest Leroux, Éditeur, 272 p.
- Michaelis LE QUIEN, **Oriens Christianus. I., Patriarchatus Constantinopolitanus**, Parisiis, Ex Typografia Regia, 1715 ¹, 1740 ², Reprint Graz, 1958 ³, Akademische Druck - u. Verlagsanstalt.
- G. REDL, **Zur technischen Chronologie des Michael Psellos**, în *Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig și Berlin, 29. Band, 1929/30, p. 168-187.
- Das REGISTER des Patriarchats von Konstantinopel**, 1. Teil, Edition und Übersetzung der Urkunden aus den Jahren 1315-1331, Hgg. von Herbert HUNGER und Otto KRESTEN unter Mitarbeit von... [mai mulți colaboratori], Wien 1981, Verlag der Österr. Akademie der Wissenschaften, 624 p. + pl. U. il. [C. F. H. B. = **Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Consilio societatis internationalis studdiis byzantinis provehendis destinatae editum, volumen XIX / 1, Registrum Patriarchatus Constantino-politani, I. Documenta annorum MCCCXV–MCCCXXXI ediderunt Heribertus HUNGER et Otto Kresten, Series Vindobonensis edidit Heribertus Hunger, Apud Academiam Scientiarum Austriacam Vindobonae MCMLXXXI**].
- Das REGISTER des Patriarchats von Konstantinopel**, 2. Teil, Edition und Übersetzung der Urkunden aus den Jahren 1337-1350, Hgg., von Herbert HUNGER und Otto KRESTEN..., unter Mitarbeit von... [mai multi colaboratori], Wien, 1995, Verlag der Österr. Akademie der Wiss., 518 p., il., pl. [C. F. H. B., v. XIX / 2].
- Das REGISTER des Patriarchats von Konstantinopel, INDICES**, erstellt von Carolina CUPANE und Elisabeth SCHIFFER, unter Mitarbeit von Ewald KISLINGER, Teil 1 und 2, Indices zu den Urkunden aus den Jahren 1315-1350, Wien, 1995, Verlag der Österr. Akademie der Wissensch., 352 p. [C. F. H. B., Nr. XIX / 2].
- REPERTORIUM DER GRIECHISCHEN KOPISTEN 800-1600**, von Ernst GAMILLSCHEG, Dieter HARLFINGER, Herbert HUNGER, 3 Teile; 1. Teil: **Handschriften aus Bibliotheken Großbritaniens**, von E. G., D. H., H. H., Wien, 1981, 393 p. +369 pl.; 2. Teil: **Handschriften aus Bibliotheken Frankreichs**, von E. G., D. H., H. H., Wien, 1989, 429 p. +308 pl.; 3. Teil: **Handschriften aus Bibliotheken Roms mit dem Vatikan**, von E. G., H. H., în 3 vol., Wien, 1997, 251p. +226 p. +344 il., Verlag der Österr. Akademie der Wissensch., 1981, 1989, 1997.
- William La RICHE, **ALEXANDRIE septième merveille du monde**, Photos de Stéphane COMPOINT / SYGMA, Édition Robert Laffont, 1996, Paris, 135 p, incl. pl., il., hartă.
- ROM und die Patriarchate des Ostens**, von Wilhelm de VRIES, unter Mitarbeit von Octavian BÂRLEA, Josef GILL, Michael LACKO, Verlag Karl Alber, Freiburg, München, 452 p. (=Orbis Academicus Verlag Karl Alber, Freiburg, München).
- Mihail Gr. ROMAȘCANU, **Tezaurul Român de la Moscova**, cu o ADDENDA de D. D. Pătrășcanu, G. Opreșcu și Al. Bârlădeanu, Prefață de Apostol STAN, Editura Saeculum I. O., București, 2000, 207 p.
- ROMÂNIA. ISTORIE ÎN DOCUMENTE, Album**, [mai mulți colaboratori], redactor Silvia Popovici, București, 1992, 285 p., incl. il. Ediție bibliofilă.

- ROMÂNII DE LA SUD DE DUNĂRE**, *DOCUMENTE*, Coordonată de: prof. Univ. Dr. Stelian **BREZEANU**, dr. Gheorghe **ZBUCHEA**, Arhivele Naționale ale României, 1997, 339 p.
- ROMÂNII DE PESTE HOTARE (1945)**, Documente din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, București, Direcția Arhivă și Documente Diplomatice, București, 1945, reprint, 1999, 65 p.
- Vladimir **ROȘULESCU**, *State, suverani, sanctuare*, Editura Scorilo, Craiova, 1997, 172 p.
- Remus **RUS**, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, Editura Lidia, București, 2003, p. 236-240.
- Tit **SIMEDREA**, proinmitropolit al Bucovinei (1941-45), **Unde și când a luat ființă legenda despre atârănarea canonică a scaunelor mitropolitane din Țara Românească și din Moldova de Arhiepiscopia de Ohrida, Note pe marginea unei interpolări**, în B. O. R., an LXXXV, 1967, nr. 9-10, sept.-oct., p. 975-1003.
- HAGIA SOPHIA** und **Hagia Irini**-Mosaiken Museum, Imrahor monument-Kariye Museum (**Chora-Klosterkirche**) – Fethiye (Eroberungs) Museum – **byzantinischer Kaiserpalast**, *MUSEUMS FÜHRER*, [Constantinopol] s. a., s. l., 109 p.
- Die Hagia Sophia, Kariye-Die Chora Kirche**, 1999, s. l., by Rehber Basim Yayin Dragitim, 95 p., incl. il. [Constantinopol].
- Hagia Sophia**, Deutsch, de Ilhan **AKŞIT**, Constantinopol, 1998, s. l., 79 p., incl. il.
- Günter **SPITZING**, *LEXIKON byzantinisch-christlicher Symbole*. Die Bilderwelt Griechenlands und Kleinasiens, Eugen Dietrichs Verlag, München, 1989, 344 p.
- Liviu **STAN**, *Mirenii în Biserică*, Studiu canonic-istoric, Sibiu, 1939, 816 p. [Seria Teologică].
- Liviu **STAN**, *Rasă și Religione*, Sibiu, 1942, 152 p.
- Liviu **STAN**, *Sfinții Români*, Sibiu, 1945, 79 p. [Seria Teologică].
- Liviu **STAN**, *Pravila lui Alexandru cel Bun și vechea Autocefalie a Mitropoliei Moldovei*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, an XXXVI, nr. 3-4, martie-aprilie, 1960, p. 170-214.
- Liviu **STAN**, *Vechile noastre pravile*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, an XXXIV, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1958, p. 745-762.
- Dumitru **STĂNILOAE**, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al BOR, București, 1993, 95 p.
- Dumitru **STĂNILOAE**, *Ortodoxie și Românism*, Sibiu, 1939, 275 p., reprint de către „Asociația Românilor din Bucovina de Nord, Anul mântuirii 1992”, s. a., s. l., [Buc. sau Cernăuți, 1992 ?].
- Milan **ȘESAN**, *Nașterea ideii papale*, în *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, an VII, nr. 7-8, iulie-august, 1962, p. 469-481.
- Milan **ȘESAN**, *Iliricul între Roma și Bizanț*, în rev. *Mitropolia Ardealului*, 5 (1960), Sibiu, nr. 3-4, p. 202-224.
- Das Neue Testament und frühchristliche Schriften**, Übersetzt und kommentiert von Klaus **BERGER** und Christiane **NORD**, Insel Verlag, 2003⁶, Frankfurt am Main und Leipzig, 1999¹, 1413 p.
- Nikolaus **THON**, *Quellenbuch zur Geschichte der Orthodoxen Kirche*, zusammengestellt und eingeleitet von Nikolaus **THON**. Mit einem Vorwort des russisch-orthodoxen Bischofs Longin von Düsseldorf, Paulinus-Verlag Trier, 1983, (= **SOPHIA**, *Quellen Östlicher Theologie*, Herausgegeben von Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 23, 628 p.).
- Hans Georg **TÜMMEL**, *Das 7. Ökumenische Konzil in Nikaia 787*, în vol.: Hans Georg **TÜMMEL**, *Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. Und 9. Jahrhundert. Das 7. Ökumenische Konzil in Nikaia 787*, Verlag Ferdinand Schöningh, 2005, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p.
- Christopher **WALTER**, *L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine*, Préface par André **GRABAR**, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].
- Timothy **WARE**, *Istoria Bisericii Ortodoxe* O introducere limpede și detaliată despre Biserica Ortodoxă, scrisă atât pentru creștinii ortodocși, cât și pentru cei neortodocși, care doresc să afle mai multe amănunte despre propria lor tradiție, editor Aldo **PRESS**, 1997, București, 324 p., traducerea, după ediția 1993, de Alexandru **Petrea**.
- Michael W. **WEITHMANN**, *Balkan-Chronik*, 2000 Jahre zwischen Orient und Okzident, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, Verlag Styria Graz, Wien, Köln, 1995, 542 p.
- Karl **WOTKE**, *Die griechische Version der Epitome Operum Cassiani des Pseudo-Eucherius, im Cod. Vindob. graec.* Theol. Nr. CXXI, erster Teil, Wien, 1898, 16 p. [Extras din “**Jahres-Berichte des Öffentlichen Unter-Gymnasiums in der Josefstadt**”, Wien, Jg. 21].

*Pentaria actuală, Fanar, 20. 10. 2008:
Constantinopol Noua Romă, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Moscova*

Iconostasul Catedrale Patriarhale Sf. Gheorghe – din 1600 – a Constantinopolului Noua Romă

S I N O D – Σύνοδος – Собор⁶ sau (și) Concilium

Noțiune, origine, semnificație, și utilizare a termenilor

Cele două noțiuni, „synodos”, de origine greacă și „concilium”, de origine latină, **sinod**, în latină „synodus”, cei vechi le întrebuițau fără deosebire de conținut, de sens ori de semantică, pentru toate adunările sau reuniunile *deliberante*, din Biserica primară.⁷ Privitor la viața bisericească din Biserica primară, noțiunea de **Synodus** o întâlnim deja la Pliniu cel Tânăr (61/62-114): 1. XXXV, c. IX, sect. XXXV – nepot și fiu adoptiv al lui Pliniu cel Bătrân (23/24-79). În prima fază de existență a Bisericii, cele două cuvinte synodos și concilium, după cum am precizat deja, se utilizau consecutiv sau în mod indiferent, ca sinonime. Cu timpul însă, cele două noțiuni au primit o semantică aparte, atât din punctul de vedere al conținutului, cât și lingvistic, la această evoluție contribuind în mare măsură și concurența dintre cele două limbi, latină și greacă. În limba latină, conciliile puteau fi **concilia mixta**, adică „mixte” „imperiale”, „regale”, „provinciale” etc., (la care participau și episcopii, nu numai demnitari laici) și „*concilii bisericești*” sau eclesiastice, formate numai din episcopi și delegații acestora. În limba latină și în Biserica din Apus, noțiunea de „synodus” s-a menținut alături de aceea de conciliu, chiar dacă ulterior a fost subordonată ca sens și importanță, celei dintâi. În limba greacă însă și în Biserica Răsăritului, noțiunea de „conciliu” n-a fost asimilată, menținându-se doar aceea proprie de „synodos”. Bisericile de limbă slave au înlocuit noțiunea de „synodos” cu una proprie, de „sobor”. Sub influența slavă, noțiunea de „sobor” a intrat și în terminologia canonică a Bisericii Românești, atât Ortodoxe, cât și Unite.

Privind împărțirea sau diversitatea *sinoadelor*, putem spune că gama lor este destul de mare: sinoade ecumenice; sinoade patriarhale, sinoade endemice sau permanente, sinoade provinciale sau mitropolitane, sinoade eparhiale, sinoade naționale, sinoade generale, sinoade particulare etc.⁸

Noțiunile derivate din aceea de „synodon” sunt: „Synodika”, „Synodikon”, „Synodikos Tomos” etc.⁹

⁶ Sinonim cu **Собрание**, vezi și **ὀρθοδοξία**.

⁷ Vezi J. FORGET, **Conciles**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Op. cit., col. 636.

⁸ Termeni teologici grecești: Μήτηρ Θεοῦ, Θεοτόκος, ὁμοούσιος, Αγία Τριάδα, μία φύσις τοῦ θεοῦ, ὑπόστασις, πρόσωπον, ὀρθόδοξος.

⁹ Vezi **Lexikon für Theologie und Kirche**, Begründet von Dr. Michael **Buchberger**, zweite, völlig neu bearbeitete Auflage, Hgg. Von Josef Höfer u. Karl Rahner, Neunter Band, 1964, Verlag Herder, Freiburg i. Br., col. 1236-1240;

Lexikon des Mittelalters VIII, Lexma Verlag, München, 1977, col. 371-378;

Synodika sau Systatika, Inthronistika este grammata sau scrisoarea irenică a noului Patriarh sau a Papei, către împăratul romeu, de la Constantinopol și către ceilalți Patriarhi ai Pentarhiei, precum și către Bisericile autocefale sau cele de toate categoriile canonice, aflate în afara granițelor Imperiului Bizantin, prin care comunică alegerea (și eventual hirotonirea întru arhieru, dacă a fost numai diakon sau preot ori chiar laic sau catehumen) sa de către Sinodul local, își expune drumul vieții, programul de păstorire și își exprimă sau confirmă mărturisirea de credință corectă – **privatsymbolum** – și cere să fie acceptat în comuniunea întâistătătorilor Bisericii și să fie înscris în dipticele Bisericii locale, căreia îi este adresată scrisoarea, adică să fie pomenit la Sfânta Liturghie. O astfel de Synodika făceau și împărații bizantini, în calitatea lor de „episcopi ale celor dinafară ale Bisericii”.¹⁰

Synodikon este un act sinodal sau un fascicol ori colecție de acte mărturisiri de credință și scrisori sinodale. Synodiconul Ortodoxiei, din anul 843, este un act sinodal, cu valoare doctrinală, liturgică și canonică, immortalizând victoria iconodulilor contra iconoclaștilor, privitor la cinstirea sfintelor icoane și a Sfintei și de viață dătătoarei Cruci. Sinodicoanele conțin și texte de laudă și de binecuvântare pentru eroii Ortodoxiei, alături de anatemele formulate împotriva ereticilor și dușmanilor credinței adevărate.

Tot Synodikon se numea și dipticele cu numele patriarhilor sau întâistătătorilor Bisericii, mai ales în lumea slavă.

Synodikos Tomos este o decizie sinodală importantă de natură doctrinală, liturgică sau canonică, eliberată mai ales în Cancelaria Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol. Astfel de tomosuri sinodale sau Synodikos Tomos, Patriarhia acorda mai ales cu ocazia recunoașterii autocefaliei (1588 pentru Rusia, 1885 pentru România etc.) ori în probleme legate de credință, cum a fost cel al Patriarhului Proclu (436-446), către Biserica Armeană etc.

Pentru noi creștinii, originea noțiunii de „sinod” sau „concilium” poate fi legată de numele și promisiunea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „Că unde sunt doi sau trei adunați întru numele Meu, acolo sunt și eu în mijlocul lor.” (Mt. 18, 20). În conformitate cu această poruncă a Lui Iisus Hristos au înțeles și Apostolii și urmașii lor să rezolve și să decidă problemele deosebite, care s-au ivit în Biserica primară.

- Primul „sinod” de seamă al Bisericii primare a fost alegerea lui Matia, în locul lui Iuda Iscarioteanul (Fapte 1, 21-26).

„Și au tras la sorți; și sorțul a căzut pe Matia; și el s-a rânduit împreună cu cei unsprezece apostoli” (Mt. 1, 26), a fi „... martor al învierii Lui”, adică al Lui Iisus Hristos (Mt. 1, 22).

(Alegerea lui Matia, Fapte 1, 21-26).

- În acest context ar putea fi considerată **Cina cea de Taină, ca o „reuniune sinodală”,** prezidată de însuși Domnul **Iisus Hristos – Ἰησοῦ Χριστός** – cu care ocazie, Mântuitorul a

The Oxford Dictionary of Byzantium, Prepared at Dumbarton Oaks..., vol. 3, New York, Oxford, Oxford University Press, 1991, col. 1994-1995;

Reallexikon zur byzantinischen Kunst, Begründet von Klaus Wessel und Marcell Restle, Herausgegeben von Marcell Restle, Band IV, 1990, Anton Hiersemann Stuttgart, col. 737-746.

¹⁰ Text luat din: **Viața lui Constantin**, IV, 24, la **EUSEBIU** de Cezareea, Scrieri partea a doua (vol. II), **Viața lui Constantin cel Mare**, studiu introductiv de Prof. Emilian **POPESCU**, trad. și note de Radu **ALEXANDRESCU**, vol. II, Buc. 1991, p. 168.

instituit două Sfinte Taine, Misterii sau Sacramente: Sfânta Euharistie și Sfânta Taină a Preoției (Mt. 26, 26-29; Mc. 14, 22-25; Lc. 22, 19-20; I. 13, 1-17;):

- **Un alt „sinod” poate fi considerat și cel ocazionat de alegerea celor șapte diaconi (Fapte 6, 1-15).**

- **Sinodul de la Ierusalim, cu scrisoarea apostolilor către Biserica din Antiohia (Fapte 15, 1-41), din anul 49 sau 50** a deschis seria „sinoadelor” sau „conciliilor”, în sensul pe care ulterior, Biserica l-a dat acestor adunări, precum și privitor la modul în care au fost și trebuie receptate și aplicate deciziile doctrinale, liturgice și de disciplină canonică, de către urmașii apostolilor, de-a lungul secolelor.

- **Scrisoarea apostolilor către Biserica din Antiohia (Fapte 15, 23-29)** poate fi considerată și **„prima decizie sinodală scrisă, păstrată”**, [aici, în Antiohia s-au numit pentru prima oară adeptii lui Iisus Hristos, creștini: Fapte 11, 26 „Și în Antiohia s-au numit ucenicii, pentru întâia oară creștini”], pe care a înregistrat-o chiar și Biblia sau Sfânta Scriptură, prin intermediul Sf. Evanghelist **Luca**:

1. „Apostolii și preoții și frații, fraților dintre neamuri, care sunt în Antiohia și în Siria și în Cilicia, salutare!
2. Deoarece am auzit că unii dintre noi, fără să fi avut porunca noastră, venind, v-au tulburat cu vorbele lor și au răvășit sufletele voastre, zicând că trebuie să vă tăiați împrejur și să păziți legea,
3. Noi am hotărât, adunați într-un gând, ca să trimitem la voi bărbați aleși, împreună cu iubiții noștri Barnaba și Pavel,
4. Oameni care și-au pus sufletele lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos.
5. Drept aceea, am trimis pe Iuda și pe Sila, care vă vor vesti și ei, cu cuvântul, aceleași lucruri.
6. Pentru că, părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă, să nu vi se pună nici o greutate în plus în afară de cele ce sunt necesare:
7. Să vă feriți de cele jertfite idolilor și de sânge și de (animale) sugrumate și de desfrâu, de care păzindu-vă, bine veți face. Fiți sănătoși!”

Primirea și observarea Legii iudaice, nefiind obligatorie pentru creștinii dintre păgâni, așa după cum a și decis Sinodul de la Ierusalim, din anul 49 sau 50, Sf. Apostol Paul l-a mustrat public pe Sf. Apostol Petru (**Galat. 2, 11-21**), care, aflându-se în Antiohia, pe ascuns mânca împreună cu creștinii dintre păgâni, dar de frica creștinilor dintre iudei, când aceștia erau de față se fățarnicea și mânca la masa iudaizanților, adică numai koșer. Sf. Apostol Pavel a observat această fățarnicie a lui Petru și l-a apostrofat foarte aspru. Chiar și Barnaba începuse să practice fățarniciile lui Petru, motiv pentru care nici el n-a scăpat de critica aspră, pe care i-a făcut-o Apostolul Neamurilor.¹¹

După epoca apostolică, adică după anul 70 d. Hr., următoarele sinoade, rămase în memoria scrisă a istoriei bisericești au fost cele din secolul al II-lea și al III-lea. Ele s-au ținut cu preponderență în Răsărit și s-au ocupat de erorile „montanismului”, a controverselor pascale, adică legate de data ținerii Sfintelor Paști sau a sărbătorii

¹¹ Vezi **Istorie Bisericească Universală**, Op. cit., p. 52, precum și J. FORGET, **Conciles**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, Op. cit., col. 637.

învierii din morți a Domnului nostru Iisus Hristos. În acest context mai menționăm și alte sinoade, cum au fost cele contra lui Origen, de la Alexandria, din anul 231, apoi cele de la Antiohia, de după anul 252 etc. Nu trebuie să uităm că Creștinismul, pînă în anul 313 a fost o religie ilicită în Imperiul Roman, deci astfel de întruniri trebuiau făcute cu foarte multă precauție, în mod secret, fără a lăsa urme și în grup restrâns, pentru a trece neobservate de către autoritățile imperiale romane și pentru ca să nu fie sesizate de către păgânii delacioniști.

De mai multă libertate s-au bucurat creștinii din Imperiul Persan în această perioadă, adică pînă în anul 286, căci după anul 226, sasanizii au preluat puterea imperială, declarându-se mari dușmani ai creștinilor. Cele mai grele persecuții le-au suferit însă creștinii din Imperiul Part zoroastrian, în perioada de timp dintre anii 339-379, adică în secolul de aur al Bisericii din Imperiul Roman.¹²

În această perioadă de timp preniceeană (325) și înaintea Edictului de la Mediolan, din anul 313, adică în secolul al III-lea și începutul secolului al IV-lea, mai sunt menționate și alte sinoade sau știri privitoare la ținerea lor. Astfel, Firmilian arhiepiscopul Cezareei din Capadocia (230-248)¹³ relatează că prin părțile acelea sinoadele se întruneau anual. În plină epocă de persecuție contra creștinilor se mai pot menționa sinoadele de la Cartagina, din jurul anului 220; de la Synnada (azi Cifut-Kassaba, în Frigia, Turcia) și de la Iconiu, ambele din jurul anului 230; de la Antiohia, din anii 264 și 269 etc.¹⁴ Mai târziu pot fi amintite sinoadele de la Elvira, între anii 300 și 306; de la Arles și din Ancyra, ambele din anul 314; de la Alexandria, din anul 319, 320; de la Neocezareea, din jurul anului 320 etc.

Problema sinoadelor ecumenice o vom analiza într-o altă lucrare, în conformitate cu datele din regestele imperiale și patriarhale de la Constantinopol, îndepărtându-ne astfel de metoda didactică a lucrărilor anterioare, conformă programei analitice de învățământ de la Facultățile de Teologie.¹⁵

¹² Vezi p. 161, din vol. I, în lucrarea noastră: **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.

¹³ Despre care face mai multe mențiuni Eusebiu al Cezareei, în Istoria Bisericească: **EUSEBIU de Cezareea**, Scrieri partea întâia (vol. I), **Istoria Bisericească și Martirii din Palestina**, traducere, studiu, note și comentarii de Prof. Teodor **BODOGAE**, vol. I, Buc. 1987, 451 p.; vezi indicele de la sfârșitul volumului.

¹⁴ Numai la Antiohia s-au ținut zece sinoade importante, în perioada de timp dintre anii 252-380. Pentru Alexandria pot fi menționate în jur de 30 de sinoade, care s-au ținut în perioada de timp din secolul al III-lea și pînă în anul 633. Vezi vol. I din lucrarea noastră: **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Op. cit., p. 127 și 147.

¹⁵ **Privitor la Sinoadele Ecumenice, vezi următoarea literatură de specialitate:**

COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA, vol. I-III, 3, durchgesehene Auflage, Hrsg. von Giuseppe **ALBERIGO** și colab. [**Dekrete der Ökumenischen Konzilien**, Hrsg. von Josef **WOHLMUTH** și colab.], Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2000-2002:

Band 1 **Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70)**, 2002, 186 p.

Band 2 **Konzilien des Mittelalters, vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512-1517)**, 2000, 655 p.

Band 3 **Konzilien der Neuzeit, Konzil von Trient (1545-1563), erstes Vatikanisches Konzil (1869-1870), zweites Vatikanisches Konzil (1962-1965)**, Indices, 2002, 1135 + 170* p.

J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio*, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – u. Verlagsanstalt Graz.

DIE GESCHICHTE DES CHRISTENTUMS, Religion, Politik, Kultur, Ungekürzte Sonderausgabe, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1-3, 2003-2005.

vol. I, Altertum, **Die Zeit des Anfangs (bis 250)**, Hrg. von Luciano PIETRI, 972 p.

vol. II, Altertum, **Das Entstehen der einen Christenheit (250-430)**, Hrg. von Jean-Marie CHARLES(+) și Luce PIÉTRI, 1996/2005, 1108 p. 2005.

vol. III, Altertum, **Der lateinische Westen und der byzantinische Osten (431-642)**, Hrg. von Luce PIÉTRI, 2001-2005, 1334 p.

Constantinople, par J. BOIS, M. JUGIE, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Paris, 1923, coloana nr. 1227-1274 și tome 3, deuxième partie [Constantinople-Czepanski], Paris, 1923, coloana nr. 1273-1530.

Franz DÖLGER, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453*, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= *Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, **Regesten**).

Vezi cele cinci volume din „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae, quod in usum scholarum collegit Conradus KIRCH S. J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo UEDING S. J., 1947, Editorial Herder Barcelona.

ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho PAPP-SZILÁGYI de Illyésfalva, S. S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rác-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno]. -Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.

ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum quod primum edidit Henricus Denzinger et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus Schönmetzer S. I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXXVI [1976], (Dep. legal Barcelona, 1976), 954 p.

ENCHIRIDIONU, adeca Carte manuale de canóne ale unei, sântei, sobornicești, și apostolești Biserici cu Comentare, de Andreiu Baronu de Siagun'a, Sabiuu[Sibiu], în tipografi'a archidiecezana, 1871, 548 p.

Ioan N. FLOCA, **Legea românilor(jus valachorum) și legislația de stat din Transilvania în epoca voievodatului și principatului**, în *Mitropolia Ardealului*, an VII, nr. 7-8, iulie-august, 1962, p. 520-528.

Ioan N. FLOCA, **Români în legile de stat transilvane până la 1918**, în *B. O. R.*, an 108, nr. 1-2, 1990, p. 137-149.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

Ioan N. FLOCA, **Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească**, vol. I-II, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B. O. R., București, 1990.

Ioan N. FLOCA, **Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română, (Studiu istoric-canonic)**, Sibiu, 1969, 207 p. [Extras din rev. *Mitropolia Ardealului*, an XIV, nr. 1-3, 1969].

Ioan N. FLOCA, **Din istoria Dreptului Românesc: II, Carte Românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe, Iași, 1646**, Sibiu, 1993, 172 p.

GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II, Herausgegeben von Giuseppe Alberigo, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.

P. Joseph HAJJAR, **Le Synode Permanente [ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝΔΗΜΟΥΣΑ] dans l'Église Byzantine des origines au XIe siècle**, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1962, 230 p. [*Orientalia Christiana Analecta*, Roma, 164].

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054–1982), București, 1993.

ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște], București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].

Raymond JANIN, **Constantinople Byzantine**, Développement urbain et répertoire topographique, Deuxième édition, Institut Français d'Études byzantines, Paris, 1964, 542 p. [Archives de L'Orient Chrétien, 4 A].

Raymond JANIN, **La géographie ecclésiastique de l'Empire Byzantin**, Première partie, **Le Siège de Constantinople et le Patriarcat Oecumenique**, Tome III, **Les Églises et les Monastères**, par..., deuxième édition, Paris, 1969, 605 p. Publié avec le concours du Centre de la Recherche Scientifique [Publications de l'Institut Français d'Études Byzantines].

Raymond JANIN + A. A., **Les Églises et les Monastères des grands centres byzantins** (Bithynie, Hellespont, Latros, Galésios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique), par..., Publié avec le concours du Centre National de la recherche Scientifique, Paris, 1975, 492 p. [Géographie Ecclesiastique de l'Empire Byzantin].

Hubert JEDIN, **Handbuch der Kirchengeschichte**, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].

KANON, IV-V, [Die Kirche und die Kirchen, Autonomie und Autokephalie, 1. (Bd. IV) und 2. (Bd. V) Teil, mai mulți colab.], „Jahrbuch der Gesellschaft für das Recht der Ostkirchen“, Wien, IV, 1980, V, 1981.

KIRCHENGESCHICHTE, von D. Dr. Karl BIHLMAYER, neubesorgt von Dr. Hermann TÜCHLE, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].

Le Métropolitain MAXIME de Sardes, **Le Patriarcat Oecumenique dans l'Église Orthodoxe**, Étude historique et canonique par..., Traduit du grec par Jaques TOURAILLE, Édition Beauchesne, Paris, 1975, 422 p.

Ioannes OUDOT, **Patriarchatus Constantinopolitani. Acta Selecta**. Collegit et in linguam Gallicam vertit Sac. Ioannes Oudot Ecclesiae S. Ludovici Gallorum in Urbe capellanus e Pontificia Commissione ad redigendum C. I. C. O., Typis Polyglottis Vaticanis, MCMXLI -1941- 199 p. **Fonti Serie II – Fascicolo III** [Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale, Codificazione Canonica Orientale].

PATRIARCATS, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2253-2297.

I Patriarcati orientali nel primo millennio, Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale nei giorni 27-30 Dicembre 1967, [I. Žužek, W. De Vries, V. T. Istavridis, I. Anastasiou, Ortiz de Urbina, J. Masson, Loufi Laham, +G. Amadouni, W. Macomber, I. Dujčev], Pont. Inst. Stud. Orientalium, Roma, 1968, 221 p. [Orientalia Christiana Analecta, nr. 181].

I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. *Byzantion*, Tome XII, 1937, p. 673-675].

II-III. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance GRUMEL, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean DARROUZÈS, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

1. REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil: **Regesten von 565-1025**, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.

Otto SEECK, **REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.

PENTARHIE, vezi Pentarchie, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2269-2280.

PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe): NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

Hans Georg THÜMMEL, **Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert**, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [Konziliengeschichte, Hrgg. Walter Brandmüller].

Willibald M. PLÖCHL, **Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma**, Zweite, erweiterte Auflage, Verlag Herold, Wien, München, 1960, 490 p.

Profesor Evsevie POPOVICIŪ, **Istoria Bisericească**, Traducere de Athanasie Episcopul Râmnicului Noului Severin și Gherasim Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p.

Biserica Catholică Ortodoxă recunoaște șapte Sinoade Ecumenice:

I. Primul Sinod Ecumenic, Niceea, 20 mai – 25 august 325, convocat de împăratul Constantin I cel Mare (306-337), ținut în sala mare de recepție a palatului imperial, cu 318 părinți, sub președinția episcopilor Eustațiu al Antiohiei (324-330) și Alexandru al Alexandriei(313-328), dând 20 de canoane¹⁶ Din punct de vedere liturgic, Duminica a VII-a după Sfintele Paști este dedicată pomenirii părinților de la Sinodul I Ecumenic, numită și Duminica Sfinților Părinți.¹⁷ Alte rânduieli de tipic ortodoxe, menționează pomenirea părinților de la primul Sinod Ecumenic la data de 29 mai și la 8 iunie.¹⁸

Ereziarh: A r i e și adepții acestuia

Erezia: Arianismul

Cele trei grupări:

- 1. arienii extremiști, anomieni, anomei, în frunte cu diaconul Aetius – Ețiu;**
- 2. partida moderată, omioussios, omiouisieni, semiarieni, în frunte cu Eusebiu al Nicomidiei;**
- 3. omienii, omei sau omios, în frunte cu Acaciu al Cezareei, numiți și acacieni;**

Acest curs universitar a fost tradus din nou și reeditat de proin Mitropolitul **Atanasie MIRONESCU** singur, sub titlul **Istoria bisericească universală și statistica bisericească**, în patru volume, București, 1925-1928. Ediția întâia, din 1900-1901 a fost tradusă și în limba sîrbă, la Carloviț, 1912, precum și în limba bulgară.

Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652, vezi Îndreptarea Legii...

PRIMUM REGNUM DEI. Die Patriarhalstruktur der Kirche als Angelpunkt der Wiedervereinigung. Die Konzilsrede von Abt Johannes **HOECK**, Neu übersetzt, eingeführt und kommentiert von P. Ferdinand R. **Gahbauer** OSB, Mit Beiträgen von Prof. Theodor **NIKOLAOU**, Prof. Heinrich **FRIES** und P. Theodor **WOLF** OSB, Benediktinerabtei Ettal [Germania], 1987, 211 p.

Sf. SIMEON Arhiepiscopul Tesalonicului, TRATAT asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principiile puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi, Volumul I, Ediție îngrijită de Protosinghel Grichentie **NATU**, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, Suceava, 262 p. [București, 1865¹], Colecția „Din frumusețile viețuirii creștine”, nr. 2, cu binec. Î. P. S. Pimen al Sucevei și Rădăuților.

D. SIMON, *Byzantinische Provinzialjustiz*, în *Byzantinische Zeitschrift*, München, 79. Band, 1986, p. 310-343.

W. SICKEL, *Das byzantinische Krönungsrecht bis zum 10. Jahrhundert_în Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig, Band VII, 1898, p. 511-557.

Ernst Christoph SUTTNER, *Die Synoden von Zamošč (1720) und Wien (1773) als prägende Ereignisse für die Unierten Polens und der Donaumonarchie*, în *Ostkirchliche Studien*, Würzburg, Augustiner Verlag, an 44, 1995., p. 274-291.

O. TREITINGER, *Die oströmische Kaiser-und Reichsidee nach ihrer Gestaltung im höfischen Zeremoniell*, Jena, 1938, Neudruck, Darmstadt, 1956.

Christopher WALTER, *L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine*, Préface par André **GRABAR**, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

¹⁶ Privitor la regestele imperiale și patriarhale, vezi prezentarea noastră de la începutul acestui volum: **Regestele actelor patriarhale și imperiale**.

¹⁷ Vezi cartea de ritual, **Penticostar**, București, 1978, p. 267-288.

Gheorghe **MIHĂILĂ**, **Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI)**, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, 348 p. incl. texte doc.

¹⁸ Mineiele Românești, **Mineiul pe mai**, București, 1978, la ziua de 29 și **Mineiul pe iunie**, București, 1978, la ziua de 8, nu înregistrează nici sinaxar și nici slujbă, dedicate părinților de la Sinodul I Ecumenic.

Calendarul Bisericii Române Unite (pe anul 2002) dedică duminica a III-a după Rusalii, „Sfinților Părinți teofori de la primele șase Sinoade Ecumenice”.

II. Al doilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, mai – 9 iulie 381, convocat de împăratul Teodosie I cel Mare (sau cel Bătrân, 379-395), ținut în Biserica Sfânta Irina, cu 150 de părinți, sub președinția lui Meletie al Antiohiei (360-381), apoi a Sf. Grigorie I de Nazianz (380-381) și spre final a lui Nectarie (381-397), dând 7 canoane.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al II-lea Ecumenic se face la 22 mai.¹⁹

Ereziarhi: Macedonie I al Constantinopolului (342-346 și 351-360 + 362);

diaconul Maratoniu, devenit Episcop de Nicomidia;

Apolinarie Episcop de Laodiceea;

Erezia: pnevmatomahilor.

III. Al treilea Sinod Ecumenic, Efes, 22 iunie – 31 iulie 431, convocat de împăratul Teodosie II cel Tânăr (408-450) ținut în Catedrala Arhiepiscopală a Sfintei Fecioare Maria, cu 198 de părinți, sub președinția Sf. Chiril al Alexandriei (412-444), dând 8 canoane. Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al III-lea Ecumenic se face la 9 septembrie.²⁰

Ereziarh: Nestorie al Constantinopolului (428-431);

Erezia: Nestorianismul.

IV. Al patrulea Sinod Ecumenic, Chalcedon, 8-25 octombrie – 1 nov. 451, convocat de împăratul Marcian (450-457), ținut în Biserica Sf. Eufimia, cu 630 de părinți, sub președinția comisarilor imperiali, a legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Anatolie (449-458), dând 30 de canoane.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al IV-lea Ecumenic se face în duminica din sau de după data de 16 iulie. Mineiele românești înregistrează sinaxarul pe larg și slujba bogată, care se cântă cu acest prilej.²¹

Ereziarh: arhimandritul Eutihie, din Constantinopol;

Erezia: monofizitismul;

Scopul Sinodului al IV-lea Ecumenic, din anul 451 este divizat în două componente:

- 1. Spălarea rușinii create de „sinodul tâlhăresc” sau „ephesinum latrocinium”, după cum l-a numit Papa Leon I cel Mare (440-461);**
- 2. Stabilirea dreptei învățături, privitoare la cele două naturi în Iisus Hristos – divină și umană.**

V. Al cincilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, din 5 mai - 2 iunie 553, convocat de împăratul Justinian I cel Mare (527-565), ținut într-o sală de lângă Basilica Sfânta Sophia, cu 165 de părinți [condamnând „cele trei capitole”, condamnare formulată în 14 anatematisme, publicată prin cele 13 puncte din edictul imperial al lui Justinian I], prezidat de Patriarhul Ecumenic Eutihie (552-565 și 577-582).

¹⁹ Mineiele Românești, **Mineiul pe mai**, București, 1978, la ziua de 22 mai, înregistrează o notiță de sinaxar, scurtă și fără slujbă, privitoare la părinții Sinodului al II-lea Ecumenic.

²⁰ Mineiele Românești, **Mineiul pe septembrie**, București, 1984, la ziua de 9 septembrie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă dedicată părinților de la Sinodul al III-lea Ecumenic.

²¹ Vezi **Mineiul pe iulie**, București, 1984, în continuarea zilei de 16 iulie.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al V-lea Ecumenic se face la 25 iulie.²²

Ereziarhi: Origen, Teodor de Mopsuestia (392-428), Teodoret al Cirului (433-458), Ibas de Edessa (435-457)

Erezia: a. Disputa origenistă;

b. Disputa pentru „cele trei capitole”.

VI. Al șaselea Sinod Ecumenic,

a. *Primul Sinod Troullan* sau „primul Troullan”, [al șaselea Sinod Ecumenic], Constantinopol, 7 nov. 680 - 16 sept. 681, convocat de împăratul Constantin IV Pogonatul (668-685), ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – troullos – cu 174 de părinți, sub președinția legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Gheorghe I (679-686), dând o *Mărturisire de credință amplă*,

redactată în cinci exemplare, pentru cei cinci patriarhi ai Pentarhiei.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al VI-lea Ecumenic se face la 23 ianuarie.²³

Ereziarhi: Macarie al Antiohiei (656?-681), ucenicul său Ștefan, apoi Teodor de Raithu ?, identificat cu Arhiepiscopul Teodor de Faran (Sinai + c. 638, înainte de 649), Papa Honoriu I (625-638), patriarhii Serghie (610-638), Pir (638-641), Paul II (641-653), Petru (654-666), ai Constantinopolului și episcopul Cir de Phasis (Sebastopolis), în Lazica.

Erezia: Monotelismul

b. *Al doilea Sinod Trulan* sau „sinodul quinisext”, adică al „cinci-șaselea”, Constantinopol, 691-692, ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – troullos – convocat de împăratul Justinian II (685-695), cu 240 de părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Paul III (688-694), dând 102 canoane.

VII. *Al șaptelea Sinod Ecumenic*, de la Niceea, din 24 sept. – 13 oct. 787, convocat de împăratul (=împărăteasa) Irina (769-790), la Sf. Sophia, cu 365 părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Tarasie (784-806), dând 22 de canoane.

În mineiele românești, slujba și sinaxarul Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se cântă în duminica ce urmează după data de 11 octombrie.²⁴

Ca regulă generală însă, din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se face în duminica a XXI-a după Rusalii, precum și la 13 octombrie.²⁵

²² Mineiele Românești, *Mineiul pe iulie*, București, 1984, la ziua de 25 iulie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al V-lea Ecumenic.

²³ Mineiele Românești, *Mineiul pe ianuarie*, București, 1975, la ziua de 23 ianuarie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al VI-lea Ecumenic.

²⁴ Lucrările Sinodului al VII-lea Ecumenic s-au încheiat însă la Constantinopol, nu la Niceea. Privitor la Sinodul al VII-lea Ecumenic, vezi Hans Georg THÜMMEL, *Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert*, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [Konziliengeschichte, Hrgg. Walter Brandmüller].

Ereziarhi: împăratul Leon III Isaurul (717-741); Teodosie al Efesului, Vasile Kakemphatos (Hieria, 754); Anastasie (730-754), Constantin II (754-766), Nichita I (766-780), Teodot I (815-821), Antonie I (821-837), Ioan VII (837-843) ai Constantinopolului; Sisiniu, Pastila etc.

Erezia: Iconoclasmul.

Alte Sinoade în primele secole²⁶

primul secol creștin:

Sinodul Apostolic, din anul 48, 49 sau 50;

secolul al III-lea:

Sinodul din Cartagina, 251

Sinodul din Cartagina, 255

Sinodul din Cartagina, 256

secolul al IV-lea:

Sinodul din Elvira, c. 306

Sinodul de la Roma, 313

Sinodul de la Ancyra, 314 (Ankara, înainte Sebaste)

Sinodul (Conciliul) de la Arles, 314

Sinodul din Antiohia, 324

Sinodul din Tyr sau Tyros, 335

Sinodul din Gangra, c. 340-341

Sinodul din Antiohia, 341

Sinodul din Sardica, 342-343

Sinodul din Cartagina, 345-348

Sinodul din Sirmium, 351-352

Sinodul (Concilium) din Arles, 353 - Gallia

Sinodul (Concilium) din Milano, 355

Sinodul din Sirmium, 357

Sinodul din Rimini, 359

„Conciliul ” – Sinodul din Paris, 360-361

Sinodul din Alexandria, 362

Sinodul din Laodiceea, c. 364

Sinodul din Valence, 374

Sinodul din Roma, 375

Sinodul din Antiohia, 378

Sinodul din Saragossa, 380

Sinodul din Constantinopol, 382

Sinodul de la Roma, 382

²⁵ Mineiele Românești, **Mineiul pe octombrie**, București, 1983, la ziua de 13 octombrie, **nu** înregistrează pomenirea părinților de la Sinodul al VII-lea Ecumenic.

²⁶ Colecția de documente Mansi, oferă o listă de aprox. **1000** de sinoade: J. D. **MANSI**, *Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio*, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.

Sinod „Conciliu” African”, 390
 Sinodul din Hippo, 393
 Sinodul „al III-lea”, din Cartagina, 397
 primul Sinod din Toledo, 397-400
 Sinodul din Torino, 398

secolul al V-lea:

Sinodul din Cartagina, 401
 Discuțiile religioase din Cartagina, 411
 Sinodul din Arles, 452

secolul al VI-lea:

Sinodul – Conciliul din Orange, 529
 Sinodul – Conciliul din Orléans, 533
 Sinodul – Conciliul din Braga, 561, Portugalia
 Sinodul – Conciliul din Tours, 567
 Sinodul din Auxerre, 573 / 603
 Sinodul din Mâcon, 585
 Sinodul – Conciliul al III-lea, din Toledo, 589

secolul al VII-lea:

Sinodul – Conciliul al IV-lea din Toledo, 633
 Sinodul – Conciliul al XI-lea din Toledo, 675
 Sinodul – Conciliul al XIV-lea din Toledo, 684
 Sinodul – Conciliul din Rouen, 689
 Sinodul Troullan, 691-692

*Sardica – Sofia, Bulgaria, Rotonda –
 Biserica – Sf. Gheorghe, sec. IV*

*Sofia, Bulgaria, Basilica Haghia Sophia
 sau Sveta Sophia, după restaurare*

Sfânta Sophia, haghia Sophia, Sveta Sophia este o biserică din sec. VI, în vechea Sardica, pe care turcii otomani a transformat-o în moscheie, în sec. XIV. Distrusă de un cutremur în sec. XIX, clădirea fiind foarte deteriorată, a fost abandonată de turci. A rămas în stare de părăsire și de ruină, până în a doua jumătate a secolului al XX-lea când a fost restaurată, reparată și redată destinației pe care a avut-o inițial – de biserică ortodoxă.

Pentru studierea sinoadelor ecumenice am fixat următoarele puncte de structură și analiză a desfășurării evoluției și lucrărilor acestora:

Antecedente privitoare la erezie și erziarhi;

Acțiunile legate de convocarea sinodului ecumenic, invitații, data, organizarea, locul și scopul acestuia;

Deschiderea festivă a Sinodului Ecumenic, făcută de împăratul romeu și fixarea președinției și a ordinii locurilor de ședere la sinod;

Desfășurarea lucrărilor, în sesiuni sinodale;

Hotărârile sinodului ecumenic;

Încheierea festivă a sinodului ecumenic;

Mărturisirea de credință;

Canoane;

Anateme și atitudinea față de erziarhi și adepții acestora;

Urmările hotărârilor sinodale, privind dreapta credință, pacea din Biserică, receptarea deciziilor de către Biserică, credincioși și legile de stat bizantine;

Rolul împăratului, în acțiunile de convocare, deschidere, încheiere, întreținere a cheltuielilor legate de ținerea sinodului și de garant al respectării deciziilor luate, a canoanelor date și de pedepsire a celor care perseverau în erezie.²⁷

²⁷ Privitor la Sinoadele Ecumenice în general, vezi următoarea literatură de specialitate:

Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. ICĂ jr., Deisis / Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.

COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA, vol. I-III, 3., durchgesehene Auflage, Hrsg. von Giuseppe ALBERIGO și colab. [Dekrete der Ökumenischen Konzilien, Hrsg. von Josef WOHLMUTH și colab.], Ferdinand Schöning, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2000-2002:

Band 1 **Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70)**, 2002, 186 p.

Band 2 **Konzilien des Mittelalters, vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512-1517)**, 2000, 655 p.

Band 3 **Konzilien der Neuzeit, Konzil von Trient (1545-1563), erstes Vatikanisches Konzil (1869-1870), zweites Vatikanisches Konzil (1962-1965)**, Indices, 2002, 1135 + 170* p.

J. D. MANSI, **Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio**, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – u. Verlagsanstalt Graz.

DIE GESCHICHTE DES CHRISTENTUMS, Religion, Politik, Kultur, Ungekürzte Sonderausgabe, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1-3, 2003-2005.

vol. I., Altertum, **Die Zeit des Anfangs (bis 250)**, Hrg. von Luciano PIETRI, 972 p.

vol. II., Altertum, **Das Entstehen der einen Christenheit (250-430)**, Hrg. von Jean-Marie CHARLES(+) și Luce PIÉTRI, 1996/2005, 1108 p. 2005.

vol. III., Altertum, **Der lateinische Westen und der byzantinische Osten (431-642)**, Hrg. von Luce PIÉTRI, 2001-2005, 1334 p.

Constantinople, par J. BOIS, M. JUGIE, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Paris, 1923, coloana nr. 1227-1274 și tome 3, deuxième partie [Constantinople-Czepanski], Paris, 1923, coloana nr. 1273-1530.

Franz DÖLGER, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (=Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, Regesten).

Vezi cele cinci volume din „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae, quod in usum scholarum collegit Conradus KIRCH S. J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo UEDING S. J., 1947, Editorial Herder Barcelona.

ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho **PAPP-SZILÁGYI** de Illyésfalva, S. S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rác-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno]. -Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.

ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum quod primum edidit Henricus **Denzinger** et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus **Schönmetzer** S. I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXXVI [1976], (Dep. legal Barcelona, 1976), 954 p.

ENCHIRIDIONU, adeca Carte manuale de canóne ale unei, sânteii, sobornicești, și apostolești Bisericii cu Comentare, de Andreiu Baranu de Siagun'a, Sabiiu[Sibiu], în tipografi'a archidieceșana, 1871, 548 p.

Ioan N. **FLOCA**, **Legea românilor(jus valachorum) și legislația de stat din Transilvania în epoca voievodatului și principatului**, în *Mitropolia Ardealului*, an VII, nr. 7-8, iulie-august, 1962, p. 520-528.

Ioan N. **FLOCA**, **Românii în legile de stat transilvane până la 1918**, în *B. O. R.*, an 108, nr. 1-2, 1990, p. 137-149.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. **FLOCA**, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

Ioan N. **FLOCA**, **Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească**, vol. I-II, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B. O. R., București, 1990.

Ioan N. **FLOCA**, **Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română, (Studiu istoric-canonic)**, Sibiu, 1969, 207 p. [Extras din rev. *Mitropolia Ardealului*, an XIV, nr. 1-3, 1969].

Ioan N. **FLOCA**, **Din istoria Dreptului Românesc: II, Carte Românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe, Iași, 1646**, Sibiu, 1993, 172 p.

GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II, Herausgegeben von Giuseppe **Alberigo**, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.

P. Joseph **HAJJAR**, **Le Synode Permanente [ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝΔΗΜΟΥΣΑ] dans l'Église Byzantine des origines au XIe siècle**, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1962, 230 p. [*Orientalia Christiana Analecta*, Roma, 164].

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan **Rămureanu**, Milan **Șesan** și Teodor **Bodogae**), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054–1982), București, 1993.

ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște], București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].

Raymond **JANIN**, **Constantinople Byzantine**, Développement urbain et répertoire topographique, Deuxième édition, Institut Français d'Études byzantines, Paris, 1964, 542 p. [Archives de L'Orient Chrétien, 4 A].

Raymond **JANIN**, **La géographie ecclésiastique de l'Empire Byzantin**, Première partie, **Le Siège de Constantinople et le Patriarcat Oecumenique**, Tome III, **Les Églises et les Monastères**, par..., deuxième édition, Paris, 1969, 605 p. Publié avec le concours du Centre de la Recherche Scientifique [Publications de l'Institut Français d'Études Byzantines].

Raymond **JANIN** + **A. A.**, **Les Églises et les Monastères des grands centres byzantins** (Bithynie, Hellespont, Latros, Galésios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique), par..., Publié avec le concours du Centre National de la recherche Scientifique, Paris, 1975, 492 p. [Géographie Ecclesiastique de l'Empire Byzantin].

Hubert **JEDIN**, **Handbuch der Kirchengeschichte**, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].

KANON, IV-V, [Die Kirche und die Kirchen, Autonomie und Autokephalie, 1. (Bd. IV) und 2. (Bd. V) Teil, mai mulți colab.], „Jahrbuch der Gesellschaft für das Recht der Ostkirchen”, Wien, IV, 1980, V, 1981.

KIRCHENGESCHICHTE, von D. Dr. Karl **BIHLMAYER**, neubesorgt von Dr. Hermann **TÜCHLE**, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].

Le Métropolitte **MAXIME de Sardes**, **Le Patriarcat Oecumenique dans l'Église Orthodoxe**, Étude historique et canonique par..., Traduit du grec par Jaques **TOURAILLE**, Édition Beauchesne, Paris, 1975, 422 p.

Heinz **OHME**, **vezi: Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum ...**

Ioannes **OUDOT**, **Patriarchatus Constantinopolitani. Acta Selecta**. Collegit et in linguam Gallicam vertit Sac. Ioannes Oudot Ecclesiae S. Ludovici Gallorum in Urbe capellanus e Pontificia Commissione ad redigendum C. I. C. O., Typis Polyglottis Vaticanis, MCMXLI -1941- 199 p. **Fonti Serie II – Fascicolo III** [Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale, Codificazione Canonica Orientale].

PATRIARCATS, par R. VANCOURT, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2253-2297.

I Patriarcati orientali nel primo millennio, Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale nei giorni 27-30 Dicembre 1967, [I. Žužek, W. De Vries, V. T. Istavridis, I. Anastasiou, Ortiz de Urbina, J. Masson, Loutfi Laham, +G. Amadou, W. Macomber, I. Dujčev], Pont. Inst. Stud. Orientalium, Roma, 1968, 221 p. [Orientalia Christiana Analecta, nr. 181].

I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. *Byzantion*, Tome XII, 1937, p. 673-675].

II-III. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance GRUMEL, Deuxième édition revue et corrigée par Jean DARROUZÈS, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

1. REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil: **Regesten von 565-1025**, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.

Otto SEECK, **REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer propographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.

PENTARHIE, vezi Pentarchie, par R. VANCOURT, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2269-2280.

PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe): NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

Hans Georg THÜMMEL, **Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert**, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [Konziliengeschichte, Hrgg. Walter Brandmüller].

Willibald M. PLÖCHL, **Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma**, Zweite, erweiterte Auflage, Verlag Herold, Wien, München, 1960, 490 p.

Profesor Evsevie POPOVICIŪ, **Istoria Bisericească**, Traducere de Athanasie Episcopul Râmnicului Noului Severin și Gherasim Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p.

Acest curs universitar a fost tradus din nou și reeditat de proin Mitropolitul Atanasie MIRONESCU singur, sub titlul **Istoria bisericească universală și statistica bisericească**, în patru volume, București, 1925-1928. Ediția întâia, din 1900-1901 a fost tradusă și în limba sîrbă, la Carloviț, 1912, precum și în limba bulgară.

Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652, vezi Îndreptarea Legii...

PRIMUM REGNUM DEI. Die Patriarhalstruktur der Kirche als Angelpunkt der Wiedervereinigung, Die Konzilsrede von Abt Johannes HOECK, Neu übersetzt, eingeführt und kommentiert von P. Ferdinand R. Gahbauer OSB, Mit Beiträgen von Prof. Theodor NIKOLAOU, Prof. Heinrich FRIES und P. Theodor WOLF OSB, Benediktinerabtei Ettal [Germania], 1987, 211 p.

Sf. SIMEON Arhiepiscopul Tesalonicului, TRATAT asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi, Volumul I, Ediție îngrijită de Protosinghel Gricientie NATU, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, Suceava, 262 p. [București, 1865!], Colecția „Din frumusețile vieții creștine”, nr. 2, cu binec. Î. P. S. Pimen al Sucevei și Rădăuților.

D. SIMON, **Byzantinische Provinzialjustiz**, în *Byzantinische Zeitschrift*, München, 79. Band, 1986, p. 310-343.

W. SICKEL, **Das byzantinische Krönungsrecht bis zum 10. Jahrhundert**, în *Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig, Band VII, 1898, p. 511-557.

Ernst Christoph SUTTNER, **Die Synoden von Zamošč (1720) und Wien (1773) als prägende Ereignisse für die Unierten Polens und der Donaumonarchie**, în *Ostkirchliche Studien*, Würzburg, Augustiner Verlag, an 44, 1995,, p. 274-291.

O. TREITINGER, **Die oströmische Kaiser-und Reichsidee nach ihrer Gestalt im höfischen Zeremoniell**, Jena, 1938, Neudruck, Darmstadt, 1956.

Christopher WALTER, **L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine**, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

I. Crezul sau Simbolul de credință al lui Moise, Deuteronomul 6,1-25

– *Fragment* –

יהוה

JAHVE – tetragram

Dt. 6, 4-13

Acestea sunt hotărârile și rânduielile pe care Domnul Dumnezeu le-a poruncit fiilor lui Israel în pustie, după ieșirea lor din țara Egiptului.²⁸

Ascultă, Israele: Domnul Dumnezeu nostru este singurul Domn.

Să-L iubești pe Domnul, Dumnezeul tău, din toată inima, din tot sufletul și din toată puterea ta.

Cuvintele acestea pe care ți le spun eu astăzi să fie în inima ta și în sufletul tău;

Să le sporești în ființa fiilor tăi și să le vorbești de ele când șezi acasă, când mergi pe cale, când te culci și când te scoli.

Să le legi ca semn la mână și neclintite să-ți fie înaintea ochilor.

Să le scrii pe ușorii casei tale și pe porțile tale.

Iar când Domnul, Dumnezeul tău, te va duce în țara pentru care li s-a jurat părinților tăi – lui Avraam, lui Isaac și lui Iacob – că ți-o va da: cetăți mari și frumoase pe care nu tu le-ai zidit, case pline de toate bunătățile, pe care nu tu le-ai umplut, fântâni săpate pe care nu tu le-ai săpat, VII. și măslini pe care nu tu le-ai sădit; când vei mânca și te vei sătura, atunci ia seama să nu-L uiți pe Domnul Cel ce te-a scos din Țara Egiptului, din casa robiei.

De Domnul, Dumnezeul tău, să te temi, numai Lui să-I slujești, de El să te lipești și doar pe numele Lui să te juri.

.....

²⁸ Text luat din **Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Tipărită cu binecuvântarea P. F. Patriarh Teoctist I, al BOR, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2001 [=Biblia lui **Bartolomeu**, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului].

Maria **Ivănuș-FREȚIU**, *Limba română și limbajul rugăciunii. Limba română ca limbă liturgică*, Prefață de Î.P.S. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Editura Anastasia, București, 2001, 292 p.

II. Simbolul Credinței Creștine Ortodoxe, 12 articole²⁹ adică Crezul Niceo-Constantinopolitan, 325 și 381 sau piatra credinței³⁰

Ἰησοῦς Χριστός – *monogram*

a. Niceea, 325, șapte articole:

1. Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute.
2. Și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut;
3. Care, pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om;
4. Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a Pătimit și S-a îngropat;
5. Și a înviat a treia zi, după Scripturi;
6. Și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui;
7. Și iarăși va să vină cu slavă să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit.

b. Constantinopol, 381, cinci articole:

1. Și într-unul Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin prooroci.
2. Întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică;
3. Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor;
4. Aștept învierea morților.
5. Și viața veacului ce va să fie. Amin.

²⁹ Text luat din *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, p. 146-147: *Dumnezeiasca Liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur*.

³⁰ Lothar HEISER, *Die Taufe in der orthodoxen Kirche*, Geschichte, Spendung und Symbolik nach der Lehre der Väter, Paulinus Verlag, Trier, 1987, 353 p., incl. XXXII il. [Sophia, Quellen östlicher Theologie, Hgg. Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 25].

III. Crezul sau Simbolul Credinței islamice, a lui Mahommed (570-632)

*Allah, caligrafie murală în Eski Cami (Moscheie),
Adrianopol (Edirne)*

**La ilâha illâ Allâhu va,
Muhâmmadum rasulullâhi.**

**Nu este Dumnezeu afară de Dumnezeu
Și Mohammed este trimisul său³¹**

³¹ Bismil-lâhir-rahmânir-rahâmi – În numele lui Dumnezeu cel milostiv, îndurat!
Text luat din traducerea din arabă, de Dr. Silvestru Octavian **ISOPEȘCUL**, **Coranul**, Editura Autorului, Cernăuți, 1912, reprint, ediția a II-a, Editura Cartier, Cluj-Napoca, 1997, 46+398 p.
După ultimul său pelerinaj la Medina, în martie 632, Mahomed s-a ocupat el însuși de pregătirea unui mare război, împotriva Constantinopolului și a împăratului acestuia, dar în decursul acestor pregătiri s-a îmbolnăvit grav de friguri, murind în data de 8 iunie 632. **ISOPEȘCUL**, Op. cit., p. 21, adică Studiul introductiv al traducătorului.

Colecții de drept canonic ale Bisericii Răsăritului³²

1. *Syntagma Canonum* sau *Corpus Canonum orientale*, o Colecție de canoane, care după părerea unor canoniști ar fi echivalentă cu aceea prezentată sinodalilor de la Calcedon, cu prilejul Sinodului al IV-lea Ecumenic, dina nul 451. La această colecție se presupune că au făcut aluzie părinții sinodali, când prin Canonul 1 au confirmat toate canoanele și hotărârile Sinoadelor ecumenice anterioare, dina nul 325, 381 și 431: „Am găsit că este cu dreptate (bine) să se ție canoanele așezate de către sfinții Părinți la fiecare sinod de până acum.”³³ Logică este totuși părerea canoniștilor, care consideră că acest canon s-ar referi doar la sinoadele ecumenice anterioare celui de la Calcedon, dina nul 451 (325, 381, 431) și canoanele acestor, nu și la sinoadele locale și particulare, cu atât mai mult cu cât deciziile sinoadelor ecumenice aveau puterea legilor de stat în Imperiul Romaniei. Cu un secol mai târziu, împăratul Justinian I, în Novella 131, capitolul 1, din anul 545 va reconfirma și el această omologare, integrare și echivalare în drepturi cu și în legile de Stat imperiale „numai” a canoanelor sinoadelor ecumenice, ținute până la data respectivă. Este vorba de primele patru sinoade ecumenice, de sinoadele locale și particulare neamintindu-se nimic.

Canoniștii occidentali sunt însă de altă părere. De pildă Profesorul de la Viena, Willibald M. PLÖCHL, în 1960 susținea că *Syntagma Canonum* a fost predată Părinților de la Calcedon și la ea se face aluzie în canonul nr. 1, din anul 451, Colecție care însă „de lege”, adică „de jure”, n-ar fi fost aprobată, numai „de facto” era acceptată de cei mai mulți episcopi. Canonul nr. 1, în formularea pe care o are, se referă doar la Canoanele Sinoadelor ecumenice anterioare: 325, 381 și 431. În acest caz, se presupune că *Syntagma Canonum* conținea și alte canoane, formulări și decizii, ale sinoadelor locale, ale celor particulare și ale Sfinților Părinți. Cu toate acestea, *Syntagma* s-a bucurat de mare circulație, înainte și după Calcedon, fiind copiată, întregită, interpolată, diortosită, difuzată și tradusă din greacă, în mai multe limbi și pe seama mai multor Biserici sau unități teritoriale eclesiastice: în latină, în siriană, în arabă, în aramaică, în coptă, în etiopiană (Geez) etc.³⁴ Prin răspândirea și traducerea *Syntagmei* în mai multe limbi, cu timpul a fost absorbită sau asimilată în alte colecții, pierzându-și identitatea și individualitatea avută.

Canoniștii apuseni susțin că *Syntagma Canonum* ar fi fost o Colecție compusă din mai multe alte colecții mai vechi, fără să se poată stabili în mod concret, despre ce feluri de colecții ar fi vorba.

³² Preuate după marele canonist și jurist austriac, de la Viena, Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma*, Zweite, erweiterte Auflage, Verlag Herold, Wien, München, 1960, p. 274-276.

³³ Sinodul IV Ecumenic, de la Calcedon, 451, Canonul 1 „Întărirea canoanelor primelor trei sinoade ecumenice”, la Ioan N. FLOCA, *CANOANELE BISERICII ORTODOXE*. Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 78.

³⁴ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend...*, Op. cit., p. 274.

E. SCHWARTZ a încercat să reconstituie structura și textul din Syntagma Canonum și afirmă că această Colecție ar fi apărut, ar fi fost redactată, în perioada de timp de la 342, până în anul 381. Afirmările sunt de ordinul probabilităților, Schwartz susținând că nucleul, miezul sau cel mai vechi text al acestei Colecții, ar fi canoanele Sinoadelor de la Ancyra (314) și Neocezarea (315 ?), adică din perioada de timp 314-325, Ulterior, Colecția ar mai fi fost întregită cu canoanele de la Niceea, din anul 325 și de la Gangra (341-342). Părerile se împart și privitor la ordinea de prezentare a canoanelor, nu numai a sinoadelor înregistrate de Syntagma. Se presupune că Syntagma a fost din nou prelucrată și întregită, înainte de anul 381, cu canoanele sinoadelor locale de la Antiohia (341) și de la Laodiceea (343), cândva, între anii 343-380. Această întregire, extindere sau completare a Colecției, dintre anii 343-380, se presupune că a făcut-o Meletie al Antiohiei (360-381). După ținerea Sinodului al II-lea Ecumenic, în anul 381, au fost integrate și acele canoane în corpul Colecției sau „Syntagmei canoanelor”. La fel trebuie să se fi întâmplat și după Sinodul al III-lea Ecumenic, de la Efes, dina nul 431.

Așa ar fi putut arăta cuprinsul și structura Syntagma, în anul 451, când a fost prezentată Părinților Sinodali, de la Chalcedon, din anul 451. După încheierea acestui Sinod Ecumenic au fost incluse aici și canoanele de la Chalcedon.

Alături de această Colecție și probabil, din aceasta sau datorită acesteia, au mai apărut și alte Colecții pe lângă centrele patriarhale și Mitropoliile de prestigiu, din răsărit: Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Seleucia-Ktesiphon, Armenia, Etiopia, Georgia etc.

2. *Colecții sistematice.* De la Ioan Scholasticus, preot învățat din Antiohia, devenit Patriarh al Constantinopolului (565-577), adică Ioan III, aflăm de existența unei Colecții sistematice, nu cronologice, cum se obișnuiește în acest caz de lucrări, în 60 de titluri, redactată în anul 535, astăzi pierdută: *Collectio sexaginta titulorum*. Să fie aceasta o continuare sau formă ulterior extinsă și refăcută a Syntagmei de Canoane, din anul 451 ?

Ioan Scholasticus a redactat către anul 550, la Constantinopol o „Colecție în 50 de titluri”, cele 50 de titluri sau capitole, fiind ordonate după modelul PANDECTELOR lui Justinian I. După ce a devenit Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, Ioan III Scolasticul s-a îngrijit de o continuare și extindere a acestei Colecții: *Collectio quinquaginta titulorum* sau Συναγωγή κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς ν'τίτλους δηρημένῃ. În acest scop, Ioan Scolasticul a utilizat și prelucrat cu multă acribie toate sursele pe care timpul acelea i le putea oferi, din colecțiile cunoscute, în mod special textul celor 85 de Canoane Apostolice și alte 224 de canoane din codicii sinodali anteriori. În afara acestora, Ioan Scolasticul a mai integrat în colecția sa și probleme de drept canonic extrase din Scrisorile Sf. Vasile cel Mare.

3. *Colecții privind dreptul imperial – al împăratului – de implicare în problemele bisericesti.* Între aceste colecții sau codici, putem include *Codex Theodosianum* 438, care în cărțile sau capitolele 3, 9, 15 și 16 cuprinde legi împărătești, privind problemele bisericesti de interes de Stat. Aceste legi, cu toate că au fost acceptate și receptate în același an, 438 și de împăratul Valentinian III al Apusului, ele au rămas fără efect, adică n-au fost aplicate.

Codex Justinianus, din anul 529 a reluat aceste legi imperiale de implicare a Statului în problemele bisericești, tratându-le mai ales în cărțile sau capitolele 1 și 4. Același lucru se poate spune și despre operele lui Justinian I, *Compilationes* (529-534). Această Colecție din urmă a avut o mare influență asupra colecțiilor imperiale ulterioare, cu caracter strict bisericesc. În această categorie poate fi inclusă și Colecția *Octaginta septem capitula*, îngrijită sau redactată de Ioan III Scholasticul, cu extrase din *Novellele* lui Justinian I. Tot lui Ioan III Scholasticul datorăm și Colecția *Viginti tria alia capitula ecclesiastica*, cu extrase din aceleași *Novelle* a lui Justinian I. Versiunea lui Ioan III Scholasticul, *Viginti unum* a fost continuată și extinsă spre sfârșitul secolului al VI-lea, în Colecția *Viginti quinque capitula*.

În această categorie de colecții intră și „*Collectio tripartita*”, al cărei *cuprins* constă din extrase luate din colecțiile sau codicii lui Justinian I, însoțite de comentarii făcute de Ioan III Scholasticul la *Novellele* justiniane. Datarea Colecției tripartite este fixată tot spre sfârșitul secolului al VI-lea. Această Colecție a fost continuată și completată în prima jumătate a secolului al VII-lea, cu *Novellele* împăratului Heraklios I (610-641). *Collectio tripartita* este o colecție sistematică, compusă din trei părți. Partea a treia este și ea împărțită în trei părți: 1. Despre episcopi, cler, călugări și mănăstiri; 2. Despre problemele bisericești și titluri (ranguri); 3. Despre eretici, evrei și samariteni. Lucrarea este concepută după sistemul juridic clasic: *Personae – Res – Actiones*.

4. *Nomocanoane* sunt codicii, colecțiile sau operele cu conținut juridic apărute în secolul al XI-lea, ca o consecință a necesității fuzionării dreptului canonic, cu dreptul civil sau de Stat. Unitatea dintre *Νόμος* [lege de Stat] și *Κανών* [lege, decizie bisericească] este specifică ideologiei, privitoare la principiul „simfoniei” dintre Biserică și Stat, în Imperiului Romaniei unde acest tip de colecții au apărut și unde au și fost utilizate, până la catastrofa din 29 mai 1453, când Constantinopolul a căzut în mâinile necredincioșilor. Patriarhiile răsăritene și Țările ortodoxe au continuat să folosească aceste colecții și acest sistem juridic și canonic și după anul 1453, în măsura în care le permitea „*Şaria*” (dreptul islamic) și dreptul imperial otoman.

Cea mai veche Colecție de *Nomocanon* este *Nomocanon quinquaginta titulorum* (Nomocanon în 50 de titluri), redactat în 87 de capitole sau „titluri”, de un autor necunoscut și, care cuprinde lucrarea lui Ioan III Scolasticul, *Collectio quinquaginta titulorum*, la care au mai fost adăugate încă 37 de „titluri” sau capitole, cu texte din alte izvoare juridice și canonice ale epocii.

De o mai mare importanță este însă *Nomocanonul în 14 titluri*, redactat probabil de învățatul canonist și jurist Enantiophanes, în jurul anului 629, adică în timpul domniei lui Heraklios I, care trebuie să-l fi și acceptat: *Nomocanon quattuordecim titulorum*. Acest „*Nomocanon în 14 titluri*”, menținându-i-se titlul, a fost redactat din nou, completat, extins și adaptat, de către Patriarhul Ecumenic Photie I cel Mare (858-867 și 877-886), în anul 883: *Nomocanon quattuordecim titulorum*. Astăzi, canoniștii și specialiștii în istoria dreptului pun la îndoială nu numai anul apariției, dar și paternitatea acestui *Nomocanon*. Deși anul 883 este dat de Photie I cel Mare în prefața

Nomocanonului, specialiștii o contestă. Contestată este și paternitatea operei, deși Photie I a fost un mare canonist și jurist. Se presupune că autorul necunoscut ar putea fi un contemporan al lui Photie I cel Mare, care ar fi lucrat sub supravegherea și cu îndrumările acestuia, situație care nu-l îndepărtează prea mult pe Patriarh de problematica temei și de contribuția personală la elaborarea acestei opere juridice. Chiar dacă Nomocanonul a fost redactat „în numele și sub autoritatea” lui Photie I, cum se proceda pe timpul acela, nu putem să-i contestăm în mod abrupt această legătură cu Nomocanonul sau chiar paternitatea operei. Desigur că Patriarhia avea „copiști”, care erau *savanții timpului* și, care probabil erau versați ori bun cunoscători și al problemelor de drept canonic și civil.

Nomocanonul în 14 titluri a lui Photie I cel Mare cuprinde trei părți.³⁵

Prima parte se numește *Syntagma* și cuprinde *Codul sau Colecția Sinodului II Troullan, din anul 691-92*, la care au mai fost adăugate 22 de canoane ale Sinodului VII Ecumenic de la Niceea, din anul 787 (adică „posttroullanum”), precum și alte 20 de canoane, de la două Sinoade prezidate de Photie I cel Mare.

Partea a doua se numește Nomocanon și cuprinde în mare textul Nomocanonului în 14 titluri, din anul 629, cu adăugiri de texte ulterioare acestui an. Cu aceste Nomocanoane Biserica din Imperiul Romaniei a atins punctul culminant al colecțiilor și codificărilor dreptului canonic. Bisericile ortodoxe din afara granițelor bizantine au și început să preia, adică să traducă aceste opere și în limbile lor. Astfel, „Nomocanonul în 14 titluri”, lui Photie I cel Mare a fost tradus în limba slavonă, încă în secolul al IX-lea, adică la câțiva ani după elaborarea lui. Începând cu secolul al X-lea n-a mai fost elaborată nicio nouă Colecție, toate traducerile pornind și utilizând Nomocanonul lui Photie I.

³⁵ Vezi Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte...*, Op. cit., p. 442.

A' Οικουμενική Σύνοδος 325 Νίκαια (ή Σύνοδος της Νικαίας) Κωνσταντίνος Α' ο Μέγας

1. Niceea, 325

Primul Sinod Ecumenic,

Niceea, 20 mai – 25 august 325,

convocat de împăratul Constantin I cel Mare (306-337), ținut în sala mare de recepție a palatului imperial, cu 318 părinți, sub președinția episcopilor Eustațiu al Antiohiei (324-330) și Alexandru al Alexandriei(313-328), dând 20 de canoane³⁶

Din punct de vedere liturgic, Duminica a VII-a după Sfintele Paști este dedicată pomenirii părinților de la Sinodul I Ecumenic, numită și Duminica Sfinților Părinți.³⁷ Alte rânduieli de tipic ortodoxe, menționează pomenirea părinților de la primul Sinod Ecumenic la data de 29 mai și la 8 iunie.³⁸

Ereziarh: A r i e și adepții acestuia

Erezia: Arianismul

Cele trei grupări:

1. arienii extremiști, anomieni, anomei, în frunte cu diaconul Aetius – Ețiu;
2. partida moderată, omioussios, omiousieni, semiarieni, în frunte cu Eusebiu al Nicomidiei;
3. omienii, omei sau omios, în frunte cu Acaciu al Cezareei, numiți și acacieni.

Știrile biografice, privitoare la Arie sunt puține și incerte. Biografia lui consideră că ar fi fost libian de origine (Libia, „...țara care abundă în monștri și în produse nefirești”),³⁹ a fost ucenicul preotului Lucian din Antiohia (240-312), fondatorul Școlii teologice din această metropolă și, care, era aderent al ideilor lui Paul I de Samosata, Patriarh al Antiohiei (260-268). După încheierea studiilor în Antiohia, Arie a revenit în Alexandria, fiind hirotonit diacon de către Petru I Patriarhul Alexandriei (300-

³⁶ Privitor la regestele imperiale și patriarhale, vezi prezentarea noastră de la începutul acestui volum: **Regestele actelor patriarhale și imperiale.**

³⁷ Vezi cartea de ritual, **Penticostar**, București, 1978, p. 267-288.

Gheorghe MIHĂILĂ, **Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI)**, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, 348 p. incl. texte doc.

³⁸ Mineiele Românești, **Mineiul pe mai**, București, 1978, la ziua de 29 și **Mineiul pe iunie**, București, 1978, la ziua de 8, nu înregistrează nici sinaxar și nici slujbă, dedicate părinților de la Sinodul I Ecumenic.

Calendarul Bisericii Române Unite (pe anul 2002) dedică duminica a III-a după Rusalii, „Sfinților Părinți teofori de la primele șase Sinoade Ecumenice”.

³⁹ **Istoria Bisericească Universală** (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, p. 228.

311/312).⁴⁰ Colegii de studii ai lui Arie în Antiohia au fost Eusebiu al Nicomidiei + 342, Maris al Calcedonului, Teognis de Niceea, Leontie al Antiohiei (344-358) etc.

Urmașul lui Petru I, Ahillas sau Achilles (312-313) l-a hirotonit pe Arie preot și l-a numit la biserica Sf. Baucalis, a treia ca importanță, dintre cele nouă biserici din metropola Alexandriei acelor timpuri. Arie a susținut în predicile sale „subordinaționismul”, motiv pentru care, după anul 313, Patriarhul Alexandru I al Alexandriei (313-326) a încercat să-l cheme la ordine, sfătuindu-l să renunțe la această erezie.⁴¹

A r i e

a fost un bun predicator și trăitor al credinței creștine. Prof. Ioan Rămureanu îl vede însă cu totul altfel pe preotul Arie: „... Arie, discipolul indirect al ereticului episcop Paul de Samosata, a fost un cap răzvrătit, tulburent, avar și sever, știind să-și acopere aceste defecte cu o mare sfințenie, fiind, precum spune Epifaniu, 'la înfățișare ca un șarpe de mlădios, veninos și viclean, care ușor se poate furișa și ascunde' ”.⁴²

Ar fi interesant de analizat, ce l-a determinat pe Arie să propage aceste învățături și mai ales să ajungă în conflict cu episcopul său, ulterior, cu întreaga Biserică.

Arie a fost un preot foarte capabil, dar vanitos și conștient de valoarea lui.

Erezia lui Arie a evoluat în prima fază ca un conflict între el și chiriarhul său, Alexandru I al Alexandriei. Din capul locului trebuie precizat că făcându-și studiile în Antiohia, a devenit productul teologic al curentului promovat acolo de către Pavel I de Samosata și adepții acestuia. Cu această formație a revenit la Alexandria, undă a devenit preot și activase foarte frumos. Conflictul pe plan local, cu Patriarhul Alexandru I era consecința nemulțumirii lui Arie, pentru că nu fusese el ales în scaunul lui Ahillas sau Achilles, devenit vacant în anul 313.

Se trecuse peste el, cu ocazia acestor alegeri, fapt ce l-a nemulțumit și l-a înrăit foarte mult, cu atât mai mult cu cât trebuia să constate că Patriarhul Alexandru I nu-i împărtășea deloc ideile, căutând să apere doctrina ortodoxă. La început, Arie și-a răspândit ideile numai într-un cerc restrâns, între prieteni și admiratori, apoi începuse să le și predice și, nemulțumit că el nu fusese ales Patriarh, a început să le propage public, în speranța că astfel îl va putea îndepărta din scaun pe rivalul său Alexandru I. Propagarea ideilor sale eretice prin biserici, Arie a început-o în anul 318. Bun orator și cu o pregătire teologică excelentă, Arie s-a bucurat de un mare succes. Alexandru I s-a străduit să-l readucă pe Arie pe calea cea dreaptă, să-l convingă să renunțe la ideile sale, dar toate încercările lui au rămas zadarnice, între timp creindu-se deja două fronturi, cu adepții de convingere ortodoxă, sub tutela Patriarhului și cu cei eretici, ai lui Arie. Un an mai târziu, în 319, după dezbinarea donatiștilor, disputa ariană s-a desfășurat fără menajamente și în mod public, antrenând toate categoriile de cler, monahi și credincioși.

⁴⁰ Remus RUS, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, Editura Lidia, București, 2003, p. 75-76.

⁴¹ Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher WALTER, *L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine*, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

⁴² *Istoria Bisericească Universală*, vol. I, Op. cit., p. 228. Invidia clericalis, justificată și de faptul că a fost declarat ereziarh.

Sinodul de la Alexandria, cu aproximativ 100 de participanți, din anul 318 sau 319 sau 320 ori chiar 321, la care Patriarhul Alexandru I a convocat pe toți episcopii din Egipt, Pentapole și Libia, au condamnat învățăturile lui Arie, iar pe acesta, împreună cu adepții lui, între care îi amintim pe episcopii egipteni Secundus de Ptolemaida și Theonas de Marmarica, alături de cițiva preoți și diaconi, au fost anatematizati și caterisiți. Privitor la anul ținerii acestui Sinod, noi am pleda pentru anul 319 sau 320, dacă ținem seama că disputa ariană a izbucnit public în anul 319, adică după dezbinarea donatiștilor. Dar Arie n-a cedat nici după excomunicarea făcută de Patriarhul Alexandru I, căutând în continuare să-și propage erezia. La credincioșii simpli putea mai ușor să se facă acceptat, mai ales dacă se folosea de diferite sofisme, cu care-i atrăgea de partea sa. Pe femeile credule le amețea cu întrebarea: „Spune, avut-ai fiu înainte de-a fi mamă?”, căutând astfel să pună la îndoială nașterea eternă a Fiului din Dumnezeu Tatăl.⁴³ Erezia s-a extins cu repeziciune, amenințând nu numai unitatea Bisericii, ci și integritatea teritorială imperiului în provinciile orientale. După Sinodul I Ecumenic, din anul 325, Arie a fost trimis în exil în Iliria. În anul 334, Arie a fost rechemat din exil, probabil la insistențele lui Eusebiu al Nicomidiei și al lui Eusebiu al Cezareei, împăratul obligându-l pe Atanasie I cel Mare al Alexandriei (326-373), urmașul lui Alexandru I, să-l reprimească pe ereziarh în Biserică. Atanasie I a refuzat repunerea în treaptă a lui Arie și ridicarea anatemei aruncată de patriarhul Alexandru I, prin anul 319-320 și de Sinodul Ecumenic din anul 325, împotriva lui. La puțin timp după rechemarea lui din Exil, Arie a murit subit, pe una din străzile capitalei, în Constantinopol, în anul 336.

Privitor la opera lui Arie, istoricii susțin că a fost destul de restrânsă. Fiind un bun orator, a consacrat mult timp și mare importanță predicilor, discursurilor disputelor legate de erezia sa. Opera lui constă în scrisori, lucrări în versuri, omilii la Evangheliile și predici. S-au păstrat scrisorile lui Arie, către Eusebiu al Nicomidiei și Alexandru I al Alexandriei, în forma unei mărturisiri de credință, apoi către împăratul Constantin I, tot în forma unei mărturisiri de credință. Se păstrează și fragmente din opera lui Arie, Thalia, scrisă în proză și în versuri, în metru sotadic. În lucrările scrise, precum și în predicile și polemicile susținute, Arie s-a inspirat din opera lui Asterie Sofistul (270-?), din Capadocia și el un fost ucenic al lui Lucian din Antiohia.

Asterie Sofistul a fost, de fapt ideologul arianismului, Arie doar l-a adoptat, propagat, profilat și susținut, dezvoltându-l la talia celei mai mari și mai periculoase erezii, cu urmări dezastruoase pentru teologia creștină, pentru pacea Bisericii din Imperiul Roman și în afara acestuia. În mod direct sau indirect, arianismul a constituit baza sau punctul de plecare și pentru ereziile următoare, care au măcinat coeziunea și unitatea Bisericii, în secolele următoare. Aici, în arianism trebuie căutate și originile Islamului.

⁴³ Istoria Bisericească Universală, vol. I, Op. cit., p. 228.

Sfinții Împărați Constantin I cel Mare și Mama sa Elena

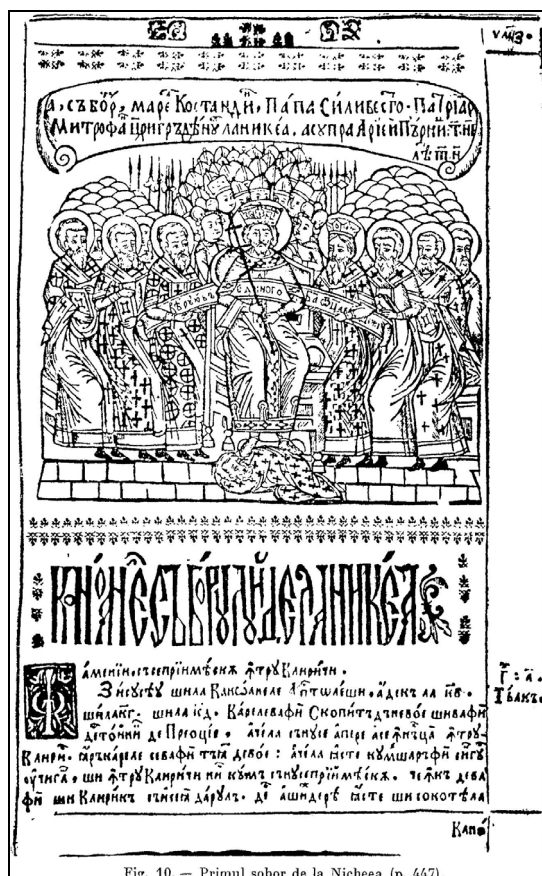

Fig. 10. — Primul sobor de la Niceea (p. 447).

Primul Sinod Ecumenic, Niceea, 325, xilogravură, în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962 – Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII” – p. 447⁴⁵

⁴⁵ **ÎNDREPTAREA LEGII 1652** [Pravila cea Mare, Târgoviște], București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII]. **Titlul complet 1652:**

Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodului Ecumenic de la Niceea, din anul 325⁴⁶

312 după 29 august, Constantin I cel Mare cucerește Aquileia.⁴⁷

318 mai 23, Aquileia, Ad bassum pu., despre vrăjtit.⁴⁸

iunie 22, Aquileia, Ad Severum vic(ari)um Italiae, Relatări, Augustul citând legea din 13 august 316.⁴⁹

iulie 1, Aquileia, Constanti I către decurioni.⁵⁰

324 sept. 18, din reședința sa de la Nicomedia Bitiniei,⁵¹ împăratul Constantin I cel Mare (306-337) trimite o scrisoare Sfântului Alexandru I Patriarhul Alexandriei (313-326), prin care îl îndeamna să pună capăt disputelor dogmatice cu preotul erudit Arie (256-336). Otto Seeck⁵² a preluat informația de regist după istoricul Eusebiu Episcop al Cezareei: Vit. Const. II, 48-60.⁵³

324 nov. 8, în Nicomedia, Constantin cel Mare este proclamat Cezar și cu această ocazie a declarat că este decis să convoace Sinodului Imperial, adică primul Sinod Ecumenic la Ancyra (azi Ankara).⁵⁴

324 dec. 20, moare Patriarhul Philogonius al Antiohiei (320-324), în timpul Sinodului ținut acolo. Constantin I cel Mare se folosește de evenimentul sinodal din Antiohia și pentru a face cunoscut participanților că Sinodul Ecumenic nu se va mai ține la Ancyra, ci la Niceea în Bitinia, azi Iznik.⁵⁵

325 ian. 16, Decizia lui Constantin I cel Mare, transmisă tuturor arhierilor din Imperiu, potrivit căreia îi anunță schimbarea locului pentru convocarea Sinodului Ecumenic. Acest Sinod nu se va mai ținea la Ancyra, ci la Niceea.⁵⁶

ÎNDEREPTAREA LEGHI CU DUMNEZEU CARE ARE TOATĂ JUDECATA ARHIEREASCĂ ȘI ÎMPĂRĂTEASCĂ de toate vinile preoțești și mirenești Pravila Sfinților Apostoli, a celor 7 săboare și toate ceale nameastnice. Lângă acestea, și ale Sfinților Dascalii ai lumii: Vasilie Velichi, Timotei, Nichita, Nicolae; Theologia Dumnezeștilor Bogoslovi. Scrise mai nainte și tocmita cu porunca și învățătura Blagocestivului Împărat, Chir Ioan Comninul, de cuvân <tătorul> Diac al Marii Besearici lu Dumnezeu și păzitor de pravili, Chir Alexie Aristinul. Iar acum de întâi prepușe toate de pre **ellineaște pre limbă rumânească, cu nevoița și userdia și cu toată cheltuiala a presfințitului de Hristos Chir Ștefan, cu mila lu Dumnezeu Mitropolit Târgoviștei, Exarh Plaiului și a toată Ungrovlahia. În Târgoviște, în tipografia Prealuminatului meu Domn, Io Mathei Voievod Basarab în Sfânta Mitropolie, în casa Nălțării Domnului nostru Iisus Hristos. Martie 20, văleat 7160, a lui Hristos 1652, V post velichi.**

⁴⁶ Otto SEECK, *REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.* Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.

⁴⁷ Otto SEECK, Op. cit., p. 160.

⁴⁸ Otto SEECK, Op. cit., p. 166.

⁴⁹ Otto SEECK, Op. cit., p. 166.

⁵⁰ Otto SEECK, Op. cit., p. 166.

⁵¹ **Nicomedia**, azi **Ismir**, Turcia, capitala Bitiniei, port la Marea Marmara, pe țărmul asiatic.

⁵² Otto SEECK, Op. cit., p. 174, 151-152 și 42.

⁵³ **Eusebiu al Cezareei** (263-340) este supranumit „**Părintele istoriei bisericesti**”. Capodopera acestui părinte bisericesc este **Istoria bisericească**, care cuprinde zece „cărți” sau părți, de la începuturile Bisericii și până la înfrângerea lui Liciniu, în anul 324, cu domnia lui Constantin I cel Mare + 337.

⁵⁴ Otto SEECK, Op. cit., p. 174 și 152.

⁵⁵ Otto SEECK, Op. cit., p. 174 și 152.

⁵⁶ Otto SEECK, Op. cit., p. 174 și 152.

- 325 mai 20, Constantin I cel Mare deschide lucrările primului Sinod Ecumenic la Niceea.⁵⁷
- 325 iunie 19, Niceea, Sinodul Ecumenic formulează și aprobă textul Mărturisirii de credință, adică primele șapte articole din Crez (vezi și Mansi, VI, p. 956 a, 1195a, Chron. Pasch. A. 325).⁵⁸
- 325 iunie 19, Niceea, Constantin I cel Mare a confirmat decizia sinodală, privitoare la data sărbătoririi Sfințelor Paști (Eusebiu de Cezareea, Vit. Const. III, 17-20)⁵⁹
- 325 oct. 1, Constantin I cel Mare interzice jocurile gladiatorilor.
- 326 april 1, Aquileia, Constantin I, Ad populum, privind delictul răpirii.⁶⁰
april 4, Aquileia, Constantin, către Basso, vicarul Italiei, Ad Bassum, privind protejarea castității feciorelnice.⁶¹
finele lunii nov, a doua desfășurare a lucrărilor sinodale de la Niceea.
- 330 mai 11, La Byzantion este inaugurat noul oraș Constantinopol.
- 332 mai 18, Constantinopol, începe distribuirea pâinii pentru săraci în noua capitală imperială.
- 340 april 9, Aquileia, Augustul, Ad petronium, Vicarul Africii, privind procesele fiscale.⁶²
sept. 22, Aquileia, Ad Euagrium ppo. – dat. X k. Oct. Aquilea, p. C. Constantii et Constantis. Iust II 19, 11., privitor la șantaj.⁶³
- 342 aug. 30, Aquileia, Augustul Constanțiu, repetarea legii din 4 febr. 337

Cronologia primului Sinod Ecumenic de la Niceea nu o putem urmări prin intermediul regestelor patriarhale, pentru că acestea din urmă au fost redactate începând cu anul 381.

⁵⁷ Otto SEECK, Op. cit., p. 174 și 152, vezi și Socrat. I 13, 13.

⁵⁸ Otto SEECK, Op. cit., p. 175.

⁵⁹ EUSEBIU de Cezareea, Scrieri partea întâia (vol. I), *Istoria Bisericească și Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note și comentarii de Prof. Teodor BODOGAE, vol. I, Buc. 1987, 451 p.; Scrieri partea a doua (vol. II), *Viața lui Constantin cel Mare*, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU, trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, 295 p.; Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, vol. I și 1991, vol. II (în Colecția PSB, Părinți și Scriitori Bisericești, nr. 13 și 14).

⁶⁰ Otto SEECK, Op. cit., p. 176.

⁶¹ Otto SEECK, Op. cit., p. 176.

⁶² Otto SEECK, Op. cit., p. 189.

⁶³ Otto SEECK, Op. cit., p. 189.

Β' Οικουμενική Σύνοδος 381 Κωνσταντινούπολη Θεοδόσιος Α'

2. Constantinopol, 381 – al doilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, mai – 9 iulie 381,

convocat de împăratul Teodosie I cel Mare (sau cel Bătrân, 379-395), ținut în Biserica Sfânta Irina, cu 150 de părinți, sub președinția lui Meletie al Antiohiei (360-381), apoi a Sf. Grigorie I de Nazianz (380-381) și spre final a lui Nectarie (381-397), dând 7 canoane

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al II-lea Ecumenic se face la 22 mai⁶⁴

Ereziarhi: Macedonie I al Constantinopolului (342-346 și 351-360 + 362),
diaconul Maratoniu, devenit Episcop de Nicomidia;
Apolinarie Episcop de Laodiceea;

Erezia: pnevmatomahilor;
Apolinarismul.

Constantinopol, orașul Sinoadelor

Paralelismul dintre Constantinopol și Ierusalim, romeii și în genere Biserica Ortodoxă, din primul mileniu creștin, până târziu, după 1453, îl afirmă și justifică, și datorită numeroaselor Sinoade, care s-au ținut în vechiul Byzantion, devenit capitală imperială, din anul 330, Noua Romă, ulterior sediu al Patriarhiei Ecumenice.⁶⁵

Dintre sutele de **sinoade**, care s-au ținut în orașul de pe Bosfor, **opt** au o importanță relevantă. Din cele opt sinoade, **trei** sunt „ecumenice”, adică universale (patru, cu cel din anul 869-870), deciziile acestora având obligativitate doctrinală de receptare a lor în întreaga creștinătate, iar restul de **cinci** (=trei, adică patru, dacă le integrăm și pe cele din 691-692 și 869-870) sinoade dețin rangul de „sinoade locale”, în care s-au dezbătut și formulat numeroase decizii canonice, doctrinale și liturgice, legate de Biserica Ortodoxă.

Primul Sinod de la Constantinopol sau „Constantinopol I-ul”, este al doilea Sinod Ecumenic, din anul 381, de care ne ocupăm în această parte a lucrării. Sinodul a fost convocat de împăratul Teodosie I cel Mare (cel Bătrân, 379-395). **Al doilea Sinod** de la Constantinopol sau „Constantinopol II”, este Sinodul V Ecumenic, din anul 553, convocat de împăratul Justinian I (527-565).

⁶⁴ Mineiele Românești, **Mineiul pe mai**, București, 1978, la ziua de 22 mai, înregistrează o notiță de sinaxar, scurtă și fără slujbă, privitoare la părinții Sinodului al II-lea Ecumenic.

⁶⁵ Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher **WALTER**, **L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine**, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A.O. Chr., 13].

Al treilea Sinod de la Constantinopol „Constantinopol III” sau Troullan I este Sinodul VI Ecumenic, din anul 680-681, convocat de împăratul Constantin IV Pogonatul (668-685).

Al patrulea Sinod de la Constantinopol, sau Troullan II, Sinodul Quinisext sau „al cincisăzelea”, din anul 691-692, convocat de împăratul Justinian al II-lea (685-695 și 705-7011).

Al cincilea Sinod de la Constantinopol, **de fapt de la Hieria**, din anul 754 sau *Sinodul iconoclast*, pentru că numai deciziile eretice ale acestui sinod au fost date publicității în forul din Constantinopol. Acest Sinod a fost convocat de Constantin V Copronimul (741-775), fiul lui Leon III (717-741).

Al șaselea Sinod de la Constantinopol, „Constantinopol IV” sau „Sinodul VIII Ecumenic”, din 869-870, a fost datorat Patriarhului Ignatie I cel Mare (847-858 și 867-877).

Al șaptelea Sinod de la Constantinopol, din anul 879, a fost pus la cale de către Patriarhul Fotie I cel Mare (858-867 și 877-886), Sinod, care a anulat deciziile celui din 869-870. Astfel, în locul Sinodului lui Ignatie cel Mare (847-858 și 867-877), din 869-870, Fotie I cel Mare a declarat Sinodul prezidat de el, ca fiind al „VIII-lea Sinod Ecumenic”.

Al optulea Sinod de la Constantinopol, din anul 1341, prezidat de Patriarhul Ioan XIV (1334-1347), considerat de unii istorici, ca fiind „al nouălea sinod ecumenic al Bisericii Ortodoxe” a dezbătut problema **isihasmului**. Sinodul a declarat învățătura Sf. Grigorie Palama (1296-1359), ca fiind conformă cu Ortodoxia și l-a anatematizat pe grecul Barlaam de Calabria + 1350.

Fig. 11. — Al doilea sobor de la Tarigrad (p. 505).

Al doilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, din anul 381, xilogravură, în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962 – Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII” – p. 505

Biserica Sfânta Irina, Constantinopol, unde s-au ținut sesiunile Sinodului II Ecumenic, 381, după 1453 transformată în depozit militar de arsenal al palatului imperial al sultanului, azi sală de concerte musulmane

*Sinodul II Ecumenic, de la Constantinopol, 381*⁶⁶

⁶⁶ Luat din: <http://paleolutheran.blogspot.com/2008/05/first-council-of-constantinople-i.html>

Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodului II Ecumenic, 381⁶⁷

- 345 apr. 7**, Aquileia, Sf. Atanasie I cel Mare al Alexandriei (326-373) sărbătorește Sfintele Paști în Aquileia, unde Cezarul Constans (337-350), venit și el la sărbătoare, îl reîntâlnește. La 30 iunie 343, Constans, aflându-se în Gallia, i-a acordat Sf. Atanasie I cel Mare o audiență.⁶⁸ Paștile anului 344, la 15 aprilie, Sf. Atanasie cel Mare le-a făcut la Niș-Naissus.
- 352 după 9 sept.**, Aquileia, rebelul Magnentius fuge de la Aquileia, în Gallia.
- 364 sept. 7**, Aquileia, Ad Mamertinum ppo. Cereri ale orașelor către Augustul Valentinian I aql Apusului (364-375).
- sept. 12**, Aquileia, Ad Dracontium vic. Afric., dif. Apeluri la împărat.
- sept. 12**, Aquileia, Ad provinciales Byzacenos, privind arendașii domeniilor, donații imperiale, obligații pentru Stări.
- sept. 19**, Aquileia, Ad Artemium correctorem Lucaniae et Brittiorum, privind aspectul public a tribunalelor, perceptorii sau încasatorii de impozite și poșta.
- sept. 27**, Aquileia, Ad Symmachum pu., Augustii Valentinian și Valens (364-378), privitor la brutarii Romei.
- sept. ?**, Aquileia, Ad populum, Augustii Valentinian și Valens, privitor la actuari sau arhivari-bibliotecari.
- 379 iulie 2**, Aquileia, Ad Hesperium ppo., privitor la recrutări.
- iulie 5**, Aquileia, Ad Hesperium ppo., Lustralis Collatio.
- 380 mai 14**, Aquileia, Ad Hesperium ppo., privind Monetarii.
- iunie 27**, Aquileia, Ad Probum ppo., privitor la Palatini.
- 380 august 2 ?**, Sirmium, Augustul Gratian (375-383) duce tratative cu episcopii arieni.
- 380 sept. 20**, Thesaloniki, Augustul Teodosie I cel Mare (379-395) fiind grav bolnav, este botezat de către Episcopul locului Ascholius.
- 380 oct. 4**, Sinodul din Caesaraugusta îi condamnă pe **priscilieni**.
- 380 nov. 26**, Interzicerea slujbelor religioase ale arienilor în Constantinopol. Comunitatea ariană din capitală începe să-și țină serviciile religioase în afara zidurilor orașului.
- 381 april 22**, Aquileia, Ad Valerianum pu., privitor la personalul pentru jocuri.
- 381 mai ?**, Constantinopol, Sinodul Ecumenic al II-lea își începe lucrările (Socrat. V 8, 6.).
- mai 8**, Aquileia, Ad Valerianum pu., privitor la caii de cursă.
- 381 după data de 8 mai**, Constantinopol, Sf. Grigore de Nazianz este ales „Episcop” al Constantinopolului (Gesch. V, p. 152).
- 381 mai 31**, Constantinopol, Sf. Grigore de Nazianz își face testamentul.
- 381 iulie 9**, Constantinopol, încheierea Sinodului Ecumenic al II-lea (Mansi III, p. 557 a.
- 381 iulie 30**, Constantinopol, Teodosie I cel Mare, Ad Auxonium proc. Asiae (dat. III kal. Aug. Heracl. XVI 1, 3): „**Bezeichnung der Bischöfe, die in jeder Diözese über die Rechtgläubigkeit zu entscheiden haben: Nectarius von Constantinopel, Timotheus von Alexandria für Ägypten, Pelagius von Laodicea und Diodorus von Tarsus für den Orient, Amphilocheus von Iconium und Optimus von Antiochien für Asia, Helladius von Caesarea, Otreius von Melite und Gregorius von Nyssa für die Pontica, Terenius von Scythia, Marmarius von Marcianopolis**“.⁶⁹

⁶⁷ Otto SEECK, Op. cit., p. 254-258.

⁶⁸ Otto SEECK, Op. cit., p. 193.

⁶⁹ Otto SEECK, Op. cit., p. 257.

- 381 sept. 3, Aquileia**, Sinodul de acolo își începe lucrările.⁷⁰
dec. 26, Aquileia, Ad populum, privind Annona.
- 384 sept. 9**, Aquileia, Ad Praetextatum, pp., privitor la amenzi.
- 385 aug. 31**, Aquileia, Ad principium ppo., privitor la Palatini.
sept. 14, Aquileia, Ad Licinium, Dispozițiile lui Tiberianus, privitoare la întreținerea trupelor de frontieră sunt confirmate de Augustul Valentinian II (375-392).
sept. 17, Aquileia, Ad Messianum procons. Afric., privitoare la procesele fiscale.
sept. 18, Aquileia, Ad Principium ppo., privitor la oficiali sau judecători.
sept. 24, Aquileia, Ad Principium ppo., privitor la imunități.
sept. 26, Aquileia, Ad Principium ppo., privitor la căutătorii de porfiră-purpură.
nov. 5, Aquileia, Principio ppo., privitor la legați.
nov. 25, Aquileia, Ad Florentinum com. s. l., privitor la un proces fiscal.
dec. 10, Aquileia, Ad Principium ppo., privitor la „Exceptores”.
dec. 11, Aquileia, Ad Principium ppo., privitor la domeniile domnilor de pământ.
- 386 april 20**, Aquileia, Ad Principium ppo., privitor la corăbieri.
- 386 nov. 3**, Aquileia, Ad principium, privitor la sfințirea – ținerea – zilei de duminică.⁷¹
- 387 după mai 19**, Aquileia, Valentinian a dus aici tratativele indirecte cu Maximus.
- 388 înainte de august 28**, Aquileia, Aici așteaptă Maximus începerea războiului.
august 28, Aquileia, aici a fost Maximus prins, luat ostatec și executat.
- 391 iunie 12**, Aquileia, Ad Alypium pu., privitor la locuitorii din Roma.
iunie 16, Aquileia, Euagrio pf. Augustali et Romano com. Aeg., privind interzicerea cultelor păgâne.
iunie 16, Aquileia, Proculo pu. Constantinopolitanae, privind apel juridic.
iunie 19, Aquileia, Ad Magnillum vic. Afric., privitor la cei cu datorii față de fisc.
- 394 după sept. 8**, Aquileia, aici se întâlnește Sf. Ambrozie al Mediolanului cu Augustul Teodosie I cel Mare. Cu câțva timp înainte, la 1 august, Sf. Ambrozie a intrat din nou Milano, după ce Eugeniu cu trupele sale au părăsit orașul, pentru a începe războiul cu Augustul Teodosie I cel Mare.
- 400 sept. 29**, Aquileia, Messalae ppo., privind ordinea rangurilor.
- 425 mai ?**, Aquileia, aici a fost executat Augustul Ioan al Apusului (423-425), din porunca Placidiei, nefiind recunoscut în Orient.
iulie 9, Aquileia, reactivarea privilegiilor Bisericii și a legilor contra ereticilor, pe care Augustul Ioan le-a abrogat. Aici a fost desemnat și Episcopul Patroclu care să judece pe eretici în Biserica din Gallia.
iulie 17, Aquileia, Ad Faustum pu., sunt comunicate aceleași probleme, de la 9 iulie.
august 4, Aquileia, Giorgio proc. Afric., i se comunică și lui deciziile de la 9 iulie.
august 6, Aquileia, Basso c. r. p. Idem.

La câțiva ani după ținerea Sinodului al II-lea Ecumenic are loc divizarea definitivă a Imperiului Roman. În anul 395, ianuarie 15 sau 17, moare împăratul Teodosie I cel Mare, după care are loc împărțirea Imperiului Roman între cei doi fii ai săi:

Arcadius, pars Orientis, cu capitala la Constantinopol;
Honorius pars occidentis, cu capitala la Ravenna;

⁷⁰ Otto SEECK, Op. cit., p. 258.

⁷¹ Otto SEECK, Op. cit., p. 270.

în Orient, la Constantinopol,

Arcadius 17 ian. 395-408 mai 1 +, împărat asociat din 19 ian. 383,
apoi Theodosius II, cel Tânăr, 1 mai 408-450 iulie 28;

în Apus, la Ravenna, Honorius (August, din 23 ian 393), împărat, 17 ian. 395-423 aug. 15

*Constantius III, 407-411 sept. 18

*Attalus, 409-415

Constantius III, co-regent, 8 febr. 421-421 sept. 21

Iohannes, dec. 423-425 mai, nerecunoscut în Orient

Valentinianus III, 23 oct. 425-455 mai 31

*Petronius Maximus, 17 martie 455-455 mai 31

Avitus, 9 iulie 455-456 oct. 17

Maiorianus (Cezar, din 1 apr. 457), 28 dec. 457-461 aug. 2

Livius Severus, 19 nov. 461-465 nov. 14

Anthemius (Cezar, 25 martie 467), 12 april 467-472 iulie 11

*Olybrius, april 472-472 iun. 24

Glycerius, 3 martie 473-474 iunie 24

Iulius Nepos, 19 sau 24 iunie 474-475 august 28

Romulus Augustus sau Augustulus, fiul patriciului Orestes, 31 oct. 475-476 august 23⁷²

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al II-lea Ecumenic, 381⁷³

[Lista continuă în rezumat a regestelor patriarhale pentru perioada de timp dintre anii 381-715, cititorul o poate găsi în lucrarea noastră, editată recent: **IOAN MARIN MĂLINAȘ PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ**, vol. II/1, **Biserica Catholică Ortodoxă și patriarhii acesteia până în secolul al VIII-lea. Între moștenirea Chalcedonului și încercarea de codificare a dreptului canonic prin Sinodul quinisext 691-692. Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι Πατριάρχες αυτής μέχρι και τον 8ο αιώνα Μεταξύ της κληρονομίας της εν Χαλκηδόνι Οικουμενικής Συνόδου (451) και της προσπάθειας συντάξεως του Κανονικού Δικαίου από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο 691-692**, PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ 2009, Cluj-Napoca, p. 94-181]

Regest nr. 1, din iunie ? 381

Doc. incipit, versiunea greacă (există și versiunea latină): „Pistevomen eis ena Theou...”
(Mansi, III, 565)

⁷² După împăratul Valentinian III, Curtea Imperială din Orient nu i-a recunoscut decât pe împărații Anthemius și Iulius Nepos.

⁷³ Pentru regestele privitoare la primele șase sinoade ecumenice – 325-680/81, vezi primul volum din: **I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715**, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

[Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. Byzantion, Tome XII, 1937, p. 673-675].

To ekteten – titlul din colecția sinodală – *expositio fidei*, la Dionisie cel Mic (Codex canonum ecclesiasticorum DIONYSII EXIGUI, în Migne, P. L., Patrologia Latina, LXVII), Simbolul credinței, cunoscut sub numele de Niceo-Constantinopolitan: 325-381.

Acest **Simbol de credință**, mai precis, partea a doua a lui, cu ultimele cinci articole, **exista deja în anul 374**, iar prima parte a lui, cu cele șapte articole a fost formulată la primul Sinod Ecumenic de la Niceea, din anul 325. Prin urmare, ultimele cinci articole din Crez, nu au fost formulate de părinții sinodali, din anul 381, ci au fost doar acceptate și receptate de participanți și înregistrate în actele Sinodului Ecumenic al II-lea, de la Constantinopol, ca exprimând în mod corect doctrina ortodoxă, privitoare la Dumnezeu Sfântul Duh, adică la a treia persoană a Preasfintei Treimi. Se pare că acest Simbol de credință Constantinopolitan a fost recitat de Patriarhul Nectarie al Constantinopolului (381-397), cu ocazia botezului, cu mult timp înainte de anul 381, adică înainte de sesiunile Sinodului al II-lea Ecumenic și repetat cu ocazia întronizării lui în iunie 381.⁷⁴

Regest nr. 2, din 381, înainte de 9 iulie

Doc. incipit, în versiunea greacă(există și versiune siriană, latină și parafrază arabă): „Mi ateteistai tin pistin...” (Mansi, VII, 447).

Kanones, titlul colecției sinodale: patru canoane ale Sinodului Ecumenic al II-lea, din anul 381. Este vorba de primele patru canoane, din cele opt, pe care le-a dat acest Sinod Ecumenic al II-lea. Regestul face probabil aluzie la modul diferit de receptare și distribuire a celor opt canoane sinodale. În colecția lui Dionisie cel Mic, sunt reunite canoanele doi și trei, din 381, formând un singur canon. În colecția de versiune latină, a lui Ballerini, canonul al doilea este împărțit în trei, iar la Quesnel este unit cu canonul al treilea etc.⁷⁵

Regest nr. 3, din 381, înainte de 9 iulie

Text pierdut. Doc. incipit: *versiunea arabă: „Wir bannen diejenigen auf den ganzen Erde, welche nicht...” (la W. Riedel, p. 94-97).

Tomos et anatematismos eggraphos (Theodoret), sintomoi ori (scrisoare către împăratul Teodosie), adică „Definiția dogmatică a Sinodului Ecumenic de la Constantinopol, din 381”. Versiunea arabă a documentului prezentat de acest regest, după opinia lui Venance GRUMEL și Jean DARROUZÈS, are o origine dubioasă, autenticitatea lui nefiind sigură. Din acest motiv, versiunea arabă din regest este precedată de un asterisc. Versiunile marcate de două asteriscuri sunt falsuri sau apocrife. Versiunea aceasta arabă a fost tradusă de Wilhelm RIEDEL, *Die Kirchenrechtsquellen des Patriarchats Alexandrien*, Leipzig, 1900, p. 94-97.

Regest nr. 4, din 9 iulie 381

Doc. incipit: „Arhi men imin...” (Mansi, III, 557= Pitra I, 507-508).⁷⁶

Gramma (document) *proshonitikos* (note introductive): Scrisoarea sinodală de la Constantinopol, din 381, către împăratul Teodosie, prin care i se cere aprobarea, adică confirmarea deciziilor luate și a canoanelor formulate în cadrul Sinodului Ecumenic.

⁷⁴ Vezi vol. I, Fasc. I, regest nr. 1, p. 2, din **Regestele actelor Patriarhale de la Constantinopol**, titlul întreg fiind: **I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. I, Op. cit.

⁷⁵ Vezi vol. I, regest nr. 2, p. 2-4, din **Regestele actelor Patriarhale de la Constantinopol**, Op. cit.: în continuare **Reg. Patr. I.**

⁷⁶ J.-B. PITRA, *Juris ecclesiastici Graecorum Historia et Monumenta*, vol. I-II, Romae, 1864-1868.

Versiune siriană târzie, de prin anul 500-501.

Privitor la critica documentului, Venance GRUMEL și Jean DARROUZÈS menționează că toate documentele semnalate de regestul 1-4 au fost semnate de către Patriarhul Nectarie, împreună cu ceilalți membri sinodali.⁷⁷

Regest nr. 5, din 382

Doc. incipit (canon 1): Peri tou tomou ton ditikon; (canon 2) Epeidi polloi tin ekklesiastikin evtaxian (Mansi III, 560-564= Pitra I, 509-511).

Două canoane a Sinodului din Constantinopol, din anul 382.

Este vorba de canoanele 5 și 6, atribuite Sinodului Ecumenic al II-lea, din anul 381.

Versiunea latină a lui Dionisie cel Mic nu înregistrează aceste două canoane.⁷⁸

Canonul 5 adoptă și receptează Tomosul roman și consideră corectă Mărturisirea de credință din Antiohia, privitoare la Dumnezeu cel Unul în ființă și întreit în persoane. În acest caz, arienii din Antiohia pot fi reprimiți în Biserică, dacă mărturisesc credința corectă privitoare la Preasfânta Treime. Canonul 5 face referire la tomosul Sinodului Roman, din anul 369, care a condamnat o serie de teze ariene. Deciziile acestui Sinod roman au fost acceptate și de un Sinod ținut la Antiohia, în anul 378. În baza acestor două decizii sinodale locale, din anul 369 și 378, canonul nr. 5 declară că „In privința dreptarului (tomosului) apusenilor, primim și pe cei din Antiohia, care mărturisesc o dumnezeire a Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt”.⁷⁹

Regest nr. 6, din 382

Doc. incipit: „To men os agnousan didaskein...” (Mansi, III, 581-588).

Grammata (Teodoret), epistoli (Nicephor Callist). Scrisoarea Sinodală de la Constantinopol, din anul 382, către Papa Damasus, către Episcopii Ambrozie, Britton, Valerian, Acholius, Anemius, Vasile și a altor arhieriei întruniți la Sinodul de la Roma.

Versiunea latină a documentului se află la Cassiodor.

Episcopii din răsărit se scuză, prin intermediul acestei scrisori, pentru n-au putut participa la Sinodul local de la Roma, sinod reunit spre a recepta și discuta deciziile Sinodului al II-lea Ecumenic, din anul 381. În semn de solidaritate, unitate și comuniune cu Sinodul Roman, episcopii răsăriteni i-au trimis și delegat pe episcopii Cyriaque Eusebiu și Priscil să participe la lucrările acelu Sinod.⁸⁰

Regest nr 7, din iulie 383, înainte de 25 iulie

Text pierdut, menționat la Socrate, V. 10; la PG, LXVII, 588-592 etc.

Versiune latină, expositio fidei, conținutul: doctrina consubstanțialității.

„Eggraphon, oros pisteos, dogma, dogma eggraphon (Socrate), graphi (Sozomen). Mărturisire de credință prezentată împăratului Teodosie, într-un Sinod reunit la Constantinopol, cu scopul de-a pune capăt controverselor dogmatice. Privitor la cronologia acestui Sinod, se

⁷⁷ Reg. Patr. I., p. 5-6.

⁷⁸ Reg. Patr. I., p. 6.

⁷⁹ Ioan N. FLOCA, CANOANELE BISERICII ORTODOXE. Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 68.

⁸⁰ Reg. Patr. I., p. 6-7.

poate susține că el a avut loc în iunie sau iulie 383, încheindu-se înainte de 25 iulie, dată la care Teodosie a dat o lege împotriva tuturor ereticilor, elaborarea și publicarea legii respective fiind provocată de insuccesul sinodalilor de-a rezolva încheierea disputei pe cale irenică, prin deciziile sinodale.⁸¹

Regest nr. 8, din 384 sau mai târziu

Text pierdut: „Anatema, oros (Synodikon)...”, condamnând pe arieni, paulicieni, apolinariști, marcelini, fotieni și trimit o definiție Papei Damasus. Document de factură dogmatică, trimis Papei Damasus.⁸²

Critica textului menționează inexistența identificării cronologice a documentului, subliniată prin două fapte: prezența numelui lui Teofil (385-412), care a păstorit la Alexandria, după anul 384 și trimiterea „oros”-ului Papei Damasus, care a decedat în anul 384. Nu se poate susține că redactorul documentului ar fi confundat pe Timotei I al Alexandriei (380-385), cu Teofil I și pe Damasus, cu succesorul său Siricius (384-399), ci mai degrabă Sinodul din anul 384 a coincis cu cel din anul 394. Așadar înregistrările târzii ale copiștilor au greșit cu anul identificării cronologice a Sinodului, marcându-l cu zece ani mai devreme, nu în anul 394. Ar fi numai una din explicații, dar problema rămâne deschisă.

Regest nr. *12a, din ?⁸³

Dedilokotos (Teodoret) Declarație către împărat.

Împăratul Teodosie I cel Mare s-a prezentat pentru a primi Sfânta împărtășanie, după cum este rânduiala pentru toți creștinii. Patriarhul Nectarie a declarat că pentru împărat cutuma canonică și liturgică îi acordă monarhului romeu dreptul de-a intra în Sfântul Altar, unde se poate împărtăși împreună cu preoții. Aici este vorba de consfințirea calității de „episcopi ale celor dinafară ale Bisericii”, pe care, de la Constantin I cel Mare, toți bazeleii bizantini și-au revendicat-o.

Textul poate fi găsit în PG, LXXXII, 1237^B.⁸⁴

⁸¹ Reg. Patr. I., p. 7-8.

⁸² Reg. Patr. I., p. 8.

⁸³ Un asterisc * = document de autenticitate dubioasă; două asteriscuri ** = document fals ori apocrif.

⁸⁴ Reg. Patr. I., p. 12.

**Simbolul de credință Niceo-Constantinopolitan 325-381, bilingv:
greacă și arameică (siriană)**

Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν,
Πατέρα, Παντοκράτορα,
ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,
ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.
Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,
τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,
τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων·
φῶς ἐκ φωτός,
Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ,
γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί,
δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.
Τον δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν
κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν
καὶ σαρκωθέντα
ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου
καὶ ἐνανθρωπήσαντα.
Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου,
καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.
Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.
Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς
καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,
οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.
Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,
τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν,
τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,
τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον,
τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.
Εἰς μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.
Ὁμολογῶ ἕν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.
Ἀμήν.

Γ' Οικουμενική Σύνοδος 431 Έφεσος Θεοδόσιος Β' κ' Ουαλεντινιανός Γ'

3. Efes, 431

Al treilea Sinod Ecumenic, Θεοτόκος

Efes, 22 iunie – 31 iulie 431, convocat de împăratul Teodosie II cel Tânăr (408-450) ținut în Catedrala Arhiepiscopală a Sfintei Fecioare Maria, cu 198 de părinți, sub președinția Sf. Chiril al Alexandriei (412-444), dând 8 canoane

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a Părinților de la Sinodul al III-lea Ecumenic se face la 9 septembrie.⁸⁵

⁸⁵ **Mitra Patriarhală Alexandrină albă, festivă, canonică.** Mai vezi Mineiele Românești, **Mineiul pe septembrie**, București, 1984, la ziua de 9 septembrie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă dedicată părinților de la Sinodul al III-lea Ecumenic.

Ἔφεσος, Sinodul III Ecumenic, conda

c

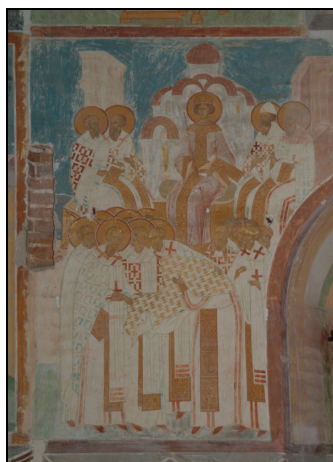

a

b

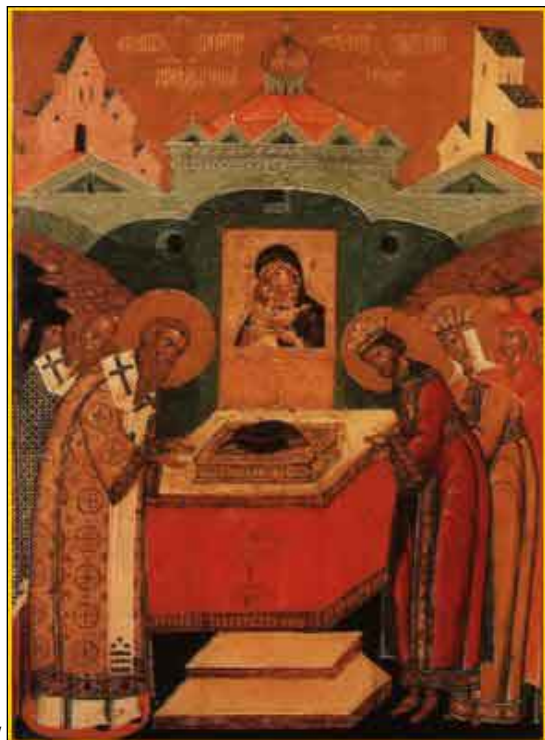
*Ἔφεσος, Efes, ruinele Bisericii duble, cu baptisteriu, Sf. Maria, în care s-a ținut Sinodul III Ecumenic, 431: biserica dinspre apus
a. portalul intrării; b. absida altarului, lângă care se află baptisteriul; c. baptisteriul*

Sinodul III Ecumenic de la Efes, 431, picură murală rusească

Θεοτόκος. Η Μητέρα του Θεού (ΜΡ ΘΥ), λεπτομέρεια ψηφιδωτού στην Αγία Σοφία; Sf. Sophia, Constantinopol, Arheio, mazaicizat, sec. XII

1

2

3

1. Sinaxar pe 2 Iulie: În această lună, în ziua a doua, pomenirea punerii cinstitului veșmânt al Preasfintei de Dumnezeu Născătoarei în sfânta raclă, în zilele împăratului Leon I cel Mare (457-474, n.n.) și al Verinei (+484, n.n.), femeia lui (Acoferământul Maicii Domnului)⁸⁶
2. Κύριλλος Αλεξανδρείας
Πρόεδρος της Συνόδου
Sf. Kiril al Alexandriei, cu „mitra alexandrină”, prezidează lucrările Sinodului III Ecumenic, de la Efes, 431.
3. Mitra Alexandrină obișnuită

⁸⁶ Vezi Mineiul pe iulie, București, 1984, p. 20, Sinaxar 2 iulie: „Pe vremea împărăției lui Leon cel Mare și a Virinei soția sa, doi boieri patrici: Galvie și Candid, frați buni fiind, au mers să se închine la Ierusalim. Sosind în Palestina, la locurile Galileei, au aflat acolo cinstita haină a Născătoarei de Dumnezeu la o femeie evreică, care o ținea cu cinste, aprinzând multe lumini și făcând tămâieri. Deci s-au hotărât ei ca să o ia. Și mergând la Ierusalim, au făcut o raclă asemenea celei în care se afla cinstitul veșmânt al Maicii lui Dumnezeu; iar când s-au întors, au pus racla cea deșartă în locul celeilalte; și pe cea cu sfântul și dumnezeiescul veșmânt, au luat-o și s-au dus. Si dacă au sosit la Constantinopol, au pus-o într-un metoc al lor ce se cheamă Vlaherne, încercând să ascundă comoara. Dar văzând că nu se poate, au dat de știre împăratului, care s-a umplut de nespusă bucurie. Si a făcut o biserică la acel metoc, și a pus acolo cinstita raclă, unde acum se afla, pazind cetatea și gonind tot vrăjmașul și toată boala.” Sinaxar 2 iulie:

„Tot în această zi, pomenirea celui întru sfinții Părintelui nostru Iuvenalie, patriarhul Ierusalimului (422-458, n.n.). Acesta a trăit pe vremea lui Teodosie cel Mic, și a ajuns până la vremea împărăției lui Marcian și a lui Leon, luând parte și la Sinodul din Efes și la Sinodul de la Calcedon. Împăratul Marcian împreună cu Pulheria zidind Vlaherne, au întrebat pe Iuvenalie unde s-a pus trupul Născătoarei de Dumnezeu. Iar el a răspuns că din Scriptură nu știe, dar se zice că după ce a fost îngropată de apostoli, s-a auzit cântare îngerească timp de trei zile. După a treia zi, fiindcă unul din apostoli nu se întâmplase la îngroparea Maicii Domnului, a fost deschis mormântul și nu se aflara moaștele, ci numai cele de îngropare. Și a rugat împăratul pe Iuvenalie ca măcar sicriul împreună cu cele de îngropare, să-l pecetluiască și să-l trimită, care lucru s-a și făcut. Pe acestea împăratul le-a asezat în Biserica Născătoarei de Dumnezeu zidită de el în Vlaherne. Iar Sf. Iuvenalie păstorind de toți anii 38, a adormit în pace.”

”Tot în această zi, chinuirea Sfântului Mucenic Coint. Cu ale lor sfinte rugăciuni, Doamne, miluiește-ne și ne mântuiește.”

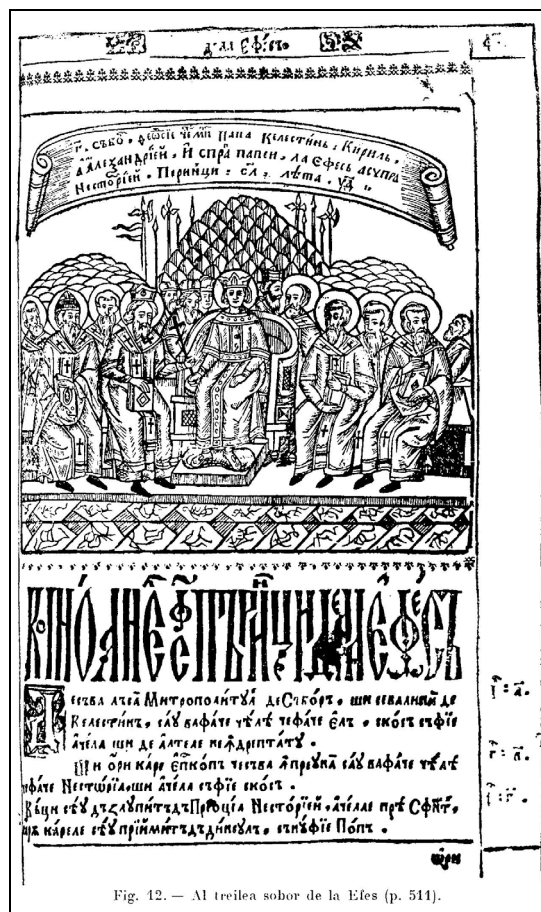

Fig. 12. — Al treilea sobor de la Efes (p. 511).

Al treilea Sinod Ecumenic, Efes, 431, xilogravură, în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962 – Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII“ – p. 511

Ereziarh: Nestorie al Constantinopolului (428-431)

Erezia: Nestorianismul

La Sinodul local, din anul 484, ținut în Beth-Lapat, Biserica Asiriană a Răsăritului, cu Catolicozatul acesteia de la Seleucia-Ktesiphon, a decis ca învățătura lui Nestorie să poată fi „anexată” la doctrina Bisericii lor, ca o teză de conținut întregitor sau de completare a învățăturii de credință a Bisericii Persiei. Această decizie a Sinodului Bisericii Asiriene, confirmată din nou la Sinodul local din anul 498, a constituit și un gest de loialitate față de Statul Persan, care se afla în stare de război, aproape continuă, cu basileul Romaniei, din Noua Romă, adică din Constantinopol. Cu toate acestea, Biserica Asiriană nu poate fi considerată ca fiind „nestoriană”, chiar dacă a „anexat” tezele lui Nestorie în doctrina ei anterioară anului 484. Numele de „Biserică Nestoriană”, dat Bisericii Persiei și a Orientului, nu este nici corect și nici demn pentru istoria, tradiția, mesajul și identitatea acestei Biserici glorioase și martiră în același timp, extinsă în întreg Orientul, din Siria, Mesopotamia, Persia, până în Mongolia, China și sudul Indiei.⁸⁷

⁸⁷ Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher WALTER, *L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine*, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul III Ecumenic, 431⁸⁸

- 430 august 11**, Roma Veche, Scrisoare cu anatema Papei Celestin I (422-432) contra lui Nestorie (Mansi, IV, p. 1022, 1035, 1046, 1050).
În aceeași zi, Papa a trimis scrisori cu același conținut „episcopilor” Ioan, Iuvenal, Rufin și Flavian, precum și lui Nestorie, dar și preoților, diaconilor și poporului drepcredincios din Constantinopol.
- 430 iunie 24**, Moare Barbas, Episcopul arian al Constantinopolului.
- 430 august 11**, Scrisoarea de anatematizare a lui Celestin I cel Mare, contra lui Nestorie.
- 430 nov. 19**, Constantinopol, scrisoarea Augustului Teodosie II cel Tânăr (408-450), pentru convocarea Sinodului Ecumenic al III-lea de la Efes (Mansi, IV, p. 1112, V, p. 531).
- 430 dec. 18**, Ravenna, Ad Virum ppo., Scrisoarea Augustului prin care se cere respectarea clerului, dar autenticitatea acestui document este pusă sub semnul întrebării. În cazul în care scrisoarea ar fi autentică, atunci ea putea fi scrisă de Flavius Candidianus Comitele Palatin din Constantinopol sau de însuși Augustul Teodosie II cel Tânăr, **Ad Virum**.
- 431 martie 23**, Constantinopol-Antiohia, Legea privind *dreptul de azil al Bisericii*, citată de documentele imperiale la data de 28 martie 432 (7 april, Mansi, V, p. 445c).
- 431 după 19 april**, Constantinopol, Nestorie al Constantinopolului (428-431) călătorește la Efes, imediat după sărbătoarea Sfințelor Paști, adică după 19 aprilie (Mansi, IV, p. 1117 d).
- 431 după 19 april**, Constantinopol, Candidianus Comitele Palatin (Comes Domesticorum) este împuternicit și delegat de împărat să vegheze asupra ordinii și disciplinei, pe timpul lucrărilor Sinodului Ecumenic al III-lea.
- 431 mai 7**, Ravenna ?, Conform Epistolei lui Celestin I, către Chiril-Cyrl al Alexandriei (412-444), în cazul în care Nestorie se leapădă de erezia lui, atunci să fie grațiat: scrisoarea a 16-a, vezi Migne, L, 50, p. 501.
- 431 mai 8**, Ravenna ?, Instrucție către Legații care trebuie să călătorească la Efes, unde să ia parte la lucrările Sinodului Ecumenic al III-lea. Scrisoarea nr. 17 a Papei Celestin I, Migne, L, 50.
- 431 mai 8**, Ravenna ?, Celestin I atenționează și face recomandări Legaților care vor participa la lucrările Sinodului al III-lea Ecumenic. Scrisoarea papală nr. 18, la Migne, L, 50, p. 511.
- 431 mai 15**, Ravenna ?, Scrisoarea nr. 19 a Papei Celestin I, către Augustul Teodosie cel Mare, privind instrucțiunile și recomandările făcute cu privire la lucrările Sinodului al III-lea Ecumenic (vezi Migne, L, 50, p. 511).
- 431 în jurul Rusaliilor**, Ciril al Alexandriei ajunge la Efes (Socrat. VII, 34, 3).
- 431 iunie 7**, Efes, **Rusaliile**, termenul fixat pentru începerea lucrărilor Sinodului Ecumenic, Mansi, IV, p. 1113 c.
- 431 iunie 11**, Efes, Iuvenalie, Episcopul Ierusalimului ajunge în Efes: Socrat. VII, 34, 3.
- 431 iunie 21**, Efes, Protest contra începerii mai devreme a lucrărilor Sinodului Ecumenic al III-lea, Mansi V, p. 765 a.
- 431 iunie 22**, Efes, **prima sesiune a Sinodului Ecumenic al III-lea**.

⁸⁸ Otto SEECK, Op. cit., p. 357-358.

- 431 iunie 22**, Efes, Episcopii ereziarhi protestează împotriva deschiderii „înainte de vreme” a lucrărilor Sinodale.
- 431 iunie 28**, Efes, prima sesiune a **Contra-Sinodului Ecumenic**, adică sesiunea sinodală convocată de ereziarhi.
- 431 iunie 29**, Efes, ereziarii acționează contra deciziilor sinodale.
- 431 iulie 1**, Efes, Raportul privind modul de desfășurare al Sinodului Ecumenic al III-lea, trimis împăratului.
- 431 dec. 25**, Efes, Legatii papali pentru Sinodul Ecumenic al III-lea se întorc la Roma.
- 432 martie 15**, Roma, Felicitarea lui Celestin I, privind succesul Sinodului III Ecumenic, adică triumful învățaturii ortodoxe, cerând totodată și condamnarea și exilarea lui Nestorie al Constantinopolului(428-431). La această dată se deschide și **Sinodul Roman** constituit „după cel de la Efes, din anul 431”, cu prima lui sesiune.
- 432 iulie 27**, moare Celestinus I., Xystus îi urmează în scaun 31 iulie.
- 432 iulie-aug.**, continuă încă cele șase sesiuni ale **Sinodului Roman**: 10 iulie, a doua; 11 iulie a treia; 16 iulie, a patra; 17 iulie, a cincea; 22 iulie, a șasea; 13 august a șaptea.
- 432 sept 11**, Rufiniana, Augustul Teodosie cel Mare se întâlnește și tratează cu episcopii ereziarhi sau din *contra-Sinodul Efesin*.
- 432 oct. 31**, Ciril își face intrarea în Alexandria.
- 432 dec. 25**, În Catedrala din Alexandria se celebrează împăcarea dintre Ciril al Alexandriei și Ioan al Antiohiei.
- 433 iulie 31**, Sinodul Roman, privind încheierea păcii bisericești din Orient, adică împăcarea dintre patriarhii Ciril și Ioan

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al III-lea Ecumenic, 431

Regest nr. 50, din 428 sau începutul lui 429

Incipit: „Fraternas nobis invicem...” (Mansi, IV, 1025^D).

Versiune latină, text pierdut: Epistula (Coll. Veron.), dogma... subscriptum (Liberatus), Patriarhul Nestorie (428-431), către Papa Celestin I (422-432).

Prima atestare în regeste, privitoare la erezia nestoriană, făcută de însuși susținătorul acestei erezii, Patriarhul Nestorie, originar din Antiohia.

Nestorie al Constantinopolului, își apără confrății ereziarhi, plângându-se Papei că episcopii Iulian, Florus și Fabius (ultimul fiind și pelagian) i s-au plâns că sunt persecutați de episcopii din occident. Nestorie cere lămuriri Papei, privitoare la aceste acțiuni și persoane, înainte de-a proceda el însuși la judecarea cazurilor. Mai departe, Nestorie îi relatează papei despre „noua erezie”, pe care a găsit-o la Constantinopol, după ce a fost ales Patriarh, erezie apropiată de aceea a lui Arie și Apollinarie: „...d’après laquelle le Verbe *ὁμοούσιος* <omooussios> – au Père aurait pris son origine de la Vierge qui a enfanté le Christ. Ces nouveaux hérétiques ne craignent pas d’appeler cette vierge ‚Théotokos’, expression qui doit être repoussée dans son sens propre et ne peut être admise qu’à cause de l’union inséparable du Verbe avec son temple engendré d’elle, et aucunement dans ce sens, qu’elle serait mère de

Dieu le Verbe.”. În acest citat avem concentrată întreaga erezie nestoriană, care va deveni apoi subiectul de discuție și de anatematizare, contra lui Nestorie și ai susținătorului acestuia, de la Sinodul al III-lea Ecumenic, de la Efes, din anul 431.⁸⁹

Regest nr. 51, din 428 sau 429

Text pierdut, vezi Migne, PG, LXVII, 808 AB.

Prostaxis (Socrate), kelevsis (Nicéphore Calliste). Poruncă de-a urmării și alunga ereticii, aplicată cu zel de către Antonie Episcopul de Germè. Textul documentului fiind pierdut, nu se știe dacă este vorba de o poruncă generală, privitoare la eretici, sau este vorba doar de ereticii macedonieni. Este foarte posibil, după cum afirmă și istoricii, că Nestorie a avut și el partea sa de contribuție la redactarea și promulgarea legii imperiale „Haereticorum ita” (Codex Theodos., XVI, 5, 65), din 30 mai 428.⁹⁰

Regestele nr. 53, din 429 și 53-a – tot din anul 429 – menționează o Dispoziție sinodală de depunere a mai multor clerici, acuzați de maniheism; la care se adaugă regestul nr. 53 – a-cu cazul de caterisire a preotului Filip.

În acest context, trebuie să menționăm că Patriarhul Nestorie îi trata de maniheism, îi acuza și-i pedepsea ca atare, pe toți cei care erau contra învățaturii lui, privitoare la Iisus Hristos. Conflictul ereziei „nestoriene” începe să prindă contur și până la Sinodul al III-lea Ecumenic, de la Efes, din 431, mai sunt doar doi ani.⁹¹

Regest nr. 54, din 429 sau 430

Texte pierdute, Mansi, IV, 1045.

Apophasis apekinise tis koinonias (Celestin), psifos, kataireteisi (Ciril). Este vorba de mai multe decizii de caterisire a episcopilor și clerului și de anatematizare a laicilor care nu acceptau învățătura lui Nestorie.

Desigur, aceste dispoziții de depunere din traptă a clerului și de anatemă a laicilor, nu s-au dat toate într-o singură zi, însă redactorii regestelor Venance GRUMEL și Jean DARROUZÈS, neputând să fixeze numărul lor, nici să dispună de textele originale, le-au grupat pe toate sub un singur număr de regest.⁹²

Regest nr. 55, din 430

Text pierdut, Mansi, IV, 1023-1024.

Versiunea latină. Incipit: „Saepe scripsi beatitudinii tuae...” Cubicularul (=sincelul) Patriarhului, Valerius a făcut serviciul de sol, ducând scrisoarea, de la Constantinopol, la Roma.

Patriarhul Nestorie îi reamintește Papei Celestin I, de scrisoarea trimisă anterior (vezi regestul nr. 50), privitor la Iulian, Orontius și alții, care-l asaltează pe împărat cu problemele lor. Pentru că n-a primit niciun răspuns din partea Papei, Patriarhul n-a luat nici o măsură concretă în această privință. Patriarhul Nestorie scrie în continuare despre dificultățile pe care le are în Constantinopol și în sfera lui de jurisdicție, din cauza „noii erezii”, care „amestecă în Hristos natura Sa umană, cu cea Divină”.⁹³

⁸⁹ Reg. Patr. I., p. 42.

⁹⁰ Reg. Patr. I., p. 42-43.

⁹¹ Reg. Patr. I., p. 44-45.

⁹² Reg. Patr. I., p. 45.

⁹³ Reg. Patr. I., p. 45.

Regest nr. 57, din 15 iunie 430

Versiune latină, siriacă și coptă. Incipit, doar antet sau titlu în greacă: „Tas men kat'imon ivreis...”, Mansi, IV, 892-1000; 1169 și IX, 604 AB.

Epistoli (Coll. Vatic.), epistula (Coll. Casin.), Scrisoare dogmatică a lui Nestorie, către Patriarhul Kiril I al Alexandriei (412-444). Nestorie, folosește argumente corecte, ortodoxe și citează Părinții de la Niceea (325), răstălmăcind totul, în favoarea ereziei lui și contrazicându-l pe Kiril I. În combaterea ereziei nestoriene, Kiril I a avut rolul pe care, cu ani în urmă l-a jucat Atanasie I cel Mare (326-373), în lupta contra arianismului.⁹⁴

Regest nr. *57 a, din toamna anului 430

Pareskevasen (Theophane), cerere (Cartea lui Heraclid), Cerere lui Nestorie, adresată împăratului Teodosie II cel Tânăr (408-450), prin care-l roagă și insistă să convoace un Sinod Ecumenic.

Textul documentului, care face subiectul acestui regest este incert, nesigur. Este mult mai probabil că cererea a făcut-o în urma unor discuții cu împăratul, pentru că de convocarea unui Sinod Ecumenic, Nestorie știa deja, după cum rezultă și din scrisorile sale, către Celestin I și către Ioan I al Antiohiei (428-441/442).⁹⁵

Regest nr. 59, din noiembrie 430

Text pierdut, versiune latină. Incipit: „Omni de re facilius contra me...”, Mansi, V, 753-754 și 756-757.

Epistula (Coll. Casin.), Scrisoare de răspuns a lui Nestorie, către Ioan I al Antiohiei.

Nestorie se plânge lui Ioan I al Antiohiei, că persoana sa a devenit ținta tuturor calomniilor și ostilităților posibile și-i mulțumește pentru stilul gentil de care dau dovadă scrisorile ierarhului antiohian. El îi explică patriarhului Ioan I pericolul pe care-l reprezintă termenul Theotokos. Aflându-se între eretici, care o numesc pe Sfânta Fecioară Maria când Theotokos, când Antropotokos, el ar fi rezolvat această dilemă, conducătoare spre erezie, prin termenul Hristotokos, care le reunește pe amândouă. În continuare, Nestorie scrie că speră să-l întâlnească pe Ioan I la Sinodul Ecumenic, unde el speră să aibă rezultate bune, adică formula lui, Hristotokos să fie acceptată de Părinți și declarată corectă și-l face atent să nu se lase afectat de aroganța lui Kiril I al Alexandriei, pe care, cu siguranță, că-l cunoaște deja destul de bine.

Dintr-o altă scrisoare, a lui Ioan I, către Firmius al Cezareei, aflăm că Nestorie i-a trimis acestuia, prin emisarul său nu numai această scrisoare, ci încă două cuvântări, împreună cu **capitula**, acest ultim text fiind atribuit lui Kiril I. Patriarhul Ioan I a declarat cele două cuvântări a lui Nestorie, ca fiind conforme cu doctrina ortodoxă, însă refuza să creadă că „capitula” ar fi fost scrise de Kiril I, deoarece în conținutul acelu text se reflectă *doctrina apolinaristă*, cu rătăcirii *eunomiene*. Aceste „capitula” nu sunt altceva decât faimoasele „Cele douăsprezece anatematisme”, ale Sf. Kiril I al Alexandriei.⁹⁶

⁹⁴ Reg. Patr. I., p. 46-47.

⁹⁵ Reg. Patr. I., p. 47-48.

⁹⁶ Reg. Patr. I., p. 48-49.

Regest nr. 60, din decembrie 430 sau ianuarie 431

Text pierdut. Incipit: „Didici honestissimum Cyrillum...”, Mansi, V, 725.

Versiune latină, cu antetul: „Ad Caelestinum papam Nestorius episcopus Constantinopolitanus”.

Epistula (Coll. Palat.). Scrisoare lui Nestorie, către Papa Celestin I.

Nestorie îi scrie Papei că Chiril I caută să evite Sinodul Ecumenic și acum admite formulele „Theotokos” și „Hristotokos”, însă pe aceasta din urmă cu foarte mare rezervă. Dacă ar fi după voia lui, Nestorie ar fi de acord și cu formula „Theotokos”, cu condiția că nu este înțeleasă în sensul lui Apolinarie, Arie și Paul de Samosata, el preferând mai degrabă pe aceea de „Hristotokos”, pentru că face echilibrul între cele două formule contradictorii: Theotokos și Antropotokos. Este vorba de formula adeptilor lui Paul de Samosata (sec. III) „Antropotokos” și de formula apolinaristă și ariană de „Theotokos”, suține Nestorie. Aceste lucruri, Nestorie le-a scris și lui Chiril I, anexând copiile acelor scrisori, la prezenta epistolă, pe care o trimite acum Papei. Mai departe, Nestorie îi anunță Papei data ținerii Sinodului Ecumenic.⁹⁷

Regest nr. *61, din decembrie 430 sau ianuarie 431

Text pierdut. Versiune latină, incipit: „Si quis eum qui est Emmanuhel...”.

Capitula (titlu): *Douăsprezece contra-anatematisme*, adică răspunsul lui Nestorie, la cele „Doăsprezece anatematisme”, ale Sf. Chiril I al Alexandriei, adică opusul celor dintâi. Contra-anatematismele lui Nestorie sunt precedate punct cu punct de anatematismele lui Ciril I, cu răspunsul adecvat concepției sale privitoare la Theotokos, Hristotokos și Antropotokos. Această lucrare a lui Nestorie a fost studiată de Eduard Schwartz, care concludă că nu ar fi fost scrisă de Patriarhul Nestorie, vezi „Die sogenannten Gegenanathematismen des Nestorius”, în *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie*, Muenchen, 1922, p. 1-29.⁹⁸

Regest nr. 62, din 22 sau 23 iunie 431

Versiune greacă, latină, siriacă. Incipit: *Eis tis Ephesion polin sigklitentes*, urmate de 11 semnături, cu Nestorie în frunte: *Nestorius episcopus Konstantinopoleos*. Versiunea latină a păstrat 17 semnături cu a lui Nestorie în frunte, Mansi, IV, 1232-1236; V, 768-769.

Anaphora (Coll. Vatic.) Raportul lui Nestorie și a adeptilor săi, către împăratul Teodosie, privitoare la evenimentele de la Efes.

Nestorie scrie că sinodalii au așteptat în Efes sosirea Patriarhului Ioan I al Antiohiei, a episcopilor din Italia și din Sicilia. La cererea lor, Candidian, la rândul său a dat ordinul să se aștepte sosirea episcopilor orientali și apuseni. Cu toate acestea, episcopii din Egipt și din Asia, încălcând rânduiala bisericească și nesocotind voința împăratului, bruscând adunarea sinodală, au umplut orașul Efes de confuzii și tulburări, acțiune provocată mai ales de episcopul Memnon al Efesului. Nestorie precizează în scrisoare că locuința lui și a adeptilor săi a fost incendiată și că viața lor se află în pericol și cer pentru securitatea lor, protecția împăratului, împreună cu asigurarea bunelor condiții de desfășurare a sesiunilor sinodale. Pe de altă parte, să fie excluși și monahii, indiferent de care partidă țin și să rămână decât mitropoliții din fiecare provincie, cu câte doi episcopi sufragani. În caz contrar ei vor să-i trimită acasă, pentru a nu le periclita viața.

Din această scrisoare, se vede că Nestorie urmărea diminuarea numărului de participanți la Sinodul Ecumenic, redus la trei arhierii de provincie. Prin această măsură, Nestorie și

⁹⁷ Reg. Patr. I., p. 49.

⁹⁸ Reg. Patr. I., p. 50.

adeptii săi ar fi putut diminua preponderența partidei adverse, formată în majoritate din episcopi sufragani egipteni și din Asia Mică, sosiți în masă la Efes, și pentru faptul că aceștia din urmă, nu se aflau la o depărtare prea mare de locul ținerii Sinodului Ecumenic al III-lea.

Această reprezentare proporțională la Sinodul Ecumenic (trei arhierii de provincie) era deja prevăzută în indictionul decretului imperial de convocare a Sinodului, probabil pentru a stabili echilibrul în favoarea lui Nestorie. Casa imperială – Teodosie și Evdochia – cu excepția Pulcheriei, sora lui Teodosie, Pulcheria, erau de partea lui Nestorie.⁹⁹

Regest nr. 63, din 431 finele iunie sau iulie

Text pierdut, versiune latină: „Ammiror amaticem Dei animam tuam...”, Mansi, V, 777-779.

Epistula (Coll. Casin.) Scrisoare, Nestorie către Scolasticus, eunucul împăratului Teodosie. Nestorie își exprimă nedumerirea de ce toate acuzele la adresa persoanei sale prind sau sunt luate de bune, de către diferitele persoane. El expune eunucului – o persoană influentă și de încredere a împăratului – sentimentul că este mai degrabă de acord cu expresia „Maica Lui Dumnezeu”, pentru Sf. Fecioară Maria, condiționată și de acceptarea celei de „Mamă a Omului”, fiind gata să renunțe și la onorurile episcopale, în schimbul triumfului credinței adevărate. În acest context, Nestorie cere posibilitatea discutării în fața împăratului sau a delegaților acestuia, a raportului prezentat de partida lui Chiril I al Alexandriei.

În lucrarea sa „Bazarul lui Heraclide din Damasc”, cu pseudonimul „Heraclid din Damasc”, Nestorie susține că a scris de multe ori membrilor familiei imperiale, că este gata să renunțe la Scaun. Scrisoarea din acest regest este anterioară dispoziției imperiale, date lui Nestorie și Chiril I, pentru a înceta toate acțiunile de polemică reciprocă.¹⁰⁰

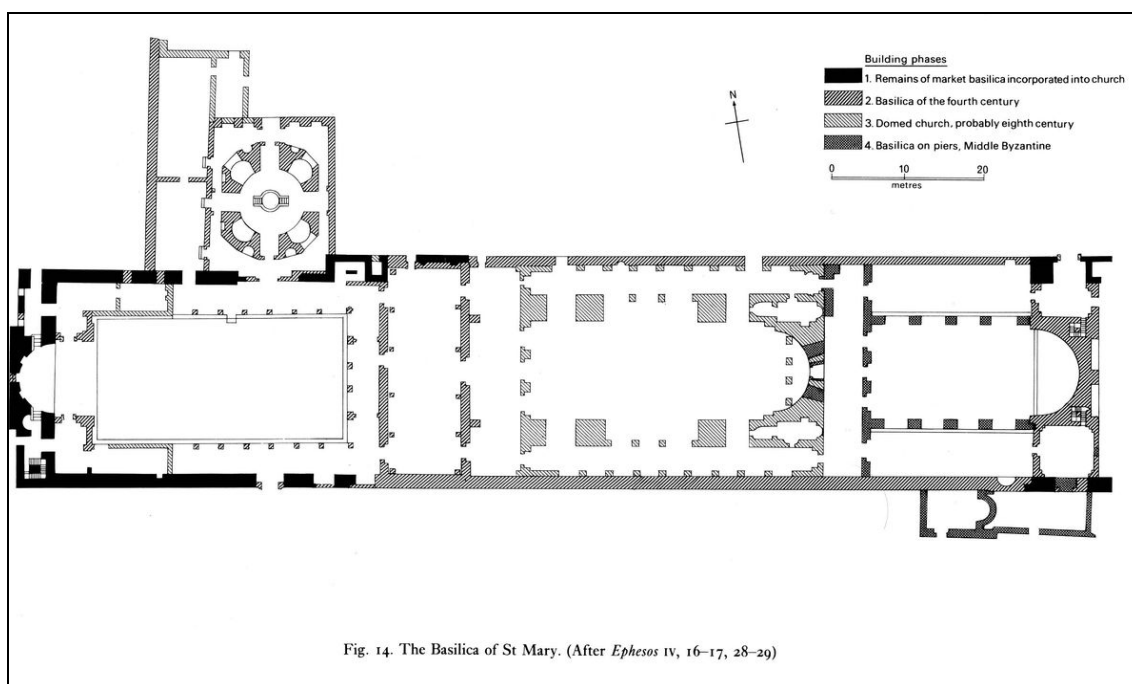

Fig. 14. The Basilica of St Mary. (After *Ephesos* IV, 16–17, 28–29)

Efes, Biserica Sinodului, adică planul Bisericii duble Sfânta Fecioară Maria, Catedrala Arhiepiscopală, în care s-a ținut Sinodul III Ecumenic, 431. A fost cea dintâi Biserică cu un hram marian. Maica Domnului a trăit mai mulți ani la Efes, unde trăia și Sf. Apostol și Evanghelist Ioan. Aici, la Efes (lângă oraș), mai este și „Casa Maicii Domnului”, transformată în capelă. Biserica Sinodului are 260 m lungime și 30 m lățime

⁹⁹ Reg. Patr. I., p. 50-51.

¹⁰⁰ Reg. Patr. I., p. 51.

Regest nr. 63 a, din 431 finea iunie sau iulie

Textul grec pierdut, extras siriatic ? Incipit al traducerii: „Je ne combats pas pour mon honneur personnel...”, Mansi, V, 792 E.

Grammata (Antiochus), lettre (Nestorius). O scrisoare de răspuns a lui Nestorie, către prefectul Antiochus.

Nestorie respinge toate onorurile personale și este dispus să facă paretisis, adică să renunțe la Episcopat, pentru binele credinței, fiind gata să revină la statul monahal. Patriarhul Nestorie, detronat este dispus să revină în Antiohia.

Scrisoarea anterioară, în care paretisisul lui Nestorie era deja prevăzut și propus, face parte dintr-un grup de scrisori, adresate mai multor personalități influente de la Curte, scrise după data de 22 iunie 381, când părinții sinodali l-au depus din scaun.¹⁰¹

Regest nr. **63 b, din 431 finea iunie ori iulie

Scrisoare a lui Nestorie, către împăratul Teodosie, cu un conținut identic scrisorilor din cele două regeste precedente: 63 și 63 a. Este vorba de două surse apocrife, care formează o unitate, atestate: 1. „La légende syriaque de Nestorius”, tradusă în franceză de către M. Brière și 2. „Hymne de Silba”, tradusă de F. Nau. Cele două versiuni siriene, din sec. al XVI-lea, pornesc de la mărturisirile lui Nestorie, din lucrarea acestuia „Heraclid din Damasc”, unde sunt confesate încercările lui de-a avea acces la împărat, prin intermediul oamenilor de încredere, din anturajul împăratului.¹⁰²

Regest nr. 64, din ?

Fragment: „Ton dio fiseon...”, Mansi, IX, 565, Justinian, Adv. Tria cap.

Versiune latină: a. „oportet manere”; b. „Non duas personas”, de la Sinodul V Ecumenic, 553.

Versiune siriacă.

Se consideră că această scrisoare precede exilul lui Nestorie și (sau) probabil, Sinodul Ecumenic de la Efes.¹⁰³

Regest nr. *65, din ?

Douăsprezece anatematisme: primele șapte anatematisme privesc Sfânta Treime (Sabeliu, Arie sunt anatematizați); ultimele cinci anatematisme se referă la întruparea Domnului, anatematizând pe Apollinarie, Paul de Samosata și Fotin al Galatei.

Textul siriatic a fost tradus în latină, incipit: „Quicumque non dicit sanctam Trinitatem...”

Regest nr. 66, din 431 toamna

Litterae, adică Synodik (Synodika sau Systatika, Inthronistika) al Patriarhului Maximian (431-434), către Papa Celestin, prin care-i comunică alegerea și întronizarea ca Patriarh al Constantinopolului, pentru a fi trecut în dipticele roman și pentru a stabili comuniunea cu întâistătătorii pentarhieii. **Regestul următor, nr. 67**, rezumă un Synodik similar, trimis de Maximian episcopilor din Epirul Vechi. Scrisoarea a fost trimisă prin preotul Ioan și diaconul Epithymitus.

¹⁰¹ Reg. Patr. I., p. 51-52.

¹⁰² Reg. Patr. I., p. 52.

¹⁰³ Reg. Patr. I., p. 52.

Textul Synodik-ului către Papă s-a pierdut, menționat fiind în „Scrisorile lui Celestin”, vezi Mansi, V, 271 E și 272 E.¹⁰⁴

Regestul nr. 67 A, din toamna anului 431 sau înainte de april 432 face mențiune de un Sinodik, trimis de Maximian, Patriarhului Ioan al Antiohiei, similar celui trimis Papei Celestin. Ioan a răspuns ori confirmat acest Sinodik, abia după pacea din anul 433, scuzându-se pentru întârziere.¹⁰⁵

Alegerea lui Maximian ca Patriarh al Constantinopolului a provocat o dilemă canonică, privitoare la transferarea arhierilor, de la o eparhie, la alta. Concurentul lui Maximian, Proclu, hirotonit întru arhieriu pe seama Eparhiei Cizic, a fost respins. El va deveni însă urmașul lui Maximian, păstorind din anul 434, până în 446.¹⁰⁶

Regest nr. 68, din toamna anului 431

Incipit: „Peplirotai soi ta tis epitimias...”, Mansi, V, 257-260.

Versiunea latină.

Maximian scrie Patriarhului Chiril I al Alexandriei și-l laudă pentru suferințele sale pentru Ortodoxie. Devenit Episcop al capitalei imperiale, Maximian îi cere lui Chiril I să-l ajute cu rugăciunile și cu sfaturile lui.¹⁰⁷

Regest nr. 69, din toamna anului 431

Sinodica (=Sinodik) lui Maximian, către Episcopul Helladius de Tars, prin care-l invită să revină la Ortodoxie, adică să accepte deciziile Sinodului III Ecumenic. Textul s-a pierdut, vezi Mansi, V, 826. Sinodica aceasta este deosebită în conținut de aceea trimisă episcopilor din Epirul Vechi (Regest nr. 67), care n-au participat la lucrările Sinodului efesin. În schimb, Helladius a fost prezent și s-a implicat în dezbaterile sinodale.¹⁰⁸

Regest nr. 70, din toamna anului 431

Incipit: „Edidaktimen dia libellon...”, cu 22 de semnături la sfârșitul scrisorii.

Epistoli (titlu), Scrisoare, către clerul și credincioșii din Tenedos, din partea lui Maximian, Juvenal, Firmus, Arcadius, Filip, Flavian, Theodot, Evoptius, Daniel și a sinodului ținut împreună cu dânșii.

Li se confirmă primirea „Libellus”-ului de la preotul Timotei și a grupului acestuia, scris contra episcopului lor Anastasie (care în urma documentului primit – de la Chiril I – de episcopii de Rhodes, Archelaus, Aphtonetos, Philetos, Themistios, protopopul de Rhodes Anastasie și economul Eusebie de la Sf. Timotei), cade sub anatema Sinodului al III-lea Ecumenic, aruncată asupra lui Nestorie și tovarășilor acestuia, datorită blasfemiilor pronunțate contra dogmei Theotokos și contra Sinodului efesin. Aceste acuze nu dau nici o posibilitate de scuză episcopului Anastasie, pe care ei îl abandonează, trecând sub ascultarea Episcopului Ioan de Lesbos. Cel ce va cuteza să gândească ca și Anastasie, va cădea sub aceeași pedeapsă.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Reg. Patr. I., p. 56.

¹⁰⁵ Reg. Patr. I., p. 57.

¹⁰⁶ Reg. Patr. I., p. 56.

¹⁰⁷ Reg. Patr. I., p. 57.

¹⁰⁸ Reg. Patr. I., p. 57-58.

¹⁰⁹ Reg. Patr. I., p. 58.

Regest nr. 71, din 431 finele anului sau 432 începutul anului

Text pierdut, menționat în scrisoarea lui Chiril I, către Ioan al Antiohiei, Mansi, V, 866^D.
Versiune latină existentă.

„Psifos katirintai...” (Chiril I). Decret sinodal, Depunerea din scaun a patru episcopi eretici – nestorienii: Helladius de Tars, Eutherius de Thyana, Dorotei de Marcianopolis, Himerius de Nicomidia. Această decizie sinodală trebuie coroborată cu „sacra” sau decretul imperial al lui Teodosie: Mansi, V, 120.

De fapt, această depunere din treaptă a celor patru arhieriei, făcută de Maximian, nu este decât o consecință a decretului sinodal, de la Efes, din anul 431.

Documentul acesta însă, mai scoate în evidență și tendința Patriarhului Constantinopolului, în calitatea acestuia de episcop al capitalei, de eclipsare a jurisdicției și influenței sale, ca instanță finală, în întregul imperiu al Romaniei bizantine, adică și în teritoriul de jurisdicție al celorlalți patriarhi din Pentarhie, ceea ce constituie un abuz canonic. Cu alte cuvinte, **Maximian**, precum a procedat și Nestorie la timpul său, și antecesorii acestuia din urmă, **prefigurează prerogativele viitorilor Patriarhi Ecumenici de la Constantinopol**.¹¹⁰

Regest nr. 72, din 431 spre sfârșit sau 432 la început

Text pierdut, menționat de Chiril I, în scrisoarea acestuia, către Ioan al Antiohiei.

„Egrapse...”, Scrisoarea lui Maximian, către Chiril I al Alexandriei. Din scrisoarea acestuia din urmă, către Ioan al Antiohiei, aflăm de conținutul și existența documentului, care face obiectul regestului nr. 72.

Maximian îl invită pe Chiril I să pună bazele unei păci sau împăcări, fără să fie dominat de patimă, și-l anunță că într-un sinod ținut de el, a depus din treaptă patru episcopi: Helladius de Tars, Evterius de Thyana, Dorotei de Marcianopolis și Himerius al Nicomidiei. Maximian îi cere să se alăture acestei acțiuni de împăcare, altfel nu se va mai ajunge la pace în Biserică.¹¹¹

Regest nr. 73, din 432

Text pierdut, menționat în răspunsul lui Epifanie, adică a diaconului lui Chiril I, către Maximian, vezi referințele din regestul următor, nr. 74.

Scripta (Epifanie, diaconul lui Chiril I), Scrisoare sau Scrisori ale lui Maximian, către Chiril I al Alexandriei. Conținutul ei (sau a lor sunt) este necunoscut.¹¹²

Regest nr. 74, din 432

Text pierdut, menționat în răspunsul lui Epifanie, către Maximian, Mansi, V, 987^{CD}.

Directa (Epifanie). Scrisoarea lui Maximian, către Epifanie, arhidiacon și singel al Patriarhului Chiril I al Alexandriei. Tratat (în conformitate cu răspunsul lui Epifanie) privind condițiile păcii în Biserică.

¹¹⁰ Reg. Patr. I., p. 58.

¹¹¹ Reg. Patr. I., p. 59.

¹¹² Reg. Patr. I., p. 60.

Se menționează intervenția lui Teodosie al II-lea, pe lângă Maximian și asupra Sinodului său, spre a contribui la stabilirea păcii religioase în imperiu. Vezi Mansi, VII, 831^A.¹¹³

Regest nr. 75, din 432

Text pierdut, menționat în răspunsul lui Epifanie, către Maximian, Mansi, V, 987^{CD}.

Scripseris (Chiril I al Alexandriei). Scrisoarea lui Maximian, către Aristolau, trimisă în același timp cu aceea de la regestul nr. 74.¹¹⁴

¹¹³ **Reg. Patr. I.**, p. 60.

¹¹⁴ **Reg. Patr. I.**, p. 60.

Δ' Οικουμενική Σύνοδος 451 Χαλκηδόνα Μαρκιανός κ' Ουαλεντινιανός Γ'

4. Chalcedon, 451 Al patrulea Sinod Ecumenic, 451 Χαλκηδών

Calcedon, 8-25 octombrie – 1 nov. 451, convocat de împăratul Marcian (450-457), ținut în Biserica Sf. Eufimia (construită de Constantin I cel Mare, pe locul mormântului Sfintei), cu 630 de părinți, sub președinția comisarilor imperiali, a legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Anatolie (449-458), dând 30 de canoane.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al IV-lea Ecumenic se face în duminica din sau de după data de 16 iulie. Mineiele românești înregistrează sinaxarul pe larg și slujba bogată, care se cântă cu acest prilej.¹¹⁵ Duminica a V-a după Rusalii este dedicată Părinților Sinodului IV Ecumenic.¹¹⁶

¹¹⁵ Vezi **Mineiul pe iulie**, București, 1984, în continuarea zilei de 16 iulie.

¹¹⁶ Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher **WALTER**, **L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine**, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

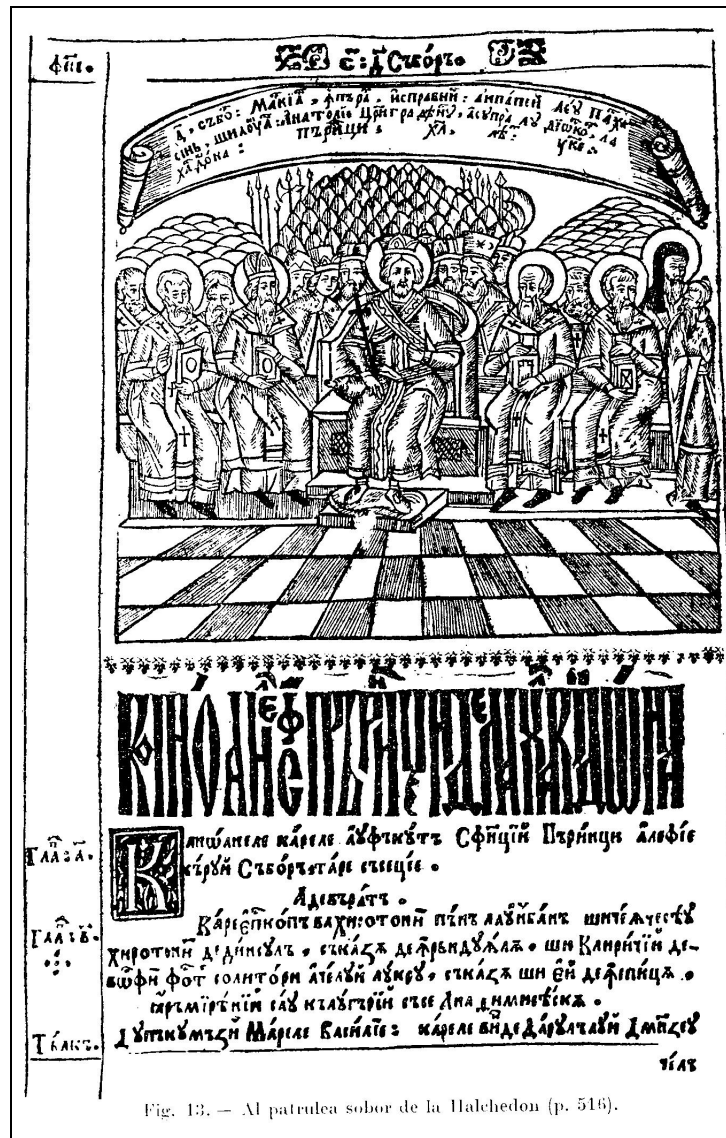

Fig. 13. — Al patrunea sobor de la Chalcedon (p. 516).

*Al patrunea Sinod Ecumenic, Calcedon, 451, xilogravură,
 în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652,
 reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962 –
 Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII“ – p. 516*

Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon, 451¹¹⁷

Ereziarh: arhimandritul Eutihie, din Constantinopol;

Erezia: monofizitismul

Scopul Sinodului al IV-lea Ecumenic, din anul 451 este divizat în două componente:

1. Spălarea rușinii create de „sinodul tâlhăresc” sau „ephesinum latrocinium”, după cum l-a numit Papa Leon I cel Mare (440-461);
2. Stabilirea dreptei învățături, privitoare la cele două naturi în Iisus Hristos – divină și umană.

¹¹⁷ Luat din: <http://www.monachos.net/forum/showthread.php?t=4683>

Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul Ecumenic¹¹⁸

*Sf. Eufimia din Chalcedon + 304 sau 307
(Sinaxar și prăznuire la 16 sept., precum și la 11 iulie,
când s-a petrecut minunea cu Tomosul Sinodl, în anul 451)
ținând în mâna stângă sulul tomosului cu formula dogmatică sinodală
sau Mărturisirea de credință despre cele două naturi
în Iisus Hristos a Sinodului IV Ecumenic.*

Duminica a V-a după Rusalii este dedicată Părinților Sinodului IV Ecumenic.

*Racla cu moaștele adevărate
ale Sf. Eufimia din Chalcedon,
păstrate în Catedrala Patriarhală
Sf. Gheorghe
din Constantinopol.*

*Racla cu moaștele zise ale Sf. Eufimia din Chalcedon,
păstrate în Rovinj – Rovigno, Istria. Este posibil să fie vorba
de o altă Sfântă, cu același nume sau de un fals !
Sarcofagul zis al Sf. Eufimia din Calcedon, păstrat în Basilica Sf.
George și Sf. Euphemia din Rovinj – Rovigno, Istria, azi în Croația,
unde, potrivit legendei a ajuns la data de 13. 7. 800.¹¹⁹*

¹¹⁸ Otto SEECK, Op. cit., p. 378-398.

¹¹⁹ Legenda Sfintei Eufimia din Chalcedon, de Eufemia Toma: „Istoria și martiriul Sfintei Eufimia în timpul persecuțiilor lui Dioclețian (243-313) sunt binecunoscute. În vremea domniei lui Constantin cel Mare a fost construită o mare biserică deasupra mormântului ei la Calcedon, orașul în care s-a născut și a fost torturată pînă la moarte. Numele Sfintei este asociat cu Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon, ținut în 451, când cei 630 de Părinți ai Bisericii s-au reunit în Biserica Sfintei Eufimia și au condamnat erezia monofizită a lui Eutihie.

Se crede că hotărârile care s-au luat la acest Sinod au legătură cu minunea pe care a săvîrșit-o Sfînta. Tomosul (formula dogmatică) ortodocșilor și tomosul ereticilor au fost puse împreună în racla unde se găsea trupul Sfintei, așa încît ea să facă un semn. Cînd racla a fost redeschisă, cei care au ținut-o au fost martorii unei minuni. Tomosul ereticilor a fost găsit aruncat la picioarele Sfintei, care ținea în brațe tomosul ortodocșilor. De aceea, iconografia Sfintei reproduce minunea și mucenița este cunoscută drept Sfînta Eufimia a dogmei ortodoxe.

- 447 dec. 30**, Leo episcopus urbis Romae Ianuario episcopo Aquileiensis, Papa Leon I cel Mare (440-461), către Ianuarie de Aquileea, privitor la clerul eretic.¹²⁰
- 448 ian 1**, Ibas părăsește Edessa.
- 448 febr. 16**, Constantinopol, ordinul împăratului ca scrierile lui Nestorie să fie arse.
- 448 febr. 25**, Procesul contra lui Ibas de Edessa.
- 448 sept. 1**, Constantinopol, repetarea procesului contra lui Ibas de Edessa.
- 448 sept. ?**, Relatarea Patriarhului Domnus al Antiohiei, privitoare la răutățile lui Dioscur al Alexandriei.
- 448 oct. 26**, Constantinopol, Împăratul a delegat membrii conducerii tribunalului spiritual pentru judecarea episcopului Ibas de Edessa și a susținătorilor acestuia.

Sinodul din Constantinopol, 8-22 nov. 448

- 448 nov. 8**, prima sesiune a sinodului;
nov. 12, a doua sesiune a sinodului;
nov. 15, a treia sesiune a sinodului;
nov. 16, a patra sesiune a sinodului;
nov. 17, a cincea sesiune a sinodului;
nov. 20, a șasea sesiune a sinodului;
nov. 22, sesiunea finală a sinodului;

Relicvele sfinte au fost mutate la Constantinopol, probabil în secolul al 7-lea, datorită invaziilor persane (608/9, 615, 626) și au fost așezate în Biserica ce era situată aproape de hipodrom. De atunci înainte, această Biserică s-a numit Sfânta Eufimie de lângă hipodrom.

În perioada iconoclastă, Constantin V (741-775) a folosit biserica drept închisoare și a aruncat relicvele Sfintei în mare, de unde au fost găsite de doi pescari, aproape de insula Lemnos. Mai târziu, împărăteasa Irina (797-802) a restaurat biserica și a adus din Lemnos relicvele Sfintei.

Un călător anonim din 1190 a văzut și a descris moaștele care se aflau în Biserica din apropierea hipodromului.

În 1350 Antonie al Novgorodului s-a închinat și s-a rugat la moaștele Sfintei, care sunt menționate și de către un pelerin rus între anii 1424-34.

După ocuparea Constantinopolului de către catolici, un număr mare de mănăstiri din Europa occidentală au pretins că dețin relicve ale Sfintei Eufimie.

Un sigiliu al unui conducător, menționat de bizantinologul rus N. P. Likhacev, și trei documente ale Patriarhiei Ecumenice fac referire la această biserică. Ziua în care se face pomenirea Sfintei este 16 septembrie, în timp ce minunea, care s-a petrecut la cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic, este prăznuită în 11 iulie.

În anul 1454, la scurt timp după căderea Constantinopolului, patriarhul Ghenadie II Scolaricul a mutat relicvele Sfintei la Biserica Patriarhală. De atunci, rămășițele pămîntești ale Sfintei Eufimie au urmat destinul rătăcitor al Patriarhatului Ecumenic.

Astăzi ceea ce a mai rămas din Biserica Patriarhală a Sfântului Gheorghe constituie mîndria și gloria de altădată.

În 8 iulie 1704 patriarhul Gabriel III (1703-1707) fost al Calcedonului a dat un apodeixis (un edict) către creștinii din Constantinopol, prin care impunea ca ziua prăznuirii Sfintei Eufimie să fie celebrată anual cu o procesiune în jurul moaștelor ei sfinte, care își au locul în mijlocul bisericii patriarhale.

În urma săpăturilor arheologice din 1942, conduse de A. M. Schneider și cu ajutorul Școlii Germane de Arheologie a fost scoasă la lumină biserica Sfintei Eufimie „aproape de hipodrom și nu departe de Marele Palat”. Situl arheologic, menționat în sursele și manuscrisele mai vechi (Cod. Marea Lavră, Muntele Atos), era cunoscut în perioada bizantină ca „Palatul lui Antioh”.

(Fragmente din cartea "Sfânta Mare Muceniță Eufimie din Calcedon – Sfânta Dogmei Ortodoxe", care va apărea – cu mila lui Dumnezeu – în toamna acestui an).

Eufemia Toma

Luat din: <http://ortodoxiesiviata.blogspot.com/2008/07/sfnta-mare-muceni-eufimia-din-calcedon.html>

¹²⁰ Otto SEECK, Op. cit., p. 378.

- 449 febr. 18**, Constantinopol, Raport imperial, privitor la Sinodul din Constantinopol, trimis Papei Leon I cel Mare (440-461) și Patriarhului Flavian (446-449).
- 449 martie 30**, Constantinopol – Dioskoro – Invitație la Sinodul Ecumenic, pentru data de 1 august 449.
- 449 april 8**, Reexaminarea actelor sinodale de la Constantinopol (8-22 nov. 448).
- 449 april 12**, La sosirea în Edessa a comisarului imperial Flavius Thomas Julianus Chaereas, poporul l-a aclamat și i-a cerut îndepărtarea din Scaun a Episcopului Ibas.
- 449 april 27**, Curtea imperială ordonă continuarea reexaminării arhivei sinodale, privind Sinodul de la Constantinopol, din anul 448, 8-22 nov.
- 449 mai 13**, Roma, Papa Leon primește invitația împăratului, pentru participarea la Sinodul „Ecumenic” de la Efes, devenit ulterior Sinodul Tâlhăresc.
- 449 mai 14**, pentru Alexandria, Invitație la Sinodul (Ecumenic) de la Efes.
- 449 mai 15**, Therallum, demnitarilor imperiali Helpidius și Evlogiu au fost desemnați de împărat cu menținerea ordinii și disciplinei în timpul desfășurării lucrărilor Sinodului Ecumenic de la Efes, din anul 449.
- 449 mai 21**, Roma, scrisoarea lui Leon I cel Mare, către preaiubitul frate Flavian al Constantinopolului, contra lui Eutihie.
- 449 iunie 13**, „Epistola dogmatica”, a Papei Leon I cel Mare, trimisă preaiubitului frate Flavian: Leo episcopus dilectissimo fratri Flaviano Constantinopolitano episcopo.
- iunie 13**, Recomandări ale Papei Leon I cel Mare, pentru legații papali, care urmează să-l reprezinte la Sinodul Ecumenic de la Efes, trimise Augustului Teodosie II (408-450).
- iunie 13**, Aceleași recomandări au fost trimise în greacă Augustei Pulcheria.
- iunie 13**, Scrisoarea Papei Leon I cel Mare, către Augusta Pulcheria în latină și în greacă, precum și contra lui Eutihie.
- iunie 13**, Scrisoare cu același conținut, trimisă lui Faustus și Martin, precum și celorlalți arhimandriți.
- iunie 13**, Salvconduct sau scrisoare însoțitoare pentru legații papali.
- iunie 13**, Aceași scrisoare Leon I cel Mare o trimite și episcopului Iulian de Puteoli.
- 449 iunie 13**, către Iacobus, invitație la Sinodul de la Efes.
- 449 iunie 27**, Către Episcopii din Metropola Efes, adunați la Sinodul de acolo, li se expediază dosarul procesului contra lui Ibas din Edessa.
- 449 iulie 21**, Nonus, urmașul Episcopului Ibas, se îndreaptă spre Edessa, spre a-și prelua Scaunul arhieresc.
- 449 iulie 23**, Scrisoarea lui Leo I cel Mare, către Patriarhul Flavian, prin care-i propune să-l grațieze pe ereticul Eutihie, în cazul în care se leapădă de erezie.
- 449 august 6**, Constantinopol, către Dioscur al Alexandriei, decretul imperial contra lui Teodoret al Cirului.
- 449 august 8**, are loc deschiderea festivă a Sinodului de la Efes.
- 449 august 22**, Sesiunea finală a Sinodului de la Efes.
- 449 oct. 13**, Scrisoarea lui Leon I, către Augustul Teodosie II, contra Sinodului de la Efes. Scrisoare contra Sinodului de la Efes, Leon I cel Mare a mai trimis și Augustei Pulcheria, Patriarhului Flavian al Constantinopolului, și altor episcopi și personalități, în numele său și a și al episcopilor, care la data respectivă erau întruniți la **Sinodul de la Roma**, unde se discutau problemele referitoare la evenimentele și noua erezie din Orientul Creștin.

- 449 dec. 25**, Având în vedere întâmplările de la Sinodul tâlhăresc, Leon I cel Mare, cere Augustului Teodosie II un Concil, adică un Sinod Ecumenic „Pro integritate fidei”, care să se țină însă în Italia, nu în Orient.
- 450 iulie 16**, Leon I cel Mare, către Augustul Theodosie II, prin care își exprimă acordul privind numirea lui Anatoliu ca Patriarh al Constantinopolului (449-458), punând însă condiția convocării unui nou Conciliu (recte Sinod Ecumenic), însă în Italia, nu în Orient.
O scrisoare cu același conținut, Leon I cel Mare a mai trimis și altor episcopi, arhimandriți, protopopului arhimandrit Iacob și preoților (17 iulie).
- 450 sept. 13**, Leon I, către împărat, o recomandare pentru legatul Martin preotul, trimis la Constantinopol.
- 451 april 13**, Leon I cel Mare, după ce a comunicat restabilirea comuniunii lui cu Patriarhul Anatoliu, îi dă acestuia îndrumări privind procedurile de urmat contra eutihienilor.
Cancelaria imperială mai înregistrează la această dată încă două scrisori de răspuns ale Papei Leon I cel Mare, la scrisoarea Augustului Marcian, din 22 nov. 450 și a Augustei Pulcheria.
- 451 mai 17**, Constantinopol, Invitația Augustului la Sinodul Ecumenic de la Niceea, programat pentru **1 sept. 451**, trimisă Papei.
mai 17, Aceeași invitație este trimisă Patriarhului Ecumenic Anatolie.
- 451 iunie 9**, Leon I cel Mare se exprimă Augustului Marcian în scrisoarea sa, contra convocării unui nou Sinod Ecumenic.
iunie 9, Leon I cel Mare către Augusta Pulcheria, cere exilarea lui Eutihie.
iunie 9, Leon I cel Mare către Patriarhul Anatoliu cerând judecarea lui Eutihie. O scrisoare similară Papa a trimis și Episcopului Iulian.
- 451 iunie 24**, Leon I cel Mare, de Sfintele Paști, trimite documentele despre Sinodul Tâlhăresc, Episcopului de Lilybaetano, privind disputa eutihiană.
iunie 24, Leon I cel Mare, către Augustul Marcian, conținând recomandare pentru Legații, care vor participa la lucrările Sinodului Ecumenic.
iunie 26, Leon I cel Mare, către Augustul Marcian, prin care-i cere ca la Sinodul Ecumenic să nu se pună în discuție problemele legate de credință.
iunie 26, Leon I cel Mare, către Anatoliu, prin care-i cere și lui, precum a procedat și în scrisoarea către împărat, ca la Sinodul Ecumenic să nu se pună în discuție problemele legate de credință.
iulie 13, Mesajul Augustului Marcian către popor, în timpul revoltei bisericești de stradă din Constantinopol.
iulie 20, Leon I cel Mare, către Augustul Marcian, prin care-i recomandă legații săi la Sinodul Ecumenic.
iulie 20, Leon I cel Mare, către Augusta Pulcheria, prin care-i dă îndrumări privitoare la Sinodul Ecumenic.
- 451 sept ?**, Constantinopol, Ordinul imperial al Augustului Marcian, către autoritățile civile din Niceea, privind respectarea ordinii și disciplinei în oraș, unde urmează să se adune episcopii, pentru participarea la lucrările Sinodului Ecumenic.
- 451 sept. ?**, Constantinopol, Ordinul imperial al Augustului Marcian, privind mutarea locului de ținere a Sinodului Ecumenic, de la Niceea, la CALCEDON.

- 451 sept. 22**, Heraclea, Fiind în drum spre Illyricum, Augustul Marcian ordonă sinodalilor să urgenteze mutarea Sinodului Ecumenic, de la Niceea, la Calcedon.
- 451 oct. 8**, Calcedon, *Sesiunea festivă* de **deschidere** a Sinodului Ecumenic al IV-lea, de la Calcedon, în Biserica Sf. Eufimia, în prezența Augustului Marcian și a Patriarhului Anatoliu.
- 451 oct. 10**, Calcedon, *a doua sesiune* a Sinodului Ecumenic, la care însă Evloghie nu s-a prezentat.
- oct. 13**, Calcedon, *a treia sesiune* a Sinodului Ecumenic, de la care au lipsit funcționarii imperiali și senatorii.
- oct. 17**, Calcedon, *a patra sesiune sinodală*, în prezența funcționarilor imperiali și a senatorilor, însă fără Sporacius și Evloghie.
- oct. 20**, Calcedon, continuarea sesiunii a patra sinodale, la care au fost prezenți și funcționarii imperiali și senatorii.
- oct. 22**, Calcedon, *a cincea sesiune sinodală*, în prezența Patriarhului Anatoliu, la care documentele sinodale îi mai amintește pe prefectul pretoriului Palladius și pe magistrul oficiului sacru Vincomalus.
- oct. 25**, Calcedon, *sesiunea a șasea și festivă* a Sinodului Ecumenic al IV-lea, la care au participat și Augustii Marcian și Pulcheria, însoțiți de întreaga Curte imperială și de demnitarii capitalei și din provincie, cum a fost cazul și la sesiunea întâia, de deschidere a Sinodului, unde, printre alții, a fost de față și Theodoros, prefectul Illyricum-ului.
- oct. 26**, Calcedon, *sesiunea a șaptea Sinodului Ecumenic*, de față fiind Anatoliu, Palladius și Vincomalus.
- oct. 26**, Calcedon, *sesiunea a opta*, cu aceeași componență a participanților.
- oct. 27**, Calcedon, *sesiunea a noua*, având aceeași componență a participanților.
- oct. 28**, Calcedon, *sesiunea a zecea*, având aceeași componență a participanților.
- oct. 29**, Calcedon, *sesiunea a unsprăzecea*, având aceeași componență a participanților.
- oct. 30**, Calcedon, *sesiunea a douăsprezecea*, având aceeași componență a participanților.
- oct. 30**, Calcedon, *sesiunea a treisprezecea*, având aceeași componență a participanților.
- oct. 31**, Calcedon, *sesiunea a patrusprezecea*, având aceeași componență a participanților.
- 451 nov. 12**, Constantinopol, Decret imperial privind privilegiile Bisericii și interzicerea celebrării în public a cultelor păgâne.
- 451 dec. 18**, Constantinopol, Augustul Marcian îl informează pe Papa Leon I cel Mare, privitor la deciziile Sinodului IV Ecumenic.
- 452 ianuarie 27**, Constantinopol, Cancelaria imperială informează pe Leon I cel Mare și alți episcopi apuseni, privitor la hotărârile Sinodului IV Ecumenic din Calcedon.
- 452 febr 7**, Constantinopol, Decret imperial, privind interdicția disputelor privitoare la dogmele formulate de Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon.
- febr. 7**, același decret a fost înmânat și lui Palladius.
- martie 13**, Constantinopol, Cancelaria imperială intensifică și extinde severitatea de aplicare a Decretului Imperial din 7 febr.
- mai 22**, Leo I cel Mare, scrisoare către Augustul Marcian, contra Patriarhului Anatolie.
- mai 22**, Leo I cel Mare, scrisoare către Augusta Pulcheria, contra Patriarhului Anatolie.

- mai 22**, Scrisoarea „Arhiepiscopului Leon al Romei, către Arhiepiscopul Anatolie al Constantinopolului”, prin care, cel dintâi îl atenționează pe Anatolie să nu uzurpeze Primatul (Romei, n.n.) în Orient.
- nov. 25**, Leon I cel Mare, către Episcopul Iulian de Coens, privind revoltele călugărilor eutihieni.
- 453 febr. 15**, Constantinopol, Augustul Marcian îi cere Papei Leon I cel Mare confirmarea și aprobarea printr-o scrisoare specială a deciziilor sinodale, de la Calcedon, 451.
- 453 febr. 24**, în Emesa, în timpul păstoririi Episcopului Uranius, a fost descoperit capul Sfântului Ioan Botezătorul.
- 453 martie 10**, Leon I cel Mare trimite două scrisori Augustului Marcian și Augustei Pulcheria, contra Patriarhului Anatolie (vezi și scrisoarea din 22 mai 452, contra lui Anatolie).
- martie 11**, Aceași scrisoare o trimite Leon și Episcopului Iulian de Coens, la care adaugă și știri privitoare la călugării eutihieni, precum și o traducere (în latină ? n.n.) a dezbaterilor din timpul sesiunilor sinodale de la Calcedon.
- martie 21**, Leon I cel Mare, către Curtea Imperială, aprobă și confirmă în scris deciziile de la Calcedon și protestează contra lui Anatolie.
În aceeași zi, Cancelaria imperială înregistrează scrisoarea Augustului Marcian, din 21 martie 453, prin care răspunde Papei Leon I cel Mare, la scrisoarea acestuia din 15 febr. 453.
- dec. 19**, Pe insula Philae, un preot păgân al Blemirilor a înălțat câte o inscripție zeilor Osiris și Iris.
- 454 martie 10**, Leo I cel Mare, către Proterios al Alexandriei (451-457), o „Epistola dogmatică” și comunicări privitoare la drepturile mitropolitane (=recte patriarhale) ale Alexandriei.
- 458 martie 21**, Leo I cel Mare, către Niceta Episcopul Aquileei: Leo episcopus Nicetae Aquileiensis episcopo salutem, prin care-i cere să facă pocăință pentru păcatele comise sub presiunea barbarilor.¹²¹

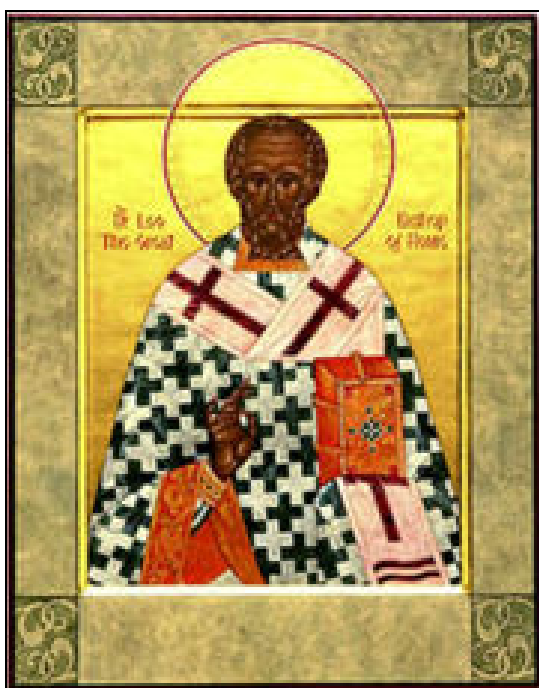
¹²¹ Otto SEECK, Op. cit., p. 406.

Actuala Biserică Sfânta Eufimia, din Chalcedon, (Hagia Efimia în Kadıköy), orașul a fost cucerit de otomani, în anul 1353

Papa Leon I (440-461) și Attila (406-453), în anul 452, la intrarea în orașul Mantua, miniatură, sec. XIV, Chronicon Pictum P016

*Sf. Leon I cel Mare
Patriarhul Romei Vechi
(440-461),
icoană ortodoxă*

*Sf. Leon I cel Mare al Romei Vechi (440-461),
miniatură din sec. XV, pe Breviarul (Ceaslovul)
regelui Martin de Aragon (1395-1410)
– Biblioteca Națională a Franței, Paris*

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al IV-lea Ecumenic, 451

Regest nr. **93 a, ?, Canones, Canoane privind rânduiala reprimirii ereticilor în Biserică.

1. Din timpul Patriarhului Sf. Flavian iulie 446-449 august 11

Regest nr. 94, iulie 446, Antedilou, Bilet către Hrysaph, prin care-i comunică, că nu poate trimite „eulogiile” cerute: singurele lui bogății pe care le deține sunt lucrurile sacre (bisericești), în rest toate bunurile bisericesti sunt rezervate pentru Dumnezeu și pentru săraci.

Regest nr. 95, de la finea lui martie, începutul lui april 448, Exeosato, Sentință canonică de depunere din scaun a lui Bassian al Efesului. Basian a fost depus și de Leon I cel Mare al Romei (440-461), dar nu știm cu siguranță dacă decizia lui Flavian a fost sau nu precedată de decizia Papei. Informația privind sentința canonică contra intrusului Bassian este postfactum, din anul 451, la Sinodul Ecumenic al IV-lea, de la Calcedon, sesiunea a 11-a, și provine în mod indirect din partea mitropolitului canonic al Efesului, Ștefan.

Regest nr. 96, puțin timp după 26 oct. 448, Grammata, Litterae, delegaverunt..., Scrisoarea lui Flavian, către Fotie al Tyrului. Fotie, împreună cu Eustatie al Beyrutului (Libanon) sunt delegați de Flavian să examineze cazul lui Ibas din Edessa, absolvit de erezie de către Domnus al Antiohiei. Doi comisari, tribunul Damascius (delegat personal al împăratului) și diaconul Evloghie, putătorul epistolei către Fotie, se prezintă la fața locului, pentru a veghea asupra modului de desfășurare a cazului și a problematicii legate de erezia și persoana lui Ibas de Edessa.

Critica textului menționează însă că expedierea actelor de la regețele 96-98 este exagerată. La Sinodul Permanent din Constantinopol, din anul 448, întrunit pentru a judeca o serie de probleme ivite în Sardica, între mitropolitul de acolo și doi episcopi sufragani ai acestuia, Eusebiu de Doryleum, aflându-se întâmplător în Constantinopol și asistând la lucrările sinodale, a atras atenția Patriarhului, privitor la confuziile și erorile arhimandritului Eutihie, egumenul unei mănăstiri de lângă Constantinopol. Eusebiu susținea că Eutihie a defăimat Sfinții Părinți și pe el însuși (pe Eusebiu).

Regest nr. 97, puțin timp după 26 oct. 448, Scrisoare către Eustatie al Beirutului, delegat de Flavian, ca împreună cu Fotie de Tyr să judece cauza lui Ibas din Edessa.

Regest nr 98, din 15 nov. 448, Kliseos gramma, Citație scrisă de înfățișare, trimisă de Sinodul Permanent de la Constantinopol, arhimandritului Eutihie și adusă de către preoții Mamas și Teofil. Critica textului precizează că, de fapt, documentul acestui regest constituie a doua citație de prezentare a lui Eutihie în fața Sinodului Permanent.

Prima citație de înfățișare a constat din prezentarea libellelor de acuză contra lui, făcute de către Eusebiu de Doryleum, la care s-a adăugat invitația verbală de prezentare a lui Eutihie în fața instanței Sinodului Permanent de la Constantinopol.

Regest nr. 99, din 16 noiembrie 448, Kliseos gramma, a treia citație a Sinodului Permanent din Constantinopol (a doua scrisă), către arhimandritul Eutihie, de-a se prezenta în fața acestei instanțe canonice. Din alte surse aflăm că Eutihie a explicat Patriarhului Flavian motivul pentru care nu se prezintă: acesta făcuse un legământ că nu va părăsi mănăstirea niciodată.

Regest nr. 100, din 22 noiembrie 448, Katairesis, Sentință sinodală, de caterisire a lui Eutihie. Este acuzat de-a fi fost plin de ereziile lui Valentin și Apollinarie și refuzând să se înfățișeze în fața Sinodului Permanent, este caterisit, adică privat de darul preoției, de dreptul de-a se împărtăși, de rangul de arhimandrit, de egumenatul mănăstirii. Arhimandritul Eutihie (378-454) a fost un om cu frica Lui Dumnezeu, a stat 70 de ani într-o mănăstire de lângă capitală, dintre care, 30 de ani a activat ca egumen. A fost un apropiat al Sf. Chiril I al Alexandriei. Prin mijlocirea eunucului Chrysaphius se bucura de mare trecere la curtea imperială. Avea o pregătire medie, era sincer și neinițiat în subtilitățile teologiei – după cum îl prezintă și Prof. Remus RUS – dedicându-se luptei împotriva nestorianismului, a alunecat în extrema opusă, „... cinstind ,o singură natură a Lui Dumnezeu întrupat și înomenit’ „¹²²

În felul acesta, am ajuns la erezia monofizită, care, în ciuda proximului Sinod Ecumenic de la Calcedon (mai bine spus din cauza sau contra deciziilor acestui Sinod), va sfâșia Biserica de pe vechiul teritoriu al Patriarhiilor de Alexandria, Antiohia și Ierusalim, în urma fondării Bisericilor Vechi Orientale, cu consecințele dogmatice, canonice și de evoluție expresă și izolată a riturilor, fenomen care ne este tuturor binecunoscut. În faza de început a expansiunilor arabe, din secolul al VII-lea, chiar și islamul a avut un aliat fidel în monofiziții sirieni și copti, cauzat de ura acestora față de deciziile de la Calcedon, din anul 451, ură alimentată de lupta împotriva a tot ce era romeu, sau venea de la Constantinopol ori se decidea acolo. Această aversiune față de romei era, de fapt lupata de emancipare a etniilor siriene și egiptene, împotriva hegemoniei helenismului din Imperiu. Roma Veche va proceda la fel după anul 800, odată cu încoronarea lui Carol cel Mare, pentru salvarea și revitalizarea tradiției latine, din Italia și din vestul Europei.

Sentința sinodală de caterisire a lui Eutihie a fost semnată de Flavian, împreună cu alți 31 de episcopi și 23 de arhimandriți. Arhimandriții care n-au participat la sesiunile sinodale au semnat sentința în zilele următoare, pe măsură ce au putut să se înfățișeze la Patriarhie.

Regest nr. 101, după 22 nov. 448, Epistalenta, Scrisoare a lui Flavian, către Domnus al Antiohiei, cu care însoțește sentința de condamnare a lui Eutihie, pentru a o semna. Purtătorul acestor acte a fost citețul (lectorul) Hypatius, citat de către Teodoret, vezi regestul nr. 102.

¹²² Remus RUS, Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu, Editura Lidia, București, 2003, p. 250.

Regest nr. 102, după 22 nov. 448, “Despaced” (Act siriatic), Scrisoare către Teodoret al Cyrului, cuprinzând același conținut, pe care-l avea și scrisoarea de la regest nr. 101. Teodoret l-a lăudat foarte mult pe lectorul Hypatius.

Regest nr. 103, de la începutul anului 449, ajuns la destinație după 18 febr., Gramma, epistoly, Scrisoarea foarte dură a lui Flavian, către Leon I cel Mare al Romei, privind cazul arhimandritului Eutihie. Flavian îi scrie lui Leon I cel Mare că este necesar să se vegheze asupra credinței, împotriva capcanelor întinse de diavol [prin intermediul ereziilor, n.n.]. Eutihie este prezentat de Fabian ca un lup în piele de miel, care simulând lupta împotriva lui Nestorie, distruge « Ecthesis-ul » celor 318 părinți și cele două scrisori ale lui Chiril I: aceea către orientali și aceea către Nestorie. Aceste scrisori, la care se adaugă deciziile celor 318 părinți [de la Niceea, 325, n.n.], au fost acceptate de toți, dar el – Eutihie – reactualizează erorile lui Valentin și a lui Apollinarie, deoarece el refuză să mărturisească pe Iisus Hristos „... ek dio fiseon meta tin enantropisin en mia ipostasei” și de a zice deoființa cu noi a Trupul Domnului, pentru motivul că aceasta [deoființă] este unită în un ipostas al Lui Dumnezeu Cuvântul. Flavian a trimis lui Leon I cel Mare „praxis”-ul adică fascicolul de acte referitoare la cauza Eutihie, spre a le aduce la cunoștință episcopilor lui subordonați.

Regest nr. 104, din finea 448 sau începutul anului 449, înainte de 30 martie, Grammata mistika, edilou, Scrisoare secretă către Pulcheria, sora împăratului Teodosie II, trimisă de Flavian, prin care o avertizează să nu-l mai întâlnească, nevoind să fie obligat să facă lucruri care i-ar displace. Critica textului precizează că la sfatul lui Chrysaphius, eunucul împăratului, Teodosie II i-a cerut lui Flavian să o facă diaconiță pe Pulcheria, dar aceasta, înțelegând mesajul lui Flavian, a renunțat, retrăgându-se la Hebdomon. Regestul reflectă și starea de dizgrație, în care se afla Flavian la curtea imperială, în momentul respectiv.

Regest nr. 105, din finea 448 sau începutul anului 449, înainte de 30 martie, Antigraphon tis idioheirou pisteos. Mărturisire de credință prezentată împăratului, la ordinul acestuia.

Rezumatul regestului precizează că: „...nimic nu-i convine mai mult unui preot, decât ca tot timpul să poată să mărturisească credința sa. Așadar, urmând Scripturilor, Părinții de la Niceea, cei de aici (de la Constantinopol) și cei de la Efes, noi mărturisim că Iisus Hristos, născut din Tatăl, fără de început în dumnezeirea Lui, născut el însuși din Fecioara Maria, în zilele de pe urmă, după umanitatea Sa, Dumnezeu adevărat și om adevărat, deoființă cu Tatăl, în dumnezeirea Sa și deoființă cu Maica Lui, în umanitatea Sa, în două naturi după întruparea Sa, într-un ipostas și o persoană. Noi nu renunțăm de-a declara: o singură natură a Lui Dumnezeu întrupat, pentru că din două este un singur Domn Iisus. Anatema să fie asupra tuturor cei care predică doi fii sau două ipostaze sau două persoane, și mai întâi de toate, asupra lui Nestorie.”

Există și o versiune latină a textului.

Cronologie: după 22 nov. 448, condamnarea lui Eutihie și înainte de 30 martie 449, convocarea Sinodului Ecumenic la Efes, eveniment care nu s-a făcut, decât după epuizarea celorlalte mijloace de conciliere cu ereziarhii.

Regest nr. 106, din martie 449, înainte de ziua 30, Grammata, Epistolae sau Litterae, Scrisoarea lui Flavian, către Leon I al Romei, privind Eutihie. Există și o versiune latină.

Din rezumatul scrisorii, prezentat în regest aflăm că Flavian scrie: „Nimic nu este mai prețios ca integritatea credinței și trebuie făcut totul, pentru a o păstra. Din acest motiv noi am dezvăluit public, erorile lui Eutihie, care reînnoiesc erezia lui Apolinarie și a lui Valentin, refuzând să recunoască două naturi în Hristos, după unirea (ipostatică, n.n.) și negând deoființa Trupului Domnului cu a noastră și a mamei Sale după trup. Acesta fiind acuzat de către Eusebiu de Doryleum, care după ce l-a făcut cunoscut pe acesta sinodului, cu sentimentele (ideile, n.n.) acestuia, noi l-am caterisit, în conformitate cu ipostatică (gesta, decizie solemnă, act oficial) aici anexată. Necăit, el a cerut un recurs la împărat și scrisoarea Voastră trimisă (Nouă, n.n.) prin Pansophios ne informează acum că el (Eutihie) v-a trimis un astfel de libel, specificând că face apel la Sanctitatea Voastră în sinod, ceea ce s-a și făcut. Fiți atât de bun și acceptați (și S. Voastră, n.n.) caterisirea lui: scrisorile voastre suferă în a restabili pacea și în a ține inutil Sinodul Ecumenic, de care se face atâta gălăgie.

Critica textului menționează că prima scrisoare a lui Flavian, către Leon I cel Mare (regest nr. 103) avea caracterul unei simple informații, notificări, la care s-a anexat „praxis”-ul de condamnare a lui Eutihie, fără actele sinodului din Constantinopol, de la începutul anului 449, lucru pe care l-a făcut cu ocazia scrisorii a doua, din regestul nr. 106. Leon I cel Mare era neliniștit că nu era informat de Flavian, privitor la cazul și erezia lui Eutihie. După ce a primit întreg dosarul sinodal, privitor la Eutihie, Leon I cel Mare a dat trei răspunsuri la această scrisoare: primul răspuns, imediat după primirea scrisorii, datat la 21 mai 449, dus la Constantinopol de Rodanus, un simplu bilet, prin care anunța patriarhului un răspuns amplu; Al doilea răspuns era cel anunțat de primul bilet, adică celebrul tom dogmatic, datat la 13 iunie 449; al treilea răspuns, din 20 iunie, notifică și anunță plecarea legaților papali la Sinodul Ecumenic următor (Sinodul tâlhăresc).

Regest nr. 107, din iunie 449, Scripta, Scrisoare către Leon I cel Mare, privind cazul lui Eutihie, dusă de diaconul Vasile. După răspunsul Papei, se pare că Flavian i-a cerut avizul privind atitudinea pe care să o aibă față de partizanii lui Eutihie. La 23 iulie, Papa i-a răspuns lui Flavian.

Regest nr. 108, din ?, Grammata, graphas, Scrisoare către Anastasie de Niceea, în care Flavian mai adaugă, dispunând ca Eunomiu de Nicomidia să nu facă nicio invație ?, ci să se țină de rânduielile stabilite mai demult.

Regest nr. 109, din ?, Grammata, graphi, Scrisoare către Eunomiu al Nicomidiei, cu un conținut similar celei de la regest nr. 108.

Regest nr. 110, din ?, Censure, act siriatic, Cenzură cu aruncare de interdict asupra lui Teosebius, Epiphanie, Teofil diaconul, Eudromanus lectorul, din motive încă necunoscute de autorii regestelor. Text pierdut, menționat însă în actul siriatic al documentelor Sinodului tâlhăresc. Numai că traducătorul actelor sinodale în siriană, se vede că stăpâna greu limba greacă.

Regest nr. 110 a, din după 8 august 449, Libellus, referre, appellatio, Scrisoare de apel de solidaritate a lui Flavian, către Leon I cel Mare, privind depunerea lui nedreaptă din scaun, la presiunea lui Dioscur al Alexandriei (444-451). Flavian îi cere Papei ajutor, pentru că a căzut victimă confuziei create de Dioscur la Sinodul tâlhăresc, din anul 449.

Dioscur, care a preluat președinția Sinodului tâlhăresc, l-a recunoscut de ortodox pe ereziarhul Eutihie și a pronunțat o sentință de depunere din scaun, contra lui, motiv pentru care el apelează la un gest de solidaritate a Papei cu Tronul Romei Noi. Mulțimea soldaților l-a înconjurat, fiind aproape de altar, pentru a-l împiedica să fugă și-l țin sub supraveghere, pentru ca să nu putea să facă vreun raport. Flavian îl roagă pe Papă să-l instruiască pe împărat, printr-o scrisoare, în același timp să scrie și poporului din Constantinopol și episcopilor, mai ales lui Juvenal al Ierusalimului (422-458), Thalasius al Cezareei, Ștefan al Efesului, care au consimțit la depunerea lui. Semnăturile celor care au consimțit la depunerea lui nu sunt numeroase, mult mai numeroase sunt cele ale părinților care au refuzat să semneze.

Data morții lui Flavian avusese loc la trei zile după depunerea din scaun, de către briganzii lui Dioscur, la 8 august 449, adică la 11 august.

Apelul său a trebuit să ajungă la Roma Veche înainte de 29 sept. 449, dată la care legatul Hilarie a ajuns în orașul de pe Tibru. Se pare că scrisoarea a fost redactată înainte de plecarea lui pripită în exil, 8 sau 9 august, imediat după ședința sinodală din 8 august 449, când mai putea încă să aibă contact cu legații Papei, trimiși la Sinod. Apelul mai este anterior și unei confirmări imperiale a sentinței sinodale, făcute de Dioscur, deoarece, Flavian a murit după trei zile. În timpul sesiunii sinodale, din 8 august, Flavian a fost atât de grav brutalizat de către arhimandritul Barsuma, încât la trei zile a și murit, pe data de 11 august 449.

2. Din timpul Patriarhului Sf. Anatolie noiembrie 449-458 iulie 3

Regest nr. 111, din nov. sau dec. 449, Epistoly, Synodika sau Systatika, Inthronistika, Sinodica lui Anatolie, către Leon I cel Mare, privind alegerea lui pe Tronul Constantinopolului. Împăratul Teodosie II a poruncit clerului din oraș să desemneze pe cel mai capabil dintre ei, dintre care, împăratul însuși l-a ales pe el (Anatolie). Din cauza tulburărilor (create de Sinodul tâlhăresc, n.n.), împăratul a cerut și părerea clerului străin, prezent în capitală, în momentul respectiv, pentru a-i asigura noului Patriarh accepțiune în Biserica din întreg imperiul, lăsând ca alegerea să decurgă în mod liber, fără implicarea Casei Imperiale. Sufraganii, dependenți de Constantinopol au fost în mod unanim de acord cu alegerea lui Anatolie, iar sinodul permanent, angajându-se să procedeze neîntârziat la hirotonirea întru arhiereu al noului ales.

Critica textului precizează că nu se păstrează decât un fragment din această scrisoare, dar din răspunsul lui Leon I cel Mare se poate concluda că Anatolie a evitat să se manifeste clar asupra dogmelor. Date fiind evenimentele care au precedat această hirotonire întru arhiereu și numirea lui Anatolie, Papa aștepta explicații mai detaliate (care se vede ca, până în momentul respectiv nu-i parveniseră, n.n.).

Pe de altă parte, datarea scrisorii este contestată. Se presupune că n-a fost nov. sau dec. 449, ci iunie 450. În concluzie, pontificatul lui Anatolie n-ar fi durat opt ani și opt luni, ci opt ani și trei luni.

Regest nr. 112, dinaintea de Sinodul de la Chalcedon, 451, Epistoly, Egraphe, Scri-soare, prin care Anatolie acordă comuniunea clerului caterisit de Anastasie de Niceea, și-l dojenește pe acesta din urmă, pentru că ar fi procedat împotriva canoanelor. Clerul acesta, căruia Anatolie le-a restabilit locul în Biserică ne este necunoscut nominal și geografic.

Critica textului că numele lui Anatolie nu este indicat, din contra se poate constata că ar fi mai degrabă vorba de Flavian (vezi regest nr. 108).

Regest nr. 113, din finea 449 sau începutul lui 450, Oros hartis..., Decizie sinodală, privind desmembrarea sau divizarea Mitropoliei de Tyr, în favoarea celei de Beyrut, Libanon. Eparhiile sufragane, scoase de sub jurisdicția Tyrului și anexate celei de Beyrut sunt: Biblos, Botrys, Tripolis, Orthosias, Arkai și Antarados.

Regest nr. 114, începutul anului 450, Akoionisia, epemfty, Sentință sinodală de anatematizare, aruncată de Anatolie asupra mitropolitului de Tyr, Fotie, pentru că a făcut o hirotonire contrară decretului menționat la regest nr. 113. Această anatematizare trebuie să dureze 122 de zile, timp în care Anatolie rămâne suspendat de la cele sfinte.

Regest nr. 115, din 450, Sinodikon, Anatolie trimite un Avertisment sinodal, obținut de către Eustatie al Beyrutului, contra lui Fotie de Tyr, amenințându-l cu depunerea din scaun, dacă nu semnează divizarea Mitropoliei sale, așa cum s-a decis în regest nr. 113.

Fotie a scris o plângere la împărat, protestând împotriva deciziei lui Anatolie și a sinodului acestuia, vezi regest nr. 113. Fotie a refuzat să ia în serios decretul de la regest nr. 113, pentru că nu era semnat de patriarh, nici de sinodali. Anatolie s-a justificat că el, în calitate de Patriarh a preluat responsabilitatea aplicării decretului, chiar dacă era fără semnătură. Din acest motiv, comisarii imperiali, prezenți la Sinod, au întrebat și pe membrii sinodului, privitor la drepturile lui Anatolie, care a trimis apoi sentința de anatemă.

Regest nr. 115 a, din 450, după 15 august, Axiouisis, aitisis, Memoriu trimis împăratului.

Anatolie a procedat la reînscrisura în diptice a lui Flavian și cere prin memoriul său permisiunea aducerii în capitală a osemintelor acestui patriarh. În scopul justificării planului său, Anatolie anexează la memoriul către împărat și cererile și memoriile clerului din Constantinopol.

Critica textului precizează că Pulcheria, sora mai mare a lui Teodosie II și soțul acesteia Marcian (450-457) și-au asumat responsabilitatea transferării în capitală a osemintelor lui Flavian, după cum reiese din scrisoarea lui Leon I cel mare, către Pulcheria, fiind așezate în Biserica Sfinții Apostoli.

Regest nr. 116, din 21 oct. 450, Subscripsit, ypegraphe, gesta, Subscrierea sau semnarea, aderarea la Scrisoarea dogmatică a lui Leon I cel Mare, trimisă lui Flavian (care între timp era nu numai depus din scaun și decedat). Semnarea Scrisorii dogmatice s-a făcut în cadrul unui sinod, în Constantinopol, în fața solilor lui Leon I cel Mare, Abundius de Come, Aetherius de Capua, Vasile preot în Napoli și Senator preot în Milano.

Regest nr. 117, din finea lui oct. sau nov. 450, Ypegraphi, Scrisoare enciclică sinodală. Sinodul Permanent din Constantinopol trimite tuturor mitropoliților o copie a Scrisorii dogmatice, redactată de Leon I cel Mare, către Flavian, pentru a fi semnată.

Regest nr. 118, din 22 nov. 450, Grammata, litterae, scripta, relatio, Scrisoare către Leon I cel Mare, la care s-au anexat actele sinodale, în cadrul căruia a fost semnat tomosul dogmatic, adică Scrisoarea dogmatică redactată de Patriarhul Occidentului.

După răspunsul Papei, Anatolie îl întreabă pe Leon I cel Mare, privitor la atitudinea care ar trebui să o aibă față de episcopii briganzi de la Sinodul tâlhăresc, din anul 449, de la Efes, care acum se căiesc și cer ca numele lui Dioscur al Alexandriei, Juvenal al Ierusalimului și Eustatie al Beyrutului ?, autorii principali ai latrociniumului de la Efes (Leon I cel Mare, informat de legații săi, privitor la Efes 449 a spus: Ephesinum non iudicium sed latrocinium”, grecii numindul „sinodos listrky”), să poată fi păstrat în diptice.

Regest nr. 119, din nov. 450, Commonitorium, Instrucție sau Memoriu, încredințat de Anatolie, legaților papali, pentru ca aceștia să-l poată prezenta lui Leon I cel Mare. Conținutul actului este incert, pentru că Papa i-a raspuns tot verbal, prin legații ajunși la Constantinopol.

Critica textului presupune doar că acest memoriu verbal s-ar referi la privilegiile Patriarhului de Constantinopol, decurse și interpretate de canonul 28, din 451. Din moment ce papa și patriarhul transmit astfel de știri confidentiale, doar verbal, nu în scris, poate să însemneze că există rezerve și la unul și la celălalt, rezerve, care no voiau să fie consemnate în scris.

Regest nr. 120, ajuns la Roma cu puțin timp înainte de 24 iunie 451, Epistola către Leon I cel Mare. Anatolie l-a informat că patriarhul Antiohiei a reușit ca Scrisoarea dogmatică a lui Leon I cel Mare, trimisă lui Flavian, să fie acceptată de către toți episcopii din jurisdicția lui, făcându-i să semneze anatematizarea lui Nestorie și a lui Eutihie.

Regest nr. 121, din 450 sau 451, înainte de oct. 451, Katairesis, dejectum, rejectum, Depunerea, caterisirea lui Andrei diacon eutihian (vezi regest nr. 122).

Regest nr. 122, în 450 sau 451, înainte de oct. 451, Grammata, indicaret, ipse professus est, Scrisoare către Leon I cel Mare, pentru a-l anunța că l-a caterisit pe Andrei diaconul eretic eutihian.

Conținutul regestelor 121 și 122 pot fi reconstituite din cuprinsul scrisorii lui Leon I cel Mare, către Marcian, scrisoare în care a schițat profilul relațiilor lui cu Anatolie. Leon I cel Mare n-a aprobat alegerea lui Anatolie ca Patriarh și hirotonirea acestuia întru arhieru, decât după un raport favorabil al împăratului, și după ce acesta depus mărturisirea de credință, în fața lui Abundinus și alți legați prezenți întâmplător la Constantinopol. Chiar și după această depunere a mărturisirii de credință, Leon I cel Mare a continuat să rămână rezervat și amenițator, motiv pentru care Anatolie s-a comportat curtenitor cu el. Date fiind evenimentele tulburi din acei ani, Anatolie voia să aibe bune relații de colaborare, măcar cu Patriarhul Romei Vechi, că monofiziții și alți rebeli ai vremii îi creiau destule probleme.

Regest nr. 123, din 13 oct. 451, Orisas, Anatolie semnează depunerea din scaun a lui Dioscur al Alexandriei, pronunțată de Legatul papal Paschanus.

Regest nr. 124, din 17 oct. 451, Decizie canonică privitoare la episcopii caterisiți ori depuși. Cei care, din rangul de episcop au fost degradați la cel de preot, nu au voie să dețină nici această demnitate, în cazul în care au fost condamnați pe drept. Însă, dacă condamnarea lor a fost nedreaptă, atunci ei pot să fie repuși în demnitatea lor de episcopi.

Critica textului menționează că această decizie canonică a regestului 124, formează partea a doua a canonului 29, din colecția greacă a Sinodului de la Chalcedon, din anul 451, problema fiind analizată în sesiunea a 19 a Sinodului ecumenic. Canonul a vizat în mod nemijlocit episcopii hirotoniți în mod ilicit, de către Mitropolitul Eustatie al Beyrutului, în timpul când, acesta din urmă, a primit de la Anatolie o serie de eparhii sufragane, aparținând Mitropoliei de Tyr. Prima parte a canonului 29 a fost formulată de legații papali, fără a se specifica din partea cui provine textul, vizând acțiunea ilicită a lui Eustatie al Beyrutului. Textul a fost însă atribuit și lui Anatolie, după cum confirmă diferite colecții de canoane. Probabil că au fost totuși formulate împreună, de către Anatolie, cu contribuția legaților papali.

Regest nr. 124 a, din 21 oct. 451, Oros, Definiția credinței, propusă de Anatolie în comisie. Ea a fost însă îndată respinsă, pentru că conținea expresia „ek dio fiseon”.

Regest nr. 125[ex-126], 23 oct. 451, Subscriere, accețiune, codicil, al Sinodului Ecumenic de la Chalcedon, care aprobă acordul încheiat de Maxim al Antiohiei (451-455), cu Juvenal al Ierusalimului, privitor la teritoriul de jurisdicție patriarhală care li s-a stabilit, și pe care trebuie să-l respecte fiecare, precum și propunerea lui Maxim, de a-i acorda lui Domnus proin Patriarhul Antiohiei o pensie din averea Bisericii din Antiohia.

Regest nr. 126 [ex-125], din 25 oct. 451, Orisas, Semnarea definiției sinodale de la Chalcedon.

Regest nr. 127, din finea lunii octombrie ?, Subscriere pentru 27 de canoane ale Sinodului Ecumenic de la Chalcedon.

Regest nr. 128, din 31 oct. 451, Psiphos, ipegrapsa, Canonul 28 al Sinodului Ecumenic al IV-lea, de la Chalcedon, din anul 451:

Canonul 28

28. Privilegiile Scaunului din Constantinopol și diaspora creștină:

Urmând întru totul orânduiri (hotărârile) Sfinților Părinți și cunoscând canonul abia citit al celor 150 de Dumnezeu prea iubitori episcopi, care s-au întrunit în împărătescul Constantinopol, în noua Romă, sub marele Teodosie, fostul împărat de pioasă amintire, aceleași le orânduim (hotărâm) și le statornicim și noi, despre întâietă-

țile (privilegiile) prea sfintei Biserici a aceluiași Constantinopol, a noiei Rome, devreme ce și scaunului Romei vechi, părinții după dreptate i-au dat (conferit) întâietatea (privilegiul) pentru motivul că cetatea aceasta era cetate împărătească.

Și cei 150 episcopi prea iubitori de Dumnezeu, îndemnați (împinși) de același țel (scop, considerent), au dăruit (conferit) întâietăți (privilegii) egale prea Sfântului Scaun al Romei noi, socotind a fi cu dreptate, ca cetatea care s-a cinstit (onorat) cu împărăția și cu senatul (sinclitul), și care a dobândit întâietăți (privilegii) deopotrivă (egale) cu ale vechii Rome împărătești; întocmai ca și aceea să se facă de mare (mărească, să se înalțe) și în lucrurile cele bisericesti fiind a doua după aceea.

De asemenea (s-a hotărât) ca numai mitropolii diecezei Pontului, a Asiei, și a Traciei, precum și episcopii din ținuturile barbare ale diecezelor numite mai înainte, să se hirotonească de către pomenitul prea sfânt scaun al prea Sfintei Biserici din Constantinopol; și adică, fiecare mitropolit al diecezelor pomenite, împreună cu episcopii din eparhie (mitropolie) hirotonind pe episcopii din eparhie (mitropolie) după cum se rânduește (poruncește) prin dumnezeieștile canoane; iar mitropolii pomenitelor dieceze să fie hirotoniți, după cum s-a spus, de către arhiepiscopul Constantinopolului, după ce potrivit obiceiului s-au făcut alegeri într-un glas (unanime) și i s-au adus lui la cunoștință.¹²³

(Can. 34 Apost.; 4, 6, 7 I Ec.; 2, 3, II Ec.; 8 III Ec.; 9, 17 IV Ec.; 36, 39 Trulan; 8 Antiohia)

Text. Incipit: „Pantahou tois ton agion pateron...”, textul canonului fiind urmat de semnăturile episcopilor, cu a lui Anatolie în frunte. Versiunea latină a canonului 28:

XXVIII. Votum de primatu sedis Constantinopolitanae:

Ubique sactorum patrum terminis subiacentes et quem nunc legimus canonem centum et quinquaginta reverentissimorum episcoporum, qui congregati sunt in hac regiam civitatem, cognoscentes, haec censuimus de primatu sanctae ecclesiae Constantinopolitanae civitatis iunioris Romae; quia sedis magnae Romae, pro eo quod regnaret, sancti patres statuerunt ei primatum, ita nunc et nos in hoc constitutum firmantes venerabiles centum et quinquaginta [episcopi], primatum reddimus iuniori Romae, rationabiliter iudicantes, ut qui regno et senato honorificatur civitas obtineat et firmitatem primatus secundum magnam eam esse, sicut et Romam, et secundam post eam esse censemus; et ut Ponticam et Asiam et Thraciam gubernationem metropolitani habeant: etiam qui in barbaricis sunt episcopi a sede suprascripta paroecias suprascriptas ordinentur. Et ut singulum metropolitanum memoratas paroecias cum provincialium episcopis ordinent episcopum, sicut divini canones censuerunt: manus impositionem autem, sicut superius dictum est, a metropolitanis episcopis fieri debere; electionem autem facere secundum consuetudinem ad eos referre oportet.¹²⁴

¹²³ Ioan N. FLOCA, CANOANELE BISERICII ORTODOXE, Op. cit., p. 93.

¹²⁴ COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA, vol. I, p. 99-100.

Regest nr. 129, din nov. 451, Relatio, versiune latină, Scrisoare din partea Sinodului Ecumenic de la Chalcedon, către Leon I cel Mare.

În textul scrisorii se exprimă bucuria triumfului credinței adevărate, datorată lui, adică lui Leon I cel Mare, care a fost considerat ca și cum ar fi fost prezent la Sinodul Ecumenic, conducând prin legații reprezentanți ai săi, sub președinția de onoare a împăratului. El mai informează că Dioscur, în urma abuzurilor comise și a lipsei de fidelitate, enumerându-i-se toate abaterile, refuzând să se prezinte în fața judecății sinodale, deși a fost de tri ori citat în scopul acesta, Sinodul l-a depus din scaun. Scrisoarea menționează că asta a fost voința Lui Dumnezeu și a biruitoarei Euphemia (adică Biserica Sf. Euphemia, din Chalcedon, în care s-au ținut lucrările Sinodului Ecumenic), care, primind mărturisirea de credință, ca pe propria ei mărturisire, a oferit OROSUL sinodal Mirelui ei Hristos, prin mâinile împăratului Marcian. În continuare, Leon I cel Mare este informat despre deciziile sinodale luate, privitor la Tronul Constantinopolului, precum și referitor la opoziția contra acestui canon 28, pe care o fac legații săi Paschasinus, Lucentius și Bonifacius, implorându-l să-l confirme (canonul 28). Numai versiunea latină a scrisorii a păstrat semnăturile episcopilor, în număr de 65, urmate de expresia „Similiter et reliqui omnes subscripserunt”.

Critica textului menționează că scrisoarea aceasta se pare să fi fost scrisă chiar de Patriarhul Anatolie. Ca dovadă, este invocată analogia dintre textul acestei scrisori sinodale și a celei prin care Anatolie îi scrie lui Leon I cel Mare în numele său personal (regest nr. 130), în ambele texte fiind vădit locul central pe care-l deține problema canonului 28.

Regest nr. 130, din 18 dec. 451, Graphomen, Scrisoare a lui Anatolie, către Leon I cel Mare. Anatolie îl laudă pentru zelul său privitor la stabilirea adevărului de credință, pentru a-l informa și mai bine, îi trimite documentele sinodale: ipoleimmenos. El îi reamintește de scrisoarea Sinodului IV, care-i oferă detaliile privitoare la cazul lui Dioscur, explicându-i că în scopul bunei înțelegeri (din Biserică, n.n.), a fost necesară o nouă definiție (a credinței, n.n.). Această nouă definiție a credinței a fost mai întâi prezentată împăratului, înainte de-a fi depusă pe Sfântul Altar din Biserica Sf. Euphemia. Trecând apoi la tema, privitoare la privilegiile acordate de Sinodul Ecumenic, Constantinopolului, Anatolie se plânge de rezistența pe care o fac legații lui Leon I cel Mare, opoziție pe care, aceștia au început să o facă, după ce decizia a fost aprobată și semnată de către întreaga adunare a episcopilor, aruncând și o umbră de neîncredere și discreditare asupra întregului Sinod Ecumenic. În continuare, Anatolie îi scrie că el îi trimite acum textul acestui canon, cu anexele documentare aferente, și-l roagă în mod deosebit să i-l confirme, adică să semneze acceptarea lui. Scrisoarea a fost dusă de către episcopul Lucian și diaconul Vasile.

Regest nr. 131, din finea 451 sau în 452, Egkiklioi epistolai, Scrisoare enciclică, trimisă de Anatolie tuturor episcopilor de pe cuprinsul Imperiului de Răsărit și de Apus, în care expune credința ortodoxă, îndemnându-i pe arhierii să anatematizeze pe Nestorie, Eutihie și Dioscur, precum și pe toți cei care au învățat (=propovăduit) confuzia sau schimbarea naturilor Divine în Iisus Hristos. Textul s-a pierdut.

Regest nr. 132, din vara 452, Scrisoare către episcopii din Illyricum, pentru a-i invita să subscrie canonul 28 al Sinodului Ecumenic al IV-lea, de la Chalcedon. Text pierdut. Post increpationem, 22 mai 452, indicând timpul când scrisoarea a ajuns deja, dar noi suntem deja în vara anului 452. Leon I a primit această expediție de scrisoare, prin solii lui Euxite, noul ales Mitropolit al Thesalonicului, iar scrisoarea acestuia către Iulian este din 21 martie 453. Timpul de acționare a lui Anatolie, coroborat cu cel al lui Euxite, i-a determinat pe autorii regestului să fixeze data pentru expedierea scrisorii în vara anului 452, precizează critica textului.

Regest nr. 133, din 454, april sau mai, primită înainte de 29 mai 454, Scrisoare către Leon I, trimisă în latină, cu semnătura în greacă: "Et subscriptio litteris graecis".

Dat fiind faptul că Leon I nu i-a scris, l-a determinat să împlinească ceea ce i s-a cerut, și a făcut acest lucru imediat după ce împăratul a citit scrisoarea i-a trimis-o. Aetius a fost rechemat și a fost repus în cinste, după ce și-a dovedit nevinovăția; Andrei a fost suspendat din treapta de arhidiacon iar el, Anatolie așteaptă să hotărască Papa privitor la el. Anatolie se scuză, privitor la hotărârile Sinodului de la Chalcedon, referitoare la Tronul Constantinopolului, argumentând că nu el este autorul acestor formulări sau decizii, ci clerul capitalei și episcopii din ținuturile în chestiune (adică menționate de canonul 28) – istarum partium – căci restul n-au reacționat decât întâmplător și sub rezerva confirmării (canonului 28, n.n.) de autoritatea Episcopului Romei Vechi.

Regest nr. 134, din 455, primit înainte de 13 martie, Charitatis officia, Scrisoare de comuniune, trimisă lui Leon I cel Mare. Anatolie îi scrie că este animat de împlinirea acestei „charitatis officia”, căci sunt scrisori de confirmare a comuniunii și-l informează, mai departe cu privire la situația Ortodoxiei în Orient, declarând că preconizează o politică moderată față de eretici. Aceste amănunte sunt cunoscute însă din textul răspunsului lui Leon I cel Mare, pentru că textul scrisorii s-a pierdut.

Regest nr. 135, din 457, ajuns la destinație înainte de 11 iulie, Relatio, sermo, Scrisoare către Sfântul Leon I cel Mare, prin care-l informează despre tulburările din Alexandria, explicându-i ce face pentru a rezista față de capcanele pe care i le pun ereticii. Anatolie îl mai sfătuiește să trimită și o suplică, un memoriu noului împărat Leon I (457-474), privitor la aceste probleme.

Regest nr. 136, din 457, ajuns la destinație înainte de 11 oct., Litterae, paginae, Scrisoare către Leon I cel Mare, prin care-l informează de primirea bună pe care le-a făcut-o episcopilor ortodocși din Egipt, alungați de monofiziți, vorbind probabil și de zelul împăratului față de Ortodoxie. Purtătorul scrisorii a fost Olympus „subadjuant”. Critica textului amintește de eforturile întreprinse de Anatolie, pentru a evita un Sinod Ecumenic, privitor la situația din Egipt. El voia să-l determine pe împărat să recurgă la primirea unei enciclici. În acest context, împăratul i-a scris Papei și-și începe acțiunea sa.

Regest nr. 137, din 457, c. Octombrie, Scripsi, Scrisoarea lui Anatolie, către toți metropoliții, din fiecare dieceză, privitor la tulburările din Alexandria și de nelegiuirile lui Timotei (457-460 și 475-477). Scrisorile au fost duse de către diaconul lui Anatolie, Asclepiade.

Regest nr. 138, din 457, Egkiklios, Enciclică, privitoare la fixarea datei serbării Sf. Paști, în indictionul 11. Sfintele Paști puteau fi serbate la data de 25 Pharmouth, după calendarul alexandrin ori pe data de 20 aprilie, după calendarul roman. Postul de 7 săptămâni ar trebui să înceapă pe data de luni 8 Phanemoth, după calendarul alexandrin

ori pe data de 3 martie, după calendarul roman. Textul enciclicii este păstrat fragmentar, în lucrarea Sf. Ioan Damaschin, „De sacris jejuniis” (appendix: Migne, PG, XCV, 73 c).

Critica textului precizează că paternitatea fragmentului acestui text, care formează regestul 138, este pusă sub numele lui Anastasie al Constantinopolului (730-754), eretic, iconoclast, iar noi suntem în anul 457. Numai că în timpul păstoririi acestui patriarh, Sf. Paști n-au căzut la indictionul 11, pe 20 april. O astfel de coincidență s-a putut constata doar de trei ori, în toată istoria Imperiului Bizantin: în anul 368, sub Patriarhul Eudoxie; în anul 458, sub Anatolie; în 1253 sub Manuel II (1243-1254);

În această situație, autorii regestelor nu ezită să facă corectura necesară, atribuind enciclica lui Anatolie, și nu lui Anastasie. Atribuirea falsă a paternității enciclicii s-ar putea explica și prin scrierea ori copierea greșită a numelui Anastasie, în loc de Anatolie.

Nici pe Anastasie I al Antiohiei (559-570, 593-598) nu-l putem presupune ca autor al acestei enciclicii, dar nici pe Sf. Athanasie al Alexandriei (326-373).

Regest nr. 139, din 457, ajuns la destinație înainte de 1 dec., Litterae, epistolarum paginae, Scrisoare către Leon I al Romei Vechi. Anatolie îl informează de ororile comise de monofiziți în Alexandria. El mai informează pe Leon I cel Mare de fidelitatea episcopilor față de doctrina adevărată, în cea mai mare parte a acestora, cu excepția a patru arhieriei, implicați ca și complici în tulburările din Alexandria, conduse de monofizitul Timotei II Elur al Alexandriei (457-460 și 475-477).

Textul s-a pierdut, reconstituit fiind din răspunsul lui Leon I cel Mare. Critica textului susține că din răspusul lui Leon I cel Mare se poate nu numai reconstitui textul epistolei lui Anatolie, din regest nr. 139, dar ne dă și posibilitatea unei imagini de ansamblu asupra atrocităților comise de monofiziți în Alexandria, un focar apolaptic.

Regest nr. 140, din finea lui 457, Anetematise, Synodikon, Condamnare sinodală a lui Eutihie, Dioscur și Timotei II Elure și confirmarea sinodală de la Chalcedon. Text pierdut.

Regest nr. 141, fine 457, Sententia, epistola, Scrisoare către împăratul Leon I (457-474) al romeilor. Anatolie îl informează pe Papa Leon I cel Mare că a fost invitat de împărat pentru a-și exprima sentimentele referitoare la atitudinea pe care monarhul ar trebui să o aibă față de tulburările din Alexandria. Anatolie l-a declarat pe Timotei II nedemn de episcopat, din cauza erziei monofizite și a violețelor cauzate în capitala Egiptului. Anatolie scrie că i-a răspuns împăratului, în ce-l privește, are convingerea că numai adversarii păcii, pun în discuție Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon, deoarece la acest Sinod nu s-a făcut decât să se confirme cel de la Niceea și pe cele care au urmat. Îi mai cere împăratului să sancționeze prin lege imperială deciziile acestui Sinod și putere executivă sfintelor canoane formulate acolo, pe care Timotei II le încalcă, ajungându-se la vărsarea sângelui nevinovat al lui Proterius. Text pierdut, dar se păstrează o versiune siriană. Proterius al Alexandriei (451-457) a fost ucis de monofiziți în catedrala patriarhală de acolo.

Regest nr. 142, din 458, ajuns la destinație înainte de 28 martie, Litterae, Scrisoare către Leon I cel Mare. Anatolie se plânge de amestecul Papei în problemele bisericești de la Constantinopol, pe care el le consideră indiscrete și suspicioase. Anexat îi mai trimite o scriere a lui Atticus, privitor la credință, care a fost în mod insuficient judecată de către Leon I cel Mare. Scrisoarea a fost dusă la Roma de către diaconul Patricius. Text pierdut. Scrisoarea din acest regest este menționată în răspunsul lui Leon I cel Mare.

Ε' Οικουμενική Σύνοδος 553 Κωνσταντινούπολη Ιουστινιανός

5. Constantinopol, 553 Al cincilea Sinod Ecumenic,

Constantinopol, din 5 mai - 2 iunie 553, convocat de împăratul Justinian I cel Mare (527-565), ținut într-o sală de lângă Basilica Sfânta Sophia, din Palatul Patriarhal sau imperial ?, cu 165 de părinți [condamnând „cele trei capitole”, condamnare formulată în 14 anatematisme, publicată prin cele 13 puncte din edictul imperial al lui Justinian I], prezidat de Patriarhul Ecumenic Eutihie (552-565 și 577-582)

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al V-lea Ecumenic se face la 25 iulie.¹²⁵

*Sinodul V Ecumenic, 553. Mănăstirea Ortodoxă Ljubostinja
Манастир Љубостиња, Serbia, fresco, sec. XIV*

Ereziarhi: Origen, Teodor de Mopsuestia (392-428), Teodoret al Cirului (433-458), Ibas de Edessa (435-457)

Erezia: a. Disputa origenistă;

b. Disputa pentru „cele trei capitole”.

¹²⁵ Mineiele Românești, **Mineiul pe iulie**, București, 1984, la ziua de 25 iulie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al V-lea Ecumenic.

Scopul Sinodului al V-lea Ecumenic, de la Constantinopol, din anul 553 a fost 1. clarificarea controverselor origeniste (două dispute) și a adeptilor acestuia, cu anatematizarea unor scrieri a lui Origen; 2. Disputa legată de “cele trei capitole”, încheiată cu condamnarea – anatematizarea – operei și persoanei lui Teodor de Mopsuestia, a scrierile lui Teodoret al Cirului, a Scrisorii lui Ibas al Edessei, adresată episcopului Maris de Ardașir, în Persia. Este vorba de cele trei scrieri mai vechi, considerate de părinții sinodali a fi eretice, mai ales de orientare nestoriană. Cu excepția lui Teodor de Mopsuestia, au fost anatematizate numai scrierile, fără ca autorii lor să fi fost considerați eretici. Împăratul Justinian I s-a implicat și el de la distanță, în discuțiile temelor aflate pe ordinea de zi a sesiunilor sinodale, fără să participe însă la dezbateri.

Printre tezele origeniste, discutate la acest Sinod Ecumenic, menționăm și condamnarea celei privitoare la “preexistența” sufletului, precum și aceea aceea legată de “apocatastază”.

Întreg fascicolul de acte sinodale, în limba greacă, de la Sinodul al V-lea Ecumenic, din anul 553, a fost distrus în mod deliberat, în anul 681, de către părinții sinodali de la Sinodul al VI-lea Ecumenic, considerate de către aceștia ca fiind documente, interpolări și falsuri ulterioare. Numai versiunea latină a actelor sinodale, din anul 553 se păstrează, însă și aceasta a fost pe alocuri manipulată, falsificată și interpolată, pentru a-i da o formulare favorabilă Papei Vigiliu și a convingerilor episcopilor occidentali, privitoare la controversa origenistă și a “celor trei capitole”.¹²⁶

Fig. 14. — Al cincilea sobor de la Tarigrad (p. 589).

Al cincilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, din anul 553, xilogravură, în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962 – Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII“ – p. 589

¹²⁶ Teza despre „reîncarnare“ n-a existat pe ordinea de zi a Sinodului al V-lea Ecumenic.

1. Regeste imperiale, privitoare la cronologia Sinodului al V-lea Ecumenic, 553

Nu există, deoarece Otto Seeck le-a refăcut doar pe acelea din perioada de timp de la anul 311 și până în anul 476, iar Franz Dölger a reconstituit regestele imperiale pentru perioada de timp 565-1453.¹²⁷ Perioada de timp de la anul 476, până la 565, adică de 89 de ani, ar putea constitui o temă de viitor pentru istoricii interesați sau specializați în astfel de probleme.¹²⁸

*Justinian orders the Compilation of the Pandects*¹²⁹

¹²⁷ Vezi Otto SEECK, **REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.

Franz DÖLGER, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= *Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, **Regesten**).

Vezi cele cinci volume din „**REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**“.

¹²⁸ Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher WALTER, **L'Iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine**, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

¹²⁹ „Justinian achieved lasting influence for his judicial reforms, notably the summation of all Roman law, something that had never been done before in the mass of unorganized Roman Laws with no coherence. Justinian commissioned quaestor Tribonian to the task, and he issued the first draft of the *Corpus Juris Civilis* on April 7, 529 in three parts: *Digesta* (or *Pandectae*), *Institutiones*, and the *Codex*. The *Corpus* was in Latin, the traditional language of the Roman Empire, but which most citizens of the Eastern Empire poorly understood. The *Authenticum* or *Novellae Constitutiones*, a collection of new laws issued during Justinian's reign, later supplemented the *Corpus*. The *Novellae* appeared in Greek, the common language of the Empire.

2. Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului V Ecumenic, 553

Regest *nr. 239 a, din 542, Flagitabat, Memoriu trimis împăratului, asociat celui făcut de diaconul Pelagiu, contra tentativei lui Teodor Askidas de Cezarea, în vederea condamnării lui Origen. Mansi, IX, 698^E/699^A.

În memoriul său, Pelagiu prezintă cererile călugărilor din Palestina, contra origeniștilor. Se poate astfel constata că memoriul lui Pelagiu n-a constituit doar o cerere verbală către împărat, iar cel al lui Mina a fost redactat în urma unei analizi amănunțite a problemicii în Sinod.

Regest nr. 240, din ianuarie 543, Katipegrapse... meta sinodou, Subscripție, adeziune a Sinodului, la Decretul lui Iustinian contra origeniștilor. Text pierdut, Mansi, IX, 699^A; Libelle de Justinien à Ménas, Mansi, IX, 524^{AB}.

Regest nr. 241 din 543, Chirographum, scriptum, Confirmare în scris a primului Edict al lui Iustinian, contra celor „trei Capitole”. Text pierdut.

Regest nr. 241 a, din 547, între martie și iunie, Epitimiou, akoinonisia, Cenzură contra Papei Vigiliu. Lovit cu anatema de către Papa Vigiliu, Mina răspunde, aplicându-i aceleași îngrădiri și aceeași cenzură. Critica textului specifică în acest caz, că aceeași referință poate fi găsită la Malalas. Conflictul dintre papă și Patriarhul Mina s-a încheiat pe data de 26 iunie.

Regest nr. 242 din 552, după 5 febr., Exemplum professionis, libellus, professionis forma, Mărturisire de credință depusă de Papa Virgil în fața lui Mina: acceptarea celor patru sinoade ecumenice și a tot ceea ce s-a decis la ele, atât în materie de credință, cât și în alte privințe (canonic, liturgic, moral etc.), de comun acord cu legații romani la lucrările sinoadelor; acceptarea textului Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare (440-461), a constituțiilor romane, privitoare la credință și recunoașterea sinoadelor respective; Vigiliu nu are voie să facă niciun memoriu sau libele, privitoare la „cele trei Capitole”, dar dorește ca toate lebelele să fie prezentate Papei în forma de redactare actuală; el declară nule injuriile făcute Papei și Tronului Romei Vechi, dar trebuie și el să-și ceară iertare atunci când este vinovat. Patriarhul Mina își cere și el iertare pentru că a admis la cuminecare persoane excomunicate de Papă. Acest Exemplum professionis s-a făcut și semnat în biserica Sf. Eufemia din Calcedon, unde s-a ținut Sinodul în anul 451 și unde s-a refugiat Papa în anul 552. Mansi, IX, 62-63.

The Corpus forms the basis of Latin jurisprudence (including ecclesiastical Canon law: ecclesia vivit lege romana) and, for historians, provides a valuable insight into the concerns and activities of the remains of the Roman Empire. As a collection it gathers together the many sources in which the leges (laws) and the other rules were expressed or published: proper laws, senatorial consults (senatusconsulta), imperial decrees, case law, and jurists' opinions and interpretations (responsa prudentum).

Tribonian's law code ensured the survival of Roman Law, it would pass to the West in the 12th century and become the basis of much European law code. It eventually passed to Eastern Europe where it appeared in Slavic editions, and it also passed on to Russia. It remains influential to this day.”. Luat din: <http://www.mlahanas.de/Greeks/Medieval/Bio/JustinianI.html>

Regest nr. *243 din 552, Logos, dogmatikos logos, Discurs dogmatic, pronunțat de Mina, în fața Papei Vigiliu, înmănat ulterior acestuia din urmă, privitor la la unica lucrareși la unica voință a lui Hristos, cu mărturii patristice în acest sens. Text pierdut, Mansi, XI, 525^{CD}, 528^{CD}, 529^E-532^A.

Autenticitatea acestui document a fost examinat la Sinodul VI ecumenic, constatându-se că este un fals.

1. Din timpul Patriarhului Eutihie (prima oară) finele lunii august 552-565 ian., 22/31

Regest nr. 244 din 553, ian. 6, Livellos, plirophoria, Libell, Memoriu, prezentat de Eutihie, Papei Vigiliu. Mansi, IX, 185-188; XXXI, 541-544; IX, 401-404;

Apreciind cele bune și pacea, Eutihie scoate în evidență comuniunea dintre cele două tronuri: Roma Veche și Noua Romă. El declară că acceptă cele patru sinoade ecumenice, ca proclamând una și aceeași credință, precum și scrisorile papilor, a lui Leon I și a celorlalți scrise privitor la cele patru sinoade ecumenice ori asupra unui singur Sinod ecumenic. Ca urmare a acestei înțelegeri, el cere ca problema „celor Trei capitole” să fie dezbătută într-un Sinod, sub președinția lui Vigiliu.

Privitor la datarea documentului din regest, 6 ianuarie 553 este data răspunsului lui Vigiliu, la Memoriul lui Eutihie. Acest lucru însemnează că Eutihie l-a scris cu cel puțin două luni înainte, dacă socotim drumul, care dura aprox. o lună, pentru o singură călătorie între cele două orașe: Constantinopol și Roma.

Regest nr. 245 din 553, aprox. Martie, înainte de 5 mai, Kanones, pepragmena, synodikos... katakrisis, anatematissae, Condamnare sinodală a lui Origen și a sectarilor săi Didim și Evagrie, a erorilor lor, în 15 anatematisme. Mansi, IX, 396-400; XI, 632^E, la Sin. VI Ec., C-pol; XII, 1123^D; XIII, 377^B, Sin. VII Ec., Niceea.

Critica textului fixează proveniența și datarea acestui canon, care nu s-a făcut în timpul lucrărilor Sinodului V Ecumenic (5 mai – 2 iunie, 553), ci în cadrul „Synodos endimousa”, adică a Sinodului Endemic, al Patriarhiei Ecumenice, cu toate că el a fost clasat și atribuit Sinodului ecumenic. Cei 150 de Părinți, de la Sinodul V Ecumenic n-au tratat decât cele Trei Capitole. În plus, condamnarea de la Sinodul endemic nu este o simplă reeditare sau repetare a celei de la Sinodul din anul 543, ci răspunde unei noi forme de dezvoltare sau evoluție a doctrinei origeniste, datorată influenței operelor lui Evagrie Ponticul. Operele lui Evagrie sunt și principala sursă de condamnare a anatematismelor sinodului endemic, din anul 553.

Regest nr. 246 din 553, spre luna martie, Antologie, Colecție de texte, prezentate împăratului, conținând „capetele”, kephalaia origeniștilor (15 capete sau capitole): Didim, Evagrie și Teodor Askidas. Această antologie se distinge de anatematisme (tot 15 la număr), prin stilul de redactare. Probabil ele au constituit o piesă de dosar, prezentată sinodului, care ar putea fi comparată cu florilegiul, care urma să fie prezentat contra lui Teodor de Mopsuestia. Această piesă de dosar a fost anexată și documentului de la regestul nr. 247. Mansi, IX, 203 u.

Regest nr. 247 din 553, spre luna martie, Anaphora, Raport, trimis de Eutihie împăratului, privind condamnarea sinodală a origenismului, expediată după aclamarea sinodalilor, nu după semnătura acestora – ekvoiseis. Istoricii amintesc de două extrase: 1. Aclamarea de la încheierea lucrărilor, care de fapt n-au nici caracterul de aclamare, nici de afurisire. Mai degrabă poate fi vorba de un raport solemn; 2. al doilea excerpt sau extras, ar putea să provină din alte piese documentare ale Sinodului, în care adresarea se face la persoana a doua plural, care nu se poate aplica împăratului.

Regest nr. 248 din 553 iunie 2, Hipographi, Subscriere sau adeziune față de anatematismele Sinodului al V-lea Ecumenic, de la Constantinopol, contra celor Trei Capitole. Eutihie acceptă cele patru sinoade ecumenice și condamnă nominal cele Trei Capitole. Mansi, IX, 388^D, 387^D.

Regest nr. 248 a, din 562, nov., indiction 11, Epitrepsai, Ordonanță cu caracter liturgic, rânduind rugăciuni publice – Litaneiai – pentru Mănăstirea zisă „Ierusalim” sau Sf. Diomede, pentru dezlegarea norilor și aducerea ploii, adică pentru înlăturarea efectelor secetei.

Regest nr. 249 din 565 ianuarie 31, Hipevalen kanonikois epitimiois, anathematisa, Condamnarea cu pedepse canonice, prescrisă de Eutihie, a tuturor celor care iau parte la Sinodul întrunit la Constantinopol, pentru a-l depune din scaun, împreună cu o anatema aruncată asupra lui Ioan III Scolasticul, care i-a uzurpat scaunul patriarhal (565-577). Text pierdut. Sentința de condamnare, Eutihie a făcut-o, ducându-o în sala sinodală, exact în ziua depunerii lui din scaun, sâmbătă 31 ian. 565 și în momentul în care Sinodul deja întrunit a redactat versiunea proprie de anatematizare a lui Eutihie și a susținătorilor acestuia, vezi regestul nr. 250. „Vita” Sf. Eutihie concordă cu datele din Hist. Eccl. „Istoria Bisericească”, II, 32, a lui Ioan al Efesului (507-586), privind validitatea acestei sentințe canonice, prin faptul că Eutihie era încă în funcțiune, în momentul în care a rostit condamnarea canonică și anatema asupra lui Ioan III. Eutihie a fost expulzat din capitală, fixându-i-se domiciliul forțat la Calcedon.

2. Din timpul Patriarhului Ioan III Scolasticul 31 ianuarie 565-577 august 31

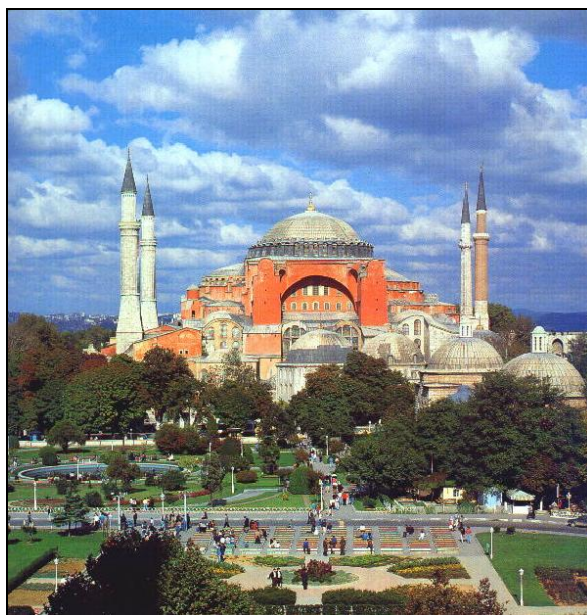
Regest nr. 250 din 31 ian., sâmbătă, 565, Psiphos katakrisis, anathematisa, Condamnare sinodală a lui Eutihie, însoțită de anatema. Text pierdut. Reacție la condamnarea și anatema lui Eutihie, din regestul nr. 249. Critica textului susține că biograful lui Eutihie face două afirmații, care par a fi în contradicție: 1. Eutihie ar fi fost condamnat înainte de ședința sinodală, la care a fost somat de trei ori să se prezinte; 2. Eutihie ar fi fost convocat și el la Sinod, în calitate de Patriarh Ecumenic, adică de președinte al Sinodului, cu care ocazie a pronunțat de drept sentința de condamnare contra judecătorilor săi și a lui Ioan al Efesului, cu mare trecere la împăratul Iustinian I. Iregularitatea canonică, constă în aceea că acțiunile întreprinse – de facto – contra lui Eutihie, devansează procedura canonică – de jure – a Sinodului, justificând și îndreptățindu-l pe [încă] Patriarhul Eutihie să fi scris și să fi pronunțat condamnarea canonică și anatema contra judecătorilor și acuzatorilor săi. Pentru biograful lui Eutihie, depunerea acestuia din scaun era un fapt real, încă înainte de procesul sinodal. Însă succesorul lui Eutihie nu putea fi ales și întronizat sau (și) hirotonit întru arhiereu, în urma acestor condamnări și

concluzii sinodale, scrise și pronunțate de Eutihie, chiar dacă alegerea succesorului s-a făcut concomitent cu depunerea predecesorului. Mărturisirea lui Ioan al Efesului, în Hist. Eccl., II, 32, arată că simultaneitatea anatematizării reciproce, poate fi considerată ca un fapt canonic valid, constituind totuși o problemă canonică delicată, privind revenirea în scaun a lui Eutihie.¹³⁰

Regest nr. 251 din 21 febr. 565, Krisis synodiki, ekrity, (Vita St. Eutychii), Act sinodal, condemnându-l pe Eutihie să fie exilat în Amasia. Sentința aceasta i-a fost dusă probabil la Chalcedon, la trei săptămâni, după prima sentință de depunere din scaun, la 31 ian. 565. Text pierdut.

Mănăstirea Cozia, pronaos, Sinodul V Ecumenic, 553, fresco, sec. XIV

Η Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία της του Θεού Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη απετέλεσε κέντρο της Ορθοδοξίας καθ' όλη τη διάρκεια της Χριστιανικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας

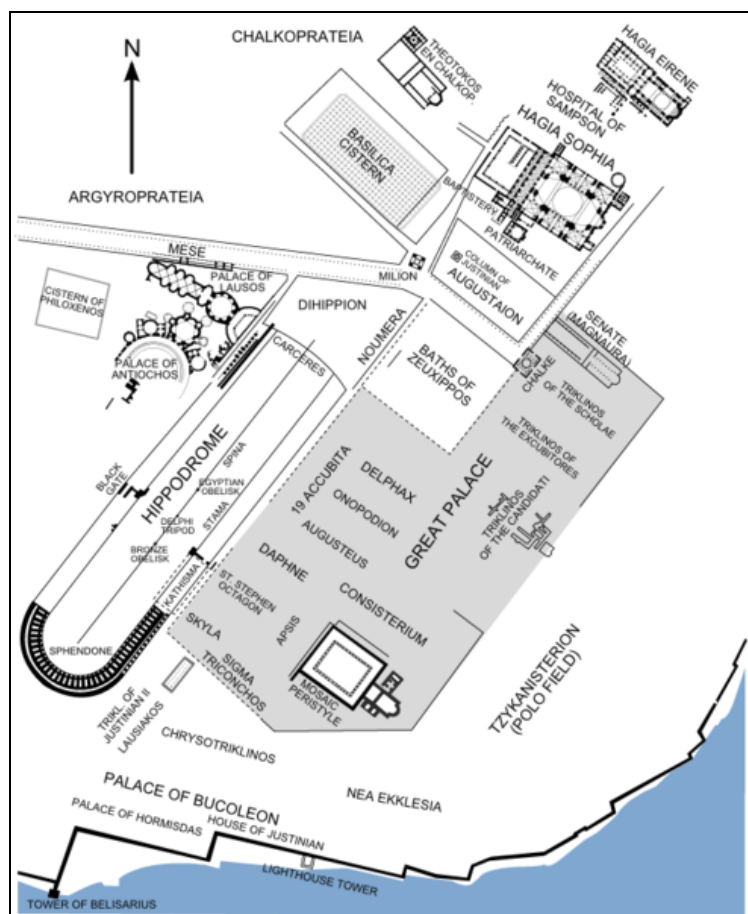
¹³⁰ Die Kirchengeschichte des Johannes von Ephesus aus der syrischen übersetzt von J. M. SCHÖNFELDER, München, 1882; sau Joannis Ephesii historiae ecclesiasticae pars tertia, latine vertit E. W. BROOKS (CSCO 106=Syr. 55), Louvain, 1952; Eduardus SCHWARTZ, Die kanonensammlung von Johannes Skolastikos, în Sitzungsberichte Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Heft. 6, München, 1933; Ediția critică la: V. N. BENEŠEVIČ, în Abhandlungen Bayer. N. F..., München, XIV, 1937 (neutilizată de noi).

Στ' Οικουμενική Σύνοδος 680 Κωνσταντινούπολη Κωνσταντίνος Πρωγάτος

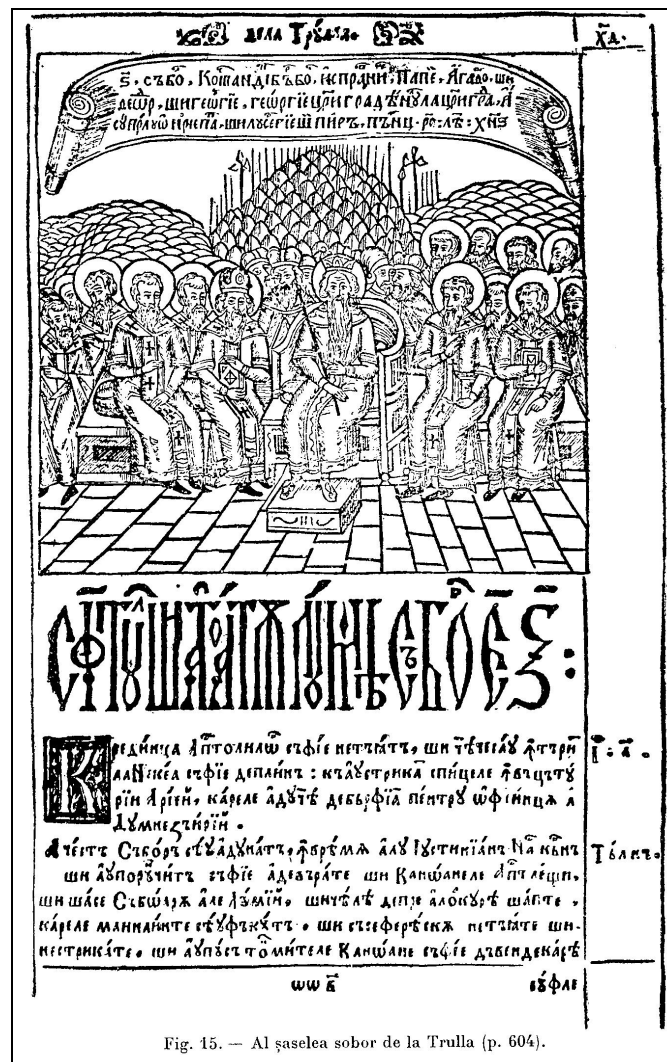
6. a. Troulan I, Constantinopol, 680-681 Al șaselea Sinod Ecumenic, primul Sinod Troullan sau „primul Troullan”,

Constantinopol, 7 nov. 680-16 sept. 681, convocat de împăratul Constantin IV (668-685),
ținut în sala boltită a palatului imperial sau Palatul Sacru – troullos – cu 174 de părinți,
sub președinția legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Gheorghe I (679-686),
dând o Mărturisire de credință amplă, redactată în cinci exemplare,
pentru cei cinci patriarhi ai Pentarhiei

*Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților
de la Sinodul al VI-lea Ecumenic se face la 23 ianuarie¹³¹*

¹³¹ Mineiele Românești, **Mineiul pe ianuarie**, București, 1975, la ziua de 23 ianuarie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al VI-lea Ecumenic.

*Al șaselea Sinod Ecumenic, Constantinopol, din anul 680-681, xilogravură,
în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române,
București, 1962 – Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII“ – p. 604*

Ereziarhi: Macarie al Antiohiei (656?-681), ucenicul său Ștefan, apoi Teodor de Raithu ?, identificat cu Arhiepiscopul Teodor de Faran (Sinai + c. 638, înainte de 649), Papa Honoriu I (625-638), patriarhii Serghie (610-638), Pir (638-641), Paul II (641-653), Petru (654-666), ai Constantinopolului și episcopul Cir de Phasis (Sebastopolis), în Lazica.

Erezia: Monotelismul¹³²

¹³² Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher WALTER, *L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine*, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodului VI Ecumenic, 680-681, Cancelaria imperială din Constantinopol

Pentru tema noastră, privitoare la Sinoadele Ecumenice vom utiliza doar primul volum (565–1025) sau prima parte, din cele cinci volume (=părți) de „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“, de Franz DÖLGER.

circa 658, regist nr. 229

(Scrisoare) scrisoare către Papa Vitalian (657-672), la care se adaugă și daruri, între care este menționat un „evangeliar din aur”,¹³³ scrisoare prin care Avtocrator Constantin II Pogonatul (641-668) i-a reînnoit Papei „privilegiile Bisericii Romane”.¹³⁴

* 666 martie 1, regist nr. 233¹³⁵

Inc.: Preceptum atque fidelem animum sanctitatis vestre...¹³⁶

Privilegium (titlu al Cod. Agnell. Estens.); jussio (text); typus autocephaliae (Lib. Pont.), către Arhiepiscopul Maurus al Ravennei.

Privilegiu imperial al lui Constantin II Pogonatul (641-668), privind conferirea statutului de autocefalie, pentru Arhiepiscopia Latină de Ravenna, cu diecezele ei sufragane. Documentul este un răspuns al bazileului, către Arhiepiscopul Maurus al Ravennei (642/644-673) și către Exarhul Grigorios al Ravennei. Scrisoarea a fost redactată în Syracuza. Dölger a reconstituit acest regist după **AGNELLUS de Ravenna** (c. 799 - după + 846 ?), **Liber Pontificalis** sau „Cartea – cronica – Arhierilor de Ravenna”, scrisă între anii c. 830 - d. 846.¹³⁷

Realitatea conferirii statutului de autocefalie pentru Arhiepiscopia de Ravenna se încadrează în politica romană a împăratului Constantin II Pogonatul. Documentul de autocefalie, împreună cu alte documente imperiale din Ravenna, a fost văzut și citit de eruditul Abate Agnellus, de la Mănăstirea Sfintei Fecioare Maria, Ad Blachernam, din capitala Exarhatului romeu din Italia. Din păcate însă, toate aceste documente imperiale au fost distruse în timpul luptei de la Fontenoy, din anul 841.¹³⁸ Pentru Dölger, realitatea conferirii statutului de autocefalie, pentru Arhiepiscopul de Ravenna și provincia lui mitropolitană este indiscutabilă, numai forma și conținutul textului de reconstituire și transmitere a documentului original, distrus în anul 841, îi creează un semn de întrebare.¹³⁹

¹³³ Probabil ferecătura să fi fost din aur, dar este posibil ca și textul, cu miniaturile, să fi fost scris sau lucrate, parțial sau integral, cu cerneală sau culoare din aur.

¹³⁴ Vezi vol. I, p. 27, din cele cinci volume din „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“:

Franz DÖLGER, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453*, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= *Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, *Regesten*).

¹³⁵ Documentele menționate de regeste cu * (un asterisc) au origine dubioasă ori autenticitate nesigură ori suspectă; documentele menționate de regeste cu ** (două asteriscuri) sunt apocrife sau false;

¹³⁶ Prescurtarea Inc. însemnează prima propoziție sau primele cuvinte, cu care începe textul documentului: *incipit*.

¹³⁷ Vezi ediția critică bilingvă latino-germană, **AGNELLUS von Ravenna, Liber Pontificalis / Bischofsbuch I-II**, 2 Bde, übersetzt und eingeleitet von Claudia Nauwerth, Herder Freiburg, Basel, Wien, Barcelona, Rom, New York, 1996, 353+642 p. [în *Colecția Fontes Christiani*, Band 21/1-2].

¹³⁸ Privitor la Arhiepiscopul Maurus de Ravenna, vezi **AGNELLUS von Ravenna**, Op. cit., p. 413-426.

¹³⁹ **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 27, din cele cinci volume din „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“.

În conformitate cu decizia bazileului, pe plan local, Arhiepiscopul autocefal al Ravennei urma în rang imediat după Exarhul sau guvernatorul Romaniei italiene, din Ravenna.

671/677, regist nr. 237

Praeceptum;¹⁴⁰ statut et decrevit:

pentru Biserica din Ravenna, în urma intervenției Arhiepiscopului Reparatus al Ravennei (673-677/679). Reparatus a călătorit la Constantinopol, obținând de la Împăratul Constantin IV Pogonatul (668-685) tot ceea ce a dorit să aibă în Provincia sa metropolitană. Augustul romeu ordonă astfel, ca în Arhiepiscopia Ravennei, călugării, împreună cu „stratores” (cei care presăra flori în timpul procesiunilor) și Stavroforoi (cei care purtau crucile și ripidele de procesiune), să facă obediență și să fie subordonați numai arhiepiscopului de Ravenna și rectorului bisericii locului (=parohului), indiferent de faptul că locuiesc în Ravenna sau în afara acestui oraș. Aceste drepturi sunt extinse și asupra Episcopilor sufragani, adică a Episcopilor hirotoniți întru arhiereu de către Arhiepiscopul autocefal al Ravennei, adică din întreaga Romaniae, înțelegând prin aceasta provincia bizantină din Italia.

Drepturile Arhiepiscopului de Ravenna de-a hirotonii el Episcopii săi sufraganii să fie respectat întru totul, iar cei care vor proceda altfel, vor fi amendați de către autoritățile imperiale cu 100 de pfund aur, în favoarea Bisericii, adică a Arhiepiscopiei din Ravenna. Mai departe, ordinul imperial prevedea că clerul acestei Biserici autocefale, va fi scutit de toate dările, și de impozitele de mal, de port și de vamă, pe coasta Mării Adriatice, precum și de taxele transferului de impozit (siliquaceum-keratismos). După scrisorile de amenințare cu anatema reciprocă, a Papei Vitaliano (657-672) și a Arhiepiscopului Maurus (642/644-673), urmașii acestuia în scaun au fost scutiți și de taxa de confirmare în episcopat, pe care o încasa Papa. Vitaliano intenționa să se plângă bazileului, ca acesta să-l oblige pe Maurus să se înfățișeze la un Sinod de judecată în Roma, pentru că a îndrăznit să-l înfrunte, i-a trimis o scrisoare de anatema și interdicție de-a mai sluji Sf. Liturghie și refuză obediența față de superiorul său canonic, Papa.

În timp ce anatemele zburau între Roma și Ravenna, cu plângeri de ambele părți la Constantinopol, Vitaliano și Maurus și-au dat sufletul, primul în anul 672, cel de-al doilea, în anul 673, murind în dușmănie reciprocă și în stare de excomunicare.¹⁴¹

c. 677, Decretum, regist nr. 238.¹⁴²

[Decretum] decrevit, adică Împăratul Constantin IV Pogonatul (668-685) ordonă ca Ipostsifiul sau Arhiepiscopul nou ales al Ravennei să nu zăbovească mai mult de opt zile în Roma Veche, în vederea hirotonirii întru arhiereu, din partea Papei. Acest lucru însemnează că Reparatus, scurt timp înainte de moarte, a renunțat la drepturile sale de Arhiepiscop autocefal, subordonându-se jurisdicției nemijlocite a Papei. Revenirea la situația de dinainte de anul 666, contrazice demersurilor întreprinse de Arhiepiscopului Maurus, care a cerut bazileului romeu ca în viitor Arhiepiscopii autocefali de Ravenna să fie hirotoniți de către episcopii sufragani ai acestei Biserici, Pallium-ul, urmând să-l primească din partea

¹⁴⁰ DÖLGER, vezi vol. I, p. 28.

¹⁴¹ AGNELLUS von Ravenna, *Liber Pontificalis / Bischofsbuch*, Op. cit., vol. II, p. 417-421.

¹⁴² DÖLGER, vezi vol. I, p. 28.

împăratului de la Constantinopol, nu a Papei. Se vede că și bazileul, în cele din urmă a cedat intervenției Papei, respectându-i acestuia din urmă aproape toate drepturile canonice pe care le avea asupra Bisericii din Ravenna, înainte de anul 666.

678 august 12, regest nr. 242¹⁴³

Incipit: „Pantos epistatai kai i imetera patr. Makariotis....”.

Pia sacra (textul doc.), Augustul Constantin IV Pogonatul (668-785), către Papa Donus (676-678). Împăratul îi mărturisește Papei că încă de la preluarea puterii, în calitate de avtocrator (din 654 era doar co-regent al tatălui său Constans II, 641-668) a fost animat de intenția convocării unui Sinod Ecumenic, care să restabilească pacea, armonia și dragostea creștină, dintre cele două tronuri – θρόνοι – adică între Roma Veche și Noua Romă. Avtocratul Constantin IV Pogonatul preciza în scrisoare, că noul Patriarh Ecumenic Teodor I (677-679 și 686-687), probabil după ce a fost întronizat ?, a procedat la fel ca și înaintașii săi, adică de teamă să nu fie respins, i-a trimis Papei numai o scrisoare de avertizare – protreptiki epistoli, nu întreg sinodiconul – adică mărturisirea de credință pe larg.

În realitate, împăratul s-a decis să părăsească monotelismul, pentru că acesta era motivul adevărat al proastelor relații dintre Constantinopol și Roma.

După expedierea acestei scrisori către Papa, împăratul i-a cerut Patriarhului Teodor I al Constantinopolului și Patriarhului Macarie I al Antiohiei (656-681) o documentație privitoare la motivele disensiunilor dintre Constantinopol și Roma.

[este vorba de erezia m o n o t e l i t ă, care întuneca relațiile dintre cele două tronuri patriarhale, Roma Veche și Noua Romă, al cărei adept era și Macarie I]

În urma acestei documentații, împăratul a aflat că „doar câțva termeni de rezonanță”, născociți de niscai închipuiți, care pretind a fi aprofundat tainele nepătrunse ale faptelor Lui Dumnezeu, ar sta la baza acestor disonanțe dintre cele două tronuri. Împăratul preciza că ar fi păcat ca aceste lucruri banale să constiue motivul unei certe permanente între Urbe (Roma) și Polis (Constantinopol). Din criză de timp, împăratul ar fi voit să evite convocarea unui Sinod Ecumenic, pentru clarificarea acelor termeni – recte, acelei erezii – și-i propune Papei doar un sinod restrâns, la care el să trimită câțiva legați erudiți și cu autoritate canonică deplină, care, împreună cu Teodor I și cu Macarie I să analizeze problemele în liniște, asigurându-l pe Papă că delegații săi vor fi tratați cu onoarea și dragostea care li se cuvine. În cazul în care nu s-ar ajunge la un consens, împăratul se obligă să-i trimită pe legații papali fără nici o problemă înapoi acasă. Privitor la participanții la acest sinod restrâns, împăratul i-a propus Papei să trimită trei legați din clerul său de la Roma, iar din restul Patriarhiei apusene 12 arhiepiscopi și episcopi și câte un egumen (abate) din fiecare mănăstire romeică (greco-ortodoxă) din Roma.¹⁴⁴ În acest timp, patriarhii Teodor I și Macarie I au insistat pe lângă împărat să-l șteargă din diptice pe Papa Vitalian (657-672) și pe toți urmașii Papei Honorius I (625-638), pentru motivul ne exprimat direct, că erau împotriva ereziei monotelite. Numai Papa Honoriu I și antecesorii săi trebuiau să rămână în diptice. Această eliminare nemijlocită din diptice – adică stare de schismă – trebuia, după opinia patriarhilor, să rămână o formă de intimidare a

¹⁴³ DÖLGER, vezi vol. I, p. 28-29.

¹⁴⁴ Înseamnă că erau multe mănăstiri de rit romeic-bizantin (=ortodoxe) în Roma, pe timpul acela, dispărute cu timpul sau transformate în convente de rit latin.

Papei și legaților acestuia, până când se va ajunge la o înțelegere, adică Sf. Papă Agathon (678-681) va consimți să accepte punctul de vedere al partidei monotelite, reprezentată de Teodor I și Macarie I. Avtocratul Constantin IV nu s-a lăsat convins de intențiile patriarhilor, pentru că în concepția lui, el considera ambele părți (ortodoxă și monotelită) ca „dreptmăritoare” sau ortodoxe, în plus el nu putea uita că Vitalian a fost de partea lui în timpul luptei contra răsculaților. Împăratul era de părere, ca Papa să urmeze voia Lui Dumnezeu. În acest context, împăratul i-a poruncit patriciului-exarh al Italiei, din Ravenna ca să pună la dispoziția participanților la Sinod bani suficienți și corăbii corespunzătoare și confortabile, escortate de vase de război, care să-i aducă la Constantinopol. Scrisoarea a ajuns în mâna Papei Agathon.

680 sept. 10, regist nr. 244

Incipit: „Ei kai merimnais stratiotikais...”¹⁴⁵

Pia sacra, textul doc., Împăratul Constantin IV Pogonatul, către Patriarhul Ecumenic Gheorghe I al Constantinopolului (679-686). Patriarhul trebuie să convoace la Constantinopol pe toți arhiepiscopii și episcopii de sub jurisdicția sa, în vederea cercetării cu de-amănuntul a dogmei privitoare la voința și efectele unirii ipostatice în Hristos a celor două firi și a celor două voințe. Împăratul menționa că și Patriarhul Macarie I al Antiohiei trebuie anunțat – ceea ce Gheorghe I a și făcut – să vină la Constantinopol și să trimită și el Arhiepiscopii și Episcopii de sub jurisdicția lui la Sinodul din capitală. Papa Agathon a fost și el invitat, trimițând trei delegați din Curia romană: preoții Theodorus și Georgius, împreună cu diaconul Ioan, ca reprezentanți personali ai Papei, alături de care au mai participat episcopii din jurisdicția romană, Ioan de Rhegion, Abundantius de Paterno, Ioan de Porto și alți clerici și monahi (probabil egumenii-arhimandriți, de pe la Mănăstirile grecești din Roma și Italia, vezi registul nr. 242, din 678 august 12). Delegații Papei au adus pentru împărat și două scrisori, una din partea Papei Agathon și a doua din partea Sinodului Roman – de la Roma – din anul 680. Împăratul a fost îndemnat să nu se grăbească în analizarea și studierea acestei erezii, pentru a nu se lua decizii pripite. La 10 ianuarie, Papa Agathon a murit, urmându-i Leon al II-lea (682-683).

681 curând după 16 sept., regist nr. 245

Incipit: „Stirigma kai temelios...”¹⁴⁶

Idikton – Edictum, textul doc., Împăratul Constantin IV Pogonatul, către locuitorii din Constantinopol, la sesiunea finală a Sinodului al VI-lea Ecumenic, din 16 sept. 681, prin care li se comunică Mărturisirea de credință formulată de cei 174 de Părinți, după cum urmează: erezia lui Apollinarie, Themistios, Eutihie și Dioscur a fost reactivată sau reînnoită de către Theodoros Arhiepiscopul de Pharan-Sinai (?-înainte de 622-?), Patriarhii Ecumenici ai Constantinopolului Sergiu I (610-638), Pir-Pyrrhus I (638-641 și 654), Paul II (641-653), Papa Honoriu I (625-638), Patriarhul Kyros – Cir sau Cyrus al Alexandriei (?630-644). Lor li s-au alăturat Patriarhul Antiohiei Macarie I al Antiohiei (656-681) și ucenicii acestuia Stefan și Polychronios. Împotriva lor, el – împăratul – a convocat un Sinod [Ecumenic n.n.], în urma căruia publică edictul de față.

¹⁴⁵ DÖLGER, vezi vol. I, p. 29.

¹⁴⁶ DÖLGER, vezi vol. I, p. 29.

Urmează Mărturisirea de credință amplă a Sinodului Ecumenic al VI-lea, care, privind combaterea monotelismului utilizează o formulă de definiție dogmatică unică – oros, învățând poporul că: „... în Iisus Hristos sunt două voințe și două lucrări sau energii, corespunzătoare celor două firi, neamestecate și neschimbate, neâmpărțite și nedespărțite, precum și neopuse una alteia, cea omenească urmând întru totul voinței și lucrării celei divine...”¹⁴⁷ Împăratul recunoaște primele cinci sinoade ecumenice (325-553) și-i recunoaște ca anatemitizați pe toți ereticii, începând cu Simon Magul, mai cu seamă pe ultimii, care au provocat convocarea actualului Sinod Ecumenic (al VI-lea).

Deciziile sinoadelor ecumenice, având caracter de lege și pentru statul bizantin, împăratul preciza că nerespectarea lor se soldează cu pedepse aspre: episcopii, preoții, diaconii și călugării vor fi exilați; marii demnitari și nobilii din imperiu, li se va confisca întreaga avere și li se va retrage centura sau brâul, simbol al demnității pe care o aveau; persoanele private și cetățenii de rând vor fi alungați din Constantinopol și din toate orașele de pe cuprinsul imperiului. Publicarea edictului s-a făcut prin afișarea textului său în al treilea nartex al Bazilicii patriarhale Sfânta Sophia, din Constantinopol.

La cererea părinților sinodului, Mărturisirea de credință a fost redactată în cinci exemplare, fiind trimisă celor cinci tronuri patriarhale ale Pentarhieii, de unde urma să fie difuzată mai departe, prin copii redactate pe seama diferitelor eparhii sau Biserici locale.¹⁴⁸

681 curând după 16 sept., regist nr. 246

Edictum:¹⁴⁹ despre mărturisirea ortodoxă, către Papa Leon al II-lea, înmănată legaților papali de la Sinod. Este vorba de un exemplar din cele cinci mărturisiri de credință, redactate, la cererea sinodalilor, pentru cele cinci tronuri patriarhale ale Pentarhieii. La rândul său, Papa Leon al II-lea a trimis copii de pe această mărturisire de credință regelui Ervigius al Spaniei, adică Petru, notarul său de Curie de la Roma a dus-o în Spania, predându-o Comitelui Simplicius, care a dat-o regelui. Papa a mai trimis încă o copie a Mărturisirii de credință și pentru Primatul Quiricus – Chirică, Arhiepiscopul de Toledo, probabil prin același notar de Curie Petrus.

681 dec. 13, regist nr. 247

Incipit: „Tis ton ouranon akataplktou Basileias...”¹⁵⁰

Teia sakra – div. Sacra, ca titlu, regist sau legendă;

Teia keraiai – divales apices, dare de seamă, raport sau protocol al împăratului către Papa Leon al II-lea, predat acestuia din urmă de către legații, participanți la lucrările Sinodului Ecumenic al VI-lea. Împăratul preciza că el i-a cerut Papei Agathon, mai precis Papei Donus, să trimită delegați la Sinodul Ecumenic, vezi registul nr. 242. În continuare, împăratul prezintă modul de desfășurare al Sinodului. Macarios I a refuzat să adopte formula de credință antimonotelită, fixată de Papa Agathon. Din acest motiv, Macarios I și toți adepții săi au fost nu numai depuși din scaun, ci și anatematizați și caterisiți. Sinodalii l-au rugat pe monarh să

¹⁴⁷ Luat din vol. I, p. 288, din manualul de **Istorie Bisericească Universală** (redactat de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993.

¹⁴⁸ **Ist. Bis. Univ.**, Op. cit., vol. I, p. 288.

¹⁴⁹ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 30.

¹⁵⁰ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 30.

raporteze toate aceste probleme Papei. Din acest motiv, împăratul lasă la latitudinea Papei soluționarea pe mai departe a problemelor. Părinții Sinodali au convenit la o formulă de definiție dogmatică unică – oros, pe care împăratul a confirmat-o prin semnătura sa și a pus-o în circulație prin edictele pe care le-a dat. Împăratul îl roagă pe Papă să trimită cât de curând la Constantinopol un apocrisiar – nunțiu, legat – care să rezideze acolo și să-l reprezinte pe Papă în toate problemele bisericești, din capitală și din Orient.

Scrisoarea este adresată Papei Leon al II-lea, pentru că pe predecesorul său, Agathon, Constantin al IV-lea îl menționează tot timpul la persoana a treia. În această situație, dacă scrisoarea a fost redactată pe 13 dec. 681 și legații Papali au ajuns la Roma în iunie sau iulie 682, durata timpului de păstorire a lui Leon al II-lea din catagrafia Papilor sau Liber pontificalis este eronată: 17.08.682-683.07.3. Agathon a murit pe 10 ian. 681, după care catagrafia papilor menționează o sedis vacantă, până la data de 17. august 682, adică de mai bine de un an și jumătate. Înseamnă că Leon al II-lea și-a început păstoria cu câteva luni, înainte de 13 dec. 681, pentru ca să putem include și timpul necesar solilor, pentru a parcurge drumul de la Roma, la Constantinopol, adică cel puțin o lună de zile. Aceasta ar însemna că Leon al II-lea și-a început pontificatul înainte de sfârșitul lunii noiembrie 681.¹⁵¹

681 dec. 23, regist nr. 248

Incipit: „Faidros imon kai perisleptos...”¹⁵²

Teia sakra – divalis jussio, ca titlu, regist sau legendă; divales apices;

Împăratul, către toate eparhiile din Imperiu, prin legații acestora.

Prin acest text, împăratul comunică bucuria restabilirii păcii în Imperiu, în urma tulburărilor bisericești generale, provocate de erezia monotelită. Sinodali s-au străduit prin cuvânt și scris să-și expună părerile, cu excepția Patriarhului Macarie I al Antiohiei, care a perseverat în erezie. Sinodul Ecumenic al VI-lea a

convenit la o formulă de definiție dogmatică unică – oros, pe care împăratul a confirmat-o prin semnătura sa și a pus-o în circulație prin edictele pe care le-a dat. Monarhul crede că de acum va fi asigurată pacea în Biserică.

Franz DÖLGER crede că aici a avut loc o eroare a serviciului de registratură a Cancelariei imperiale și leagă acest regist de cel precedent, nr. 247, din data de 13 dec. 681.

c. 681 dec. ?, regist nr. 249

Divalis jussio:¹⁵³ împăratul către exarhul imperial din Ravenna, privind reducerea taxelor privitoare la alegerea papei. Împăratul îi comunică acestuia că după moartea Papei Agathon, nou-alesul Papă, înainte de hirotonirea într-un arhiereu sau de întronizare (în cazul în care era deja episcop), trebuie, mai întâi, să ceară și să obțină confirmarea sau recunoașterea în noua funcție, din partea împăratului romeu de la Constantinopol.

¹⁵¹ Începutul pontificatului lui Leon al II-lea, trebuie corectat și în lucrarea noastră, la p. 37 (80 Sf. **Leon II**, Sicilianul, î. d. finele nov. 681 – 3. VII. 683), adică în **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.

Corectura se impune efectuată și în lista papilor, S. **Leone II** Siciliano, 17.VIII.682-3.VII.683, din **Annuario Pontificio**, la începutul acestui șematism.

¹⁵² Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 30.

¹⁵³ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 30.

682/3 ? ?, regist nr. 251

Jussio divalis: Biserica din Provincia Mitropolitană de Ravenna, căreia împăratul i-a acordat statutul de autocefalie, tot cu avizul împăratului este reintegrată jurisdicției nemijlocite a Patriarhului de la Roma Veche: vezi regist nr. 233, din * 666 martie 1. Noul Arhiepiscop de Ravenna, nu va mai fi hirotonit întru arhieru de către episcopii săi sufragani, ci de către Papă, împăratul insistând ca acest ierarh să fie totuși scutit de taxa pentru pallium și celelalte cadouri și angarale pe la diferitele servicii, legate de numirea, întronizarea și hirotonirea întru arhieru, pe care le percepe Curia Romană: vezi registul nr. 238.

684/5 ? ?, regist nr. 252

Divalis jussio: Împăratul către Papa Benedict II (684-685), către cler, popor și armata din Roma, prin care, în contradicție cu decizia imperială, din registul nr. 249, ordonă că noul alesul Papă să fie imediat hirotonit întru arhieru și (sau) întronizat, fără să aibă în prealabil întărirea sau confirmarea alegerii din partea împăratului. Această măsură a fost probabil luată pentru evitarea conflictelor cu susținătorii candidaților din opoziție, adică cei care au pierdut alegerile, evitându-se astfel și crearea de „antipapi”, de care Biserica Romană a avut din belșug. Totodată împăratul menționează că alături de această decizie, el mai trimite Papei și bucla de păr a prinților co-regenți Justinian și Heraclios.¹⁵⁴

687 febr. 17, regist nr. 254

Incipit: „Magnum studium, magnam sollicitudinem nos habentes...”¹⁵⁵

Jussio: Justinian II (685-695 și 705-711), către Papa Konon (686-687), prin care, cel dintâi îi comunică transferul, din ordinul său al actelor originale ale Sinodului al VI-lea Ecumenic din Arhiva Patriarhiei Ecumenice, unde se păstrau până la data respectivă, în arhiva cancelariei imperiale, încredințându-le funcționarilor imperiali, dat fiind faptul că lui – împăratului romeu – și nu Papei sau Patriarhului din Polis i s-a încredințat din partea Lui Dumnezeu răspunderea pentru păstrarea dreptei credințe.

În acest scop, Justinian al II-lea a poruncit ca aceste acte sinodale să fie citite în fața diferiților demnitari bisericești, militari și laici, convocați de el în capitală ori aflați acolo în mod întâmplător, care au fost apoi obligați să le semneze – signare – și să le adopte: patriarhi, legați papali, arhiepiscopi, episcopi, funcționari de Stat, membrii gărzii imperiale, reprezentanților de theme, exkubitorilor, reprezentanților armatei din Obsequium, Thrakession, Armeniakon, Italia, ai flotei imperiale (Karavisianii), a Septenssianilor, reprezentanții armatei imperiale din Sardinia, Africa. În acest scop și cu această intenție trebuie ca actele sinodale să fie arhivate și păstrate întregi și neatrinse.

Autenticitatea documentului, pe care-l descrie registul este contestată de mulți istorici, În primul rând documentul, după forma lui de redactare a fost adresat Papei Ioan al V-lea (685-686), în timp ce Konon era deja Papă din anul 686.

Pe timpul acela și în secolele următoare, cancelariile nu obișnuiau să menționeze papii nominal, iar atribuirea documentului, ca fiind adresat Papei Ioan V, ar putea fi interpretată ca o greșală târzie a unui copist de la cancelaria imperială. Așa se explică și faptul că în Liber pontificalis, destinatarul documentului imperial este menționat a fi Konon, nu Ioan al V-lea.

¹⁵⁴ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 30-31.

¹⁵⁵ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 31.

Că documentele originale ale Sinodului al VI-lea Ecumenic, nu se aflau la locul lor, în Arhiva Patriarhiei Ecumenice, o confirmă ulterior și scriitorul Agatho.

O falsificare a acestor acte, istoricii o exclud cu fermitate.

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului Ecumenic Întâiul Sinod Trulan, 680-681

1. Din timpul Patriarhului Toma II, 17 april 667-669 nov. 15

Regest nr. 307 din 667, Ta avtentika synodika..., Sinodica Patriarhului Toma II, adresată Patriarhului Vitalian, care însă n-a putut fi trimisă la Roma, deoarece capitala era asediată de „saraceni”, adică de arabii omeazi, de la Damasc. Asediul a durat doi ani de zile. Conținutul sinodicii este ortodox. Text pierdut, menționat la Sinodul VI Ecumenic, sesiunea 13, Mansi XI, 576^{AC} și 577^A.

2. Din timpul Patriarhului Ioan V nov. 669-675 august

Regest nr. 308 din nov. sau dec. 669, Isotypa ton synodikon, Sinodica adresată de Ioan V, lui Macarie I al Antiohiei, citită la Sinodul VI Ecumenic, sesiunea 13 și considerată a fi eterodoxă. Text pierdut, Mansi XI, 576DE. S-au păstrat doar fragmente din „Incipit...” și lista semnăturilor.

Această sinodică a fost trimisă și la Roma, unde se pare că n-a mai ajuns, adică n-a fost acceptată, știind de la Teodor I (677-679 și 686-687) că acesta n-a cutezat să mai trimită în Apus (la Roma Veche) o sinodică, de teamă ca să nu fie refuzată, cum s-a întâmplat cu aceea a predecesorului său Ioan V. Sinodica lui Ioan V, Roma ar fi refuzat-o pentru motivul că nu era destul de deslușită privind condamnarea monotelismului.

3. Din timpul Patriarhului Constantin I, 2 sept. 675-677 august 9 regest nr. 309

Regest nr. 309 din sept. 675, Isotipon ton sinodikon, Sinodica adresată de Constantin I, lui Macarie I al Antiohiei, citită la Sinodul VI Ecumenic, sesiunea 13, Mansi XI, 576^E. Diplomatica și critica textului sunt aceleași, ca și la regestul nr. 308.

4. Din timpul Patriarhului Teodor I (prima oară) aug. /sept. 677-679 nov. /dec.

Regest nr. 309 a, din sept. 677, Anigage, Raport al lui Teodor I, către împăratul Constantin IV (668-685). Teodor I îi comunică monarhului teama sa, de-a trimite sinodica de întronizare Patriarhului Donus al Romei, pentru motivul că acesta din urmă ar putea s-o refuze, așa după cum s-a întâmplat și în cazul predecesorilor săi.

Menționată este sinodica în Sacra lui Constantin IV, către Donus, Mansi XI, 196^E.

Acest raport este probabil precedat de o joncțiune a împăratului, prin care i se cerea lui Teodor I să trimită sinodica la Roma.

Regest nr. 310 din sept. 677, Protreptiky epistoly, Scrisoare de îndemn, de chemare la pace, trimisă Patriarhului Donus al Romei. Scrisoarea a fost trimisă pentru a înlocui sau suplini sinodica de întronizare. Text pierdut, Mansi XI, 196^E-197^A.

Regest nr. 310 a, datat după luna septembrie 677, Apelogisanto, Răspuns de justificare a lui Teodor I, către împăratul Constantin IV. Mențione în Sacra lui Constantin IV, către Donus, Mansi XI, 197^B. Fiind interogați de împărat, privitor la conflictele Patriarhul Romei (recte cu Biserica Romei), Teodor I și Macarie I, adică reprezentanții Bisericii Constantinopolului și Antiohiei, răspund: după ce noutățile termenilor tehnici teologici au fost introduse din ignoranță sau datorită ignoranței deplasate față de misterele credinței, n-a mai avut loc nici o întâlnire între cele două tronuri, pentru a defini această problemă dogmatică.

Regest nr. 310 b, datat după luna septembrie 677, Enstasis, deisis, Libellus (cerere sau răspuns), adresat împăratului Constantin IV. De comun acord cu Macarie I al Antiohiei, Teodor I și sinodul său insistă pe lângă monarh pentru ca Vitalian al Romei să fie șters din diptice. Documentul l-a semnalat deja Sinodul VI Ecumenic, în sesiunea 8-a, Mansi XI, 345^{AB}, precum și Constantin IV, în Sacra, către Donus, Mansi XI, 200DE.

Critica textului presupune că cererea a fost probabil inclusă printre documentele de la regestul nr. 310 a, iar documentele acestui regest (310 b) ar conține doar răspunsul ?

Patriarhul Gheorghe I atestă că actele sinodului au fost anexate documentului de la acest regest (310 b), iar în momentul respectiv, Biserica lui (adică cancelaria Bisericii Constantinopolitane) constată întârzierea Romei privind trimiterea de apocrisiar.

Regest nr. 310 c, datat după luna septembrie 677, Subscriptio, Subscrierea, adeviunea lui Teodor I, la mărturisirea de credință, prezentată de Macarie I al Antiohiei, împăratului Constantin IV. Textul este menționat în Liber Pontificalis, Mansi XI, 167^C.

Critica textului precizează că această acțiune, acest gest al lui Teodor I nu este menționat în textele Sinodului VI, în momentul în care a fost citită profesiunea de credință incriminată, adică de cuprins monotelit (cu semnăturile date de Mansi XI, 357^E-360^A, nici în sensul ortodox, adică opus textului eretic. Sacra imperială îl asociază pe Macarie I al Antiohiei, la toate demersurile întreprinse de Teodor I, așadar autenticitatea semnăturii lui Macarie I, poate fi plauzibilă. Redactorul notiței din documentele lui Agathon al Romei (678-681) a putut avea acces la toate rapoartele trimise prin legați, pe care actele sinodale nu le menționează.

5. Din timpul Patriarhului Gheorghe I nov. /dec. 679-686 ian. /febr.

Regest nr. 310 d, din 680 ?, Plirophorisantes kai peisantes, Raportul făcut de Gheorghe I, împreună cu Kyr Gherman, prin carel convinge pe împăratul Constantin IV să scrie Patriarhului Romei Vechi, privitor la convocarea unui Sinod ecumenic. Menționarea textului la Mansi XII, 967^D. Critica textului precizează că indiferent care ar fi valoarea reală a acestei scrisori-raport, intervenția unui patriarh nu poate fi ignorată, pentru că, printr-o SACRA, împăratul i-a conferit Patriarhului Ecumenic puterea de-a convoca pe mitropoliții din jurisdicția lui. Se poate întâmpla că Teodor I a fost depus din Scaun chiar datorită opoziției făcute împăratului, privitor la politica bisericească a Curții imperiale și a atitudinii lui favorabile față de monotelism.

Regest nr. 311 din 17 febr. 681, Professus est in scriptis, Mărturisire de credință scrisă.

Gheorghe I recunoaște cele două naturi în Iisus Hristos, cele două voințe, cele două lucrări, precum mărturisește și Tronul Romei Vechi și-i anatematizează pe cei care afirmă că în Hristos nu există decât o natură, o voință și o lucrare. Text pierdut, mențione la Mansi XI, 167^{CD}.

După critica textului, mărturisirea aceasta n-a stârnit niciun ecou în actele sinodale (Sin. VI Ec.), unde Mărturisirea de credință ar fi fost prezentată legaților romani, după care ar fi trebuit să fi fost citită la sesiunea din 25 febr., nefăcându-se însă nicio însemnare despre textul ei. Se poate întâmpla că informația provine doar din notițele și rapoartele legaților romani, făcute ulterior.

Regest nr. 312 din 16 septembrie 681, Subscrierea definiției de credință de la Sinodul VI Ecumenic, din anul 681. Sesiunea 18-a, Mansi XI, 640^{CD}.

Regest nr. 313 din 16 sept. 681, Subscrierea la prosphonetikos, către împăratul Constantin IV. Textul la sesiunea 18-a a Sinodului VI Ecumenic, Mansi XI, 668^E.

Regest nr. 314, din sept. 681, după ziua de 16, Gheorghe I consimte subscrierea (adeziunea, semnarea sau acceptiunea) la scrisoarea Sinodului VI Ecumenic, redactată pentru Patriarhul Agathon al Romei Vechi. Textul este la sesiunea a 18-a, Mansi XI, 688^C. Mențione tot la Mansi XI, 737-738.

6. Din timpul Patriarhului Teodor I (a doua oară) ian. /febr. 686-687 dec. 28

Regest nr. 315, dinaintea de 17 febr. 687, Signare, Ypographein, Teodor I semnează actele sinodale regăsite, ale Sinodului VI Ecumenic. Mențione la Mansi XI, 737-738.

7. Din timpul Patriarhului Paul III ian. 688-694 august 20

Regest **nr. 316, din c. 689, Misiune încredințată la trei episcopi: de Ancira, Cizic și Corint, precum și hartophilax-ului Constantin, în calitate de „topoteret”-vicar, reprezentant (al patriarhului?). Aceștia trebuiau să meargă la Roma Veche, pentru a lua parte la procesul înscenat Sf. Grigorie de Agrigente, acuzat de abateri morale.

Critica textului specifică un amănunt din „vita” sau sinaxarul Sf. Grigorie, în care este menționat „un nou cod” de legi bisericesti, stabilit de împărat, iar Sinodul roman a putut sugera o apropiere de Sinodul quinisext, din anul 691-692. Deci, documentul este apocrif.

Regest nr. 317 din 691, după data de 1 sept., Ypographi, Subscrierea, semnarea canoanelor Sinodului quinisext, în Troullo. Textul la Mansi XI, 988^D.

8. Din timpul Patriarhului Calinic I sept. 694-706 primăvara

Regest *nr. 318, din 694, Graphikai paidevseis, Dojană arhierescă sau Reproș făcut de Sf. Calinic I, împăratului Justinian II, pentru actele de violență pe care le-a făcut. Sinaxarul Sf. Calinic I este pe data de 23 august (Vita s. Callinici 2). Critica

textului consideră noțiunea de „Graphikai” ambiguă. Se poate înțelege prin această noțiune, fie o dojană scrisă, caz în care s-ar utiliza adjectivul „eggraphos”, fie că este vorba de reproșuri extrase sau utilizate pe baza Sf. Scripturi sau a textelor liturgice.

9. Din timpul Patriarhului Cyrus sau Cir Primăvara 706-712 încep. anului

Regest nr. 319 din vara anului 711, Formulă de anatemă sau de excomunicare, scrisă de Patriarhul Cyrus și de episcopii prezenți (la un Sinod în capitală ?, n.n.), la ordinul împăratului Justinian II (705-711), împotriva curopalatului Sembat și a armenilor vinovați de jefuirea orașului Phasis – Poti. Această formulă de afurisire, trebuia să fie rostită în Constantinopol anual, de Sfintele Paști, dată la care au fost comise aceste fărâdelegi. Text pierdut. Critica textului susține că s-a intenționat să se dea acestei anateme un caracter confesional, pentru că Philippikos (711-713), predecesorul lui Anastasios II (713-716) a intimat (a somat) armenii supuși ai Imperiului, să renunțe la monofizitism și să accepte dogmele Ortodoxiei Calcedoniene. Sembat a refuzat să se supună ordinului imperial, retrăgându-se din serviciu bazileului, a părăsit Phasis-Poti, după ce l-a jefuit. Ordinul și refuzarea lui, sunt doar niște ipoteze, susține critica textului. Aceste evenimente au fost consemnate și transmise doar de sursele și cronicarii armeni. Ghevond – armean – susține că împăratul a fost consternat de aceste evenimente și de această lipsă de loialitate, văzând în anatemă, motivul pierderii Armenilor, atât ca Biserică, cât și ca teritoriu sau provincie imperială.

Cronologia evenimentelor este însă alta: nu-l putem implica pe Philippikos în geneza acestor evenimente; Ghevond informează că Sembat n-a rămas la Phasis-Poti, decât pe o durată de șase ani. Curopalatu Sembat a cerut și a primit orașul Phasis-Poti, în urma masacrării nobililor armeni, act care, conform surselor celor mai demne de crezare, ar fi avut loc în anul 704, nu de Sf. Paști, ale anului 711. Prin urmare, Justinian II a dat ordinul pentru redactarea și aruncarea anatemei din vara anului 711, nu Philippikos, nici Anastasios II. Justinian II, care l-a și numit – sau reconfirmat – pe Sembat la Phasis, prin anul 705, n-a mai apucat să se răzbune pe armeni, acest lucru făcându-l Philippikos.

10. Din timpul Patriarhului Ioan VI, începutul anului 712-715 iulie ori încep. lunii august

Regest nr. 320 din primul trimestru al anului 712, Tomos peri pisteos sau Eggraphos anatematisan, Tomos dogmatic sinodal cu anatematismă, aruncat asupra Sinodului VI ecumenic. Text pierdut, mențiuni la Mansi XII, 192^E, 193^A.

Regest nr. 321 din primul trimestru al anului 712, Grammata, Scrisoarea Patriarhului Ioan VI, către Patriarhul Constantin al Romei Vechi (708-715), în favoarea monotelismului. Text pierdut, mențiune la Mansi XII, 200^{BC}.

Regest nr. 322 din 713, după 4 iunie, Apologias grammata sau Epistoly apologitiki, Scrisoare prin care Ioan VI cere scuze patriarhului Constantin al Romei Vechi, pentru că sub Philippikos Bardanes (711-713) a favorizat monotelismul.

Ioan VI declară că a fost constrâns de uzurpatorul Philippikos să favorizeze monotelismul. Pe de altă parte el a făcut acest lucru și kat'ikonomia, adică din motive diplomatice bisericești, pentru a-l împlânzi pe împărat, care intenționa chiar să anuleze Sinodul IV Ecumenic și să declare nule și neavenite toate deciziile și canoanele formulate la Calcedon în anul 451. Mai departe, el a fost silit să trimită Romei Vechi o sinodică monotelită, în care însă el a atenuat termenii, în măsura în care a putut, rămânând ortodox în conștiința sa. Pentru a se scuza, Ioan VI invocă gestul profetului Natan, care a vorbit în parabole cu împăratul David, muștrându-l pentru adulterul săvârșit cu femeia oșteanului Urie, fructul literar al acestei întâmplări fiind Psalmul 50.¹⁵⁶ Alături de acest exemplu, Ioan VI a mai invocat și citate din Sfinții Părinți.

În plus, atunci când tiranul Philippikos a dat foc actelor Sinodului VI Ecumenic, Ioan VI a reușit să obțină o copie a fascicolului sinodal, din 680-681, pe care o păstrează în reședința patriarhală. Lucrând acum la redresarea și înlăturarea greșelilor comise, Ioan VI se adresează patriarhului Romei, și-l roagă să manifeste compasiune și înțelegere față de greșelile pe care le-a comis, deoarece și vârhovnicul Apostolilor (al căror urmaș el este, n.n.) Petru a cunoscut slăbiciunea omenească.

Leon I al Romei a procedat în acest fel, față de cei care la Efes l-au condamnat pe Patriarhul Flavian. La fel a procedat și Chiril față de cei care au vrut să anuleze condamnarea lui Nestorie. De aceea și patriarhul Constantin al Romei este rugat să aibă înțelegere față de el – Ioan VI – și să nu vadă în el un dușman al credinței, așa după cum a procedat și Moise cu fratele său Aaron, care l-a reprimat, l-a iertat pentru violențele comise și nu l-a depus din preoție. Text la Mansi XII, 196-208, având și versiune latină.

Cronologia documentului poate fi fixată imediat după ce alt uzurpator, Anastasie II (713-716) a preluat tronul Romaniei, adică al Imperiului Romeu, adică în anul 713.

Scrisoarea a fost trimisă la Roma împreună cu Sacra împăratului Anastasie II.

Regest nr. 323 din 713, puțin timp după 4 iunie, Synodika, Sinodica trimisă Patriarhului Constantin al Romei Vechi. Text pierdut, Mansi XII, 193^D.

Această sinodică a lui Ioan VI conținea probabil o mărturisire a credinței referitoare la ansamblul dogmelor ortodoxe.

Regest nr. 324 din iunie sau iulie 715, Synodika sau Sinodica lui Ioan VI, trimisă Patriarhului Grigorie II al Romei Vechi. Se pare că acest document a plăcut Papei și a fost de conținut ortodox, autorii regestelor specificând că s-a și răspuns la această Sinodică. Text pierdut, Mansi XII, 226^D. Această Sinodică nu trebuie confundată cu aceea trimisă lui Constantin al Romei, vezi regestul nr. 322.

¹⁵⁶ Toată istoria întrevederii dintre Natan și David poate fi urmărită în 2 Regi 11, 2-17.

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului Ecumenic Al doilea Sinod Trulan

Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος, 691-692

sau „sinodul quinisexť”, adică al „cinci-șaselea”, Constantinopol, 691-692, ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – troullos – convocat de împăratul Justinian II (685-695), cu 240 de părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Paul III (688-694), dând 102 canoane. Nu există regeste pe această temă.

Regest imperial privitor la cronologia Sinodului „sinodul quinisexť”, adică al „cinci-șaselea”

705 după martie 1, regest nr. 264

Sacra: Scrisoare imperială a lui Justinian al II-lea, către Papa Ioan al VII-lea, dusă de doi mitropoliți. Împăratul îl roagă pe Papă să convoace Sinodul Roman, numit în scrisoare „Conciliul Apostolic”, unde să decidă, care canoane din Sinodul „quinisexť”, adică al „cinci-șaselea”, din anul 691-692, este dispus să le accepte și pe care dintre ele le respinge.¹⁵⁷

Comentar

La lucrările Sinodului quinisexť au participat între 211 și 240 de episcopi, Pidalionul menționează 227 și 240 de Părinți, participanți la lucrările sinodale, de pe cuprinsul Imperiului Romeu și din afara frontierelor acestuia: 190 de Părinți au venit din eparhiile de sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice; 10 episcopi au venit din Illyricul Oriental; Patriarhul Alexandriei, Patriarhul Antiohiei, cu încă 23 de episcopi; Patriarhul Ierusalimului, cu încă un episcop. Total, 227 de episcopi.¹⁵⁸ Lista însă nu este completă, dacă ne gândim la cei doi „legați” ai Romei Vechi și chiar la Patriarhul Ecumenic, nefiind sigur, dacă el era integrat sau nu în rândul celor 190 de participanți, din cuprinsul Patriarhiei. Listele cu semnăturile participanților au lăsat spațiu liber pentru șase semnături, caz specific sinoadelor ecumenice, adică Sinodul quinisexť, din 691-692 dădea o completare canonică și dogmatică, pentru toate cele „cinci Biserici” sau Patriarhii ale Pentarhiei, prezente la lucrările Sinodului VI Ecumenic.¹⁵⁹

Pidalionul mai precizează că dintre episcopii participanți la Sinodul quinisexť, 43 au participat și la lucrările Sinodului al VI-lea Ecumenic, din 680-681 și au semnat deciziile și mărturisirea de credință formulate acolo.¹⁶⁰ În realitate au fost 55 de episcopi, a căror semnături pot fi identificate pe listele ambelor sinoade: din 680-681 și 691-692.¹⁶¹ Papa Sergiu Sirianul (687-701) însă a refuzat să semneze cele șase *tomosuri* (cinci pentru

¹⁵⁷ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 32.

¹⁵⁸ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum...*, Op. cit., p. 24.

¹⁵⁹ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum...*, Op. cit., p. 25.

¹⁶⁰ Pidalion, p. 232.

¹⁶¹ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum...*, Op. cit., p. 25.

Pentarhiile Pentarhiei și unul pentru Curtea imperială), în care erau redactate deciziile sinodale din 691-692, adică *Codificarea dreptului canonic, din anul 692*. Regestele imperiale și patriarhale, înregistrează astfel de încercări de-a convinge patriarhii Romei Vechi să accepte cele 102 canoane ale Sinodului quinisext.

„Regest nr. 264, din 705 după martie 1, Sacra: Scrisoare imperială a lui Justinian al II-lea, către Papa Ioan al VII-lea, dusă de doi mitropoliți. Împăratul îl roagă pe Papă să convoace Sinodul Roman, numit în scrisoare „Conciliul Apostolic”, unde să decidă, care canoane din Sinodul „quinisext”, adică al „cinci-șaselea”, din anul 691-692, este dispus să le accepte și pe care dintre ele le respinge.”¹⁶²

Amănunte privitoare la sesiunile sinodale nu avem, actele fiind probabil arse, împreună cu cele privitoare la Sinodul VI Ecumenic, în jurul anului 713, din porunca uzurpatorului Bardas.

Biserica n-a avut liniște nici după încheierea Sinodului quinisext, deoarece împărății și patriarhii de la Constantinopol, din motive politice și de circumstanță, au continuat să favorizeze monotelismul, după cum se poate deduce și din regestul patriarhal:

„Regest nr. 322, din 713 după 4 iunie, Apologias grammata, Scrisoare prin care Ioan VI al Constantinopolului se scuză față de Constantin I, pentru că a favorizat monotelismul sub împăratul Philippicus Bardas (711-713). Patriarhul Ioan VI menționează că prin această atitudine el a acționat kat’iconomia, încercând să salveze ce se mai putea încă salva, deoarece uzurpatorul Bardas intenționa să anuleze toate deciziile de la Calcedon, din anul 451. În timp ce Bardas a dat ordin să fie arse actele Sinodului VI Ecumenic, el a pastrat în taină un exemplar în palatul patriarhal.

*Regest *325, din 715 ?, Anematise, Anatematism sinodal. Patriarhul Ecumenic German I (715-730), într-un Sinod la Constantinopol, în prezența a o sută de episcopi, a anatematizat pe instigatorii și „arhitecții” monotelismului. Text pierdut. Vezi Mansi, XII, 257 A.”*

*

De monofizitism nici nu mai amintim, pentru că acesta era deja bine constituit în Egipt, în Siria și în Armenia, cu structuri ierarhice proprii și încă protejat de Califii de la Damasc.

* * *

În anul 692, adică în faza de redactare a celor 102 canoane ale Sinodului quinisext, Biserica avea deja un trecut de aproape șapte secole, o experiență destul de bogată, privind modul de receptare a adevărurilor de credință, a canoanelor disciplinare, a raporturilor dintre scaunele patriarhale, a evoluției structurilor bisericesti, a vieții

¹⁶² Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 32.

REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil: Regesten von 565-1025, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în Byzantion, I, 1924, p. 591-593}.

credincioșilor și nu în cele din urmă a relațiilor dintre Altar și Tronul imperial, dintre Constantinopol și Roma, a problemelor pe care le ridicau ereziile și a răspândirii islamului. Toate aceste elemente, cu specificul și problematica, pe care o ridicau, pot fi regăsite în cuprinsul celor 102 canoane ale Sinodului quinisexet. Referitor la erezii, „Enciclica Patriarhilor ortodocși din anul 1848” menționează două, ca fiind cele mai periculoase pentru unitatea și integritatea Bisericii din toate timpurile: Arianismul și Papismul.¹⁶³

Biserica Ortodoxă era îngrijorată de inovațiile și evoluția Bisericii Latine, de ereziile monotelită și monofizită, de reformarea, adaptarea și disciplina internă a clerului, a credincioșilor, a mănăstirilor, de buna administrare a bunurilor bisericești, de comportamentul demn al clerului, al monahilor și al laicilor etc.

Canoanele Sinodului quinisexet mai oferă specialistului și stadiul de evoluție internă a predaniilor și a vieții bisericești ortodoxe, din timpul respectiv:

- celibatul episcopilor (canonul 12: Episcopii să nu viețuiască împreună cu soțiile lor);
- întâietatea Tainei Hirotoniei, față de Taina Nunții (Canonul 6. Căsătoria după hirotonire este oprită) sau Canonul 3. „Cei căsătoriți de două ori nu pot fi clerici”;
- condamnarea simoniei, Canonul 22 și 23;
- vârsta canonică pentru hirotonire, canonul 14-15 sau pentru intrarea în monahism, canonul 40;
- gradele de rudenie, canonul 53 și 54;
- lupta contra obiceiurilor păgâne, canonul 57, 61, 62, 65, 67, 71, 72, 77, 94 etc.
- lupta contra iudaismului, canon 11;
- modul în care se țin sărbătorile, posturile, celebrarea liturgică etc.

*

Din colecția de canoane a Sinodului quinisexet se poate constata că părinții sinodali erau la curent cu toate inovațiile din Biserica Latină, pe care le-au și criticat în mod estompat și în răsărit le-au interzis prin canoane exprese, formulate în acest sens, cum ar fi:

1. Slujirea Sfintei Liturghii în zilele de peste săptămână, din Postul păresimilor, este interzisă de Sinod, care prescrie, prin canonul 52, ca în acest timp să se slujească Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite;
2. Postul Mare, să nu se țină „ca romanii” (adică după cum procedează latinii), canon 55 sau „ca armenii”, canon 56;
3. Iisus Hristos să nu fie reprezentat în chip de Miel, ci în chip de Om, canon 82;
4. Celibatul preoților din părțile barbare,¹⁶⁴ adică de la latini, canon 30;

¹⁶³ „Enciclica Patriarhilor ortodocși de la 1848”, Art. 4, la: Ioan N. FLOCA, CANOANELE BISERICII ORTODOXE. Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 529.

¹⁶⁴ Noțiunea de „barbar” era expresia preferată a grecilor, pentru definirea tuturor celor care nu cunoșteau această limbă: bâlbâit, găngav, adică cineva care nu știe să vorbească grecește, nu o altă limbă.

5. Părăsirea soției, pentru motive de celibat este interzisă, canon 30 (aluzie tot la latini);
6. Postul de sâmbăta și duminica, în Postul păresimilor este interzis, canon 55;
7. Postul cu ouă, lapte și brânză (ca armenii) se interzice, canon 56;
8. Clerul „inferior”, adică preoții și diaconii sunt scutiți de obligativitatea celibatului, canon 13, în schimb arhieriei trebuie să trăiască în celibat, canon 12;
9. Reconfirmarea autorității și ordinea prescrisă de Pentarhiei a înfuriat de asemenea Roma Veche, canon 36;
10. Divorțul și celibatul episcopilor aleși din rândul clerului de mir (căsătoriți), canon 48;
11. Sâmbăta și duminica nu se îngenunche în Biserică, canon 90;
12. În răsărit se interzicea căsătoria, după hirotonire, canonul 6. Astfel, pentru prima oară, Preoției ca Taină i se acorda întâietate față de Taina Nunții. O justificare dogmatică nu există privitoare la această decizie canonică, valabilă până în ziua de astăzi, atât în Biserica Ortodoxă, cât și la Vechii Orientali.

*

Lupta împotriva abuzurilor puterii de Stat și a ereticilor, este menționată cu privire la posibilitatea de exercitare a puterii episcopale și a clericilor: „Sila nu ia puterea episcopală”, canonul 37 sau „Numai sila iartă părăsirea Bisericilor de către clerici”, canonul 18. „Sila” este aici sinonim cu „forța”, adică numai o forță exterioară, căreia clericul sau episcopul nu i se poate împotrivi, însă și aici avem poziția clară a Bisericii, exprimată în mod canonic, potrivit căreia:

„Cum că Dumnezeuieștile Canoane sunt mai tari decât împărăteștile legi”
(Pidalion, p. 22).

[În praxa a patra a Sinodului al IV-ea se scrie: „Prea slăviții boieri au zis: măritului stăpânitor al lumii (adică lui Marchian împăratul) iau plăcut, ca nu după împărăteștile cărți, ori după pragmaticile forme [și așa se numesc cărțile împărătești], să urmeze preacuvioșii episcopi, ci după Canoanele cele legiuite de Sfinții Părinți. Sinodul a zis: Împotriva Canoanelor, nici o lucrare să (nu) poată. Canoanele Părinților să se ție. Și iarăși: Îi rugăm, ca fără zicerea împotriva, lucrările cele de oarecare, în toate eparhiile, spre vătămarea Canoanelor, să rămână nelucrătoare; ci să stăpânească Canoanele prin toate... toți acestea le zicem. Toate lucrările să se surpe. Canoanele să stăpânească după hotărârea Sfântului Sinod, și în toate celelalte eparhii hotărârile Canoanelor să stăpânească.”]

βάρβαρος este o expresie cu echivalent în sanscrită „*barbarāh*”-plural, însemnând același lucru: bâlbâit, găngav (primitiv, needucat, n.n.), pentru că nu știa să vorbească sanscrita. După modelul grecilor, și arabii au o atitudine și o expresie similară, față de cei care nu sunt de etnie arabă sau nu înțeleg această limbă: *‘aḡam* (‘adṣam), adică „nearab”.

Mahommed și monofiziții

Dacă Mahommed l-a creat pe Carol cel Mare (768-814), atunci Eutihie l-a creat pe Mahommed: „... si ‘Mahomet fit Charlemagne’, Eutychès avait fait Mahomet”. Așa își începe Henri GRÉGOIRE studiul său privitor la „Mahommed și monofizitismul” (Mahomet et le Monophysisme), din volulul festiv, din anul 1930, dedicat bizantinologului Charles Diehl.¹⁶⁵ Mai pe înțelesul tuturor, aversiunea monofiziților față de Chalcedon și față de atoritățile imperiale bizantine ar fi creat platforma necesară și climatul psihologic de evoluție a islamului. În acest climat s-au regăsit arabii din imperiile Romeic și Persan, precum și cei din peninsula Arabiei, în lupta lor contra elenismului și a imperiului Persan. Pentru arabi, atât creștini, cât și musulmani, identitatea lor etnică este mai importantă decât apartenența confesională sau religioasă. Curtea imperială romeică și Biserica Ortodoxă n-au vrut să realizeze că Biserica Alexandriei, cu un creștinism vechi, înfloritor și cosmopolit (greces, copt, etiopian, nubian, arab etc.), rămasă pe locul al treilea în structura Pentarhiei, era nemulțumită de aroganța grecilor, de elenizarea bisericească, de poziția pe care o deținea Tronul acesteia etc. Până în anul 325, Scaunul Alexandriei avea întâietate în Biserica primară, după care urma Tronul Antiohiei, iar pe locul al treilea apărea Tronul Romei Vechi. Ierusalimul, prin Mitropolia din Cezareea Palestinei, ținea de Biserica Antiohiei, bucurându-se pe timpul acela un loc de „cinstire”. Patriarhii Alexandriei au refuzat să accepte locul al doilea în ordinea ierarhică a Exarhatelor din 325 și locul al treilea, din 381, fixat de patriarhul Damasus al Romei Vechi (366-384), menținut astfel și în structura Pentarhiei, din anul 451. Abia în anul 870, la al IV-lea Sinod din Constantinopol sau al „VIII-lea Sinod Ecumenic” (869-870), în canonul 17 și 21, Alexandria a consimțit a fi pe locul al treilea din Pentarhie. În această perioadă, Tronul Alexandriei nu mai era decât o umbră din ceea ce a fost odată: după sciziunea coptă, din anul 536 și după islamizările forțate, de după anul 642, numărul credincioșilor, clerului și eparhiilor din această parte a lumii creștine s-au redus în mod drastic. Tronul Antiohiei a fost obligat să facă aceleași experiențe, prin care a trecut și Biserica Alexandriei și Ierusalimului.

Revenind la problema identității arabe, menționăm că în prima fază de extindere a islamului, acesta a întărit și conștiința creștină a arabilor de această religie în general și a monofiziților în special. Patriarhul Mar Ignatius Zakka Iwas I, precizează că abia după ce arabii au pierdut hegemonia în Orientul Apropiat, a început adevărata tragedie a creștinilor din acele părți: sirieni, rum ortodocși, copti, asirieni, maroniți etc. Este vorba de decimarea creștinilor din Orientul Apropiat făcută de mongoli, la sfârșitul secolului al XIII-lea, mai precis după anul 1295, când aceștia s-au convertit la islam:

„Im Jahre 1258 fiel Bagdad an die Mongolen, die sich 1295 zum Islam bekannten.

Ihren eigentlichen Niedergang aber erlebte die Syrisch-Orthodoxe Kirche gemeinsam mit den anderen Kirchen im Vorderen Orient, als gegen Ende des

¹⁶⁵ P. 107, din: Henri GRÉGOIRE, *Mahomet et le Monophysisme*, în *Mélanges Charles Diehl*, premier volume, Histoire, Paris, Librairie Ernest Leroux, 1930, p. 107-119.

13. Jahrhunderts die aus Innerasien eingedrungenen Mongolen den Islam annahmen und ihn weniger tolerant als die Araber vertraten. Buchstäblich dezimiert wurde die orientalische Christenheit schließlich durch den grausamsten Repräsentanten des mongolisch-islamischen Fanatismus; durch Timur Lenk um 1400, der Mesopotamien, Syrien und Kleinasien durchzog und sich dabei als Todfeind des Christentums verstand.”¹⁶⁶

Numai că Sanctitatea Sa Patriarhul Mar Ignatius Zakka Iwas I, în calitatea și poziția pe care o are, adoptă o formă irenică, politicoasă la adresa musulmanilor și patriotică, atunci când idealizează epoca de stăpânire arabă în Orientul Apropiat. Adevărul este însă undeva la mijloc, pentru că altfel nu se pot explica persecuțiile, îngrădirile, convertirile la islam, confiscarea bisericilor și transformarea lor în moschei, care au avut loc după anul 634, când arabii au cucerit Damascul, după anul 637, când aceștia au cucerit Ierusalimul, sau după anul 642, în Alexandria.

*

În fața acestor realități și având în vedere aversiunea monofiziților față de bizantini, față de împărat, ca apărător, susținător și garant al deciziilor sinodale de la Chalcedon, din anul 451, este ușor de înțeles că arabii islamici erau considerați de sirieni, de egipteni și de ceilalți orientali, ca niște „eliberatori”.¹⁶⁷

În prima fază, islamul s-a consolidat în Orientul cucerit de arabi, grație monofiziților, atât în Siria, cât și în Egipt, precum și în celelalte regiuni, cu excepția Armeniei.

¹⁶⁶ Mar Ignatius ZAKKA Iwas I, *Gemeinsame geschichte der syrischen Kirche mit dem Islam durch die Jahrhunderte*, Op. cit., 11. *Der Umgang der Kalifen mit Syrern und anderen Christen*.

¹⁶⁷ Henri GRÉGOIRE, *Mahomet et le Monophysisme*, Op. cit., passim.

Mar Ignatius ZAKKA Iwas I, *Gemeinsame geschichte der syrischen Kirche mit dem Islam durch die Jahrhunderte*, Gastvortrag des Patriarchen an der Humboldt-Univ. zu Berlin, 16.05.1995: (<http://www.suryoyo.uni-goettingen.de/library/zakka-islam.html>).

Z' Οικουμενική Σύνοδος 787 Νίκαια Ειρήνη κ' Κωνσταντίνος

7. Niceea, 787, cu Sinodiconul din 843 Al șaptelea Sinod Ecumenic, de la Niceea,

din 24 sept. – 13 oct. 787, convocat de împăratul (=împărăteasa) Irina (769-790), la Sf. Sophia, cu 365 părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Tarasie (784-806), dând 22 de canoane.

În mineiele românești, slujba și sinaxarul Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se cântă în duminica ce urmează după data de 11 octombrie.¹⁶⁸

Ca regulă generală însă, din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se face în duminica a XXI-a după Rusalii, precum și la 13 octombrie.¹⁶⁹

Miniatură, reprezentând epoca iconoclastă. Împăratul Leon III Isaurul (717-741) distruge Icoana Mântuitorului, iar soldații romei profanează Sfânta Cruce

Niceea – Iznik, Biserica Sfânta Sophia, în care s-a ținut Sinodul VII Ecumenic, 787, după restaurare, sud-est, absidele

¹⁶⁸ Lucrările Sinodului al VII-lea Ecumenic s-au încheiat însă la Constantinopol, nu la Niceea. Privitor la Sinodul al VII-lea Ecumenic, vezi Hans Georg THÜMMEL, **Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert**, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [Konziliengeschichte, Hrgg. Walter Brandmüller].
¹⁶⁹ Mineiele Românești, **Mineiul pe octombrie**, București, 1983, la ziua de 13 octombrie, nu înregistrează pomenirea părinților de la Sinodul al VII-lea Ecumenic.

Ereziarhi: împăratul **Leon III Isaurul** (717-741); **Teodosie** al Efesului, **Vasile** Kakemphatos (Hieria, 754); **Anastase** (730-754), **Constantin II** (754-766), **Nichita I** (766-780), **Teodot I** (815-821), **Antonie I** (821-837), **Ioan VII** (837-843) ai Constantinopolului; Sisiniu, Pastila etc.

Erezia: Iconoclasmul

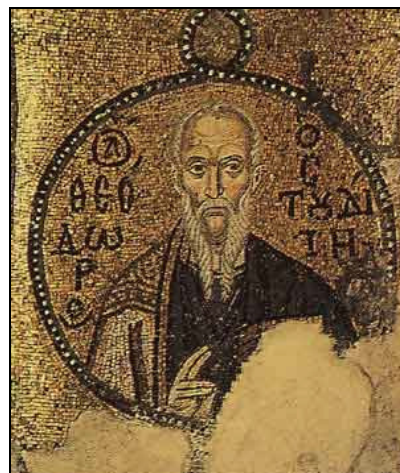

Fig. 16. — Al șaptelea sobor de la Niceea (p. 638).

Al șaptelea Sinod Ecumenic, Niceea, 787, xilografură, în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962 – Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII“ – p. 636

Niceea – Iznik, Biserica Sfânta Sophia, în care s-a ținut Sinodul VII Ecumenic, 787, înainte de restaurarea ca moscheie-muzeu, vedere dinspre sud-vest

Sf. Teodor Studitul (c. 758 – c. 826), de la Mănăstirea Studion, din Constantinopol, ascet și iconodul convins și combativ (vezi Triodul). Mozaic de la Mănăstirea Nouă – „Nea Moni” – din Chios, sec. XI, sinaxar pe 26 ianuarie și 11 noiembrie

a. Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul VII Ecumenic, 787¹⁷⁰

721 april / 722 april, regist nr. 286

Edict: Evreii și montaniștii să fie botezați cu forța.¹⁷¹

725 ? ?, regist nr. 289

Diatagma; dogma: edict al împăratului Leon al III-lea Sirianul (717-741), contra cinstirii Sfintelor icoane, interzicerea cinstirii icoanelor: „icoanele să fie ridicate mai sus”, adică lumea să nu ajungă la ele pentru a le cinsti, săruta și atinge.¹⁷²

726 ? ?, regist nr. 291

Grammata, adică un răspuns al împăratului Leon al III-lea, la scrisoarea Papei Grigorie al II-lea (715-731); jussiones: icoanele țin locul zeilor și cei care le cinstesc practică idolatria, nu este permis să cinstești nimic ceea ce este făcut de mână omenească, prin urmare nici icoanele. Cinstitorii de icoane adoră pietre, ziduri și lucruri confecționate din scândură. Ozias regele iudeilor, după 800 de ani a scos imaginea șarpelui de aramă din Templu. Tot așa, și el – Leon al III-lea – după 800 de ani, îndepărtează din Biserică imaginile idolatriei (creștine,

¹⁷⁰ O lucrare actuală, cu caracter monografic foarte bună, privitoare la Sinodul al VII-lea Ecumenic și la problema iconomahilor și iconodulilor este aceea a lui: Hans Georg TÜMMEL, **Das 7. Ökumenische Konzil in Nikaia 787**, în vol.: Hans Georg TÜMMEL, **Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. Und 9. Jahrhundert. Das 7. Ökumenische Konzil in Nikaia 787**, Verlag Ferdinand Schöningh, 2005, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p.

¹⁷¹ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 35.

¹⁷² Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 35.

n.n.), adică icoanele. Împăratul îi scrie Papei că ar fi necesară convocarea unui Sinod ecumenic. Împăratul îi scrie Papei că intenționează să trimită oamenii săi la Roma, cu ordinul de-a distruge chipul (statuia sau icoana ?) Sfântului Petru, iar pe Papă să-l prindă și să-l aducă legat în butuci la Constantinopol, în cazul în care s-ar opune acestei măsuri a monarhului. Documentul este considerat autentic.¹⁷³

**** după 726, regest nr. 292**

Gramma: Leon al III-lea către Califul Hişam de la Damasc (724-743).¹⁷⁴

Din scrisoare rezultă că împăratul apreciază mai cu seamă felul în care Damascul ține la respectarea legăturilor de pace cu Constantinopolul. Din acest motiv, ca un gest de fidelitate, Leon al III-lea, îi trimite Califului una din scrisorile unui supus de-al acestuia, prin care-l pune-n gardă pe împărat, privitor la unele intenții dubioase a monarhului musulman. Este vorba de o scrisoare falsă atribuită Sf. Ioan Damaschinul (675-749) și ticluită din ordinul lui Leon al III-lea în cancelaria imperială de la Polis, cu scopul expres de-al compromite pe acest Sfânt Părinte, față de Calif, răzbunându-se în acest chip, pentru atitudinea lui iconodulă, adică pentru că a îndrăznit să-l înfrunte și să critice iconoclasmul lui Leon al III-lea. Vita lui Cosma și Ioan menționează o scrisoare similară, care ar fi fost trimisă de către co-regentul Constantin V Copronimul (720-775, Avtocrator din 741) Șahului Chosrau al Persiei (590-628). Numai că aceste Vita apocrife nu țin cont de faptul că în prima jumătate a secolului al VIII-lea, Imperiul Persan nu mai exista. În anul 651 a fost detronat ultimul șah zoroastrian, după care a urmat stăpânirea arabă și islamizarea în masă a Persiei.

****727 sept. ?, regest nr. 293 – Grado**

Incipit: „Ecclesiarum terminum...”

Preceptum; imperialis jussio: către Provincia Veneția, prin care Leon al III-lea poruncește ca mirenii sau laicii bogați, puternici și cu influență să se abțină, să nu se amestece în problema alegerilor de episcopi. Începând cu 11 octombrie „anul curent”, adică 727, după moartea arhiepiscopului de Grado (recte Patriarhul de Grado-Aquileia), noile alegeri să fie făcute numai de cler. Documentul nu este acceptat ca autentic.¹⁷⁵

729 c. ian. ?, regest nr. 294

Dogma: Leon al III-lea, către toți locuitorii din Constantinopol, ordonă ca toate icoanele Mântuitorului, ale Maicii Domnului și ale sfinților să fie îndepărtate, aduse în mijlocul orașului și arse. Picturile murale din biserici să fie acoperite cu var. Acest edict a fost trimis și Papei Grigorie al II-lea, spre a fi pus în aplicare în vestul Imperiului. Acest edict iconoclast trebuie pus în legătură cu demisia Patriarhului Ecumenic Gherman I (715-730).¹⁷⁶

c. 730/31 ? ?, regest nr. 298

Litterae: scrisoare de răspuns a lui Leon al III-lea, către Papa Grigorie al II-lea, trimisă prin intermediul unui oarecare Rufinus, prin care precizează că el – împăratul romeilor – este împărat și preot (vezi Mansi, *Sacr. Conciliorum nova et ampliss. Collectio*, XII, 976^D). Mai

¹⁷³ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 35.

¹⁷⁴ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 35.

¹⁷⁵ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 36.

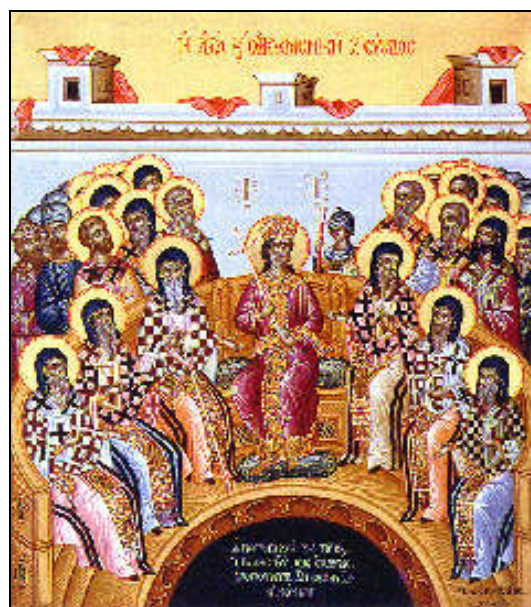
¹⁷⁶ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 36.

departe el se întreabă cum de în cele șase Sinoade Ecumenice ținute până la data respectivă, nu s-a pus problema icoanelor și a cinstirii acestora?¹⁷⁷ Mai departe, împăratul rămâne un iconoclast consecvent menținându-și părerile privitoare la icoane și cinstirea acestora.¹⁷⁸

Privitor la autenticitatea documentului prezentat de acest regist, vezi registul nr. 279, din 716/25, privitoare la zece epistole ale lui Leon al III-lea către Papa Grigorie al II-lea, în original scrise cu cerneală de purpură (porfiră), conținând synodika (Systatika, Intronistika), adică mărturisirea de credință a împăratului, cu ocazia întronizării. Noul împărat, după ce a uzurpat tronul sacru al bazileilor, declară Papei că mărturisește credința ortodoxă și că recunoaște toate anatematizările aruncate asupra tuturor celor care se îndepărtează de deciziile în materie de credință ale părinților sinodali.¹⁷⁹

*Niceea, 787, Sinodul VII Ecumenic,
ținut în Catedrala Sfânta Sophia.
Pictură, sec. XVII, în Mănăstirea Novodeviș
din Moscova, versiune bizantino-slavă*

*Sinodul VII Ecumenic,
de la Niceea, 787,
versiune bizantino-grecă¹⁸⁰*

¹⁷⁷ O întrebare foarte inteligentă și la locul ei. La fel se poate pune întrebarea și referitoare la celelalte erezii, de ce a izbucnit atunci și nu în secolele anterioare? Un Sinod ecumenic nu pune întrebări, nici nu pune în discuție dogmele sau rânduielile Bisericii, ci lămurește numai un conflict ori un adevăr de credință sau clarifică o abatere de la dogmă, disciplină canonică sau rânduielă liturgică etc. Erezia sau abaterea trebuie mai întâi produsă ori generată apariția ei, pentru a se vedea apoi necesitatea lămuririi, explicării sau formulării ei corecte, într-un Sinod local, provincial sau într-un Sinod Ecumenic. În felul acesta, Leon al III-lea a generat erezia, care va aduce după sine și convocarea Sinodului Ecumenic, pe care împăratul ereziarh însă nu-l va mai apuca sau trăi, adică în anul 787, pentru că el moare în anul 741.

¹⁷⁸ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 36. DÖLGER folosește și citează Mansi, după ediția Flor. și Venetă, din anul 1759: *Sacr. Conciliorum nova et ampliss. Collectio...* Noi utilizăm reprintul de la Graz, din anul 1961.

¹⁷⁹ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 34.

¹⁸⁰ Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher WALTER, *L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine*, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

c. 731 august ?, regist nr. 301 –

Edict: Leon al III-lea dispune ca provinciile bisericești al Calabriei, Siciliei, precum și din diocesele (ca unitate adm. imperială, nu bisericească) Illyricum-ului, Macedoniei, Tesaliei, Achaia, Dacia Ripensis și Dacia Mediteranea, Moesia, Dardania și Prevalitania, care până la data respectivă se aflau sub jurisdicția Patriarhului de la Roma, adică a Papei, de acum, adică în urma acestui edict, vor fi subordonate Patriarhului Ecumenic al Constantinopolului (vezi Mansi, XIII, 808).¹⁸¹

c. 731, finele anului, regist nr. 302

Dispositio: Leon al III-lea, către Constantin, Strategul Siciliei !

Preotul Gheorghe, pe care Papa Grigorie al II-lea l-a trimis a doua oară la împărat, cu scrisoare antiiconoclastă (Papa era iconodul, împăratul era iconoclast), să fie oprit în Sicilia, adică să nu fie lăsat să se îmbarce pe corabie, pentru a călători la Constantinopol.¹⁸²

752 finele anului, regist nr. 313

Tespisma avtocratului Constantin V Copronimul (741-775): privind convocarea așa-numitului Sinod Ecumenic (iconoclast), care urma să fie socotit până în anul 787, ca fiind „al VII-lea Ecumenic”. O astfel de invitație a fost trimisă și Papei Ștefan al II-lea (în realitate al III-lea, 752-757), sol fiind probabil silențiarul Ioan: „november 752 die Einladung an den Papst, vielleicht durch den Silentarios Johannes”.¹⁸³ Interesant este de constatat că registrele imperiale menționează anul 753, nu 754, privitor la data ținerii Sinodului „Ecumenic iconoclast”, considerat de către aceștia, ca al „VII-lea Ecumenic”.

753 înainte de 14 oct. [recte 754 ?], regist nr. 314

Jussio imperialis: Constantin V Copronimul, către Papa Ștefan al II-lea (al III-lea), scrisoare trimisă prin Silențiarul Ioan, prin care-i recomandă să poarte tratative cu regele Aistulf al Longobarzilor (749-756) și prin negocieri binevoitoare cu acesta să-l convingă să-i cedeze Papei Provincia Mitropolitană a Ravennei, cu toate orașele care-i aparțineau, înainte de cucerirea lor de către longobarzi în anul în anul 751. De precizat este faptul că Aistulf a cucerit de la bizantini Exarhatul de Ravenna și Pentapolis, adică regiunea Italiei, cu orașele Rimini, Ancona, Fano, Pesaro și Senigallia. Această poruncă împărătească a fost dusă Papei, probabil de către legații romani, care au participat la lucrările așa-zisului Sinod Ecumenic, din anul 753, recte 754, după data de 29 august, adică după publicarea în forum-ul din Constantinopol a hotărârilor eretice, de la pseudo-sinodul iconoclast.¹⁸⁴

Din registul următor – 315 – vom cunoaște demersurile concrete, întreprinse de Papa Ștefan al II (al III-lea). În anii 754 și 756, Pipin cel Scurt (741-768, rege din 752), la cererea aceluiași Papa a intervenit în Italia, cucerind Exarhatul de Ravenna și Ducatul de Roma, pe care, apoi le donează Papei: Donația pepiniană, 756. Această donație a constituit actul de fondare al Statului Papal, precum și începutul autorității temporale a Papei: Patrimonium Sancti Petri. De acum înainte se va schimba pe încetul și stilul de dialog al Papei, cu împăratul romeu de la Constantinopol și cu restul patriarhilor Pentarhiei.

¹⁸¹ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 36.

¹⁸² Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 36.

¹⁸³ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 38.

¹⁸⁴ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 38.

Creșterea puterii politice a Papei și plămădirea noilor relații diplomatice și de colaborare ale acestuia, cu Regatul Franc, relații bazate și pe jurisdicția canonică a Patriarhului Romei în vestul Europei, nu numai că-l va scoate pe Suveranul Pontif de sub sfera de dependență, față de împăratul romeu, ci va genera chiar și o concurență între Roma și Constantinopol. De acum, relațiile dintre Roma și Constantinopol vor începe să fie, la început, pe picior de egalitate, iar ulterior, de superioritate.

Aici și acum încep să se contureze sămburii schismei de la 1054. Autoritatea temporală a Papei a durat până în anul 1870. În anul 1791, Avignonul, posesiune papală, se unește cu Franța. În anul 1797 Papa Pius al VI-lea (1775-1799) renunță la pretențiile asupra Avignonului. Statul Papal s-a menținut până în anul 1870, când Giuseppe Garibaldi intră în Roma, desăvârșindu-se unificarea Italiei. La 29 august 1862, Republica di San-Marino, constituită în anul 1263 a recunoscut protectoratul Italiei, care, avea deja un rege unic, pe Victor Emanuel II (1849-1878, înainte de 1861 fiind rege al Sardiniei), proclamat de către primul Parlament al Italiei unificate, la data de 17 martie 1861, la Torino – capitala provizorie a Statului Italian, din 1865 mutându-se la Florența. În 1871, Roma a fost proclamată capitala Regatului Italiei, iar puterea temporală ori suveranitatea Papei s-a redus la palatele Vatican, Lateran și Castel-Gandolfo.

****754 april ?, regest nr. 315**

Litterae: Constantin V Copronimul, către Papa Ștefan al II-lea (al III-lea). Este un răspuns la scrisoarea Papei, trimisă prin solul Marinus, prin care, Ștefan al II-lea (al III-lea) cere aprobarea imperială, pentru ca să apeleze la ajutorul Regelui Pipin cel Scurt, împotriva lui Aistulf, în scopul redobândirii teritoriilor din Exarhatul de Ravenna și din Pentapolis. Împăratul consideră că Papa poate avea permisiunea să încheie o alianță de prietenie cu Regele Pipin cel Scurt al Francilor. De asemenea, împăratul este de acord ca Biserica, Senatul din Ducatul Romei și întregul Exarhat Romeic din Italia, aflat sub jurisdicția Papei, poate să încheie cu Pipin cel Scurt o alianță cu clauză de drept de patronat, pentru toate situațiile în care ar fi amenințat dintr-o parte sau alta. Se poate întâmpla că Papa avea deja astfel de alianțe încheiate cu Pipin cel Scurt, înainte de-a fi cerut permisiunea bazileului romeu. Altfel spus, cele două scrisori ale Bazileului către Papa – din regestele 314-315 – sunt considerate de către specialiști un fals de cancelarie curială romană, iar noi adoptăm teza lui Franz DÖLGER, care este convins că Constantin al V-lea Copronimul n-a știut nimic de alianțele secrete ale Papei Ștefan al II-lea (al III-lea), cu Pipin cel Scurt.¹⁸⁵

****754 april ?, regest nr. 316.**

Litterae: Constantin al V-lea Copronimul, către Pipin cel Scurt. O scrisoare cu un conținut similar celei din regestul nr. 315.

Tot un fals de cancelarie curială.¹⁸⁶

înainte de 764, c. 763, regest nr. 322

Litterae:¹⁸⁷ Constantin al V-lea Copronimul, către Pipin cel Scurt, Regele Francilor, scrisoare trimisă prin protasekretis Gheoghios, vezi regestul nr. 318. Acest Gheorghios,

¹⁸⁵ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 38.

¹⁸⁶ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 38.

¹⁸⁷ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 39, vezi și p. 38.

împreună cu silentiaros Ioan au mai fost trimiși la Pipin cu o scrisoare, în anul 756, iar la întoarcere, a trecut pe la Regele Desiderius al Longobarzilor (756-774)¹⁸⁸, aducând de la acesta propuneri privitoare la o alianță a bizantinilor cu longobarzii, vezi regist nr. 319.

Regestul nr. 322 privește scrisoarea împăratului către Pipin, conținând unele propuneri, pe care Papa Paul I (757-767) le considera „dăunătoare”, pentru Biserica Romană, în consecință, la fel și pentru Biserica Romană. Este vorba cu siguranță de erezia iconoclastă și difuzarea acesteia și în Biserica din Europa de vest.

c. 765, regist nr. 325

Litterae; sylabae: Constantin al V-lea Copronimul, către Pipin cel Scurt, Regele Francilor, trimise prin spătarul Anth(imos) și eunucul Synesios, conținând „suasionum blandimenta” und promissionum copiam”. Regestul menționează că traducătorii de la Curtea regală au fost corupți de către solii imperiali, traducând și raportând regelui Pipin cel Scurt altceva decât stătea scris în scrisori: primicerul papal și consilier, Christophorus (implicat, după anul 767, în conflictul ‚Proceres ecclesiae’, adică a funcționarilor curiali, favorizați de Paul I, în dauna ‚Judices militiae’, adică a nobilimii militare), i-ar fi trimis împăratului scrisori în numele Papei, privitoare la atitudinea acestuia față de icoane, pentru care n-ar fi fost împuternicit de Suveranul Pontif. Traducătorii regali sau (și) solii imperiali i-au citit lui Pipin un text cu totul diferit de cel trimis de împăratul romeu. Probabil Christophorus voia să-l declare și pe Papă iconoclast ? Tot în această scrisoare falsă se află și propunerea împăratului, privind căsătoria fiului său Leon (Leon IV, 775-780), co-regent din anul 750, cu Ghizela, fiica lui pipin cel Scurt. C. Jos. HEFELE (vol. III, 431/2, pune această solie imperială în legătură cu Sinodul apusean, de la Gentilly, din regiunea Parisului.¹⁸⁹

766 ? ?, regist nr. 326 [noi credem că este vorba de anul 665 spre sfârșite]

Solie imperială, la Regele Pipin cel Scurt, plecată din Constantinopol odată cu solii regali. Solii papali și franci, venind de la Bagdad, unde au plecat în 765 cu o misiune la Califul Abassid al Mansur (754-775), fiind în drum spre Roma, au zăbovit exagerat de mult timp în Constantinopol. De aici, delegația regalo-papală sau franco-curială a plecat mai departe, însoțită fiind de către delegația imperială trimisă la Sinodul de la Gentilly. Delegații imperiali aveau de discutat la Gentilly probleme controversate, mai ales privitoare la purcederea Sfântului Duh, precum și privind cinstirea icoanelor. Pe lângă problema iconoclastă și începutul exercitării temporale a Pape, Biserica din apusul Europei începe lunga și interminabila polemică legată de Filioque. La Gentilly s-au ținut în mai multe rânduri sinoade, nu numai cel din anul 667. Din fericire sinodali apuseni au rămas iconoduli,

¹⁸⁸ Regatul Longobard a fost cucerit de către Carol cel Mare, în anul 754.

Sandalele Lui Hristos (în mod exact, doar fragmente din Sandale), păstrate și venerate în Mănăstirea Abație Imperială St. Salvator din Prüm. Relicva a fost o donație a Papei Zaharia (741-752), făcută de urmașul său Ștefan III (752-757), către regele Pipin III sau cel Scurt (751-768), tatăl lui Carol cel Mare (768-814, din anul 800 împărat Roman), din anul 752. Din punct de vedere religios și politic, această donație însemna o recunoaștere, o legitimare a alegerii și urcării pe tron a lui Pipin cel Scurt. Acestei donații papale i-a urmat „Donația Pipiniană”, din anul 754, privitoare la fondarea Statului Papal, după învingerea și desființarea Regatului Longobard (568-754), în anul 754.

¹⁸⁹ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 39. Vezi și C. Jos. HEFELE, *Conciliengeschichte*, 2. Aufl., Bd. 3/6, Freiburg, 1877/90.

adică n-au acceptat punctul de vedere imperial, privitor la sfintele icoane. Cu câțva timp înainte, în anul 763, patriarhii Triarhiei (Alexandria, Antiohia și Ierusalim) au ținut și ei mai multe sinoade, contra ereziei iconoclaste din Imperiul Romeu. În anul 663, un Sinod iconodul în Palestina, la Ierusalim în anul 767, au criticat aspru iconoclasmul cu pseudo-sinodul său ecumenic de la Hiereia, de pe Bosfor, din anul 754. Tot în anul 763, o solie mixtă franco-papală a fost trimisă la Curtea imperială din Constantinopol, prin care Papa Paul I și-a înnoit protestele împotriva iconoclasmului. În acest sens, Papa a luat legătura cu patriarhii Triarhiei, aflați sub dominația califilor din Damasc (apoi Anbar și ulterior din Bagdad, din anul 762), iar patriarhului Alexandriei l-a îndemnat să trimită o solie la Califul Abassid, cu capitala la Bagdad. La intervenția Papei Paul I, regele Franc Pipin a trimis prima solie la Califul Abassid, în anul 765.¹⁹⁰ Această rezistență a iconodulilor, contra „Constantinopolului devenit iconoclast” a fost încoronată de către Sinodul de la Lateran (Roma), din anul 769, care a reunit episcopi din Ducatul Romei, din Exarhatul de Ravenna, din Lombardia și 12 episcopi franci.

766 primăvara, regest nr. 327

Tesmos katolikos (GM); eggrafos apokiritton: Avtocratorul face cunoscut că cinstirea Maicii Domnului și a sfinților este interzisă, ca fiind ceva nefolositor.¹⁹¹

771 ? ?, regest nr. 332

Grammata; egrafe: Constantin al V-lea Copronimul, către strategul din Thrakesion-Tracia, Mihail Lachanodrakon, mulțumindu-i pentru atitudinea severă, pe care a avut-o contra mănăstirilor și a sfințelor moaște. Cei mai îndârjiți iconoduli și apărători ai sfințelor icoane, în Imperiul Romeu, în perioada iconoclastă, au rămas călugării. Din acest motiv se explică și ura împăratului și a aparatului de stat contra mănăstirilor, considerate focare iconodule. Sfintele moaște, în perioada iconoclastă, a avut aceeași soartă ca și icoanele.¹⁹²

771 ? ?, regest nr. 333

Jussio; iubet: Avtocratorul poruncește că și moaștele sfinților trebuie dezgropate și scufundate în mare. Acest decret stă în legătură cu cel de la regestul nr. 332.¹⁹³

*** ?, regest nr. 337**

Nomos; enomotetise: călugării trebuie să-și anuleze călugării, să îmbrace haine civile și să părăsească mănăstirile. Mănăstirile să fie utilizate ca și cazărmi militare. Aici este vorba de extinderea noțiunii de „mitaton”, vezi regestul nr. 380.¹⁹⁴

784 aug. 29, regest nr. 341

Incipit: „Qui a Domino nostro Jesu Christo...”¹⁹⁵

¹⁹⁰ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 39. Mai vezi **JEDIN, Kirchengeschichte**, Op. cit., III/1, p. 29 și u. și 23 și u. Mai vezi Peter **CLASSEN, Karl der Grosse, das Papstum und Byzanz**. Die Begründung des karolingischen Kaisertums, Nach dem Handexemplar des Verfassers, herausgegeben von Horst **Fuhrmann** und Claudia **Märtil**, Jan Thorbecke Verlag Sigmaringen, 1985, (107 p., incl. pl. + il), p. 11, 26, 35 și passim.

¹⁹¹ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 39.

¹⁹² Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 40.

¹⁹³ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 40.

¹⁹⁴ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 40.

¹⁹⁵ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 42.

Divalis sacra – titlu – jussio: Irina, regentă a minorului Constantin VI (780-790 și 790-797), către Papa Hadrian I (772-795), dusă de către preotul și apocrisiarul papal Leon, a Episcopului Theodoros de Katania și a Diaconului Epifanie, iar din partea regentei Irina, Episcopul Constantin de Leontium, care trebuia să se întoarcă cu răspunsul de la Papă. Irina îi scrie Papei să se prezinte la Sinodul Ecumenic, să călătorească prin Neapole (de unde să-l ia cu sine pe Episcopul de acolo), de acolo la Sicilia, al cărei strategos este înștiințat să se ocupe de tot ce privește călătoria pe corabie, până la Constantinopol.

784 dec. 25 / 785 oct. 27, regest nr. 342

Kelevisis – jussiones: regenta Irina, către strategul Siciliei. El primește ordinul să-i însoțească pe legatul papal Leon, pe Episcopul Theodoros de Katania și pe Diaconul Epifanie, aflați în drum spre Roma.¹⁹⁶

784 dec. 25 / 785 oct. 27, regest nr. 343

Jussiones; litterae: regenta Irina, către Papa Hadrian I. Patriarhul Tarasie (784-806), pentru care se cere confirmarea sinodiconului de numire, este numit Patriarh Ecumenic (nu numai ‚Patriarh al Constantinopolului’) și așa trebuie el acceptat și recunoscut de Papă. Această scrisoare a regentei Irina, privind titulatura de ‚Patriarh Ecumenic’ a fost menționată cu expresii critice în Libri Carolini. Această scrisoare trebuie deosebită de aceea din regestul nr. 341.¹⁹⁷

786 înainte de august 7, regest nr. 344

Kelevisis; entoli: scrisoare circulară, către toți episcopii din Imperiul Romeu. Convocare la Sinodul Ecumenic.¹⁹⁸

787 sept. 24, regest nr. 346

Incipit: „I ontos kata fisin tou Teou kai patros sophia...”

Sacra, titlu: Regenta Irina, către toți participanții la Sinodul Ecumenic. Cu voia Lui Dumnezeu, împăratul minor și regenta au convocat Sinodul Ecumenic, în ciuda dificultăților politice și militare din Constantinopol și din imperiu. Fostul Patriarh Paul al IV-lea (780-784), cu ocazia paretisului a menționat necesitatea convocării unui astfel de Sinod, la fel s-a exprimat și nou-alesul Patriarh Ecumenic Tarasie (784-806), înainte de-a fi promovat în această funcție.

Este menționată participarea Pentarhiei la acest Sinod Ecumenic, din partea Papei, reprezentat prin protopopolul Petru și abatele Petru a sosit la Sinod o scrisoare, care urmează să fie citită în fața tuturor celor de față la lucrările Sinodului Ecumenic. Triarhia – adică patriarhiile din teritoriile ocupate de arabi – reprezentată prin sincelul Ioan al Patriarhului Antiohiei și prin egumenul Toma au trimis și ele o scrisoare, care, la fel urmează să fie citită în fața sinodalilor.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 42.

¹⁹⁷ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 42.

¹⁹⁸ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 42.

¹⁹⁹ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 42.

787 oct. 15 / oct. 23, regest nr. 347

Kelevisis; grammata: Regenta Irina, către Patriarhul Tarasie. Patriarhul este rugat să-i conducă pe toți părinții sinodali, de la Niceea, la Constantinopol.²⁰⁰

787 după oct., regest nr. 349

Imperiales sacrae manibus propriis subscriptae: Regenta Irina, către Papa Hadrian I, la care anexează totodată și actele Sinodului al VII-lea Ecumenic. Conținutul scrisorii este necunoscut.²⁰¹

802 dec. 30 / 803 dez. 19, regest nr. 360

Incipit: (în siriană, trad. în latină), „His praefatis: misit tibi regina Irene...”

Litterae: lettre (trad. din siriană în franceză), Avtocratorul arab Nikifor I (802-811), către Califul Harun al Rașid (786-809). Nikifor I scrie că, din slăbiciune feminină, împărăteasa Irina a plătit arabilor suma dublă de tribut iar Califul să binevoiască a restitui plusul de bani primiți de la fosta Augustă, în caz contrar îi va declara război. DÖLGER este de părere că această scrisoare nu este autentică în versiunea ajunsă până la el, însă cuprinsul ei corespunde exact împrejurărilor și motivelor pentru care a fost redactată.²⁰²

b. Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului VII Ecumenic, 787

Prelucrate după: **LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance **GRUMEL**, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean **DARROUZÈS**, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I – Fasc. III, Régestes de 1943 à 1206, nr. 856-1202, Kadiköy – Chalcedon/Paris, 1936 și 1947).

Regest *nr. 327, din 723 / 725, Grammata – Grigorie II al Romei Vechi (715-731) – Scrisoarea Patriarhului Gherman I (715-730) al constantinopolului, către Grigorie II, prin care-i comunică noua erezie – iconoclasmul – care combate cinstirea icoanelor, „răspândită de un oarecare apostat”, anunțându-l și de opoziția care i se face în Constantinopol. Gherman II scrie de un oarecare apostat, care ar fi autorul acestei erezii.

Text pierdut, Mansi, XIII, 92^C-93^A; Migne, PG, XCVIII, 148^A-149^A.

Textul a fost reconstituit după scrisoarea de răspuns a lui Grigorie II.

Cronologie, Critica textului și Note asupra scrisorii lui Grigorie II.

G. Ostrogorsky datează această scrisoare în anul 729, bazându-se pe un pasaj din Cronica lui Theophan²⁰³ (ad a. 6221), care arată că Leon III Isaurul-Sirianul (717-741) a încercat să-l

²⁰⁰ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 43.

²⁰¹ Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 43.

²⁰² Franz **DÖLGER**, vezi vol. I, p. 45.

²⁰³ **Theophanis Mărturisitorul** (c. 752-818), cronicar bizantin, autorul Cronicii sau „**Chronographia**”, scrisă prin anii 810-814, în care acoperă perioada de timp, de la 284 și până în anul 813.

câștigate pe Gherman I pentru iconoclastism, prin flatări și măguliri. Patriarhul ar fi înclinat să accepte teoriile iconoclaste, scriindu-i și confratelui său de la Roma, referitor la noua formă de interpretare a credinței. Sunt însă numai speculațiile și presupunerile lui Ostrogorsky, pentru că Gherman I a rămas un iconodul convins, iar flatările și măgularile lui Leon III s-au transformat în amenințări și batjocuri. Urmașul său, Patriarhul Anastasie I (730-754) a fost eretic iconoclast, la fel ca și urmașul acestuia, Constantin II (754-766) și Nichita I (766-780).

E. Caspar crede că Gherman I a scris această epistolă înainte chiar, ca Leon III să fi început a se implica și manifesta ca iconoclast. După Theophan, Leon III a început a se pronunța contra cinstirii icoanelor, prin anii 6217 (=724-725), înaintea lui fluturând această erezie o serie de persoane necunoscute, în mod clandestin și nebăgați în seamă.

Critica textului încearcă să identifice pe acel „apostat” propagator al noii erezii iconoclaste, în persoana favoritului Beser sau „Visir – Βησίρ”, despre care și scrie Thophanis, în Cronica sa, ad a. 6215. Critica textului contestă autenticitatea scrisorii de răspuns elogioasă, la adresa lui Gherman I. și se presupune că ar fi o compoziție a cancelariei patriarhale din Constantinopol. Se încearcă și versiunea de interpretare a scrisorii papale, ca răspuns la Sinodica lui Gherman I, trimisă lui Grigorie II, numai că acest document a fost deja menționat în regestul anterior, nr. 325 a.

Regest nr. 328, din c. 723 / 725, Epistoli, grammata (Gherman I, din actele Sin. VII Ec., sesiunea a IV-a), Scrisoarea lui Gherman I, către Ioan Mitropolitul Synaidei, dusă de patriciul Tarasie, privind Episcopul Constantin de Nacolia, considerat iconoclast. Gherman I îi comunică mitropolitului discuția avută cu Constantin, în care i-a explicat că cinstirea icoanei Mântuitorului, a Maicii Domnului și a Sfinților, nu poate fi considerată idolatrie. Patriarhul îi comunică Mitropolitului că nu mai este nevoie să convoace Sinodul Mitropolitan, pentru analizarea „cazului Episcopului Constantin”.

Incipit: Epistolin tis imeteras teophilias apodedoken

Versiunea latină, 1. a lui Anastasie Bibliotecarul, în Mansi, XIII, 100^B-105^A, Migne, PG, XCVIII, 156^C-161^C; 2. A Sinodului de la Paris, 825, Mansi, XIV, 457-458, Migne, PL, XCVIII, 1332-1333.

Regest nr. 329, din c. 723 / 725, Grammata, document – grammei (în fasc. de doc. ale Sin. VII Ec. Sesiunea a IV-a), Scrisoarea lui Gherman I, către Constantin al Nacoliei, privitor la icoane. Scrisoarea este un răspuns și o reacție a Patriarhului, la scrisoarea Mitropolitului Ioan de Synada, care se plânge că n-a primit încă nici o scrisoare din partea Episcopului Constantin, prin care acesta din urmă să se dezică de iconoclastism. Patriarhul îi scrie Episcopului Constantin să se dezică de această erezie și, în calitate de sufragane, să-și respecte Mitropolitul, de care trebuie să și asculte și să conlucreze cu el, amintindu-i și de discuția pe care au purtat-o împreună. Gherman I îl suspendă de la cele Sfinte, pe Constantin, până când, acesta din urmă nu trimite Mitropolitului său scrisoarea cerută, de retractare a tuturor declarațiilor și acțiunilor iconoclaste, pe care le-a întreprins în eparhia sa.

Incipit: Ioannis o theophilestatos tis Synadeon

Text, la Mansi, XIII, 105^B, Migne, PG, XCVIII, 161^D-164^C.

Regest nr. 330, din c. 725, Gramma, epistoly (în fasc. de doc. ale Sin. VII Ec., sesiunea a IV-a), Scrisoarea Patriarhului, către Toma de Claudiopolis, privitoare la cinstirea icoanelor Lui Iisus Hristos, a Maicii Domnului și ale Sfinților, prin care-i demonstrează, pe baza textelor Scripturistice și ale Părinților Bisericești, că nu este o idolatrie. În acest sens, Patriarhul îi amintește și de minunile săvârșite, mai ales de icoanele Maicii Domnului, cum ar fi și aceea de la Sozopolis, din Pisidia. Îi mai amintește și de consemnarea lui Eusebiu (al Cezareei), privitoare la statuia Lui Iisus Hristos înălțată la Paneas, în amintirea minunii vindecării hemoroizilor sau a „încetării curgerii de sânge”, consemnată de Evanghelie: Luca 8, 43-48.

Text incipit: Eirike pou ton eavtou logon o sophos

Text la Mansi, XIII, 108^A-128^A, Migne, PG, XCVIII, 164^D-188^B; versiunea latină la Anastasie Bibliotecarul, la Mansi și la Migne, datele de mai sus.

Cronologia regestului precizează că documentul presupune o mare răspândire a ereziei și-l plasează la o dată apropiată de Decretul imperial contra icoanelor.

Vezi regestul imperial: **725 ? ?**, **regest nr. 289, Diatagmata**; dogma: edict al împăratului Leon al III-lea Sirianul (717-741), contra cinstirii Sfințelor icoane, interzicerea cinstirii icoanelor: „icoanele să fie ridicate mai sus”, adică lumea să nu ajungă la ele pentru a le cinsti, săruta și atinge.²⁰⁴

Regest nr. 331, din 17 ian. 730, diloi (în Vita S. Stephani jun.), Avertisment adresat de Gherman I, împăratului Leon III, privind legitimitatea cinstirii icoanelor.

Patriarhul menționează că idolatria a fost abolită de Însuși Iisus Hristos și că icoanele au apărut imediat după Slăvita Lui Înălțare la cer. Ca dovezi, Patriarhul amintește statuia lui Iisus Hristos, ridicată în amintirea vindecării femeii bolnave de hemoroizi, „curgerea de sânge”, Luca 8, 43, care, pe timpul acela (sec. VIII), era păstrată în Edessa, precum și de Icoana Maicii Domnului pictată de Sf. Evangelist Luca și trimisă din Ierusalim, lui Teofil: Fapte, 1, 1. Cinstirea icoanelor a fost sancționată în mod indirect de toate cele șase Sinoade Ecumenice anterioare: 325-681, Gherman I declarând că este gata să și moară pentru apărarea cinstirii Sfințelor icoane. Icoana Lui Iisus Hristos poartă și numele Acestuia, iar cel ce o batjocorește, batjocorește pe Acela, Care este reprezentat pe ea.

Incipit: Basilev, tou Despotou Hristou kai Sotiros imon

Text în Vita Stephani jun., Migne, PG, C, 1084^D-1085^B sau textul prescurtat în Migne, PG, XCV, 360^{CD}.

Regest **nr. 332, din ?, logos, Mărturisire de credință referitoare la Sfintele icoane.

„Păzind comoara Sfinților Apostoli și a celor șase Sinoade ecumenice, noi cinstim Sfânta Treime. Noi mărturisim Întruparea Unuia din Treime pentru mântuirea neamului nostru omenesc și cinstim pe Maica Domnului. Mai mult, noi cinstim, ca bine plăcuți Lui Dumnezeu, pe Prooroci, pe Apostoli, pe Martiri și pe Părinți. Privitor la icoane, noi recunoaștem că reprezentarea Lui Hristos ne conduce la gândul despre Bunătatea Lui Dumnezeu și aceea a Maicii Sale ne face să ne închipuim Sălășluirea Lui Dumnezeu. Reprezentare (iconografică a, n.n.) sfinților ne arată victoria acestora

²⁰⁴ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 35.

asupra vrășmașului nevăzut; și cinstind chipul, și nu materia icoanei, noi dobândim protecția lor...”. (vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, p. 7).

Incipit: Tin kalin parakatatikin

Text în traducere franceză: Darrouzès, în (rev. de stud. biz.) REB, XLV, 1987, p. 8-11.

Darrouzès consideră că acest „logos” (mărturisire) nu pare a se încadra într-un act oficial ori administrativ al Cancelariei Patriarhului Ecumenic și bazându-se pe conținut și pe data redactării, el fixează scrierea lui între anii 730-754. După Stein, Gherman I, nici nu ar fi autorul acestui text, vezi p. 272-273, ediția germană a textului cu comentariu: **D. Stein, Der Beginn des byzantinischen Bilderstreites und seine Entwicklung bis in die 40er Jahre des 8. Jahrhunderts, München, 1980.**

Regest nr. 343 de la finele ian. 730, Syngraphion, libeloi, ipograpσαι, Document iconoclast, adică împotriva cinstirii Sfintelor Icoane, scris și semnat de Anastasie I (730-754), cu ocazia confirmării în scaun, la cererea împăratului Leon III. Text pierdut, mențiuni indirecte, la Migne, PG, C, 965^A și PG, CVIII, 825. Gherman I n-a voit să accepte acest document sau să-l redacteze și semneze, motiv pentru care a fost obligat să abdice. Pentru Anastasie I ereticul, documentul nu constituia nici o problemă de conștiință și l-a trimis la Roma Veche, împreună cu Sinodica privind numirea în scaun. Vezi regestul următor, nr. 344.

Regest nr. 344, finea lui ian. sau febr. 730, synodica, Sinodica sau Scrisoare Sinodală, iconoclastă, trimisă de Anastasie I, lui Grigorie II al Romei Vechi.

Text pierdut, menționat în Liber Pontificalis, Mansi, XII, 232; Migne, PL, CXXVIII, 983-984; PL, LXXXIX, 489^A-490^A.

Regest **nr. 344 a, din 743 ?, Scrisoarea lui Anastasie I, către Zaharia al Romei Vechi (741-752). Critica textului constată prin observația lui Stein că scrisoarea lui Grigorie II, către Gherman I, nu poate fi autentică și că trebuie atribuită lui Zaharia, ca adresându-se lui Anastasie I. Supoziția este confirmată și de Speck, care susține că o scrisoare nu poate fi datată anterior anilor de păstorire a unui patriarh sau papă (regest nr. 325 a) și că **Artavasdos** nu poate fi prezentat ca un partizan victorios al cinstirii icoanelor – iconodul –, în timpul guvernării unui împărat iconoclast, cum era Constantin V Copronimul (741-775).

Regest nr. 345, din 8 august 754, ὄρος, document, ὄρος συνοδικός – oros sinodikos, Definiția Sinodului iconoclast din Vlaherne.²⁰⁵ Sinodul s-a ținut la Hieria (Hiereion), în perioada de sedisvacanță a Tronului Patriarhal, fiind prezidat de Theodor al Efesului. Rezumat al orosului din regest, în traducere română:

„Idolatria introdusă de Satan a fost combătută de Moise și de către Prooroci și nimicită de Iisus Hristos. Biserica a păstrat această victorie datorită Părinților și celor șase Sinoade Ecumenice. Însă Satan a reușit să introducă din nou idolatria. Așa după

²⁰⁵ Oros menționat de Theophanis, „Chronographia”, ad a. 6245; Vita S. Stephani jun., Migne, PG, C, 1112^D. Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, CFHB, Bonn, p. 659-660 = Migne, PG, CVIII, 861^{AB}.

cum Hristos i-a îndemnat pe Apostoli, la fel (au procedat, n.n.) și evlavioșii împărați au convocat întrunirea (sinodul, n.n.) episcopilor. Deci Sinodul, după ce a reamintit condamnările aduse împotriva ereticilor vechi, care-L împărțeau pe Hristos sau confundau cele două naturi, se ridică (acum, n.n.) împotriva făcătorilor și închinătorilor la icoane, care comit aceeași crimă (ca și ereticii condamnați de primele șase Sinoade Ecumenice, n.n.), ori amestecă Dumnezeu cu carnea (trupul, materia, n.n.), dacă vor (să susțină, n.n.) că chipul Lui Hristos (din icoană, n.n.) reprezintă pe Dumnezeu; sau de-a împărți pe Hristos, atunci când pretind de-a înfățișa carnea Sa (trupul, n.n.), separată de Dumnezeu.

Singura formă de înfățișare autorizată a Lui Hristos este aceea a pâinii și a vinului de la Cină. Icoanele Născătoarei de Dumnezeu (Theotokos) și ale Sfinților sunt de asemenea a se respinge, deoarece, aceasta este o imitare a obiceiului păgân, și, în plus, constituie o necinstire adusă Sfinților, căci Slava (Gloria lor, n.n.) este incompatibilă cu materia moartă și obișnuită (comună, n.n.).

Urmează mărturiile luate de autorii Orosului, din Scriptură și din Sfinții Părinți: Theodot de Ancyra, Grigorie de Nazianz, Ioan Hrisostom, Vasile, Athanasie, Amphilohie, Eusebiu Pamphil (al Cezareei, în Palestina, n.n.).

Urmează în continuare sentința Orosului:

- condamnarea oricărei forme de înfățișare (reprezentare, n.n.) a Lui Hristos, ale Sfinților, care este urmată de pedepse;
- depunerea (din treaptă, n.n.) pentru episcopi, preoți și diaconi, anatema pentru laici.

Urmează o măsură disciplinară, privindu-i pe episcopi (ai dogmei oficiale, iconoclaste, n.n.):

- fiindu-le lor interzis de-a sustrage obiecte bisericesti (sacre), sub pretextul de-a face dispărute icoanele din Biserică și toată schimbarea modului de înzestrare a Bisericii, trebuie să fie supusă aprobării împăratului sau patriarhului;
- interdicție este făcută, de asemenea și funcționarilor (de Stat, n.n.), de-a intra prin Biserici și de-a comite violențe.

Orosul se încheie printr-o serie de anateme, dintre care, primele reamintesc de doctrina (acceptată, n.n.) primelor șase Sinoade Ecumenice, iar ultimele (anatematisme, n.n.) reproduc în opt articole doctrina iconoclastă, expusă mai sus.”

Incipit: I panton aitia kai telesourgos Theotis

Document citat la Sinodul VII Ec., sesiunea VI.

Critica textului susține că:

1. *Vita S. Stephani jun.* și *Synodikon*-ul pretind pe nedrept că acest Sinod condamnă și „mijlocirea” Sfinților și cinstirea Sfințelor Moaște;

2. Sinodul s-a ținut de fapt la Hieria, din data de 10 febr., până la data de 8 august 754, și a fost prezidat de către Theodor al Efesului, pentru că Tronul Patriarhal era încă vacant, și numai sesiunea festivă de închidere, care prezenta și definiția Sinodală – Orosul – a avut loc în Biserica Theotokos, din Vlaherne. Noul Patriarh Ecumenic Constantin II (754-766) a fost întronizat în această zi, în care, în Biserica Theotokos din Palatul Vlahernelor s-au formulat și publicat deciziile Sinodului iconoclast de la Hieria.

Critica textului consideră acest oros și semnarea lui de către Patriarh, încă înainte ca acesta din urmă să fi fost întronizat, și ca o condiție impusă de împărat, pentru confirmarea lui în Scaun.

Regest nr. 348, din 20 febr. 780, ipegrapsas, katipegrapsas, sigkatathesis, Promisiune scrisă și semnată (=Mărturisirea ipopsifiului, înainte de hirotonirea întru arhiereu) a noului Patriarh Ecumenic Paul IV (780-784), de-a nu cinsti Sfintele icoane.

Text pierdut, Mențiuni, la Migne, PG, CVIII, 921^C, CXXI, 904^B, CXXXIV, 1345^A.

Regest *nr. 349, din ?, odgovorio (la Nikodim Milaș), Răspunsul Patriarhului, la scrisoarea lui Petru Arhiepiscopul de Split-Spalato, în Dalmația, care scrisese lui Paul IV, privitor la bucuria de care el este cuprins, pentru că a încetat persecuția iconoclastă în Constantinopol. Patriarhul îi răspunde și-l laudă pentru pietatea lui și pentru zelul său față de Ortodoxie, exprimându-și totodată frica, pentru că de acum pacea Bisericii va fi din nou tulburată, însă de data aceasta la Roma Veche, nu la Constantinopol, unde Episcopul Romei a devenit un „prinț terestru”. Probabil Patriarhul se referă la Donația Pipiniană, a Ducatului – Romei – Papal, din anul 754.²⁰⁶ Scrisoarea a fost purtată de către doi călugări, din Constantinopol.

Text ne transmis.

Textul l-a văzut și utilizat N. Milaș, p. 48 și se păstrează într-un ”**Letopiseț**” (cronică, anale) al Episcopului ortodox dalmat Simeon Končarević, din sec. XVIII, rămas în manuscris.²⁰⁷

Regest nr. 351, din 785, primit înainte de 26 oct (data răspunsului), ta Synodika, libellou, Sinodica sau scrisoare sinodală de anunțare a alegerii și înscăunării ca Patriarh Ecumenic, pe care Tarasie (784-806) o trimite Patriarhului Adrian I (772-795) al Romei Vechi. Tarasie îl informează că a fost ales Patriarh, fiind în statul laical, a primit toate hirotesile și hirotoniile, după rânduială, a fost întronizat și adaugă o mărturisire de credință, prin care acceptă cele șase sinoade ecumenice, împreună cu cinstirea icoanelor, prezentând împăratului, în fața poporului, rugămintea de-a convoca un Sinod Ecumenic, cu acceptarea deciziilor acestuia, iar pe Adrian I îl roagă să trimită și el doi reprezentanți. Purtătorul scrisorii a fost Leon preotul și apocrisiarul.

²⁰⁶ Statul Papal, Statul Eclesiastic, **Ducatul Romei** sau Statul Pontifical a evoluat în etapele oferite de: Donatio Constantini, 321; Donația din Sutri, 728; Promissio carisiaca, 754 (a lui Pipin III); Constitutio Romana, 824; menținându-se astfel, până în anul 1870, când a fost dizolvat, odată cu încheierea procesului de unificare a Italiei, prin Giuseppe Garibaldi, în anul 1871, iar Roma a devenit capitala Statului. Din anul 1929, Città del Vaticano – Status Civitatis Vaticanae – este Statul succesori Ducatului Papal. **Promissio carisiaca** o punem în legătură cu *Sandalele Lui Hristos* (în mod exact, doar fragmente din Sandale), păstrate și venerate în Mănăstirea Abație Imperială St. Salvator din Prüm, Germania. Relicva a fost o donație a Papei Zaharia (741-752), făcută de urmașul său Ștefan III (752-757), către regele Pipin III sau cel Scurt (751-768), tatăl lui Carol cel Mare (768-814, din anul 800 împărat Roman), din anul 752. Din punct de vedere religios și politic, donația însemna o recunoaștere, o legitimare a alegerii și urcării pe tron a lui Pipin cel Scurt. Acestei donații papale i-a urmat „Donația Pipiniană”, din anul 754, privitoare la fondarea Statului Papal, după învingerea și desființarea Regatului Longobard (568-754), în anul 754.

²⁰⁷ Letopiseț utilizat în lucrarea: **Nikodim Milaș, Pravoslavna Dalmasja, istoriski pregled, Beograd, 1901.**

Textul nu s-a păstrat, dar se păstrează elemente în scrisoarea adresată patriarhilor Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului: *toiavta grammata*, spun legații. Tarasie a citat canonul 82 Troullan, în favoarea icoanelor.

Mențiuni se află în Mansi, XII, 1078-1083; Migne, PL, XCIV, 1234-1242 (Adrian I, către Tarasie); Mansi XII, 1074^D (Adrian I, către împărat); Tarasie, către Adrian I, vezi regestul nr. 359; Tarasie, către episcopii orientali, vezi regest nr. 352.

Regest nr. 352, din 785, grammata, libelloi, Scrisoare sinodală, Synodika, Sinodica, adresată de Tarasie ierarhilor și preoților din Alexandria, Antiohia și Ierusalim.

Incipit: *Pollais kai megalais pronoiais*

Text, conform fasc. de acte ale Sin. VII Ec.

Menționare, Mansi, XII, 1119-1127 și 1127-1135; Migne, PG, XCVIII, 1460-1468 și 1468-1476.

Tarasie face cunoscută ridicarea lui la demnitatea de patriarh Ecumenic, direct din statul laical, prezentând o mărturisire de credință amănunțită asupra Sfintei Treimi și asupra Întrupării Domnului, unde el condamnă nominal ereticii anatematizați (Papa Honoriu făcând parte dintre ei). El menționează canonul 82 al Sinodului Troullan (în realitate ale celui quinisexat), potrivit căruia Iisus Hristos nu poate fi reprezentat sub forma Mielului, ci sub aceea a chipului Său uman. Tarasie mai face cunoscut că la cererea lui, împăratul a decretat convocarea unui Sinod Ecumenic, rugându-i să trimită câte doi reprezentanți din fiecare Patriarhie, împreună cu o scrisoare de împuternicire, menționând că a cerut același lucru și Episcopului Romei Vechi.

Regest *nr. 353, din 785, poziv (la Nikodim Milaș), Invitație, trimisă de Tarasie, arhiepiscopului de Split-Spalato, Dalmația, de-a veni la lucrările Sinodului Ecumenic, care va avea loc privitor la Sfintele icoane.

Text ne transmis, menționat de Simeon Končarević, *Letopiseț...*, citat de Nikodim Milaș, p. 40. Vezi și regestul nr. 449.²⁰⁸ Privitor la autenticitatea documentului din regest, menționăm că lista semnăturilor sinodalilor din 787, menționează nume ca: Ioan de Salone, Ursus de Arba, Laurențius de Obzor, vezi la mansi, XIII, 388^B.

Regest nr. 354, din 786, edilosen (citat de fasc. de acte ale Sin. VII Ec., *Gesta ante synodum c. VI, la Mansi, XII, 990^D*), Avertisment dat de Tarasie, contra episcopilor iconoclaști, care țin adunări „sinoade”, contra lui. El îi avertizează că n-au dreptul să țină astfel de adunări, pentru că se expun pedepselor canonice de depunere din scaun.

Text incipit: *I Konstantinoupolis episcopon ehei*

Regest nr. 355, din 31 iulie 786 ?, Anagagontos tin ipotesin tois Basilevsi (citat de fasc. de acte ale Sin. VII Ec., *Gesta ante synodum c. VI, la Mansi, XII, 990^E-991^A*), Raportul lui Tarasie, către împărat, privind vacarmul soldaților, care protestează contra Sinodului Ecumenic, ce urmează să fie deschis a doua zi.

Text pierdut.

²⁰⁸ Letopiseț utilizat în lucrarea: **Nikodim Milaș, Pravoslavna Dalmasja, istoriski pregled**, Beograd, 1901.

Cronologia textului: după Theophanis, ad a. 6272, Sinodul s-a deschis la 7 august 787, confirmată și de Anastasie Bibliotecarul, nu la data de 17 august, așa cu menționează Migne, PG, CVIII, 928^C.

Aceste tulburări ale armatei romeice, trebuie să fi avut loc pe data de 30 iulie 786, pentru că a doua zi, pe data de 31 iulie era programată deschiderea festivă a Sinodului Ecumenic al VII-lea, în Biserica Sfinților Apostoli, din Constantinopol, în prezența împărătesei Irina și a fiului ei minor Constantin VI Porfirogenetul (780-790, 790-797).

Manifestația a fost împărșiată și Sinodul a fost totuși deschis, pe data de 31 iulie, președinte fiind Patriarhul Tarasie.

Sinodali au început sesiunea de lucru, prin cercetarea textelor scripturistice, referitoare la Sfintele icoane, participanții cerând anularea Sinodului iconoclast, din 754, de la **Hieria / Constantinopol** (Biserica Theotokos, din Vlaherne) și a deciziilor acestuia. Sesiunile sinodale au fost însă din nou deranjate de gloata iconoclastă, iar împărăteasa a închis Sinodul.

Din motive diplomatice, împărăteasa a transferat Sinodul VII Ecumenic, la Niceea (în Bitinia), în Biserica Sf. Sophia, unde lucrările au putut să se țină între 24 septembrie și 13 octombrie 787. Sesiunea finală și festivă a Sinodului Ecumenic s-a ținut la Constantinopol, în Palatul imperial, în prezența suveranilor romei, pe data de 13 octombrie 787.

Regest nr. 355 a, din 786-787 (înainte de Sinodul Ecumenic), **ekritisan**, pempetai, proheirizetai, la un Sinod în Constantinopol, promovarea la rangul arhieriei a doi monahi: Mihail de Synada și a lui Theophilact de Nicomidia.

Critica textului fixează data regestului înainte de Sinodul de la Niceea, pentru că Mitropolitul Mihail a participat la lucrările Sinodului VII Ecumenic, deci trebuia să fi fost deja hirotonit întru arhierie. Teophilact a fost promovat la treapta arhieriei mai târziu.

Regest nr. 356, din 1 oct. 787, ipegrapsa, Tarasie subscie mărturisirea de credință a Sinodului VII Ecumenic, privitor la Sfânta Treime, căreia numai, i se cuvine latria – adorarea, privitor la Hristos, care ne-a eliberat de idoli, privitor la doulia-cinstirea Sfintei Cruci (și a Sfinților, n.n.) și proskinesis-închinăciunea la icoane, iperdoulia Maicii Domnului. Vezi, fasc. de acte ale Sin. VII Ec., sesiunea VII, Mansi, XIII, 133^C.²⁰⁹

Regest nr. 357, din 13 oct. 787, ipegrapsa, ὄρος. Tarasie subscie Oros-ul Sinodului VII Ecumenic. Acest oros constă din textul Simbolului de credință Niceo-Constantinopolitan, condamnarea vechilor eretici (Honoriu fiind numit printre aceștia), justificarea cinstirii icoanelor și se încheie cu sancțiuni împotriva iconoclaștilor.

Textul este identic, cu acela al documentului de la regestul nr. 356. Vezi, fasc. de acte ale Sin. VII Ec., sesiunea VII, Mansi, XIII, 380^C.

Regest nr. 358, din oct. 787, după data de 13, Scrisoarea lui Tarasie și a Părinților Sinodului VII Ecumenic, de la Niceea, către împărații Constantin și Irina. Vezi, fasc. de acte ale Sin. VII Ec., sesiunea VII, Mansi, XIII, 400-408, Migne, PG, XCVIII, 1428-1436.

²⁰⁹ **Latria** – λατρία, cult de adorare, cu Theosevia – θεοσέβεια, slujire și supunere neconditionată Lui Dumnezeu, sau cultul absolut; **cultul relativ**, se referă la doulia, δουλεία ἢ – închinare și proskinesis – προσκύνησις – închinăciune sau cinstire. **Iperdoulia** – ὑπερδουλεία se cuvine numai Maicii Domnului: Theotokos – Θεοτόκος.

Versiunea latină, pornind de la textul grecesc, aparține lui Anastasie Bibliotecarul. Alte versiuni, la Mansi, XIII, 740-744.

Incipit: Doxazetai i tis ecclisias kephali Hristos

Tarasie și Părinții încep scrisoarea cu un compliment la adresa monarhilor, apoi fac o descriere schematică a ereziei iconoclaste, pentru care sunt răspunzători păstorii răi de dinainte și mulțumesc împăraților pentru convocarea Sinodului Ecumenic al VII-lea. Acest Sinod ecumenic a anatematizat ereziile mai vechi și acceptă Sfintele icoane. Tarasie explică faptul că cinstirea icoanelor este cu totul diferit de latrie, rezervată numai Lui Dumnezeu. Sinodul a trimis la împărați episcopi și preoți, pentru a-i informa privitor la tot ce se întâmplă în timpul sesiunilor sinodale. Tarasie adaugă la această scrisoare și un florilegiu patristic. Scrisoarea se încheie cu doriri de bine, pentru Suverani, pentru Senat, pentru arhonți, pentru armată și pentru toți cetățenii.

Regest nr. 359, din oct. 787, după data de 23, Scrisoarea lui Tarasie, către Adrian I al Romei Vechi, privitor la al doilea Sinod Ecumenic de la Niceea, 787.

Tarasie mulțumește pentru trimiterea celor doi legați la Sinodul Ecumenic, cauzat de zîzaniile iconoclaste semănate în Biserică. Legații Romei vechi au fost bine primiți de împărat, și împreună cu ei, cu delegații din Orient Ioan și Toma (aici se referă la cele trei Patriarhii, aflate sub stăpânire musulmană: Alexandria, Antiohia și Ierusalim) și cu toți episcopii participanți, Sinodul s-a deschis, însă din cauza tulburărilor iconoclaste, lucrările au fost întrerupte, pe timp de un an. Sinodul a fost mutat la Niceea, unde a fost citită scrisoarea lui Adrian I, la care Noi toți am aderat, și, unde, au fost condamnați iconoclaștii decedați: iconoclaștii rămași în viață au acceptat deciziile sinodale, pacea fiind restabilită în Biserică, care acum triumfă.

Incipit: Irkai men i sotiriodis oikonomia

Vezi, fasc. de acte ale Sin. VII Ec., sesiunea VII, Mansi, XIII, 458-462, Migne, PG, XCVIII, 1436-1441. Versiunea latină, pornind de la textul grecesc, aparține lui Anastasie Bibliotecarul. Alte versiuni, la Mansi, XIII, 756-758.

Regest nr. 360, de la finea 787 sau începutul lui ian. 788, până la 6 ian., Oros, decret sinodal, prin care episcopii vinovați de simonie, de pe timpul iconoclasmului, pot fi excluși de la depunerea definitivă din scaun, după ce fac cel puțin un an penitență. Decretul a fost redactat și aprobat la cererea împărătesei Irina.

Text pierdut, mențione la Theodor Studitul, ep. I, 38, în M^{AI}, NPB, VIII, 1; vezi Migne, PG, XCIX, 1044^B.

La 6 ian. 789, episcopii simoniaci iconoclaști au încheiat anul de canon, fiind restabiliți în scaun. Vezi regestul nr. 364.

Se vede însă că Biserica avea muți episcopi, care au ajuns la treapta arhieriei prin simonie, favorizată și de haosul iconoclast. Regestele următoare se ocupă de tot felul de astfel de episcopi simoniaci sau de documente, prin care Patriarhul Tarasie vrea să pună capăt acestei practici din Biserică. Din Orient și până în Sicilia, se pot constata o serie de abuzuri de acest fel.

Regest nr. 365, de la finea 790, începând cu luna octombrie – dată probabilă, Scrisoare canonică a lui Tarasie, către episcopii din Sicilia.

Tarasie îi felicită pe episcopi, pentru ținerea anuală a sinoadelor mitropolitane, le reamintește Decretul Sinodului Ecumenic de la Niceea, din 787, privitor la Sfintele icoane, la care o mare parte dintre ei au și participat, după care dă exemplul clerului și monahilor din Constantinopol, care țin toate rânduielile canonice stabilite, la care nu este permis nici să se omită, nici să se adauge ceva. Scrisoarea amintește de nouă canoane, care fixează cinstea și sfințenia Preoției. Primul canon condamnă simonia, al doilea, cumpărarea competențelor bisericesti, următorul „la fornication” – fornicatio (raporturi sexuale), care este un impediment la hirotonire, alt canon se referă la violență, apoi la camătă, servilismul față de mai marii lumii acesteia, apoi canonul privitor la fideijussio, adică chezășie, garant pentru alte persoane și în sfârșit canonul care interzice clerului adoptarea de funcții laice.

Incipit: Oi tois teiois sophos emmeletontes logois

Text la Migne, PG, XCVIII, 1477-1480.

Cronologia regestului fixează datarea documentul Scrisorii la o lună sau două, după încheierea Sinodului Ecumenic.

Regest nr. 390, din decembrie 814, înainte de Crăciun, diloi, Răspunsul Patriarhului Nichifor I (806-815), către împăratul Leon V Armeanul (813-820), privitor la Sfintele icoane.

Patriarhul refuză să sustragă icoanele, pentru a nu fi cinstate de popor. El precizează că icoanele sunt cinstate la fel ca și Sfânta și de viață dătătoare Cruce și ca Sfânta Evanghelie, acest lucru fiind o tradiție a Bisericii și nu este deloc necesar să se dăcă și unde se găsesc aceste dovezi în Sfânta Scriptură.

Incipit: Imeis ta kalos ex arhis

Mențiune: De Leone Armenis, Migne, PG, CVIII, 1028^{BC}.

În acest context dorim să menționăm că problema iconoclastă n-a putut fi chiar așa de ușor depășită, nici după încheierea Sinodului VII Ecumenic, în anul 787, așa după cum crezuse Patriarhul tarasie și Părinții sinodali.

Carol cel Mare n-a recunoscut acest Sinod Ecumenic, din motive de concurență cu Imperiul Romeic. Din porunca lui, teologii franci au redactat o scriere polemică, cunoscută sub numele de **Libri Carolini**, prin care regele Carol polemiza împotriva ambelor sinoade, a celui iconoclast din anul 754 și a celui iconodul, din anul 787.

Urmașii împărătesei Irina – Nichifor I (802-811) și Mihail I Rhangabe (811-813) – au fost toleranți față de iconoduli. Dar după urcarea pe tron a împăratului iconoclast Leon V Armeanul (813-820) situația iconodulilor a devenit îngrijorătoare. În anul 814, iconoclaștii au declanșat acțiunile lor revanșiste, știindu-se protejați de împăratul eretic iconoclast.

Astfel, în anul **815**, Leon V a convocat un **Sinod**, care să pedepsească episcopii care i se opun, la care Patriarhul Nichifor I Mărturisitorul n-a voit să se prezinte, motiv pentru care a și fost exilat imediat, urmându-i în scaun Theodotos Casitera (815-821).

La prima ședință a sinodului au fost anatematizați toți participanții la Sinodul VII Ecumenic, au fost anulate și deciziile acestui sinod, fiind reactivate deciziile și Sinodul din anul 754.

Următorii șapte ani au fost foarte grei pentru iconoduli, persecuțiile ținându-se lanț.

Abia după urcarea pe tron a împăratului Mihail II Rhangabe (820-829) situația iconodulilor a fost puțin ameliorată.

În anul 842, grație împărătesei regentă Theodora au fost reactivate deciziile Sinodului al VII-lea Ecumenic.

Regest nr. 391, din decembrie 814, puțin înainte de Crăciun, egrapha, Angajament reciproc, făcut în scris de Patriarhul Nichifor I Mărturisorul, împreună cu episcopii și călugării întruniți la Patriarhie (recte în Biserica Sf. Sophia), unde au petrecut o noapte în rugăciune, pentru a rezista până la moarte furtunii iconoclaste și pentru a rămâne uniți. În conformitate cu „Vita S. Theophylacti”, sunt dați și unii episcopi nominal: Eutimie de Sardes, Emilian de Cizic, Iosif al Thesalonicului, Eudoxiu de Amorion, Mihail de Synada, Theophylact de Nicomidia.

Text pierdut. Mențiune, Migne, PG, CVIII, 1029^D; Vita S. Theophylacti Nicomed., c. 12; De Leone Armeno, Bonn, 355²⁰⁻²², în Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae (CFHB), editată în Bonn, 50 de vol., 1828-1897.

Regest **nr. 392, din dec. 814, misiune încredințată lui Mihail de Synada, de-a merge la Roma Veche, pentru a-l informa pe Papă asupra Bisericii din Orient, asaltată de renașterea iconoclasmului.

Critica textului invocă o serie de indicii, potrivit cărora este respinsă informația privitoare la o astfel de solie.²¹⁰

Regest *nr. 393, din dec. 814, puțin timp înainte de Crăciun, anetematise, Anatemă, împotriva lui Antonie de Sylee, episcop iconoclast, pronunțată de Nichifor I, în cadrul unui Sinod de episcopi, la care au mai fost prezenți și numeroși preoți, călugări și laici, ținut la Patriarhie sau (și) la Sf. Sophia ? Numai episcopii au fost în număr de 270. Vezi sau compară cu regestul nr. 391 ?

Incipit: Antonios o neos Areios

Text: Epistola ad Theophilium spuria, c. 22; Migne, PG, XCV, 373^{BC}=Mansi, XIV, 117^E-120^B.

Regest nr. 394, din dec. 814, puțin timp înainte de Crăciun, diloi, Mesajul Patriarhului Nichifor I, către împăratul Leon V, prin care-l roagă să nu tulbure Biserica, pe care Părinții au edificat-o în credința adevărată și au ferit-o de toate ereziile. Patriarhul este dispus să facă paretisis, cu condiția că va fi păzită credința.

Text păstrat fragmentar, Migne, PG, CVIII, 1029^D-1032^A.

Regest nr. 395, din finea 814, sau începutul 815, graphei, Scrisoarea Patriarhului, către împărăteasa Theodosia, ca să-l abată pe împărat, soțul ei, de-a declara război Sfintelor icoane.

Text pierdut, mențiuni la Migne, PG, C, 116^C.

Regest nr. 396, din finea 814, sau începutul 815, graphei, Scrisoarea Patriarhului, către vistiernicul de Stat, ca să-l abată pe împărat, soțul ei, de-a declara război Sfintelor icoane.

Text pierdut, mențiuni la Migne, PG, C, 116^C.

²¹⁰ Un asterisc * = document de autenticitate dubioasă; două asteriscuri ** = document fals ori apocrif.

Regest nr. 397, din finea 814, sau începutul 815, graphei, Scrisoarea Patriarhului, către Eutychianos – mare iconoclast – primul secretar imperial, pentru a-l amenința pe împărat cu pedepsele cerești, dacă persistă în atitudinea lui dușmănpasă față de Biserică.

Text pierdut, mențiuni la Migne, PG, C, 116^C-117^A.

Regest nr. 398, după Bobotează, 815, ian. sau febr., eminisen, Scrisoarea lui Nichifor I Mărturisitorul, către împăratul Leon V, prin care refuză suprimarea icoanelor atârinate jos, adică la înălțimea omului, pentru a putea fi atinse și cinstite – τὰ χαμηλά.

Text incipit: O Boulei poiison

Scriptor incertus, Migne, PG, CVIII, 1032^{CD}.

Regest nr. 399, din 815, februarie sau martie, înainte de data de 13, antedilosen dia timiou grammateiou, Raspunsul lui Nichifor I, către împărat, care i-a spus să părăsească Scaunul Patriarhal. Nichifor I refuză să facă paretisis, argumentând că împăratul Leon V nu are motive să-l depună din scaun, iar ordinul împărătesc, transmis lui personal, de Leon V însuși sau de un mare demnitar de la palat, este spre paguba ortodoxiei.

Incipit: Ego men, o Basilev, outos.

Regest nr. 400, din 815, febr. sau martie (înainte de data de 13), kataireseos katakrisis, katadikti kanoniky, Depunerea episcopilor și clericilor iconoclaști, de către Patriarh, căci aceștia l-au chemat să se înfățișeze în fața judecății sinodului lor.

Text pierdut, mențiuni la Migne, PG, C, 124^D-125^A.

Regest nr. 401, din martie, 815, ziua 13 sau puțin timp înainte, epistoly, Scrisoare paretisis, Nichifor I renunță la Tronul Patriarhal.

Nichifor I Mărturisitorul precizează o serie de încercări și suferințe, pe care a trebuit să le îndure ca Patriarh: injurii, închisoare, izolare, exil, pierderea servitorilor etc. Acum el înțelege că i se pregătește o cursă și că se vrea aducerea unei „mâini violente” împotriva lui. Pentru a evita, ca aceste crime să poată fi realizate, și care se vor întoarce contra împăratului, el decide să părăsească Tronul Patriarhal, încredințându-se providenței Lui Dumnezeu.

Incipit: Kairos apaitei tin imeteran

Mențiuni: **Vita S. Nicephori**, c. 68: Migne, PG, C, 128^{BD}.

Regest nr. 402, din 815 ?, koiny psiphos dioristai, kanon, nomos, Decret adus de Nichifor I și iconoduli, contra preoților, care au acceptat cuminecarea ereticilor.

Text pierdut, mențiuni la Migne, PG, XCIX, 1636^D1637^A. Nu este sigur, dacă acest decret precede paretisisul, ori a fost dat după ce a abdicat.

Regest nr. 408, din aprilie 815, ôpoç, oros, Confirmare sinodală in Biserica Sf. Sophii, din Constantinopol, a Sinodului din 1754, contra Sfintelor icoane și anularea deciziilor și a Sinodului Ecumenic, din 787.

Text pierdut, mențiuni în **Vita S. Nicephori**, c. 73, Migne, PG, C, 136^{AB}. Scriptor incertus, De Leone Armeno, Migne, PG, CVIII, 1036^{BC}.

Regest, nr. 409, din aprilie 815, ôpoç, oros, Definiție sinodală, sub protia Patriarhului Theodotos (815-821), de la Sinodul din Sf. Sophia, împotriva cinstirii Sf. Icoane. Acest pseudo sinod confirmă definiția iconoclastă, a celui alt pseudo sinod, din 754, făcută publică

în biserica din Vlaherne, critică definiția sinodală din anul 787 a iconodulilor și condamnă din nou facerea de icoane, cu Chipul Lui Hristos și a sfinților, cu excepția că, de data aceasta – în 815 – n-au mai fost considerate idoli, așa cum s-a întâmplat în anul 754. După informațiile provenite din scrisoarea lui Mihail II (820-829), către Ludovic cel Smerit (814-840), pe care se bazează documentația regestului de față, Sinodul din 815 a ordonat de-a înlătura ori suprima icoanele care erau expuse „jos”, adică la înălțimea omului (pentru a nu putea fi atinse și sărutate), permițând păstrarea celor de „sus”, cu condiția că vor fi considerate ca o „Biblie în imagini”, nu vor fi cinstite, nu se vor aprinde lumânări în fața lor și nu vor fi tămâiate.

Textul se păstrează fragmentar, grație „Vita S. Nicephori, c. 77”, Migne, PG, C, 140^{AB}.

Incipit: „... outoi tin evseveian”

Textul semnăturilor acestui pseudo sinod se păstrează grație lui Theodor Studitul, Migne, PG, XCIX, 465^{AB}.

Regest nr. 409 a, din aprilie 815, ipemnisan, Raport Sinodal, trimis de Patriarhul Theodotos împăratului, privitor la episcopii ortodocși, pentru că el și ceata lui erau iconoclaști. Theodotos a cerut ca mitropoliții și episcopii ortodocși să i se înfățișeze, după care i-a întemnițat, iar peste câteva zile i-a interogată din nou. Ierarhii n-au cedat, motiv pentru care Patriarhul cere împăratului să-i trimită în exil.

Text pierdut, mențiuni în Scriptor incertus, De Leone Armeno, Migne, PG, CVIII, 1036^C.

Regest nr. 410, din 815/816, Solie a Patriarhului Theodotos, pe lângă tronul Romei Vechi, cu scopul de-a i se recunoaște alegerea în scaun.

Text pierdut, mențiuni în Migne, PG, XCIX, 1153^D-1156^A,

Regest nr. 411, din ?, kelevousi... orisantes, Ordonanță a împăratului și a patriarhului, prin care desemnează în Mănăstirea Chora, reședința Apocrisiarului Mihail Sincelul și a celor doi ucenici ai săi, veniți la Constantinopol, pentru a-l reprezenta ca și legat, pe Patriarhul Ierusalimului. Întreținerea lor, urma să fie asigurată din vistieria imperială.

Text pierdut, mențiuni în Vita S. Michaelis Syncelli.

Regest nr. 412, din c. 822, excomunicare, Excomunicare Sinodală a Patriarhului melchit Iov al Antiohiei (813/814-844/845, de către Patriarhul Ecumenic Antonie I Cassimatas (821-837), pentru că l-a încoronat și uns împărat pe pretendentul la tron și rebelul Toma. Patriarhul Iov a procedat astfel, la porunca Emirului arab Mâmoun.

Text pierdut. Mențiuni la „Mihail Sirianul, XII, 16: Chabot, III, 75 (nu sunt menționați nominal nici Patriarhul Iov, nici pretendentul la tron Toma), Migne, PG, CIX, 68^D și 1029^B; CXXI, 961^C;

Data de 831, oferită de Mihail Sirianul este eronată, pentru că revolta lui Toma s-a terminat cu înfrângerea și moartea acestuia în anul 823. Vezi regestele imperiale, nr. 403, 404, 405, 407.

*

Interesantă este atitudinea împăratului Mihail II (820-829), față de problema icoanelor. Regestul imperial nr. 402, din 821, Tespisma, etespise:

„Fiecare poate să acționeze în problema cinstirii Sfințelor icoane, după cum i se pare potrivit”, ar fi fost răspunsul verbal al împăratului, la întrebarea Patriarhului Nichifor I

Mărturisorul. Acest răspuns a fost dat în urma poruncii împărătești, ca toate cele trei sinoade, din 753/54, de la Hiereion-Vlaherne, de la Niceea, din anul 787 și cel de la Constantinopol, din anul 815, să fie date uitării și în problema cinstirii icoanelor să se aștearnă tăcerea. Împăratul se temea ca această dispută ar putea duce la revolte în masă și la destabilizarea imperiului.²¹¹

Regest *nr. 413, din 837, probabil la puțin timp după întronizare, sinedrion, anetematise, Synodikon, Anatematism sinodal, ținut în Vlaherne, împotriva tuturor celor care cinstesc Sf. icoane.

Text pierdut, mențiuni Synodicon, c. 146. Sursele contemporane nu semnaleză ținerea acestui Sinod, el rămânând încă o enigmă.

Regest nr 408, înainte de 11 martie 843, Tomos sfragisis, Narratio de Theophilo, Narratio de restitutione imaginum, Tome scellé, adică Tomosul în care Patriarhul Metodie I (843-847) a scris numele ereticilor, în care este adăugat și cel al lui Teofil (829-842), pe care l-a depus pe Sfântul Altar, arătând prin acest gest, că împăratul a fost iertat de Dumnezeu, pentru erezia iconoclastă în care a persistat.

Critica textului susține că acest episod, privind numele lui Teofil, aparține legendei. Această legendă, coroborată cu Tomosul de la Chalcedon, privind Sf. Eufemia, cu Tomosul Arsenit și alte exemple de acest fel, scot în evidență modul în care bizantinii obișnuiau să aprecieze sau să influențeze Judecata Lui Dumnezeu. Potrivit legendei, din Vita S. Irene (apărută cel mai devreme la finea sec. X), după ce Metodie I a depus Tomosul cu numele ereticilor pe Sf. Pristol, din Sf. Sophia, lăsându-l acolo câțva timp, numai numele lui Teofil a mai rămas pe foaia tomosului, al celorlalți a fost șters.

Regest *nr. 415, înainte de 11 martie 843, eggraphos asphalia, di eggraphon omologia, **Dezlegarea de păcate** (absoluțiune) a răposatului împărat Teofil, confirmată de metodie I și Sinodul său, fiindu-i iertată de Dumnezeu aversiunea pe care o avea față de Sfintele icoane.

Text pierdut, mențiuni: Migne, PG, CIX, 168^{CD} și 176^C, 713^D; CXXI, 1033^D-1036^A; Triodion, sinaxarul din Duminica Ortodoxiei.

Critica textului precizează că această dezlegare de păcate a lui Teofil este raportată de trei surse: (regețele nr. 414-415), anterioare anului 1111. Autenticitatea acestor surse, precum și a gestului de dezlegare de păcate a deunctului Teofil sunt totuși suspecte. Rămâne o enigmă, pe care, eventual cercetările ulterioare ar putea-o dezlega.

Regest **416, din 843, între 4 și 11 martie, ὁποσ, oros, Examen Sinodal, Decret de restabilire a canonicității Sinodului al VII-lea Ecumenic, cinstirea Sf. icoane și anatematisme.

Incipit: O Kirios imon 'I. X. o monogenis

Mențiuni, Migne, PG, CXXXV, 9^B-12^A, Synodicon, c. 147;

²¹¹ Franz DÖLGER, vezi vol. I (I Teil), p. 49 = 1. **REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches** von 565-1453, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil: **Regesten von 565-1025**, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.

Critica textului afirmă că documentul prezentat de regist nu este autentic. Se presupune că a apărut în prima parte a secolului al X-lea. Rezumatul documentului din regist este interesant și util pentru cititor.

Regest *nr. 417, din 843, probabil din 11 martie, ektesis, logos, mărturisire de credință, care începe cu Simbolul Niceo-Constantinopolitan, continuă cu explicații privind dogma trinitară și a Întrupării Domnului, conform Părinților bisericești și a sinoadelor, încheindu-se cu o expunere foarte lungă, privind cinstirea Sf. Icoane. La sfârșitul ektesis-ului se află și formula de acceptare a celor șapte sinoade ecumenice.

Critica textului susține, privitor la autenticitatea documentului din regist că ar fi un pseudo epigraf. Nici caracterul actului nu este afirmat în mod clar de conținutul documentului.

Din timpul lui Sofronie al Ierusalimului, nu poate să dateze, pentru că acesta a păstorit cu mult înainte de evenimentele Sinodului VII Ecumenic (633-638). Nu poate fi vorba nici de Gherman I (715-730) sau Gherman II (1223-1240), ci mai degrabă de Metodie I (843-847). Documentul a fost redactat probabil anterior păstoririi lui Metodie I, în circumstanțe necunoscute. Se presupune că a fost doar reluat și lansat din nou, în epoca păstoririi lui Metodie I, care marchează triumful Sfintelor icoane.

Incipit: Pistevo eis ena Theon Patera

Editat de E. Arsenij, în rev. Čtenija v Obšč. ljubitelei duchovn. prosv., 1893, nov.-dec., Otd. III, p. 1-23.

Regest nr. 418, din martie 843, probabil 11 sau puțin timp după această dată, ὄριον (Triodion), etespisan (narratio de Theophilo, narratio de restitutione imaginum), Decret comun al împăratului, patriarhului și Sinodului, privind instituirea Sărbătorii restabilirii cinstirii sfintelor icoane, în fiecare an, în prima duminică din Postul Paștilor, în Biserica Sfintei Sophii din Constantinopol.

Text pierdut. Mențiuni în sinaxarul Triodului, de la Duminica Ortodoxiei.²¹²

Critica textului nu confirmă existența expresă a unui astfel de Decret în izvoarele documentare ale timpului; dar existența lui nu poate fi pusă totuși la îndoială, din moment ce Duminica Ortodoxiei era astfel sărbătorită încă pe timpul păstoririi lui Metodie I.

De semnalat este încă faptul că tipicul Marii Biserici din Constantinopol – Sf. Sophia – din secolele IX-X, care conține sărbătorirea Sf. Ignatie I cel Mare (+877), nu semnalează o astfel de rânduială pentru prima duminică din Postul Mare, adică Duminica Ortodoxiei. Tăcerea tipicului se poate explica prin faptul că rânduiala legată de triumful icoanelor, cu Sinodiconul, nu schimba nimic din tipicul obișnuit al zilei. Era doar un adaos, la ce exista deja în rânduiala de tipic, nu o schimbare a acestuia. Încetul, cu încetul rânduiala nouă a Sinodiconului a înlocuit vechile texte ale zilei, din au mai supraviețuit doar pericopele Apostolului și al Evangheliei.

Regest nr. 419, din martie 843, cu probabilitate, ipomnisai, erotisamen, Scrisoarea lui Metodie I, către Patriarhul Ierusalimului, Ioan VI (839-843) sau Sergiu I (843-859), pentru a-l informa, cu privire la Sinodul din anul 843, de la Constantinopol, prin care-i cere sfatul cu privire la atitudinea pe care să o aibă față de clerul iconoclast.

²¹² Vezi **Triodul**, ediția a VIII-a, BOR, București, 1986, p. 183-185.

Text pierdut, mențione în regestul nr. 435, de la începutul documentului. Această primă scrisoare, trimisă de Metodie I, Patriarhului Ierusalimului, este probabil Synodica sau scrisoarea de încunoștiințare, privind alegerea și întronizarea ca Patriarh.

Regest nr. 420, din martie sau aprilie, 843, cu probabilitate, garmmata patriarchika, Scrisoarea lui Metodie I, către Patriarhul Romei Vechi, prin care-l informează, privitor la sfârșitul ereziei și restabilirea cultului cinstirii Sfintelor icoane. Acest document ar fi de fapt, Synodica de anunțare a întronizării sale în Tronul Patriarhal. Legatul lui Metodie I, care a dus scrisoarea la Roma Veche, ar fi Eustatie diaconul.

Text pierdut, privitor la autenticitate, vezi regestul nr. 349.

Regest *nr. 421, din martie sau april 843, Metodie I trimite lui Justin Arhiepiscopul de Split/Spalato, decizia sinodală de la Constantinopol, privitoare la restaurarea cultului cinstirii sfintelor icoane, împreună cu „oficiul” sau tipicul și textul rânduielii, prevăzut pentru sărbătorirea Duminicii Ortodoxiei sau „triumful Ortodoxiei”. Acest lucru însemnează că actuala Arhiepiscopie romano-catolică de Split/Spalato, din Dalmația, la vremea aceea era de rit grecesc, nu latin, după cum a devenit în secolele ulterioare.

Textul scrisorii nu ne este transmis. Vezi N. **Milaș**, Op. cit., p. 56, cf. Regest nr. 349. Autenticitatea documentului din regest este pusă la îndoială și pentru motivul plasării anilor de păstorire a lui Justin, în anii 860, c. 870, când Metodie I nu mai era de mult Patriarh.

Regest nr. 422, din 843, primăvara sau vara, kathairei, teleia kathairesis, exelylamenteon, depunerea din treaptă perpetuă – adică definitivă – a clerului (episcopi, preoți și diaconi) iconomaque, adică iconomah (mâncători – distrugători) de icoane sau iconoclast.

Metodie I era dispus să facă compromis, adică să-i reprimească în Biserică pe clericii căzuți în erezia iconoclastă și care perseverau în această eroare, numai că s-a lovit de opoziția confrăților săi iconoduli din Sinod. Aceștia nu putea uita așa de ușor persecuțiile și umilirile la care au fost supuși de autoritățile și confrății lor iconoclaști. Aceștia susțineau că și în cazul în care acești eretici vor fi reprimiți în Biserică, ei nu pot fi repuși în rangul și funcțiile pe care le-au deținut în perioada iconoclastă. Este obișnuita reacție a resentimentelor, când persecutații devin ei înșiși persecutori. Istoria este plină de astfel de situații. După anul 313, creștinii au procedat la fel cu foștii lor persecutori păgâni. Predilecția revanșistă a greco-catolicilor, față de ortodocși, după anul 1989, din Romania, se înscrie și ea în același context.

Text pierdut. Mențiuni în scrisoarea lui Metodie I, către Patriarhul Ierusalimului; mai vezi Mansi, XVI, 221^{CD}; Migne, PG, CV, 500^D-501^A.

Critica textului susține că Scrisoarea lui Metodie nu amintește în mod expres de episcopi ori de episcopii iconoclaști depuși din scaun – vezi regestele nr. 425 a, nr. 427 b, 434, 436 – aceste date oferindu-le scrisoarea lui Ioanichie, către Metodie I. Clerul hirotont sau creat de patriarhii Tarasie(784-806) și Nichifor I (806-813), trecuți ulterior la iconoclasm, puteau să rămână în funcțiune. Metodie I era criticat pe de o parte, din cauza atitudinii lui severă față de iconoclaști, pe de altă parte, călugării studiiți, adică de la Mănăstirea Studion (centrul de rezistență anti iconoclastă), din Constantinopol, îl huleau pentru stilul său indulgent, cu care îi trata pe iconoclaști.

Analiza cronologică a documentului de regist scoate în evidență că la data triumfului Ortodoxiei, adică după Sinodul din anul 843, soarta iconomahilor nu era clarificată. Acest lucru s-a întâmplat puțin mai târziu, adică după două sau trei luni, de la evenimente.

Regist nr. 423, din 843, primăvara sau vara, katairesis, Act de depunere din scaun a lui Leon al Thesalonicului, pentru că era iconomah.

Text pierdut, menționi la Migne, PG, CIX, 200^B; CIX, 701^C; Lui Leon i-a urmat Antonie, dar pentru scurt timp, pentru că a murit la 2 nov. 843. Se spune că a celebrat doar o singură dată Sfânta Liturghie, în calitate de mitropolit al Thesalonicului.

Regist nr. 424, din 843, psiphos, oristi, Ordonanță liturgică comună – din partea împărătesei Theodora și a Patriarhului Metodie I – prin care, în Polis, se rânduiește o procesiune săptămânală, cu icoana Maicii Domnului – **Μαρία Ρωμαία** – „Maria Romeica” sau „Maria Byzantina”. Tot în cinstea acestei icoane „naționale!”, ordonanța liturgică fixează o comemorare, o pomenire, la data de 8 septembrie, când se sărbătorește Nașterea Maicii Domnului.

Text pierdut, menționi în rev. „Byzantinische Zeitschrift”, XII, p. 181-182.

Privitor la autenticitatea ordonanței critica textului susține că ar fi de domeniul legendei. În final este vorba de această icoană faimoasă – **Μαρία Ρωμαία** – care era deja cunoscută încă din anul 836, adică înainte de păstorirea lui Metodie I, conform scrisorii lui Teofil (829-842), trimisă patriarhilor Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului, păstrată într-un manuscris din sec. IX (Patm. 48). Se presupune că această „ordonanță” ar fi, în realitate o scrisoare a împărătesei și a împăratului, trimisă Patriarhului Romei Vechi, pentru a-l informa de triumful Ortodoxiei la Constantinopol.

*Sf. Theodora Împărăteasa, Iconodula, 843 (842-856), regentă pentru fiul ei minor Mihail III (842-867), sinaxar pe 11 februarie. Împărăteasa ține în mână icoana **Μαρία Ρωμαία**, fără Pruncul Iisus*

*Icoană, privind triumful Ortodoxiei: Sinodiconul de la Duminica Ortodoxiei, din anul, 843, Constantinopol, tronând în mijloc icoana Maicii Domnului, încadrată la stânga de icoana **Μαρία Ρωμαία**, iar la dreapta de icoana Mântuitorului Iisus Hristos*

Sf. Theodora Împărăteasa, Iconodula, ținând în mână icoana Mântuitorului Iisus Hristos

Sinaxarul și slujba acestui Sinodicon se află în Triod, la Duminica întâia din Postul Mare sau Duminica Ortodoxiei.²¹³

„Preacuratului Tău chip ne închinăm, Bunule, cerând iertare gresealelor noastre, Hristoase Dumnezeule; că de voie ai binevoit a Te sui cu trupul pe cruce...”, adică rugăciunea din fața icoanei împărătești a Mântuitorului – de pe iconostas – pe care o rostesc preoții, la „Rânduiala pregătirii sfințiților slujitori”, înainte de începerea Proskomidiei, se află (ori a fost inclusă sau luată din) inclusă în Slujba de la Vecernia, din sâmbăta de dinaintea Duminicii Ortodoxiei, deci face parte din textul Sinodiconului.

Critica textului și preocupările de fixare a cronologiei acestui **ὄρος liturgic, Συνοδικόν, Sinodicon**, constată că el a fost redactat cu ocazia primei aniversări a Duminicii Ortodoxiei, datând din anul următor, 844, nu în martie 843.

Regest nr. 425 a, din 844, înainte de septembrie, diaskepsis, Declarație privind clerul căzut în erezia iconoclastă.

Incipit: Oi toinin ek tou imin

Extrasul din documentul de regest este probabil o apologie, menționată la regestul nr. 427. În testament, Metodie I (regest nr. 436) declară că „frații” (întru episcopat, n.n.) din sinod refuză să-i primească pe iconoclaști în rândul lor. Călugării, din contră, consideră favorabilă o măsură de clemență, față de iconoclaști, deși ei sunt adepții aplicării unei măsuri riguroase în această problemă.

Regest *nr. 426, din c. 844, pismo, Scrisoarea lui Metodie I, către Justin arhiepiscopul de Split/Spalato, prin care-l anunță cât de mult se bucură, pentru că Biserica Dalmată a salutat cu atâta bucurie triumful Ortodoxiei, sărbătorind evenimentul în mod atât de fastuos, după cum a fost informat de diaconul Eustatie, purtătorul scrisorii.

Versiune sârbească, cf. N. Milaș, Op. cit., p. 56.

Regest nr. 427 a, din 845, epistoly, Scrisoare privind preoții apostazi, iconomahi. Textul documentului se păstrează fragmentar, citat de Niceta al Heracleei. Documentul corespunde unei apologii, similare celei din regestul 425 a. Metodie I ar fi răspuns prin această scrisoare, la aceea a călugărului Sfânt Ioanichie și la problemele menționate de acesta.

²¹³ Iconografia sinoadelor ecumenice este bine ilustrată de Christopher WALTER, **L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine**, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

Sinoade ulterioare

Cu toate că Biserica Ortodoxă ține cu strictețe la cele șapte Sinoade Ecumenice (325-787), iar Biserica Latină le extinde la cifra de 21 (325-1962/65), există și alte păreri ale canoniștilor și istoricilor bisericești care ar considera ca „ecumenice” și alte sinoade importante, din viața Bisericii Răsăritului, cum ar fi cel din anul 869-870 sau cel al lui Fotie, din anul 879-880, precum și seria de sinoade privind doctrina isihastă, din anii 1341-1351. În terminologia canonică greacă, chiar și Sinodul quinisex (691-692) – Η Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος – este numit „ecumenic”, deși aceiași canoniști îl rânduiesc ca fiind „al cinci-șaselea” (553-681/682), în mod concret, ca fiind o completare a Sinodului VI Ecumenic, din anul 680-681. Învățătura de credință Ortodoxă, rânduielele canonice și liturgice, la care adăugăm viața morală a clerului și credincioșilor își au forma lor finală de formulare și acceptare în deciziile Sinoadelor Ecumenice, autoritatea supremă și „mintea Bisericii”. După anul 787 au mai fost convocate și alte sinoade importante, în cadrul cărora au fost dezbătute o serie de probleme și au fost clarificate disputele ivite de-a lungul timpului. Aceste sinoade își au importanța lor deosebită în viața Bisericii, dar numărul de sinoade „ecumenice”, este și rămâne totuși limitat la cifra de șapte.

Alături de sinoadele mari ale Bisericii, trebuie să menționăm și diferite documente, scrisori, canoane, mărturisiri de credință, enciclice, răspunsuri, în diverse probleme, ivite, și față de care trebuia luată o atitudine adecvată și corectă, din partea patriarhilor ecumenici, a celorlalți trei patriarhi apostolici, din partea unor mitropoliți sau episcopi etc.

Astfel de documente sunt:

1. Scrisoarea enciclică a Sf. Fotie (867);
2. Prima Scrisoare a lui Mihail Cerularie, către Petru al Antiohiei (1054);
3. Deciziile Sinoadelor din Constantinopol, din anii 1341 și 1351 cu privire la cearta isihastă;
4. Scrisoarea enciclică a Sf. Marcu al Efesului (1440-1441);
5. Mărturisirea de credință a Patriarhului Ghenadie al Constantinopolului (1455-1456);
6. Răspunsul lui Ieremia al II-lea, către luterani (1573 și 1581);
7. Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Critopol (1625);
8. Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă, în forma sa revizuită, aprobată de Sinodul de la Iași, din anul 1642;
9. Mărturisirea lui Dositei al Ierusalimului (ratificată de Sinodul de la Ierusalim din anul 1672);
10. Răspunsurile Patriarhilor Ortodocși către ne-jurători (1718 și 1723);
11. Răspunsul Patriarhilor Ortodocși către Papa Pius al IX-lea (1848);
12. Răspunsul Sinodului de la Constantinopol, către Papa Leon al XIII-lea (1895);
13. Scrisorile Enciclice ale Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, despre unitatea creștinilor și cu privire la 'Mișcarea Ecumenică' (1920 și 1952).

Aceste documente mai sunt cunoscute și sub numele de „texte dogmatico-simbolice”. Documentele de la punctele 5-9, sunt cunoscute și sub numele de „Cărți simbolice”.

1. Sinodul al IV-lea din Constantinopol (869-870) sau „Sinodul al VIII-lea Ecumenic”, numit de unii canoniști pro Fotieni și „Sinodul al II-lea Tâlhăresc” (primul a fost în anul 449), pentru că l-a condamnat pe Fotie I cel Mare (858-867 și 877-886).

2. Sinodul al V-lea din Constantinopol (879-880) l-a reabilitat pe Fotie I cel Mare, a anatematizat pe oricine ar aduce modificări Crezului Niceo-Constantinopolitan, abrogând deciziile Sinodului din 869-870.

3. Sinodul al VI-lea din Constantinopol (1341-1351) a confirmat ortodoxia teologiei isihaste, așa după cum a fost formulată de către Sf Grigorie Palamas, condemnându-l pe filosoful occidentalizat Varlaam de Calabria.

Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe

Numărul total de canoane și decizii canonice, în Biserica Ortodoxă sau „Calcedoniană” se ridică la cifra de 684, deci cu mult mai multe decât cele 613 porunci, prescripții și rânduieli ale Vechiului Testament, pe care credinciosul evreu le respectă și le ține cu strictețe.²¹⁴

²¹⁴ Vezi PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe):

NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

[titlul ediției din 1844, al cărții lui Neofit VII (1789-1794 și 1798-1801, reprint 2004): PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), Sau Cârma Corabiei Sobornicești și Apostoleștii Bisericii a Ortodocșilor, adică toate Sfintele Canoane: ale Sfinților Apostoli, ale Sfințelor Sinoade Ecumenice, locale și ale Sfinților Părinți de pe alocuri. Traduse din grecește în românește de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Veniamin Costachi (1803-1808, 1812-1821, 1823-1842 +1846, subl. și n.n.). Iar acum întâiași dată, în zilele Prea Înaltului Domn Mihail Grigoriu Sturza Voievod (1834-1849, n.n.), cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Meletie (1844-1848, n.n.) al Moldovei. Tipărită prin sîrguința și cheltuiala prea cuviosului arhimandrit Neonil stareț al Sfințelor mănăstiri Neamțu și Secu. Îndreptate și îndeplinite de protosinghelul Neofit Scriban (arhiepiscop titular de Edesa, 1862-1884, n.n.) în tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțu, în anul 1844 de ieromonahul Teofan și de monahul Cleopa tipograful, 778 p.]. Limbajul canonic ortodox de epocă al cărții este deosebit de frumos și profund, depășindu-l ca nivel și expresivitate pe cel din Colecția de Canoane, de la Sibiu din anul 1992.

Mai vezi și Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, CANOANELE BISERICII ORTODOXE. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae, quod in usum scholarum collegit Conradus KIRCH S. J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo UEDING S. J., 1947, Editorial Herder Barcelona.

ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho PAPP-SZILÁGYI de Illyésfalva, S. S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rácz-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno]. -Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.

I. Canoanele Sfinților Apostoli: 85 de canoane (sec. I-II, IV și V), confirmate și receptate de Biserică, prin Sinodul quinisext, 691-692.

II. Canoanele Sinoadelor Ecumenice:

1. **Primul Sinod Ecumenic de la Niceea-Iznik**, din anul 325, cu 20 de canoane;
2. **Al doilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol**, din anul 381, cu 8 canoane;
3. **Al treilea Sinod Ecumenic, de la Efes**, (azi Seldgiuk), din anul 431, cu 9 canoane;
4. **Al patrulea Sinod Ecumenic, de la Calcedon-Kadiköy**, din anul 451, cu 30 de canoane;
5. **Al cincilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol**, din anul 553, nu a dat canoane, dar în edictul imperial „Cele trei capitole”, au fost condamnați episcopii Teodor de Mopsuestia, Teodoret de Cir și Ibas din Edesa;
6. **Al șaselea Sinod Ecumenic sau „primul Sinod Trulan”**, de la Constantinopol, din anii 680-681, nu a dat canoane, ci o amplă Mărturisire de credință contra monotelismului;
Al doilea Sinod Trulan, de la Constantinopol, din anii 691-692, numit și „sinodul quinisext” sau al „cinci-șaselea” ecumenic, merit să reglementeze disciplina canonică a Bisericii, prin 102 canoane. A fost numit astfel, pentru că acest Sinod a fost o completare, cu dispoziții disciplinare a sinoadelor ecumenice V și VI, respectiv 553 și 680-681.
7. **Al șaptelea Sinod Ecumenic, de la Niceea-Iznik**, din anul 787, cu 22 de canoane.

III. Canoanele Sinoadelor locale:

1. Sinodul de la Cartagina-Tunis, din anul 256, cu 1 canon;
2. Sinodul local de la Ancira-Ankara, din anul 314, cu 25 de canoane;
3. Sinodul al doilea local de la Neocezarea, din anul 315, cu 15 canoane;
4. Sinodul al treilea local, de la Gangra-Çankiri (în Galatia, Turcia), din anul 340, cu 21 de canoane;
5. Sinodul al patrulea local, de la Antiohia-Antakya, din anul 341, cu 25 de canoane;
6. Sinodul al cincilea local de la Laodiceea, după anul 345, cu 60 de canoane;
7. Sinodul al șaselea local de la Sardica-Sofia, din anul 343, cu 21 de canoane;
8. Sinodul al șaptelea local, de la Constantinopol, din anul 394, cu 1 canon;
9. Sinodul al optulea local, de la Cartagina-Tunis, din anul 419, cu 133 de canoane;

ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum quod primum edidit Henricus **Denzinger** et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus **Schönmetzer** S. I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXVI [1976], {Dep. legal Barcelona, 1976}, 954 p.

²¹⁴ Cărțile liturgice și hagiografice Romane consideră ca și martiri, pe toți papii anteriori lui Silvestru I (314-335) și ca sfinți, pe cei de la Silvestru I, până la Felix IV (III), adică dintre anii 336-530. Pentru primele două secole nu sunt sigure datele privind începutul și sfârșitul pontificatului Papilor.

GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II, Herausgegeben von Giuseppe **Alberigo**, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p. **Lexikon des Mittelalters**, VI, Artemis und Winkler Verlag, 1993, München und Zürich.

10. Scrisoarea Sinodului Africii Latine (de nord), trimisă Papei Bonifaciu I (418-422);
11. Scrisoarea Sinodului Africii Latine (de nord), trimisă Papei Celestin I (422-432);
12. Sinodul al nouălea local, din Constantinopol, din anul 861, numit și „Sinodul I-II”, cu 17 canoane;
13. Sinodul al zecelea local, din Constantinopol, de la Sf. Sophia, din anul 879, cu 3 canoane.

IV. Canoanele Sfinților Părinți:

1. Canoanele Fericitului Dionisie, Patriarhul Alexandriei +265 (248-264), 4 canoane;
2. Canoanele Sf. Grigorie Făcătorul de minuni, arhiepiscopul Neocezareei (+ 270), 11 canoane;
3. Canoanele Fericitului Petru I, Patriarhul Alexandriei (300-311) și Martir, 15 canoane;
4. Canoanele Sf. Atanasie cel Mare (+373), 3, canoane;
5. Canoanele Sf. Vasile cel Mare (330-379), 92 de canoane;
6. Canoanele lui Timotei Alexandrinul (+385), 18 canoane;
7. Canonul Sf. Grigorie Teologul (+390), 1 canon;
8. Canonul Sf. Amfilohie (+395), 1 canon;
9. Canoanele Sf. Grigorie de Nyssa (+395), 8, opt canoane;
10. Canoanele lui Teofil, Patriarhul Alexandriei (384-412), 14 canoane;
11. Canoanele Sf. Chiril, Patriarhul Alexandriei (412-444), 5 canoane;
12. Enciclica lui Ghenadie I, Patriarhul Ecumenic(458-471) și a Sinodului său, către toți mitropoliții și către Papa Romei celei Vechi, 1 canon, privind osânda simoniei.
13. Scrisoarea lui Tarasie, Patriarhul Ecumenic (784-806), către Papa Adrian I (772-795), 1 canon, privind osânda simoniei.

V. Canoanele întregitoare:

1. Canoanele Sf. Ioan Ajunătorul, Patriarhul Ecumenic (582-595), 65 de canoane;
2. Canoanele Sf. Nichifor I Mărturisitorul, Patriarhul Ecumenic (806-815), 49 de canoane;
3. Scrisoarea lui Teodor Studitul (759-826), către călugărul Matadin;
4. Canoanele lui Nicolae III, Patriarhul Ecumenic (1084–1111), 11 canoane.

VI. Diferite prescripții canonice, 7 canoane.

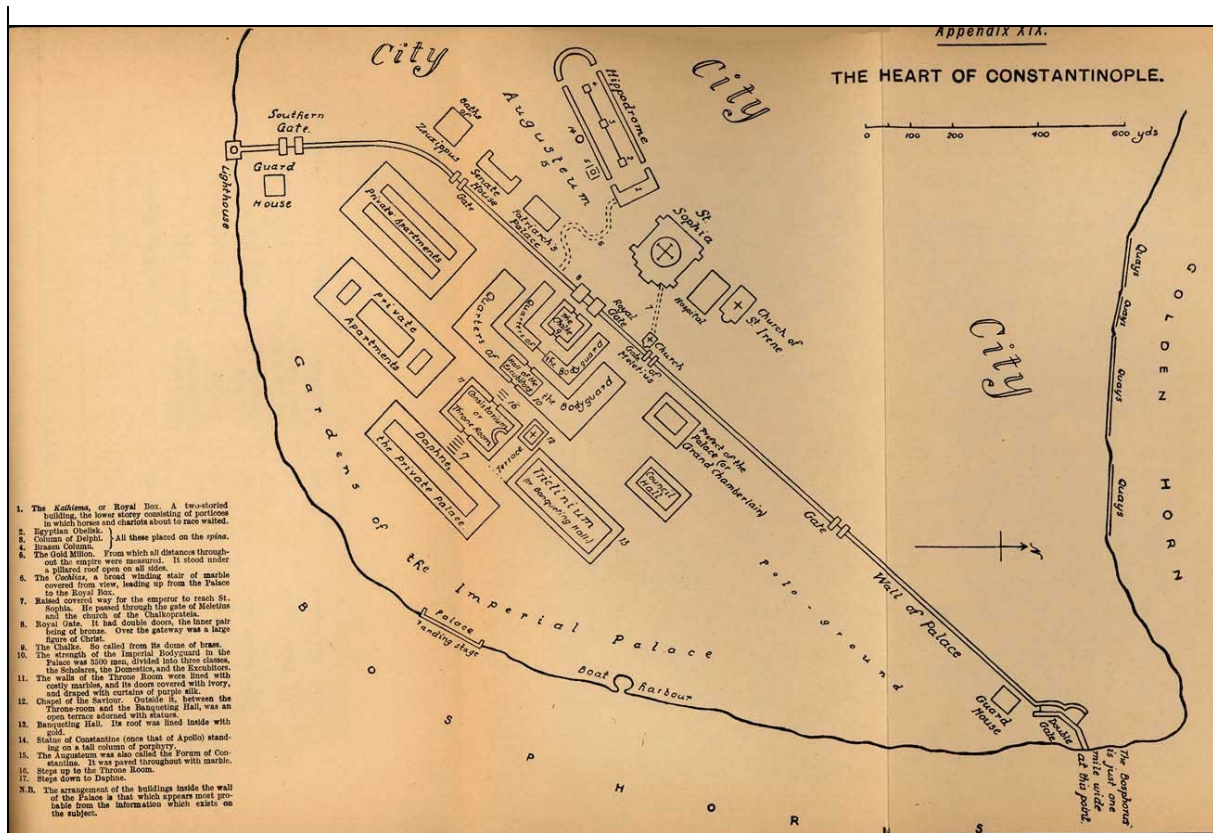
Împăratul Ioan al VI-lea Canatacuzino (1347-1354), susținătorul isihaiștilor, îmbrăcat în costum de ceremonie de Curte, prezidând un Sinod. Este vorba probabil de Sinodul din 27 mai 1351 ținut în biserica imperială a palatului Vlaherne, convocat și condus de către Patriarhul Ecumenic Calist I (1350-1353 și 1355-1360), la care, Isihasmul a fost proclamat doctrină oficială a Bisericii ortodoxe. Miniatură, manuscris păstrat astăzi la Paris, Biblioteca Națională, Paris, gr., 1242

Sf. Grigorie Palama

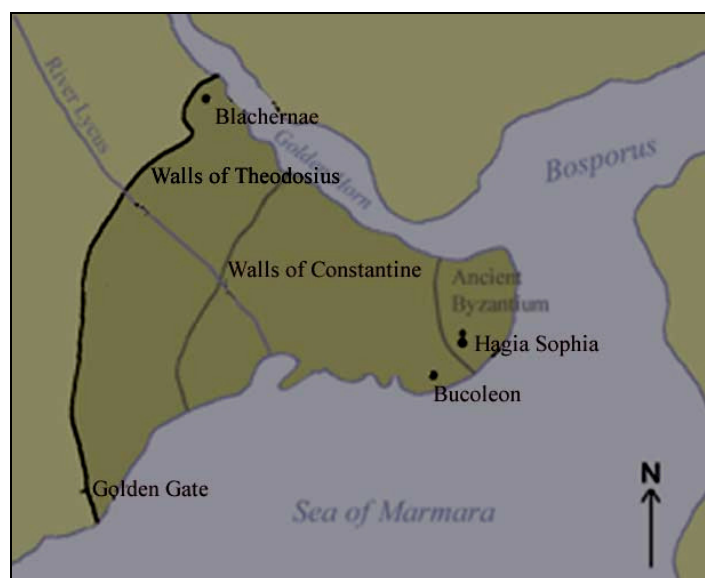
Planuri referitoare la Constantinopol

Appendix XIX: Planul Constantinopolului, luat din:

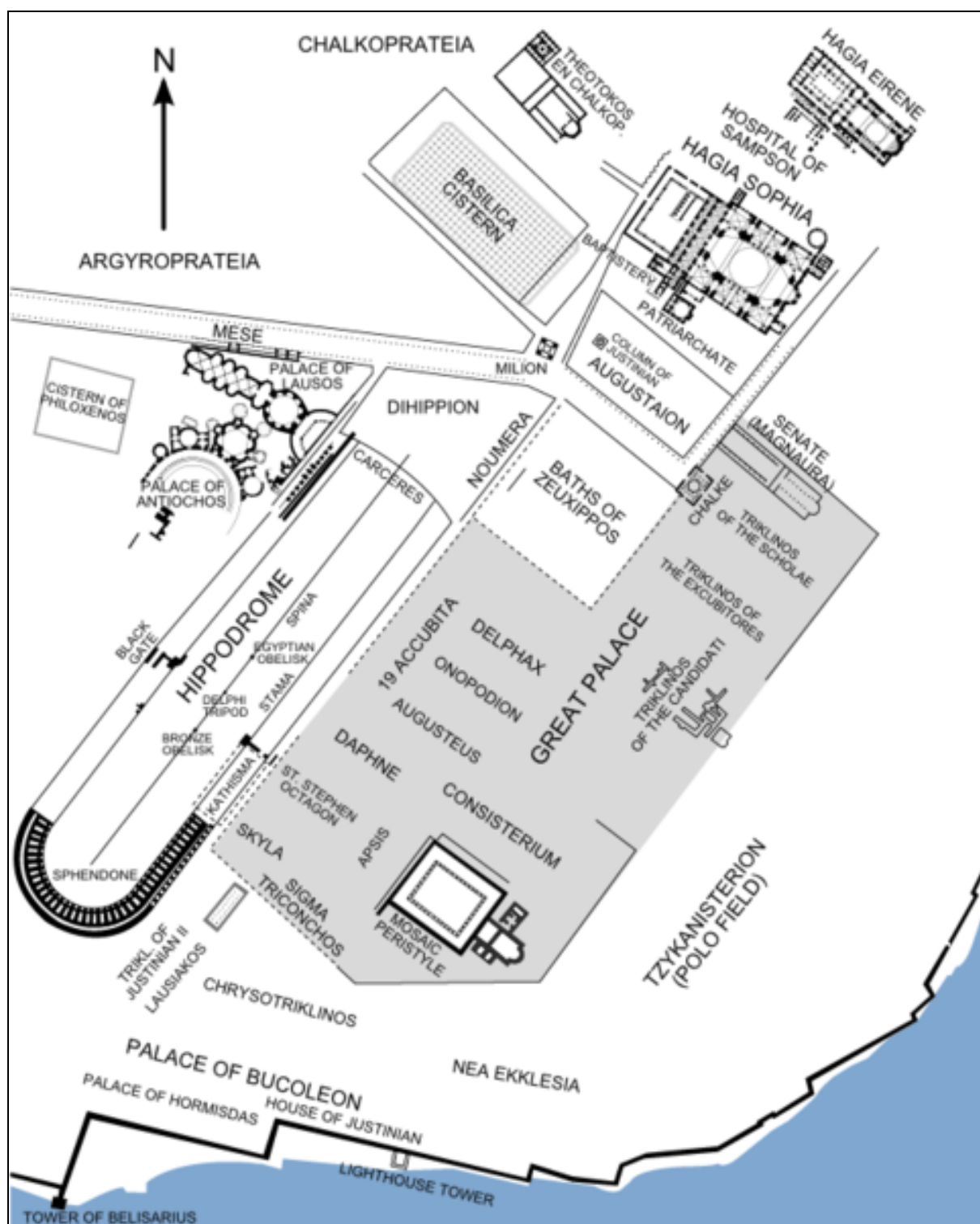
<http://www.mlahanas.de/Greeks/Medieval/Maps/ConstantinopleMap.html>

Planul localizează greșit clădirile. Compară cu planul de mai sus, unde Palatul Patriarhal este plasat între Sf. Sophia și Palatul Sacru, reprezentare corectă

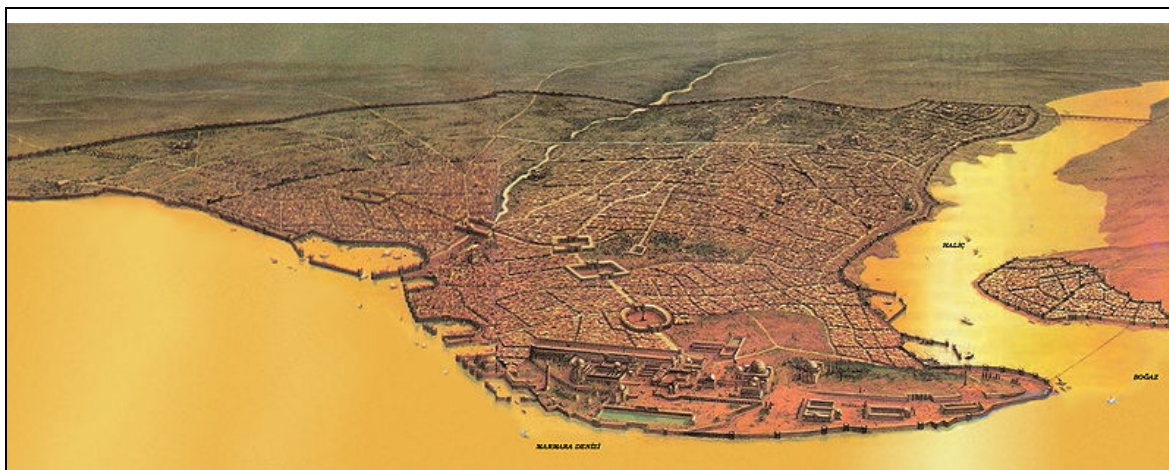
Râul Lykus și harta vechiului Bysantion, cu Sf. Sophia și zidurile lui Constantin și Theodosie.

Luat din: <http://www.mlahanas.de/Greeks/Medieval/LX/Constantinople.html>

*Constantinopol, districtul imperial sau „districtul sacru”,
cu Palatul Sacru (Marele Palat), Hagia Sophia, între cele două clădiri aflându-se Palatul Patriarhal,
apoi Hagia Eirene, hipodromul, cisternele subterane cu apă etc.²¹⁵*

²¹⁵ Luat din: http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:Constantinople_imperial_district.png&filetimestamp=20080227123239

Constantinopol, în epoca bizantină târzie, după 1261, Vedută în reconstituire artistică, fantezistă. Construit pe șapte coline, ca Ierusalimul, Alexandria, Roma Veche: Polis, η Πόλη, Byzantion, Βυζάντιον, Constantinopol Noua Romă, Κωνσταντινούπολις Νέα Ρώμη, Constantinopolus Nova Roma, Țarigrad, Царуград, [Kostantiniyye, قسطنطينيه (در سعادت) Der-i Saadet, Poarta Fericirii și Kostantiniyye, la otomani)], Constantinya (arabă, turcă), εις τὴν πόλι(ν), Istanbul din 1930

Orașul Constantinopol Noua Romă în evul mediu: vedută, adică hartă – plan – imaginară, fantezistă. Byzantion, Țarigrad, Konstantinya, din 1453, Εἰς τὴν Πόλιν, (=Istanbul din 1930)

Cuprins

Prefață	5
Literatură de specialitate.....	10
Literatură generală	15
SINOD – Σύνοδος – Собор sau (și) Concilium	28
Noțiune, origine, semnificație, și utilizare a termenilor	28
Biserica Catholică Ortodoxă recunoaște șapte Sinoade Ecumenice.....	34
I. Primul Sinod Ecumenic, Niceea, 20 mai – 25 august 325.....	34
II. Al doilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, mai – 9 iulie 381	35
III. Al treilea Sinod Ecumenic, Efes, 22 iunie – 31 iulie 431.....	35
IV. Al patrulea Sinod Ecumenic, Chalcedon, 8-25 octombrie – 1 nov. 451	35
V. Al cincilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, din 5 mai – 2 iunie 553.....	35
VI. Al șaselea Sinod Ecumenic	36
a. Primul Sinod Troullan, Constantinopol, 7 nov. 680 – 16 sept. 681	36
b. Al doilea Sinod Trulan sau „sinodul quinisex”, adică al „cinci-șaselea”, Constantinopol, 691-692	36
VII. Al șaptelea Sinod Ecumenic, de la Niceea, din 24 sept. – 13 oct. 787	36
Alte Sinoade în primele șapte secole	37
I. Crezul sau Simbolul de credință al lui Moise, Deuteronomul 6, 1-25.....	42
II. Simbolul Credinței Creștine Ortodoxe, 12 articole, adică Crezul Niceo-Constantinopolitan, 325 și 381, sau piatra credinței	43
III. Crezul sau Simbolul Credinței islamice, a lui Mahommed (570-632)	44
Colecții de drept canonic ale Bisericii Răsăritului	45
A' Οικουμενική Σύνοδος 325 Νίκαια (ή Σύνοδος της Νικαίας) Κωνσταντίνοσ Α' ο Μέγας. 1. Niceea, 325, Primul Sinod Ecumenic, Niceea, 20 mai – 25 august 325	49
Arie	50
Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodului Ecumenic de la Niceea, din anul 325	54
Cronologia primului Sinod Ecumenic de la Niceea nu o putem urmări prin intermediul regestelor patriarhale, pentru că acestea din urmă au fost redactate începând cu anul 381	55
B' Οικουμενική Σύνοδος 381 Κωνσταντινούπολη Θεοδοσίος Α'.	
2. Constantinopol, 381 Al doilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, mai – 9 iulie 381.....	56
Constantinopol, orașul Sinoadelor.....	56
Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodului II Ecumenic, 381	59

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al II-lea Ecumenic, 381	61
Simbolul de credință Niceo-Constantinopolitan 325-381, bilingv: greacă și arameică (siriană)	65
Γ' Οικουμενική Σύνοδος 431 Έφεσος Θεοδοσίος Β' κ' Ουαλεντινιανός Γ'	
3. Efes, 431 Al treilea Sinod Ecumenic, Θεοτόκος, Efes, 22 iunie – 31 iulie 431	67
Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodului III Ecumenic, 431	71
Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al III-lea Ecumenic, 431 ...	72
Δ' Οικουμενική Σύνοδος 451 Χαλκηδόνα Μαρκιανός κ' Ουαλεντινιανός Γ'.	
4. Chalcedon, 451. Al patrulea Sinod Ecumenic, 451, Χαλκηδών Calcedon, 8-25 octombrie – 1 nov. 451	81
Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul Ecumenic	84
Sinodul din Constantinopol, 8 – 22 nov. 448.....	85
Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al IV-lea Ecumenic, 451 ...	91
Canonul 28, Privilegiile Tronului din Constantinopol și diaspora creștină.....	98
Ε' Οικουμενική Σύνοδος 553 Κωνσταντινούπολη Ιουστινιανός.	
5. Constantinopol, 553, al cincilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, din 5 mai – 2 iunie 553	103
1. Regeste imperiale, privitoare la cronologia Sinodului al V-lea Ecumenic, 553 nu există	105
2. Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului V Ecumenic, 553	106
Στ' Οικουμενική Σύνοδος 680 Κωνσταντινούπολη Κωνσταντίνος Πρωγιάτης	
6. a. Troulan I, Constantinopol, 680-681. Al șaselea Sinod Ecumenic, primul Sinod Troullan sau „primul Troullan”, Constantinopol, 7 nov. 680 – 16 sept. 681.....	110
Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodului VI Ecumenic, 680-681	112
Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului Ecumenic Întâiul Sinod Trulan, 680-681	119
Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului Ecumenic Al doilea Sinod Trulan Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος, 691-692	124
Regest imperial privitor la cronologia Sinodul „sinodul quinisex”, adică al „cinci-șaselea”	124
Comentar.....	124
Mahommed și monofiziții	128
Ζ' Οικουμενική Σύνοδος 787 Νίκαια Ειρήνη κ' Κωνσταντίνος.	
7. Niceea, 787, cu Sinodiconul din 843 Al șaptelea Sinod Ecumenic, de la Niceea, din 24 sept. – 13 oct. 787	130
a. Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul VII Ecumenic, 787	132
b. Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului VII Ecumenic, 787.....	140
Sinoade ulterioare	158
Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe.....	159
Planuri referitoare la Constantinopol	163